

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ ANABİLİM
DALI**

**MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI DOKTORA
PROGRAMI**

**1990'LARDAN 2017'YE KADAR TÜRK VE İTALYAN
MEDYASINDA KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ**

Doktora Tezi

XHENI SIMAKU

100036803

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeliha HEPKON

İstanbul, 2019

T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ ONAY FORMU

Medya ve İletişim Görselleri Doktora
programı öğrencisi XHEN SİMAKU
1990 / Kardan Zalzile Katar Türk ve İtalyan medyasında
küreselleşme sürecinin karşılaştırılması andia başlıklı tez çalışması.
Enstitümüz Yönetim Kurulu 31.05.2019 tarih ve 2019 / 495 / 02 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından
oybirliği/oyçokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

UNVANI, ADI SOYADI

İMZA

TEZ DANIŞMANI

: Prof. Dr. Zeliha Hepten

JÜRİ ÜYESİ

: Prof. Dr. Celaleddin Akbulut

JÜRİ ÜYESİ

: Prof. Dr. Ö. Cüneyt Bhatlı

JÜRİ ÜYESİ

: Doç. Dr. Ay. SAKA AYDIN

JÜRİ ÜYESİ

: Dr. Öğr. Üyesi İnan EKEN

ÖZET

Küreselleşme, sosyal yaşamın ve dünya düzeninin yeniden yapılandırıldığı, karşılıklı bağımlılık ve entegrasyonun tarihsel olarak arttığı kapitalizm tarihinde yeni bir evre olarak tanımlanır. Mevcut çalışma, küreselleşme tartışmaları etrafında teorik yaklaşımları ve bu yaklaşımların iletişim alanındaki yansımalarını, küresel haber akışı ile ulusal medya politikaları arasındaki ilişki bağlamında tartışmaya çalışacaktır. Bu amaçla, Daniel C. Hallin ve Paolo Mancini tarafından ortaya koyulan “Kutuplaşmış Çoğulcu Model” çerçevesinde, İtalya ve Türkiye arasında karşılaştırmalı bir analiz sunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, araştırmaya dahil edilen iki ülke basını arasındaki öncelikli olarak benzerliklerin sonrasında ise farklılıkların altını çizmektir. Bu çalışmanın önemi, günümüzde özellikle daha da küreselleşen ve belirli aktörlerin dinamiklerini görmeye çalışan dünyada, uluslararası ve karşılaştırmalı araştırmalara duyulan gereksinimin artmasına ve bu tür çalışmaların daha önemli hale gelmesi gerçeğine dayanmaktadır. Bu çalışma, medya sistemlerinin gazetecilik söylemi üzerindeki etkisini açıklamak amacı ile İtalyan ve Türk ulusal basınına içerik analizi ile incelemiştir: her iki ülkede yayın yapan en büyük gazeteleri ele alarak iki ülkede gazetecilik profesyonelliğinin benzerlik ve farklılıklarını analiz etmek için karşılaştırmalı bir yaklaşım sunmaktadır. Bununla birlikte, 5 Türk gazeteci ve 5 İtalyan gazeteci olmak üzere toplamda 10 gazeteci ile derinlemesine görüşme yapılmış ve elden edilen veriler profesyonelleşme kategorisi altında karşılaştırılmıştır. “Kutuplaşmış Çoğulcu Model” e göre her iki ülke makro perspektife uyum sağlasa da, derinlemesine görüşmelerde farklı uluslararası nüanslar ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeleri: Kutuplaşmış Çoğulcu Model, Karşılaştırmalı araştırma, profesyonelleşme.

ABSTRACT

Globalization; is described as a brand new phase in the history of capitalism, where social life and world order are restructured and interdependence and integration have increased historically. This study will try to discuss the theoretical approaches around the globalization debates and the reflections of these approaches in the field of communication in the context of the relations between the global news flow and the process of determining the national media policies. This study presents a cross-national comparative analysis between Italy and Turkey within the framework of Polarized Pluralist Model introduced by Daniel C. Hallin and Paolo Mancini.

The goal of this work is to underline the similarities first but also the differences coming out in those two different countries in the press field. The importance of this work resides on the fact that cross-national research and comparative research are becoming more and more important nowadays, especially in a World that becomes more globalized and which tries to see the dynamics of particular actors. This study presents a comparative content analysis of the Turkish and Italian national press in order to explain the effect of media systems on journalistic discourse and a comparative approach is used to analyse similarities and differences in professionalization between Italy and Turkey using the biggest journals in these countries. 5 in-depth interviews with Turkish journalist and 5 in-depth interviews with Italian journalists will be compared under the professionalization category. Even if the Polarized Pluralist Model seems to fit in both countries in a macro perspective, with the in-depth interviews the different cross-national nuances come out.

Keywords: Polarized Pluralist Model, comparative research, professionalization.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLO LİSTESİ.....	VI
KISALTMALAR.....	VII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
1. KÜRESELLEŞME GİRİŞ.....	6
1.1.Küreselleşmenin çok Boyutluluğu.....	15
1.1.1. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu.....	15
1.1.2. Sosyo-Teknolojik Boyutu.....	17
1.1.3. Küreselleşmenin Kültürel Boyutu.....	18
1.1.4. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu.....	21
1.2.Küreselleşme Üzerine Üç Perspektif.....	23
1.2.1. Aşırı Küreselleşmecilerin Bakış Açısı.....	23
1.2.2. Kuşkucu Perspektif	24
1.2.3. Dönüşümcü Bakış Açısı.....	27
1.3. Uluslararası Araştırma.....	28
1.3.1. <i>Basının Dört Teorisi</i>	29
1.3.2. Medya Sistemlerin Karşılaştırması	30
1.3.3. Medya ve Ulus-Devlet.....	36
1.3.4. Karşılaştırmalı Araştırma.....	42

İKİNCİ BÖLÜM	46
2. BAŞLANGIÇTAN 2017'YE KADAR İTALYA'DA MEDYA SİSTEMİ.....	46
2.1. Başlangıçtan 1990'lı Yıllara Kadar İtalyan Medyasının Genel Görünümü.....	47
2.1.1. İtalyan Yayıncılığının Başlangıcı.....	48
2.1.2. İtalya'da Faşist Diktatörlük ve Yayıncılık.....	49
2.1.3. 1945-1975 Arası Dönem.....	50
2.1.4. 1975-1990 Arası Dönem.....	52
2.1.4.1. Silvio Berlusconi.....	56
2.2. 1990'lar ve Sonrası İtalya'da Medya Sistemi.....	61
2.2.1. İtalya'da Medya Mülkiyet Haritası.....	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	77
3. BAŞLANGIÇTAN 2017'YE KADAR TÜRKİYE'DE MEDYA SİSTEMİ.....	77
3.1. Başlangıçtan Cumhuriyet'e Türkiye'de Medya Sistemi.....	77
3.2. Tek Parti İktidarı Dönemi ve Medya.....	79
3.2.1. Türkiye'de Çok Partili Sisteme Dönüşten 1980'lere Medya.....	80
3.3. 1980'lerden 1990'lara Neo-liberal Politikalar ve Medya.....	84
3.4. 1990'lardan Günümüze Medya Sistemi.....	90
3.4.1. Adalet ve Kalkınma Partisi ve Medya Sisteminin Yeniden Yapılanması.....	96
3.4.2. Türkiye'de Medya Mülkiyet Haritası.....	100
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	102
4. ARAŞTIRMA.....	102
4.1. Araştırmanın Amacı.....	103
4.2. Araştırmanın Önemi.....	104
4.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	104
4.4. Araştırmanın Yöntemi.....	106
4.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	112
4.6. Araştırma Sınırlıkları.....	113

4.7.Araştırmanın Kapsamı.....	113
4.8.Araştırma Bulguların Analizi.....	114
4.9.‘Corriere della Sera’ Gazetesi	114
4.10. ‘Hürriyet’ Gazetesi.....	119
4.11. Il Corriere della Sera ve Hürriyet Gazetelerinin 1990-2017 Yıllar arası Karşılaştırmalı Nitel İçerik Analizleri	122
4.11.1. Il Corriere della Sera ve Hürriyet arasında ‘Kullanılan Dilini Niteliği’ İçerik Analizi.....	123
4.11.2. Il Corriere della Sera ve Hürriyet gazeteleri ‘Bakış Açıkları’ İçerik Analizi.....	129
4.12. İtalyan ve Türk gazetecileriyle yapılan Derinlemesine Görüşmelerin Karşılaştırmalı Analizi.....	139
4.12.1.1. Klientelar Değişkeni.....	140
4.12.1.2. Profesyonelleşme Değişkeni.....	142
4.12.1.3. Özgürlük Değişkeni.....	147
4.13. İtalyan ve Türk Gazetecilerin Röportajların Elde Edilen Bulguların Analizi ve Yorumu.....	145
SONUÇ	154
KAYNAKÇA	160

TABLO LİSTESİ

TABLO 1: RAI, Mediaset ve diğer yayınların payı, 2001 ve 2008

TABLO 2: Mediaset grubunun, toplam katılımı ve üzerinden ulaşılan uluslarla birlikte bulunduğu ülkeler

TABLO 3: Mediaset Grubunun fiyat teklifleri ve coğrafi bölümlerden gelen Mediaset Grubu'nun fiyat teklifleri

TABLO 4 : İtalyan Mülkiyet Haritası

TABLO 5: Cairo Communication Mülkiyet Haritası

TABLO 6: Gedi Mülkiyet Haritası

TABLO 7: Cofide Gruppo de Benedetti Mülkiyet Haritası

TABLO 8: Gruppo Fininvest Mülkiyet Haritası

TABLO 9: RAI Haritası

TABLO 10: Gruppo Caltagirone Mülkiyet Haritası

TABLO 11: Sky Italia Mülkiyet Haritası

TABLO 12: Türk Medya Mülkiyet Haritası

TABLO 13: Corriere Della Sera

TABLO 14: Corriere della Sera gazetesinin son yıllardaki tirajı

TABLO 15:Hürriyet gazetesi

TABLO 16: Hürriyet gazetesinin son yıllardaki tirajı

TABLO 17a: Corriere Della Sera 'Kullanılan Dilini Niteliği

TABLO 17b: Hürriyet 'Kullanılan Dilini Niteliği

TABLO 18a: 1990-2017 Yılları Arasındaki Corriere Della Sera Gazetesine Ait 'Yazılı Ton' Verileri

TABLO 18b: 1990-2017 Yılları Arasındaki Hürriyet Gazetesine Ait “Yazılı Ton” Verileri

TABLO 19: Corriere della Sera ve Hürriyet gazeteleri ‘Bakış Açıkları’(oranı)

TABLO 20a: Corriere della Sera gazetesi ‘Bakış Açıkları’

TABLO 20b: Corriere Hürriyet gazetesi ‘Bakış Açıkları’

TABLO 20c: Corriere della Sera ve Hürriyet gazeteleri ‘Bakış Açıkları’ (sayı)

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADS: Accertamenti diffusione stampa

AGCOM: The Communications Regulatory Authority

ANAP: Anavatan Partisi

AP: Adalet Partisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DP: Demokrat Parti

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

EIAR: Ente Italiano per le Audizioni Radiofoniche

IMF: Uluslararası Para Fonu

NO: Number- Numara

PTT : Posta Telefon Telgraf

RAI: Radiotelevisione Italiana

PTT : Posta Telefon Telgraf

RTF: La Radiodiffusion Télévision Française

RTÜK : Radyo Televizyon Üst Kurulu

RTYK: Radyo Televizyon Yüksek Kurulu

S.: sayfa

SPSS: Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği

TV: televizyon

URI: Unione Radiofonica Italiana

V.d.: ve diğeri

GİRİŞ

Bu çalışma 1990'lar sonrasında dünya genelinde yaşanan ekonomik, siyasi, kültürel dönüşümün anlaşılması bağlamında anahtar bir kavram olarak ele alınan küreselleşmenin medya sistemleri üzerindeki etkisini karşılaştırmalı bir çalışma üzerinden ele almayı amaçlamaktadır. Küreselleşme kavramı etrafında yürütülen tartışmalar sadece akademik alanla sınırlı değildir; politikacılar ve fikir liderleri hatta 'sıradan vatandaşlar' tarafından da bu konuya sık sık değinilmektedir. Kuşkusuz, yaşam tarzlarını ve ilişkili yaşam formlarını derinlemesine değiştirme gücüne sahip bir fenomenle -veya bir dizi fenomenle- karşılaştığımızı şüphe yoktur: onu her tür üst yapının (güç yapıları, kurumlar, roller, ritüeller gibi) içine alan bir nevi zamanın ruhu.

Küreselleşme konusunda uluslararası tartışmalar oldukça geniş ve karmaşıktır. Son yıllarda birçok önde gelen yazar, küreselleşmenin yol açtığı analitik ve teorik sorunlara karşı kendilerini konumlandırmaktadır. Yapılan çalışmaların 'da gösterdiği gibi küreselleşme çok boyutlu bir kavramdır- sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel, politik, sosyal açıdan pek çok alanı etkilemektedir. Bu nedenle, küreselleşme; çığır açan- *epokal*- bir dönüşüm olarak da ele alınmaktadır.

Küreselleşmenin sosyal ve ekonomik dönüşümün bir faktörü olarak ortaya çıkışı, hem sosyalleşmenin dinamiklerini hem de sanayi ve tüketim süreçlerini çok sayıda yeni kimlik yaratma dinamiği ve tüketime yeniden yorumlanması şeklinde değiştirmiştir ve yeniden müzakere ettirmiştir. İçinde yaşadığımız toplum, temel olarak politik, ekonomik ve kültürel çağrışımları şekillendiren, onu ilerici - ve bir şekilde kaçınılmaz - dönüşüm sürecine maruz bırakan, etkileyici bir dönemden geçiyor. Küreselleşme, derininde, insanların, malların, karar alma organlarının, fikirlerin ve bilgilerin geniş bir ölçekte etkileşiminde, dünyanın mekânsal ve zamansal boyutlarını yeniden yapılandırabilmekten ibarettir (Appadurai, 1990). Ulus ötesi güçlerin genişlemesi, hükümetlerin kendi etki alanlarındaki kontrolünü zayıflatmaktadır.

Küreselleşme teorisine göre ulus devlet ulusötesi ve neredeyse uluslararası güçler tarafından çevrelenmekte ve kendi kaderini belirleme konusunda güçsüz, bölgesel ve küresel bağlantı

ağında giderek daha karmaşık bir hal almaktadır. Tekil devletler siyasi otoritesinin, bölgesel ve küresel düzeydeki siyasi, ekonomik ve kültürel güç sistemleriyle yer değiştirmesi veya başka bir şekilde taviz vermesi nedeniyle egemenliğe meydan okumaktadır. Ancak, vatandaşlara mal ve hizmet sağlama yeteneğine bağlı olduğu sürece, politik meşruiyet bile artan bir gerilime maruz kalmaktadır ve bu nedenle zorlanmaktadır. Bu nedenle küreselleşme ulus-devlet rolünün dönüşümüne neden olmuştur. Bu tez çalışması kapsamında İtalya ile Türkiye arasındaki karşılaştırmayı yapılan, diğer yandan iki ülkenin medya sistemlerinin küresel iletişimin etkisine bağlı olarak maruz kaldığı derin yapısal kaymaları da kavramayı irdelenecektir.

Küreselleşme tartışması içerisinde iletişim ise çok önemli bir yer tutmaktadır. Bugünün toplumsal yapısını anlamak bağlamında iletişim sistemlerinin tüketim toplumu, bilgi toplumu gibi yaklaşımları açıklamakta da temel alındığı görülmektedir. Öncelikle iletişim sistemlerine çok boyutlu bir bakış açısıyla bakılmalı, onların karmaşıklığını kavramak için siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlardaki değişkenler ve faktörler uygun şekilde bütünleştirilmeli ve değerlendirilmelidir (Garnham, 1990). Bu noktada, karşılaştırmalı çalışmaların benzerlik ve farklılıkların ortaya konulmasında önemli katkıları bulunur. Küreselleşme sürecinin farklı toplumlardaki sonuçlarının görülmesi açısından da karşılaştırmalı çalışmalar önemlidir. Böylelikle ulusötesi süreçlerin ulusal sistemleri nasıl etkilediğinin anlaşılması daha kolay olur. Özellikle medya ve medya sistemlerinde, 'bilgi üretimini şekillendiren faktörler arasındaki ilişkileri kavramaya çalışmak' için uluslararası bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Bir yandan çok boyutlu yaklaşım, diğer yandan da karşılaştırmalı bakış açısı araştırmamızı sürdüren metodolojik temelleri temsil etmektedir: daha sonra, iki ülke küreselleşme düzeyleriyle sınırlandırılmış bir çerçevede, medya sistemleri tarafından ulusal sınırların aşılması sürecinin açıklayıcı boyutlarına dayanarak seçilmiş ve birbirleriyle karşılaştırılmıştır.

Mine Gencil Bek (2010) karşılaştırmalı siyasal iletişim araştırmalarında benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak için istatistiklere dayalı yöntemlerin daha çok tercih edildiğini bunun ise karmaşık kültürel gerçekliklerin ihmal edilmesini getirdiğine dikkati çekmektedir. Bu çalışmada böylesi bir durumla karşı karşıya kalmamak adına karşılaştırmak üzere seçilen ülkelerin medya sistemleri tarihsel-toplumsal gelişim süreçleri, kültürel özellikleriyle birlikte

incelenmiş; kuramsal çerçeve olarak konuya önem veren Paolo Mancini ve Daniel Hallin'in yaklaşımı temel alınmıştır.

Seçilen ülkeler, İtalya ve Türkiye, çalışma nesneleri arasında bir karşılaştırmanın olduğu inancına dayanan "en benzer sistemler" in (Przeworski ve Teune, 1970) karşılaştırmalı yaklaşımına göre belirlenmiştir. Medya sistemleri açısından bakıldığında, İtalya, Hallin ve Mancini'nin (2004) 'Kutuplaşmış Çoğulcu Model' veya 'Akdeniz Modeli' olarak adlandırdığı modele uygun düşerken, Türkiye bu modelin belirleyicilerine uyumlu görünmektedir. Dolayısıyla söz konusu ülkeler, iletişim sisteminin işleyişinde benzer yapıyı paylaşmaktadır.

Özellikle, Hallin ve Mancini sınıflamasına göre, Fransa, Yunanistan ve Portekiz'i de içeren bu model aşağıdaki unsurlarla karakterize edilmiştir:

- a) Elit ve zayıf bir dolaşımın olduğu basın varlığı;
- b) Görsel-işitsel medyanın basın açısından önemi;
- c) Yüksek derecede siyasi paralellik, ya da gazetecilik mesleği ile siyasal sistem arasında yakınlık;
- d) Örgütlü çoğulculuk, yani tüm siyasi partilerin temsiline dayalı olması gibi;
- e) Dış çoğulculuk ya da belirli bakış açılarını temsil eden medya kuruluşlarının kamusal sahnedeki varlığı;
- f) Profesyonel gazetecilik düzeyinin düşük olması;
- g) Kamu finansmanı ve düzenleyici kısıtlamalar şeklinde gerçekleştirilen devlet müdahalesi.

Hallin ve Mancini yaptıkları bu sınıflandırma çerçevesinde ele aldıkları ülkelerde homojen bir sistem olmadığını ortak noktalar kadar farklılıklar da olduğunu söylemektedir (Bek, 210:107).

İletişim araçlarının tarihi aynı zamanda ekonomik ve politik güç sahiplerinin u araçlar üzerinde egemenlik kurmaya çalışmalarının da tarihidir. Medyanın hem bir iktisadi faaliyet alanı olarak bir ekonomik değere sahip olması hem de önemli bir toplumsal güç ve etki aracı olması bunun en önemli sebepleridir.

Bu nedenle medya politikalarını ve stratejilerini anlayabilmek için, mülkiyet ve kontrol yapısına bakmak önemlidir. Bu yapının ortaya konulması için aynı zamanda medya alanında talebin kim tarafından karşılandığına, medyanın içeriği için kime ödeme yapıldığına ve ne tür kaynaklardan finanse edildiğine bakmak da gerekir. Tunsan ve Palmer'a (1991) göre medyanın sahiplik yapısı üç kategoridedir: ticari şirketler, özel kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve kamu sektörü. Bu bağlamda medya şirketlerinin sahiplik yapısının ortaya konulması medya politikalarının kimler tarafından berlendiğini ortaya koyması açısından da önemlidir. Medya şirketlerinin konsantrasyonuna baktığımızda iki tür bir yoğunlaşma görülmektedir: Üretim ve dağıtımın farklı aşamalarına uzanırsa dikey olabilen bir konsantrasyon ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin birleşmesiyle ilgili yatay bir konsantrasyon görülür. (McQuail, 2005).

İtalyan ve Türk medyasının sahiplik yapılarını ortaya koyarak onların kontrol ve konsantrasyonlarına dikkat çekmek istiyoruz. Hallin ve Mancini (2004)'ye göre, Akdeniz Modelinde, siyasi dünya ile medya dünyası arasında yüksek bir bağımlılık ilişkisi mevcuttur ve medya konusunda tekeli bir yapı vardır. Medya mülkiyeti konusunda yüksek konsantrasyonun bulunduğu yapıların aksine medya mülkiyeti ne kadar çoğulcu olursa, medyada demokratik modele yaklaşım o kadar fazla olur. Ancak bu şekilde sadece medya sahiplerinin değil, farklı ilgi alanlarını savunan bakış açılarına ulaşmak mümkün olur.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır; birinci bölüm, küreselleşme kavramı etrafında yürütülen teorik tartışmayı aktarmayı amaçlamaktadır. Giddens, Bauman ve Beck gibi klasik yazarların küreselleşme tartışmalarına sundukları katkılardan yararlanırken, aynı zamanda Hardt ve Negri gibi, küreselleşme olgusunu 'yapay' olarak tanımlayan, tamamen ekonomik amaçlar için tasarlanmış ve planlanmış bir süreç olarak nitelendiren yazarların görüşlerine de yer verilecektir. Birinci bölümün devamında ise, ulusal medya sistemi kavramı ele alınacak, ve bu alanda gerçekleştirilen tarihsel ve teorik olarak karşılaştırmalı analizlere (teorik ve ampirik) odaklanılacaktır. Siebert, Peterson ve Schramm'ın 1956'da yayınlanan klasik '*Four Theories of the Press*' başlıklı öncü çalışmalarından yola çıkarak, Mancini ve Hallin'in Batılı medya sistemini incelediği üçlü model ele alınacaktır ki bu çalışmada, karşılaştırmalı yaklaşımın birincil öneme sahip olduğu medya sistemlerinin analizi ve medya sistemleri ile ulusal devletler arasındaki esas bağlantının ortaya koyulduğu elli yıllık bir eserdir.

Çalışmanın birinci bölümü felsefi, sosyolojik, ekonomik ve politik yansımalar üzerine odaklanarak hem radikal hem de apokaliptik bir vizyon ile ulus devlet krizine dikkat çekerek sonlandırılacaktır. Son olarak, bu bölüm sınır ötesi işbirliğini destekleyebilecek neoliberal bir düzenleyici tarafından da desteklenen ve sonuç olarak devlet medyasının istikrarını zayıflatan uluslararası medya sistemlerinin teorik ve ampirik embriyolarını 1980'lerden başlayarak tasarlandıkları ve uygulandıkları gibi ele alacaktır.

Araştırmanın ikinci bölümünde başlangıçtan 2017 yılına kadar geçen süreçte İtalyan medyasının yaşadığı dönüşüm ekonomik-siyasi ve kültürel dönüşüm süreciyle paralel bir şekilde ele alınacaktır. Tarihsel periyodlar, İtalyan medya sistemine uyumlu olacak şekilde bölünmüştür. Ayrıca geleneksel medya ile İtalyan partiler arasındaki politik paralellige dikkat edilmiştir. Hallin ve Mancini'nin yaklaşımı çerçevesinde İtalyan medya sistemindeki gelişmeler siyasal paralellik, gazetecilerin profesyonelliği ve devletle ilişkiler bağlamında ele alınmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümü Türk medya sistemi ile ilgili olup, İtalya ile ilgili olan kısma uyumlu olarak, demokratikleşme süreci ile başlayacak ve Türkiye'de yaşanan ekonomik, siyasi ve kültürel gelişmelerin medya sisteminin dönüşümüyle ilişkisi bağlamında ele alınması şeklinde olacaktır. Benzer şekilde başlangıçtan 2017 yılına kadar geçen süreçte Türkiye'deki medya sistemi ele alınırken siyasal paralellik, gazetecilerin profesyonelliği ve devletle ilişkileri vurgulanmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın dördüncü bölümü olan araştırma kısmında ise iki ayrı yöntem kullanılmış; öncelikle İtalyan gazetesi 'Corriere della Sera' ve Türk gazetesi 'Hürriyet' arasında karşılaştırmalı içerik analizi yapılmıştır. Niteliksel içerik analizinin kategorileri ise gazeteler tarafından kullanılan 'yazı tonu' ve benimsenen 'bakış açısıdır'. İçerik analizi Hallin ve Mancini'nin 'Kutuplaşmış Çoğulcu Model'i' (2004) ile benzer bir çalışmaya sahip olan Benson ve Hallin'in (2007) çalışmalarını temel alan kuramsal bir altyapıya sahiptir. İkinci olarak ise derinlemesine görüşme yöntemi kullanılarak 5 İtalyan ve 5 Türk gazeteci ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler için tasarlanan-belirlenen kategoriler, gazetecilerin kendi pozisyonlarında yaptıkları iş ile ilgili olarak *kayırmacılık*, (klijentalizm), *profesyonellik* ve *özerkliliktir*.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KÜRESELLEŞMEYE GİRİŞ

Günümüzde en çok kullanılan kavramlardan biri de ‘küreselleşme’dir. Küreselleşme, sadece dünyasisteminin bütün alanlarında değil aynı zamanda her bir bireyin günlük yaşamında görülebilen kısa vadeli bir anlayış olarak ifade edilebilir. Dünyanın farklı coğrafyalarından ünlü yazarlar, küreselleşmeye dair farklı tanımlamalar ve kavramlar ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada, ‘küreselleşme’ kavramı etrafındaki karmaşayı gidermek için bu farklı tanımlama ve kavramlardan bazıları ele alınacaktır. Yorumlardaki fark, bu olguya dair farklı yaklaşımlardan kaynaklanır. Bu yaklaşımların bazıları olumlu, bazıları olumsuz, bazıları da kuşkuçudur. Ancak ilginç olan, tüm bu yorumların, aralarındaki farklılıklara rağmen nasıl olup da aynı konulara odaklandığıdır. Asıl soru, küreselleşmenin mevcudiyeti üzerinedir: Küreselleşme, yeni bir düzen ihtimali midir? Yalnızca bir çeşit efsaneden mi ibarettir? Yoksa, eninde sonunda yaşanması gerekli olan bir süreç midir? Bu sorulara cevap arayanların ortak amacı, ‘küreselleşme’yi tanımlayabilmek ve anlaşılır kılmak için etkilerine yani beraberinde getirdiği değişimlere odaklanmaktır.

Küreselleşmenin dokunduğu pek çok alan var. Bu çalışmanın odak noktası, en çok tartışılan meselelerden birisi olan ulus-devletin rolünün nasıl değiştiği (veya değişmediği), ve bu değişimin ekonomik, sosyo-teknolojik, kültürel ve siyasi boyutunun analizi olacak.

Hirst ve Thompson'a göre, küreselleşme sosyal bilimlerde neredeyse moda haline gelmiş bir kavramdır. Sloganlarî bir şekilde her türlü politik çizgiden gazeteciler ve siyasetçiler de bu ifadeyi kullanırlar. Yazarlara kalırsa, küreselleşme, yaşamımızın büyük bir kısmının artık küresel süreçler tarafından belirlendiği ve ulusal kültürler, ekonomiler ve sınırların çözülmeye başladığı bir çağın içinde olduğumuzun kavramsal ifadesidir. (Hirst & Thompson, 2005).

Modelski de, bu kapsayıcı tanıma katılır. Günümüz dünya toplumunun, diğer tarihsel toplumlarla tezat oluşturacak şekilde bir küreselleşme sürecinin ürünü olduğunu ve bu sürecin, tarihsel toplumları, tek bir küresel sistem altında bir araya getirdiğini iddia eder. Günümüzde aldığı şekliyle ve sonuçlarıyla, bu süreç, dünya siyasetinin belirleyici etkenlerine hükmeder durumdadır (Modelski, 2005).

Ritzer, küreselleşmenin karmaşıklığının, geniş yelpazedeki çeşitli ve birbirinden farklı olguların bir araya gelmesinden kaynaklandığını öne sürer. Küreselleşmenin her alana girme gücü olduğunu ve hatta, kıtalar arasındaki ilişkilerin genişlemesini, sosyal hayatın küresel ölçekte örgütlenmesini ve paylaşılan küresel bilincin gelişimini açıklayacak gücü olduğunu savunarak, küreselleşmeye dair başka bir tanımlama yapmıştır (Ritzer,2007).

Osterhammel ve Peterson'ın, her ne kadar başlangıçta ekonomik analizle sınırlı olsa da, küreselleşmeye günümüze dair bir teşhis olarak yaklaşan analizleri, farklı disiplinler tarafından doksanlı yıllardan itibaren yaygın bir şekilde benimsenmiş ve küreselleşmeye dair disiplinlerarası yaklaşımları beslemiştir (Osterhammel ve Petersson, 2015). Bir başka ilginç bakış açısı, küreselleşmeyi günümüzün teşhisi ile ilişkilendiren Osterhammel ve Peterson tarafından yapılmıştır. Başlangıçta yalnızca ekonomi yayınlarında kullanılmış olsa bile, bu düşünce doksanlı yıllarda ani bir yükseliş yaşamış ve birçok dilde de kullanılmaya başlanmıştır. Bu ilginç yaklaşımda, farklı disiplinler analizlerin ana kategorisi olarak ele alınmıştır. (Osterhammel ve Petersson, 2015). Bu disiplinler arası, Appadurai'nin (1990) yaklaşımında da kendini gösterir. Appadurai'ye göre yaşadığımız toplumu, siyasetin yan-anlamalarını, ekonomik ve kültürel hakları şekillendirirken, kaçınılmaz bir şekilde, ilerlemeci bir dönüşüm sürecine maruz bırakan iki olguyla karşı karşıyayız: Bunlardan birisi küreselleşme, diğeri ise dijitalleşmedir. Bu olgulardan ilki, insanların, malların, karar verme organlarının, fikirlerin ve bilginin, dünya ölçeğinde zaman ve mekânın boyutlarını yeniden yapılandırabilen etkileşimi; ikincisi ise, temelde iletişim ve bilgi aktarımı için analog formattan dijitalleşme ifade eder. (Appadurai, 1990)

Farklı disiplinlerden ve geleneklerden gelen akademisyenler, küreselleşmeyi daha çok sosyal eşitsizliğin yaygınlaşması ve farklılaşması riski ya da giderilmesi için bir fırsat olduğunu altını çizme eğilimindedirler. Yapısal bir bakış açısından, konuya katkı sağlayan herkes tarafından kabul edilen bir anahtar okuma, İngiliz sosyolog Anthony Giddens'inkidir (1991). Giddens'in

gözünde küreselleşme karmaşık bir olgudur ve bir kavram olarak merkezîlik etrafında şekillenen ekonomik, siyasi ve kültürel düşünme tarzıyla kolaylıkla tanımlanamaz ya da çerçevesi çizilemez. Giddens'e göre, küreselleşme temelde, yerel olayların kilometrelerce uzakta meydana gelen olaylardan etkilenebileceği veya etkileyebileceği biçimde sosyal ilişkilerin yoğunlaşması olarak açıklanabilir. Bu nedenle, Giddens için küreselleşmenin temel özelliği, ayrılmaz şekilde iç içe geçmiş ama coğrafi olarak birbirinden kopuk bağlamlar arasında sosyal ilişkilerin inşasıdır. Bu yaklaşım, zaman-mekansal ve ulus-ötesi faaliyetler tarafından içi boşaltılmış bir ilişkiler sistemini önermekten ziyade, kapalı bir sistem olarak algılanan toplumsallık düşüncesine meydan okumaktır.

Tıpkı diğer yazarlar gibi, Giddens'in zaman-mekan mesafeleşmesi dair kavramsal çerçevesi dikkatleri, yerel katılımlar (birlikte bulunma koşulları) ve uzak mesafeden etkileşim (bulunma/(ma) halleri) arasındaki karmaşık ilişkilere yönlendirir. Modern çağda, zaman-mekan mesafeleşmesinin seviyesi, önceki dönemlerden çok daha ileridedir. Yerel olan ve uzakta olan toplumsal biçimler ve olaylar arasındaki ilişkiler bu mesafeleşmeye göre uzaklaşırlar veya yakınlaşırlar. Küreselleşme, esas olarak farklı toplumsal bağlamlar ya da bölgeler arasındaki bağlantı biçimlerinin küresel ölçekte bir ilişkiler ağı haline geldikçe yaşanan uzaklaşma ve yakınlaşma sürecine işaret etmektedir (Giddens, 2005). Giddens'in bu bakış açısı, daha farklı vurgu ve odak noktaları olsa da, küreselleşmenin kaçınılamayacak, kaçılacak, görmezden gelinemeyecek veya bir kenara itilemeyecek tarihsel önemini vurgulayan Zygmunt Bauman ve Ulrich Beck gibi yazarlar tarafından da paylaşılmaktadır.

Bauman (1998), küreselleşmeye dair düşüncenin merkezi düğümünü etkili bir biçimde şöyle belirlemiştir:

“Herkesin dilinde bir ‘küreselleşme’dir gidiyor; bu moda deyim hızla bir parolaya, sihirli bir sözcüğe, geçmiş ve gelecek tüm gizlerin kapılarını açacak bir anahtara dönüşüyor. Bazılarına göre ‘küreselleşme’ onsuz mutlu olamayacağımız şey; bazılarına göre ise mutsuzluğumuzun nedeni. Gelgelelim, herkesin birleştiği nokta, ‘küreselleşme’nin hem geri dönüşü olmayan hem de hepimizi aynı ölçüde ve aynı şekilde etkileyen bir süreç; dünyanın, kaçamayacağı kaderi olduğu. Hepimiz ‘küreselleşiyoruz’ ve ‘küreselleşiyor’ olmak tüm ‘küreselleşmişler’ için üç aşağı beş yukarı aynı anlama geliyor.

Bütün moda sözcükler benzer bir kaderi paylaşır: Şeffaflaştırdıklarını iddia ettikleri deneyimler ne kadar çok olursa, sözcüklerin...” (Bauman, 1998, ss 7-8).

Küreselleşmiş toplumsal ilişkilerin gelişmesi, muhtemelen ulus devletlere bağlı milliyetçi duyguların bazı yönlerinin azalmasını; öte yandan, daha da yerleşmiş milliyetçi duyguların yoğunlaşmasının nedeni olarak kabul edilebilir. Hızlanan küreselleşme koşullarında, ulus-devlet meselesi, yaşamın büyük sorunları içerisinde çok küçük ve hayatın küçük sorunları içerisinde çok büyük bir mesele haline gelmiştir. Aynı zamanda, sosyal ilişkiler merkezden uzaklaşarak veya yaklaşarak, genişleyip daralarak, bir parçası olarak, yerel özerkliğe ve bölgesel kültürel kimliğe dair baskıları arttırmıştır (Giddens, 2005).

Beck, Giddens gibi, küreselleşmeyi ulus-ötesileştirme yani ulus-devletlerin, yerel topluluklar ile dünyanın geri kalanı arasında bir arabulucu gibi hareket etmesini mümkün kılan çerçeveyi aşındıran bir süreç olarak görmektedir. Bu yorumun, yeni bir iktidar ve kurumlar coğrafyasının başlangıcına yol açan dikkate değer sonuçları vardır (O'Brien, 1992). Radikal Alman sosyolog Beck, büyük ölçüde kozmopolitleşme ve ulus-ötesileştirme olarak anladığı küreselleşmede, her insanın bir vatani, kendi vatani vardır ve bunu seçemez; doğuştan oraya aittir (2003) dayanan ulus-devletin önceliği üzerine kurulu dünya düzeninin ve modernite'nin sonunu görür. Dahası, ulus-devlet fikrini aşmak, bir bakıma ulusal ve uluslararası düzey arasındaki yapay ayrımı da engeller. Aslında, enternasyonalizm (uluslararasıılık) ve kozmopolitlik (çokulusluluk) bu düşünceyi ifade etmek açısından iki yol değildir. Şüphesiz, kozmopolit ilişkiler bu noktada uluslararası ilişkileri de beraberinde taşısa da, altını üstüne getirir: Sınırları açar ama yenisini oluşturur, diğerleriyle olan ilişkimizi siler veya tersine çevirir. Dolayısıyla, kozmopolit devlet, siyaset ve ulus anlayışına göre yeniden düzenlemese bile yeniden tanımlar.

Şimdiye kadar anlattıklarımın karşı kıyısında, makul bir coşkuyla da olsa, küreselleşmenin inkar edilemez tarihsel bir süreç olduğunu vurgulamaktan vazgeçmeyen farklı bir bakış açısı yatmaktadır. Bu bakış açısı, küreselleşmeyi olabildiğince evrensel bir dünya ekonomik düzeni yaratabilmek için tasarlanmış, planlanmış ve uygulanmış bir olay olarak ele alır. Hardt ve Negri'nin çalışmaları, bu bağlamda “eleştirel küreselleşme teorisi”nin hem sembolik hem de kavramsal temsilcileridir. Bu ikilinin en öne çıkan çalışması, *İmparatorluk*'un ana tezi, aslında, ekonomik, siyasi ve kültürel alanlardaki küresel değişimleri düzenleyen “yeni bir egemenlik

biçimi”nin tanımlanması üzerine kuruludur. Bir imparatorluğun ortaya çıkışı olarak küreselleşme düşüncesi, üç temel unsura dayanmaktadır:

İlk olarak, yeni dünya düzeninin ortaya çıkışı, ne klasik neoliberal ortamlarda ve serbest piyasada olduğu gibi gruplar ve toplumsal güçler arasındaki etkileşime, ne de Batılılaşma ve Amerikanlaşma mantığında olduğu gibi tek bir merkezi gücün inisiyatifiyle birden bire gerçekleşmez. Tekil bağlamlarda gerçekleşen yasal dönüşümlerin, prosedürleri, yetkileri ve iktidarı paylaşmaya yönelik eğiliminin peşi sıra ortaya çıkmıştır. Bu yüzden, Hardt ve Negri’nin imparatorluğun “Amerikalı” olmadığına ve Amerika Birleşik Devletleri’nin de imparatorluk merkezi olmadığına dikkat çekmeleri şans eseri değildir. *İmparatorluk*’un temel iddiası, iktidarın şu an için kendi gücünü konumlandırabileceği bir zemine veya merkeze sahip olmamasıdır. Emperyal iktidar, bir dizi kontrol mekanizması, eklenmiş düzenekler aracılığıyla ağlar arasında dağıtılmıştır. Bu, ABD’nin diğer aktörlerden farkı olmadığı anlamına gelmez: ABD, küresel imparatorluğun hiyerarşik düzeyleri bağlamında kuşkusuz ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Ulus-devletlerin sınırları ve yetkileri un ufak olurken, ulusal egemenlik alanları arasındaki temel farklılıklar giderek daha ayırıcı hale gelmektedir.

İkinci unsur, imparatorluğun çalıştığı mekanizmalarla ilgilidir: Foucault’nun ‘biyo-iktidar’ kavramını ele alan yazarlar, bireylerin yaşamlarını doğumlarından itibaren düzenleyen ve nüfusun bedenleri üzerinde sağladığı kontrol aracılığıyla iktidarın genişlemesinden bahsederler. Hardt ve Negri, benzer şekilde Uluslararası Para Fonu veya Dünya Bankası gibi organizasyonların aldığı kararlar aracılığıyla öznellik ve davranış kalıplarının şekillenmesinde üstlendiği role vurgu yaparlar. Bu süreçte, belirleyici rollerden biri, biyo-iktidarın tahayyül yapı taşlarını oluşturmaya ve iletmeye katkıda bulunan yeni iletişim teknolojileri tarafından oynanmaktadır: Emperyal düzen yalnızca biriktirme ve küresel yayılma güçleri temelinde değil, aynı zamanda kendisini daha köklü bir biçimde geliştirme, yeniden doğma ve kendisini dünya toplumunun biyo-politik örgüsünün her yanına yayına kapasitesi temelinde de oluşmuştur (Hardt ve Negri, 2002, 66)

Üçüncü ve son unsur ise, Hardt ve Negri’nin tarif ettiği imparatorluğun, yerel kimlik, değer ve içerikle çaktırmadan pazarlık yaparak uzlaşma varan emperyalist ya da sömürgeci klasik asimilasyon modelinden farklı oluşudur. Eleştirel Küreselleşme Teorisi, kapitalizmin ve piyasa ekonomisinin zaferi etrafındaki coşkulu yaygaranın aksine (Fukuyama, 1992; Friedman,

1999), özellikle demokrasinin zayıflayışı, kültürel tek tipleşme, doğal türlerin ve çevre tahribatının artışı konularına vurgu yapar. (Kellner, 2002).

Küreselleşmenin kamuoyunda işgal ettiği yerson yirmi yılda giderek yaygınlaşsa da, kavramın kendisi daha erken bir döneme kadar izlenebilmektedir. Kavramın kökeni, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl başlarındaki entellektüellerin çalışmalarına, Saint-Simon ve Karl Marx'tan, modernliğin dünyayı nasıl bütünleştirdiğini kabul eden MacKunder gibi jeopolitik öğrencilerine kadar uzansa da, aslında 'küreselleşme' terimi, 1960'ların sonuna ve 1970'lerin başlarına kadar kullanılmıştır. Sovyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması ve Varşova Paktı'na bağlı komünist rejimlerin çözülmesi, dünya çapında kapitalizmin alternatifsiz tek model olarak algılanmasına sebep olmuştur. Aynı dönemde, küreselleşme tartışmasına akademik ve kamusal ilginin dramatik bir biçimde artmasındaşasıllacak bir durum yok. Sovyetler Birliği'nin 1989-1991 yılları arasında gerçekleşen dağılma süreci, birdenbire yeni bir dünya ortaya çıkarmamıştır. SSCB'nin dağılması, büyük ölçüde, ilk etkileri yetmişli yıllarda görünür hale gelen küreselleşen güçlerin sonucu olarak da görülebilir.

Yetmişli yılların uluslararası siyasetinin en önemli süreci erozyon ve bu erezyonun ardından, SSCB ve Sovyet blokunun çöküşü olmuştur. Bununla birlikte, yeni bir dünya düzenine dair Amerikalıların iddialarından esinlenen yeni dip çevrenin, bugüne kadar somut olarak görünür hale getirmesi beklenen 'çift kutuplu' uluslararası sistem bile batmıştır. Yetmişli yılların uluslararası siyasette yaşanan erozyon, sadece SSCB'nin ve Varşova Paktı komünist rejimlerinin çökmesiyle sonuçlanmadı. Bu çöküş, eş zamanlı olarak, ana çizgileri ABD'nin yeni dünya düzeni iddialarından esinlenen 'çift kutuplu' dünya sisteminin de çöküşü anlamına geliyordu.

Refah devletinin krizi genellikle küreselleşmenin bir sonucu olarak görülse de , bu kriz, küreselleşmenin ivme kazanmasının da nedeni olmuştur. 1979'dan sonra İngiltere'de ilk kez gerçekleşen piyasa liberalizasyonu, kamu iktisadi kuruluşlarının özelleştirilmesi ve vergi indirimi politikaları, 'kendiliğinden' ekonomik küreselleşmenin ön koşullarını ve zayıflayan devlet kontrolünde küresel etkileşim için gerekli alanları yaratmıştır. Finansal piyasalar, Londra şehrinin merkezi konumda olduğu kamusal düzenlemelerin büyük ölçüde kaldırılması politikasının etkilerinden sonra, 1989 yılında olağanüstü bir hızla gelişmiştir. Merkezi şekilde yönetilen ve tüm dünyada etkin çokuluslu sanayi grupları, t bütünleşmiş üretim yapmasına

rağmen, ulusal bağları zayıflayan bulunan ulus-ötesi şirketlere dönüştüler. İletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, küresel pazarların büyümesi için belirleyici koşulları sağladı(Osterhammel ve Petersson, 2015).

Çünkü küreselleşme, neredeyse hiçbir zaman ilkel ve yavan şemalara maruz kalan bir süreç değildir; her birinin eldeki olgunun belirli görünümüne odaklandığı çok sayıda çeşitli açıklamanın detaylarıyla ele alındığı bir süreçtir: Şimdi, yerel kültürler üzerinde ‘küreselleşen iktidar’ın etkilerine bakıyoruz. Şimdiyse, yerel geleneklerin ulus-ötesi, uluslararası ve küresel süreçlerle nasıl etkileşime geçtiğine, kültürel değerlerini nasıl adapte ettiklerine bakıyoruz. Bu gibi teorik yaklaşımlarda , küreselleşme terimi, evrensel bölgesel arasındaki etkileşimin sınırlarını kabaca çizen kelimeler ve kavramlarla ilişkilendirilir. Hatta bazen bu kelime ve kavramlarlaüstü adeta örtülür.

Küreselleşme hakkında yazılıp çizilen her türlü metin arasında, kalın çizgilerle belirlenmiş, çerçevesi net bir şekilde çizilmiş ve birbiriyle rekabet halinde bulunan sabit açıklamalara ulaşmak mümkün değil. Bunun yerine birden fazla tartışma, her ne kadar diyaloglar halini almasa da, yan yana varlığını sürdürüyor. Biraz da bu yüzden, küreselleşme tartışmalarında, herkesçe kabul gören tek tip bir anlatının varlığından bahsetmek mümkün değil. Tam tersine, sürekli değişim içerisindeki değerlendirmeler etrafında çizilen bir çerçeveden bahsetmek mümkün. Bu heterojen entelektüel üretim ortamı içerisinde, güncel küreselleşme olgusunun, hakiki bir tarihsel gelişme olduğunu düşünen küreselciler ile mevcut durumun, sınırlı bir açıklayıcı değere sahip ideolojik ve sosyal bir kurgu olduğunu düşünen şüpheçiler arasında ortaya çıkan ayrılıklar etrafında şekillenen argüman kümelerini belirlemek, izlenecek en makul yok olur. Ne küreselcilerin, ne de şüpheçilerin tezlerinin, diğer küreselleşme yorumlarını, kompleks açıklamaları ve küreselleşmenin inceliklerle görülebilecek alanlarına odaklanan çalışmaların tezlerini tüketmediğinin altını çizmek gerekir. (Osterhammel ve Petersson, 2015).

Küreselleşmenin tanımlanması mümkün olan, dünya çapında ticaret, sermaye ve insan akışı gibi bazı yönleri vardır. Küreselleşme, sosyal ilişkilerin mekansal erişiminde ve bölgelerarası ya da kıtalararası ölçekte örgütlenmeye yönelik önemli bir değişimi temsil etmektedir. Yerellik, bölgelerarası ilişkilerin ve iktidar ağlarının daha geniş kapsamlı kümeleri içinde gömülü hale gelmektedir. Küreselleşme, uzakta olup bitenlerin yerel kazancı (ve tam tersi de geçerli) ne şekilde etkilediğine dair artan bir kamu bilinci olduğu kadar zamanın ve coğrafyanın

kısalmasına dair bir kamusal algıda meydana gelen bilişsel bir kayma yaratır (Held ve McGrew, 2005).

Held ve diğerleri küreselleşme kavramı, sosyal, siyasi ve ekonomik etkinliklerin, dünyanın bir bölgesinde gerçekleşen olayların, verilen kararların ve yürütülen faaliyetlerin, dünyanın diğer ucundaki bir bölgesinde yaşamını sürdüren bireyler ve topluluklar için önem kazanabileceği şekilde, sınırlar ötesine doğru uzayıp genişlediğine işaret eder. Bu anlamda, küreselleşme bölgeler üstü karşılıklı bağıllığı, sosyal aktivite ve iktidar ağlarının genişlemesini ve uzaktan eylem yapma olasılığını içerir. Bunun da ötesinde, küreselleşme sınırlar arası bağlantıların yalnızca arada sırada ya da rastgele kurulan ilişkilerden ziyade, dünyadaki ulus-devletleri ve kurucu unsurları da aşan fark edilebilir ölçeklerde yoğunlaşan bir karşılıklı bağıllığın veya gittikçe artan karşılıklı ilişkiler ve akışkanlık örüntülerinin etrafında düzenli hale geldiğini ima eder. Dahası, küresel ölçekli ulaşım ve iletişim teknolojilerinin fikirler, mallar, bilgi, sermaye ve insanların küresel olarak yayılmasının hızını artırdığı bir zamanda, küresel karşılıklı bağıllığın artan yaygınlığı ve yoğunluğu küresel etkileşimin ve süreçlerin hızlanmasını da ima eder (Held v.d.,2005).

Küreselleşmenin kendisi ele avuca gelmeyen bir kavramdır. Bazı gözlemciler göre, basit, hatta bazen tek boyutlu bir nüveye ve itici güce sahip, sınırlı ve iyi tanımlanmıştır , (örneğin faiz oranlarının ya da borsa fiyatlarının çakışması ya da bilgi teknolojisi devrimi). Diğerlerine göre ise, insan toplumunun gelişiminde niteliksel olarak yeni bir aşamayı temsil etmektedir. Başka bir analiz düzeyinde, küreselleşmenin sıklıkla ortaklaşma süreci, farklılıkları eşitleyen bir tesir olduğu varsayılmıştır. Gittikçe artan bir biçimde, analizler küreselleşmenin temelde karmaşık ve 'ayrıştırıcı', hatta yapısı ve sonuçları gereği kutuplaştırıcı olduğunu tartışır haldeler. Karmaşıklık, bir çok çapraşık bileşene sahip olmak anlamına gelir. Bu, çok yönlü ve mükemmel şekilde düzenlenmiş bir yapı anlamına da gelebilir. Ama, aynı zamanda farklı parçaların zayıf bir şekilde birbirine geçirilip yıpranmaya ve dağılmaya yol açtığı anlamına da gelebilir.

Küreselleşen bir dünya, zaten karmaşık bir sosyal, ekonomik ve siyasi bağlam içinde, birden fazla düzeyde karmaşık bir şekilde yapılanmıştır. Birbirinden farklı toplama ve ayrışma halleri yan yana var olabilirler. Farklı pazarlar, firmalar ve ekonomik sektörler, ister pazar ve hiyerarşinin dayatmaları nedeniyle, isterse de farklı tarihsel arka planları nedeniyle olsun,

kendilerine özgü şekillerde düzenlenirler. Sermaye sahipleri bu kategoriler arasında ‘arbitraj’ kazancının yüksek olması nedeniyle özel bir yere sahiptirler. Daha büyük sorunsal, ‘küresel çağın’ ayırt edici özelliği olarak ulusal kimliklerin, ulusal ekonomilerin ve ulus-devlet politika kapasitesinin inişli çıkışlı aşınmasının peşi sıra, yerel gruplardan Avrupa Birliği'ne kadar olan ulus-üstü, ulus-ötesi ve ulus-altı etnik ayrılıkçılar, kabilecilik ve diğer canlandırılan ya da icat edilen kimlik ve geleneklerdir. Küreselleşme, yalnızca 'yeni bir dünya düzeninin' değil, yeni bir dünya düzensizliğinin, hatta hem örtüşen, hem de rekabet eden otoritelerin 'yeni ortaçağcılığının', sadakat ve kimliklerin çoğalmasının, mekanın ve inancın prizmadan geçerek kırılan mefhumlarının habercisi olarak görülebilir. Küreselleşmenin merkezi paradoksu, ekonomik, sosyal ve politik faaliyetler yelpazesinin hayati öneme sahip bölümünün ulusal alandan birbirini dikine kesen küresel/ ulus-ötesi/yerel yapısal eylem alanlarına doğru kaymasının tek büyük ekonomi ya da tek büyük siyaset alanını yaratmasından ziyade, bölen, parçalayan ve kutuplaştıran yapısına dayanmaktadır. Toplaşma ve ayrışma aynı madalyonun iki yüzü gibidir. Bu bütünsel sadeliğin yokluğunun, özellikle de küreselleşmeye dair yanlış anlamalara ve karikatürleştirilen ‘ucuz roman’ versiyonunun ön plana çıkmasına yol açan, mahzurları vardır. Bazı yönleriyle, küreselleşme tek bir söylem bile değildir sadece, ulusal ve bölgesel farklılıklar birleştirici vizyonunu yalanlarken, pek çok kendine özgü ama ustalıkla bir araya geçirilmiş söylemlerin ortaya çıkmasına ön ayak olan çekişmeli bir kavramdır.

1.1. Küreselleşmenin Çok Boyutluluğu

Yukarıda yazılanlardan anlaşılacağı üzere, küreselleşmeyi tanımlamak pek de kolay değildir. Küreselleşmenin derinliklerine inmek için, birbirini kucaklayan farklı alanlara odaklanmak gerekir.

Küreselleşme, en önemlileri olarak adlandırılabilir olan ekonomi, teknoloji, devletin örgütlenmesi, kültür gibi farklı alanları etkilemektedir (Osterhammel ve Petersson, 2015). Muhtemelen şimdiye kadar sunulanlar arasında en kapsamlı olacak biçimde, küreselleşme süreci dört ana alanda tanımlanmaktadır ve bu alanlar, toplumlarımızı etkileyen hızlı ve devam eden değişiklikleri tanımlamaya da yardımcı olmaktadır (Mills ve Blossfeld, 2005). Bu alanlar:

-Ekonomik: Piyasaların uluslararasılaşmasına ve refah devletindeki rekabetin artmasına işaret eder,

-Sosyo-teknolojik: Ağların, enformasyonun, bilginin, küresel ölçekte yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla yayılması ile ilgilidir,

-Kültürel: Küresel olarak paylaşılan değerleri ve davranış standartlarını ifade eder;

-Siyasi: Siyasetin, karar alma mekanizmalarının, yasama süreçlerinin ve kurumlarının ulus-ötesileştirilmesini ilgilendiren alan olarak kabul edilir.

Bu noktada, yalnızca göstergelerin seçim kriterlerini değil, genel düzeyde yeni küresel bağlamda her birinin anlamını da vurgulayarak tekil boyutların detaylarına gireceğim.

1.1.1. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Çoğu zaman ekonomik cephe, küreselleşmenin gerçek motor kuvveti olarak düşünülmüştür. Yalnızca geniş ‘eleştirel teorisi’ nin pek çok üyesini ya da daha işlevsel olarak, şimdiye dek tanımlanmış olan ve çoğunlukla ekonomik boyut için dikkat edilen ölçüm endekslerini düşünün. Özellikle, Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve dünyanın, aynı siyasi ve ekonomik modellere tekabül eden iki blok halinde bölünmesinin sona ermesiyle, dünya ekonomilerinin entegrasyonu, artık ‘oyun sahası’ ulus-devlet sınırları belirlenmeyen, artık dünya sahnesinde oynamaya soyunan iş dünyası ve sanayi kuruluşları arasında rekabete yol açan bir büyüme ve gelişme dönemi yaşattı (Fligstein, 1998). Ticarete ve ekonomide rekabet eden ülkeler modeli,, yirminci yüzyılın yetmişli ve seksenli yıllarında başlamış ve doksanlı yıllarda giderek hızlanmıştır (Welfens, 1999). Bu süreç siyasal iktidar ile iktisadi güç arasındaki ilişkinin yeniden değerlendirilmesine yol açmış, değer ve bağımlılıkların tersine dönmesine neden olmuştur: Kapitalist modelin, özelleştirme, birikim ve sömürüye (Lacher, 2006) dayalı olarak sınırlarının genişlemesi, aslında, devletlerin özerkliğini, yalnızca ‘görünür’de bırakmaktaydı. Doksanlı yılların başlarından beri, birçok Batılı ülkede, bireylerde, işçilerde ve örgütlerde giderek artan bir belirsizlik yaratan (Mills ve Blossfeld, 2005) ‘yeni özelleştirme, liberalleşme ve serbestleştirme önlemleri’nden söz edilebilir (Raab v.d., 2008) .

Dünya, ticarete bugün olduğundan daha açık olmamıştır. Ticaret gümrüklerinin ortadan kaldırılması, birçok mal ve hizmet için küresel pazarların ortaya çıkmasına izin vermiştir. Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya Pasifik'te yaratılan büyük ticaret blokları bölgesel kaleler değildirler. Bu nedenle, dünyanın geri kalanıyla rekabete açık kalmaya devam etmektedirler. Bu süreçte, gelişmekte olan ekonomiler ve geçiş ekonomileri de dışarıya açılmış ve sonuç olarak dünya ticaretinde paylarının giderek arttığına şahit olmuşlardır.

Küresel rekabetten kolaylıkla ekonomik hareketlilik sağlanamaz. Yurt içi üretimin daha büyük bir kısmı geçmişe göre ticarete yönelmektedir. Bu, ülkelerin servetlerinin ulusal "rekabet gücü" ile belirlendiği anlamına gelmemektedir. Ekonominin temel kuralları hala geçerlidir. Ülkeler, hala karşılaştırmalı çıkarılara göre uzmanlaşmaktadırlar. Her şeyde ya da hiçbir şeyde rekabetçi olamazlar. Ulusal ekonomiler, genel olarak, artan ticaretten kazanç sağlayabilirler. Değişen şey, ticaretten elde edilen kazanımların son derece dengesiz ve yeni yollarla dağıtımıdır. Bu değişimden ötürü, hem ülkeler arasında hem de ülkelerin kendi içerisinde net kazananlar ve kaybedenler vardır. Gelişmekte olan ülkelerle daha fazla ticaret yapılması düşük vasıflı işçilere büyük ölçüde zarar verirken, daha vasıflı işçilerin gelirlerini de büyük ölçüde arttırmaktadır.

Ulus-devletler, daha büyük küresel dönüşümlerin ve küresel akış örüntüsünün bir parçası haline gelmişlerdir. Mal, sermaye, insan, bilgi, iletişim ve silahların yanı sıra suçlar, çevre kirliliği, moda ve inançlar hızlı bir şekilde egemenlik alanlarının sınırlarını aşmaktadırlar. Bu aşamada, tam anlamıyla birbirine bağlı bir küresel düzenden söz etmek gerekir (Held ve McGrew, 1998).

Göze çarpan noktalardan birisi, finansal piyasalarda önemli bir dönüşümün olmasıdır. Finansal akışlar, kurumsal portföy varlıkları da dahil olacak şekilde artmıştır. Ulusal sermaye, uluslararası finansal sermayeyle bütünleşmiştir. Finansal küreselleşme, şirket ittifaklarını kolaylaştırmıştır. Ulusal para birimi, ülke içerisinde tedavüle girdiği kolaylıkla ülke dışında da tedavüle girebilmektedir. Yüksek hızda iletişim ve bilgi devrimi finansal küreselleşmeyi hızlandırmıştır. Piyasalar, meta, üretim ve iş organizasyonunun belirleyici özellikleri, küresel bir bakış açısına doğru kaymıştır. Yüksek ticaret seviyeleri (ticaret serbestisi nedeniyle), birçok mal ve hizmet için küresel pazarlar (üretimin uluslararasılaşması, dünya çapında taşımacılığın teşviki ve iletişim altyapısının geliştirilmesi), küresel rekabet ve endüstri içi ticaretin yükselişi, devlet kontrolünü önemli ölçüde azaltan ticaretteki küreselleşme işaretleri olarak kabul edilmektedirler.

1.1.2. Sosyo-teknolojik Boyut

Küreselleşme genelde öncelikle ekonomik bir olgu olarak görülmüştür, ancak sosyoloji, baskın ve karmaşık yapısına rağmen, ya da bu yapısı yüzünden küreselleşmeyi kültürel bir süreç olarak da ciddiye almıştır. Coğrafyacılar post modern bir dünyada çapraşık 'sanal alanlar' etrafında insan hayatının yeniden yapılandırılmasından bahsederken, devlet, ekonomi ve toplumun fiziksel ve psikolojik alanını oluşturduğu için başlı başına egemenlik alanlarının tabiatını gittikçe daha çok sorgulamaktadırlar.

Tabii ki, doğa bilimleri, özünde her zaman 'küresel' olmuştur (bilimi millileştirmek, ruhanileştirmek ya da politize etmek için ideolojilerin çabalarına rağmen). Ancak bu geleneksel evrenselcilik, enformasyon devrimiyle beraber çapraşık teknolojilerin ve fikirlerin giderek daha hızlı yayılmasıyla dramatik bir şekilde yoğunlaşmış ve artmıştır. Devlet kavramının, hem aktör hem de 'siyasal sistem' olarak tek başına varoluş nedenini sağladığı siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplinlerinde direnç daha serttir ve alternatiflerin bolluğu ve yarattığı kafa karışıklığı hakim gözüküyor. Bununla birlikte, daha önce de belirttiğim gibi, değişimin ana dinamiği, devletin kendisinin dönüşümü olmuştur (Cerny, 1996).

Küreselleşmenin ekonomik cephesi , bazı yazarlar için daha baskın olsa da, yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve yayılması olmadan büyük bir etki yaratamayacaktı. Pek çok değişik açıdan dile getirildiği gibi, yeni iletişim teknolojileri 'küreselleşme olarak kabul edilen şeyin ekonomik ve sosyal süreçlerinde önemli bir rol oynarlar' (Avgerou, 2002). Bilgi ve bilişim teknolojisi, ilk olarak, ekonomik küreselleşmenin fırsatlarını ve risklerini şekillendirmede merkezi bir rol oynamıştır. Narula'ya (2006) göre, bilgi ve bilişim teknolojisinin küreselleşmedeki önemi, üç sürecin ortaya çıkışını teşvik etmeye dayanır: piyasa liberalizasyonu, farklı sistemler arasındaki rekabetin teşvik edilmesi ve Üçüncü Dünya ülkelerinde bile küreselleşmenin başlaması ve gelişmesi. Teknolojiler, aslında, yalnızca ulusal ekonomilerin küreselleşmesine katkıda bulunmakla kalmamıştır, aynı zamanda küresel ölçekte sosyal ilişkileri mümkün kılmıştır (Narula, 2006). Bu bakış açısına göre, modern bilgi ve bilişim teknolojisinin bireyler, örgütler ve fiziksel mesafeyi etkili bir biçimde ortadan kaldıran topluluklar arasındaki iletişimi nasıl etkilediği açıktır. Böylece, son bilgi ve iletişim teknolojileri, temelde kapasiteyi (sosyal iş ağlarını ve iktidar düzeyini genişletmek), yoğunluğu

(düzenli bağlantılar), hızı (etkileşimler ve süreçler) ve dönüşümün etkilerini (küresel yerel etkiler) değiştirmiştir (Mills, Blossfeld, 2005, s. 6).

Küreselleşmenin Kültürel Boyutu

İlerleme adına modern çağı boydan boya geçen ve zaman-mekânın sıkıştırılmasında yaşanan derin değişimlerin, bireyler ve kültürler üzerinde önemli etkileri olmuştur. Günümüzün kültürlerarası ilişkilerinin dinamiklerini anlama girişimi, küreselleşmeyle ilgilenen akademisyenlerin bilimsel spekülasyonunu besleyen temel maddedir.

Kültür, bir halkın, bir etnik grubun maddi, manevi ya da ruhsal yaşamının evrimsel sürecin çeşitli aşamaları, tarihsel süreçleri, çevre koşulları ile ilişkili bir halde tezahürlerinin çapraşık bir bütününden ibarettir; deneyim yoluyla elde edilen ve dünyanın belirli bir anlayışına ve temsiline sıkı sıkıya bağlı olan değerlerin ve davranışlarının toplamıdır.

Tomlinson'un analizinde küreselleşme, güçlü kurumların, kapitalizm, endüstrileşme, toplu iletişim ve şehirleşme gibi güçlü kur sal yapıların savaş-sonrası medeniyetin baskın değerleri olarak kendilerini kabul ettirdikleri bir döneme, modernitenin belirli tarihsel boyutuna eklenmiştir. Bu nedenle, modernite ile küreselleşme arasındaki bağlantı, iletişim, hareketlilik ve bağlantıyı insanların yaşamlarının merkezine yerleştiren ekseninde yer alır. Eğitimin, iletişimin ve tüketimin tüm farklı deneyimlerinin, sürekli entegrasyonu yoluyla kültürel mesafenin üstesinden gelmek için kurulan karmaşık bir bağlantı süreci, küreselleşme olgusunu modern öncesi çağa nazaran daha evrimleşmiş bir çağda bağlamsallaştırmayı zorunlu kılmaktadır (Tomlinson, 2001).

Küreselleşme kültürel düzeyde de, çok boyutlu bir olgu olarak görülebilir. Özellikle kültürel alanda büyük bir etkisi olan bilgi ve iletişim teknolojilerinin yayılması, görüntülerin, iletişim kanallarının ve değerlerin küresel ölçekte dolaşımını teşvik etmektedir. Kültürel boyutu vurgulayan ve kültürel materyalin alımlanması ve modellenmesi süreçlerine odaklanan küreselleşme yaklaşımları vardır. Bu bakış açısı, alımlama mekanizmalarına ve ulusal düzeyde uyarlama girişimlerine odaklanmaktadır ve özellikle, bu süreçlerin bireylerin günlük yaşamlarındaki etkisiyle ilgilenmektedir (Mayer 2001). Kültürel cephe, belki de diğerlerinden daha fazla, küreselleşmenin ikili doğasının ve taahhüdünü anlamaya ve açıklamaya çalışan

çalışmaları ve analiz girişimlerini barındırır. Medya tüketimi kültürü bağlamında, Batı kültürünün dillerinin, ürünlerinin ve değerlerinin yayılmasını da içeren tek tipleştirme ve melezleştirmeye yönelik, küreselleşmenin etkilerine karşı dünya üzerindeki değişik topluluklar tarafından uygulana gelen ‘adaptasyon ve el koyma’ gibi (Appadurai, 1996) karşı koyma veya alımlama pratikleri üzerinde yoğunlaşır.

Tek tipleştirme tezi, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da gelişen bu tür sosyal, ekonomik ve politik değişimlere yönelik bir değişim süreci olarak gören modernleşme kuramcılarında dayanmaktadır (Eisenstadt, 1966). Özünde, geleneksel bir toplumdan Batı dünyasının ulusları modelinde örgütlenme, dönüşüm ve modernleşme yer almaktadır (Moore, 1963). Lerner (1958), özellikle, Orta Doğu ülkelerindeki kalkınma süreçleri üzerine yaptığı bir çalışmada, belirli bir nüfus içerisinde, iki tür zihinsel yapının varlığını göstermiştir: evrim geçirememeye ve diğer diktatörlük biçimlerine daha yatkın olma ile karakterize edilen geleneğe bağlı zihinsel yapı ve modern, mobil ve açık olan ve isyanı, değişimi, gelişmeyi düşünebilen ve ‘demokratik hükümet biçimlerine doğru’ eğilim gösterebilen zihinsel yapı. Öte yandan, Rogers (Rogers ve Svenning, 1969) gibi, modernleşme perspektifini sadece Avrupalılaştırma ya da Batılılaşma ekseninde değerlendirmeyi reddedip, çok boyutlu bir kavram olarak ele almayı tercih edenler de vardır.

Oysa tek tipleştirmenin tersi olarak, melezleşme (hibritleşme) düşüncesinde ‘farklılıkların kabul edilmesi ve benzerliğin doğrulanması’ esastır (Cotesta, 2003). Kültürel melezlik, özellikle, küresel ve yerel boyutların karışımına ve bunların yeni form ve uygulamalarda yeniden bir araya gelmesine işaret etmektedir (Rowe ve Schelling, 1991). Mol'e (2003) göre, melezleşme kavramı, yerel kültürleri kapitalizmin evrenselci süreçlerine ve ekonomik, teknolojik gelişmeye eklemleyerek, yirminci yüzyılın altmışlı ve yetmişli yıllarında egemen olan tek tipleştirme düşüncesinin karşı savı olarak ortaya çıkmıştır. Melezleşme, tek tipleştirmenin aksine, küresel söylemlerin ve olguların yerel yorumlarını ve uygulamalarını ön plana çıkarır. Melezleşme kavramı ile yakından ilişkili olan, ‘dilin melezleşmesi (kreolizasyon)’ kavramı birbiriyle iç içe girmesi görünüşte mümkün olmayan iki ayrı dilin iç içe geçerek kültürel değerler ve anlamları yeniden şekillendirmesine odaklanır (Hannerz, 1992).

‘Kültürel küreselleşme’ terimi, fikirlerin, anlamların, değerlerin, toplumsal ilişkileri genişleten ve yoğunlaştıran şekilde bütün dünya üzerinde dolaşıma girmesine işaret etmektedir. Kültürün

aktarımı internet, popüler kültür medyası ve uluslararası seyahat aracılığı ile gerçekleşmektedir. Bu kültürel aktarım, doğal olarak bu sürecin öncesinde kültürler arası etkileşimin kodlarını belirleyen kolonizasyon ve hammadde arayışının egemen olduğu bir dönemle ister ister istemez eklemlenir. Ancak, bu toplumsal ilişkilerin kurulması ve genişlemesi yalnızca maddi düzeyde gerçekleşmez. Kültürel küreselleşme, insanların bireysel ve kolektif kültürel kimliklerini ilişkilendirdikleri ortak normların ve bilginin oluşumunu içermektedir. Dahası, farklı insanlar ve kültürler arasında giderek büyüyen bir ilişkisellik etkisi yaratmaktadır.

Bu nedenle, bugün küreselleşme terimi ile tüm çok kültürlü etkilerin ve kurululan karşılıklı ilişkiselliklerin bir kümesini (bu ilişkiselliğin beraberinde getirdiği kültürel ve ekonomik sorunları da dahil edecek biçimde) kastediyoruz. Karşılıklı ilişkisellik, sistematik dönüşümler ve dünyaya daha aşina ve özgüllüğü içerisinde bağlamsallaştırılmış yerel dönüşümler, karşılıklı etkileşimin dinamiklerini kaçınılmaz olarak karakterize eden ve etkileşime giren her iki ayrı kültürü de dönüştüren yakın bir vektörel ilişkiyi üretmektedir.

Genel bir bakış açısıyla kültürle kurulan ilişkisellik ağlarını analiz etmek, aynı zamanda ve açıkça, kültürün bütünsel bir anlayışına dayalı olarak yeni bir kültür projesinin arayışına girmek demektir. Çağdaş küreselleşmenin kimlik oluşturma süreçlerindeki değişiklikler yargıları, değerleri, arzuları, umutları ve korkuları etkilemekte kültürü küresel değerler açısından yerel olarak meydana getirilmiş dürtüler ile yeniden tanımlamaktadır. Modernleşmenin ve gündelik hayatın internetinin rolü şüphesiz ki ikircikli bir roldür. Bu bağlamda, kişisel bilgi için yeni alanlar ve aynı zamanda, daha önce tanımadığımız bir toplumsal dışlanmışlık meknizmasının bileşenlerini içermesiyle kültürel yabancılaşma yeni bir boyut kazanmıştır.

Küreselleşme sürecinin etkilerinin araştırılmasına kültürel boyutun da dahil edilmesi, olgunun karmaşıklığını ve çok yönlülüğünü ortaya çıkarmaktadır. Bu da, çalışma ve analizin yalnızca ekonomik bir sınırlamaya dahil edilemeyecek kadar geniş olduğunu gösterir. Kültürel küreselleşme ve onun uygulamaları, özellikle iletişim ve tüketim ile ilgili çalışmalar, ekonomik küreselleşmenin ortaya koymakta zorlandığı diğer riskleri ve fırsatları görünür kılar. Tomlinson, küreselleşmenin çok boyutlu doğası ile kültürel ve sosyal ilişkileri bir kat daha çapraşık hale getirmesinden ötürü, kaçınılmaz olarak meydana çıkan iç içe geçmişliğin olanak verdiği yakın bağı desteklemektedir.

Küreselleşmenin Siyasi Boyutu

Genellikle ekonomik olanla doğrudan ilgili, hayati boyutlardan biri de, siyasi boyuttur.

Siyasi küreselleşmenin önemli sorunlarından bazıları, ulusal hükümet uygulamalarının ve demokrasi kavramının değişen rolü ve küresel toplumda yenilenen ve tekrar hatırlanan ağırlığı ile ilgilidir. Bu değişim, pek çok fikir üretiminin noktasındadır. Son zamanlarda, Nash (2010), küreselleşme çağındaki temsili demokrasiyi sorgulayan iki temel hususu tanımlamıştır: İlk husus, ‘birbiriyle ilişkili ve birbirine bağlı bir sistemde düşünülen’ özerklik ve egemenlik ile ilgilidir. Her durumda, ‘iç siyasetin boyutları üzerindeki devlet kontrolünün azaltılması, yalnızca egemenlik değil, özerklik kaybını da ortaya çıkarmaktadır’ (Williams, 2003). Uluslarüstü kurumların artan önemi ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren hukuk ve yasama kurumlarının gelişimi, devletlerin özerklik düzeyini büyük ölçüde azaltmıştır ancak, aynı zamanda, egemenliği pekiştirmek için de gerekli hale gelmiştir (Thomson ve Krasner, 1989). İkinci husus, uluslararası ilişkiler dünyasında ulusal çıkarlar kavramıyla ilgilidir: Devletlerin özerkliklerinin kaybıyla karşı karşıya kalan demokrasi kavramı, ulusal sınırlarla olan bağlarını azaltmaya, daha açık bir yapıya ve küresel olarak genişlemeye doğru yönelmektedir.

Modern siyaset, bir toprak parçasına, ulus-devlete bağlı siyasi toplulukların gelişmesiyle ortaya çıkmış ve şekillenmiştir. Bu, Avrupa'da politik iktidarın merkezileşmesini, devlet yapılarının yaratılmasını ve devletler arasında bir düzen algısının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bazı devletlerde demokrasi biçimleri gelişirken, imparatorlukların varlığı benzer bir deneyimin paylaşılmasını engelledi. Bugün, ulus-devletlerin ortaya çıkması kadar önemli sayılabilecek bir siyasi dönüşümden geçiliyor. Coğrafya ve politik güç arasındaki özel bağlantı artık kırılmıştır. Yeni çağda karşımıza çıkan siyasi yapı, siyasi sınırların içinde ve ötesinde yayılmış olan yönetişim katmanlarıdır. Yeni kurumlar, hem egemen devletleri birbirine bağlamıştır; hem de egemenliği ulus-devletin ötesine taşımıştır.

Siyasi olarak küreselleşme olgusu temel olarak, siyasetin kendi eylem alanını yeniden şekillendirmesi anlamına gelir. Bugüne kadar siyasi örgütlenmenin ana değişkenleri ve çok sayıda siyasi eylemliliğin temel kazanç matrisleri yalıtılmış birimler içinde; yani devletler olarak adlandırılan nispeten özerk ve hiyerarşik olarak düzenlenmiş yapılar içinde belirlenirken, bu değişkenlerin hem de kazanç matrisinin artık bu yalıtılmış alandan çıkıp çok

katmanlı, çapraşık, değişkenlerin birden fazla seviyede kümелendiği kurumsal siyaset alanlarına doğru kaymıştır.

Böylece küreselleşme, siyasi bir yapılandırma süreci haline gelmektedir. Bu anlamda siyasi küreselleşme, her şeyden önce, ulus devletlerin küresel aktörler tarafından algılanan ve deneyimlenen eksikliklerini düzeltmek, yenilenen siyasi sisteme uyum sağlamak için kurumsal yapıların yeniden şekillenmesi demektir. Bu deneyimin merkezinde, hem aktörlerin hem de siyasi pratiklerin, bir bakıma varoluş sebeplerini oluşturan arzulan toplumsal normları elde etmek konusunda, feodalizmin çöküşünden ve özellikle onsekizinci yüzyıldanyirminci yüzyıla kadar birbiri peşi sıra gerçekleşen ulusal demokratik ve toplumsal devrimlerin derin başarısızlığı yatar. Demokrasi ve otoriterlik, sosyalizm ve kapitalizm, liberalizm ve muhafazakarlık, hedeflerini ulusal proje içinde somutlaştırmış ve sürdürmüştür. Ulusal projenin çekirdeği, kendi nispeten yalıtılmış egemenlik alanlarını paylaşan ayrı (ve ideal olarak tek tip) halkların ve vatandaşların ortak menfaatine dayanmaktadır. Uluslararası ilişkiler, hem bir olgu hem de bir 'sözde' disipliner bir süreç olarak sıklıkla, yalnızca ulusal hedeflerin uluslararası işbirliği ya da kendi çıkarları çerçevesinde çatışmakta olan ülkeler arasındaki ilişkiler çerçevesinde sürdürüldüğü sürece önem kazanan ikincil, daha ilkel düzeydeki karışıklıklara ilişkin olarak varlığını sürdürmüştür.

Modern dünya, gerçek anlamda iki enternasyonalist siyasi proje görmüştür. Bunlar, liberalizm ve marksizmdir. Ancak, sosyal, siyasi ve felsefi hareketler olarak sahneye çıkan her ikisi de, kendi tarihsel yörüngelerinde; ilki İngiliz, Fransız ve Amerikan Devrimleriyle, ikincisi Rus ve Çin Devrimleri aracılığıyla, ulus-devletin sınırları ve pratikleri içinde erimiş ve asimile olmuşlardır. Ancak o zaman, ulus-devlet düzeyinde, toplumsal siyasetin temel yapı ve kurumlarının yerleşmiş olduğu kurumsallaşmış iktidarı elde etmişlerdir. Modern dünyanın görünür tarihi, böylece ulus-devletlerin yazdığı tarih tarafından emilmiştir (Cerny, 1996).

1.2.Küreselleşme Üzerine Üç Perspektif

Küreselleşme, sadece farklı toplumsal boyutları ve sürekli değişen tanımlarıyla değil, en az onlar kadar perspektif farklılıkları açısından da çeşitlilik gösterir. Burada, David Held, Anthony McGrew, David Goldblatt ve Jonathan Perraton'un (1995) ortaya koyduğu bakış

açılarını takip edeceğim çünkü diğer iki kutuplu (küreselleşme taraftarı ve karşıtı) tasniflere nazaran üçüncü bir kategoriye daha görünür kılıyor. Held ve arkadaşları 1990’larda baskın olan küreselleşme düşüncesinin perspektiflerini, kavramsal çerçevelerinin tanımları ve sınırları içerisinde üçe böler:

- Aşırı Küreselleşmeci Bakış Açısı,
- Kuşkucu Bakış Açısı,
- Evrimsel-Dönüşümcü Bakış Açısı.

1.2.1. Aşırı Küreselleşmeci Bakış Açısı

Bu bakış açısını savunucuları, küreselleşmeyi insanlık tarihinde yeni bir dönem olarak kabul etmektedir. Bu yeni dönem, büyük ölçüde küresel bir pazarın ekonomik mantığından kaynaklanan, ayırt edici özelliğinin ulus-devletlerin azalan ilgisi ve otoritesi olduğu ve ekonomilerin “dengeli” hale geldiği bir dönemdir (Held, 1995).

Ancak, bu perspektifin temsilcileri bile kendi aralarında yaşanan değişime atfedilen değerler açısından farklılaşmaktadır. Aşırı küreselleşmeci akademisyenler, küreselleşmenin arkasındaki genel etkenler ve bu sürecin muhtemel sonucu üzerinde hemfikir olsa da, bu güçlerin iyi ya da kötü olup olmadığı konusunda fikir birliğine varamamaktadırlar. Yazarlar, neo-liberal ile neo-Marksist yönelimleriyle birbirinden ayrılmakta ve küreselleşmenin sonuçlarına ilişkin birbirinden farklı değerlendirmelere ulaşmaktadırlar. Aşırı küreselci perspektif, küreselleşmenin Batılı toplumların çıkarlarına hizmet edebileceğini kabul etse de, tamamen ideolojik veya toplumsal kurgulanmış bir yapı olduğunu ya da basitçe Batı emperyalizminin eşanlamlısı olduğu fikrini reddetmektedir.

Ayırt edilebilen ya da çok boyutlu bir küreselleşme anlayışına bağlılık, bir dizi farklı kurumsal sistem ya da iktidar ağının kurduğu bir Weberyen ve (ya da) post-Marksist ya da post-yapısalcı sosyal gerçeklik anlayışını yansıtmaktadır: ekonomik, teknolojik, politik, kültürel, doğal vb.(Giddens, 1991). Aşırı küreselci perspektif, küreselleşmenin belirli mekânsal niteliklerine

vurgu yapan bir küreselleşme anlayışını desteklemektedir. Küresel ağları ve sistemleri, yerel ya da ulusal diğer mekânsal ölçeklerde çalışanlardan ayırarak çalışmayı amaçlayan küreselci analiz, küreselleşmeyi öncelikle bölgelerarası ya da kıtalararası bir ölçekte vücut bulan faaliyetler ve ilişkiler ile özdeşleştirmektedir.

Aşırı küreselci analiz, küreselleşmenin yalnızca kapitalizmin ya da teknolojinin emirlerine atıfta bulunarak ya da dünya çapında bir Batı modernliğinin bir izdüşümü olarak anlaşılabilmesi varsayımına karşıdır. Aksine, küreselleşmeyi ekonomik, politik ve teknolojik zorunlulukların yanı sıra belirli çakışan faktörleri de içeren birden fazla kuvvetin bir ürünü olarak kabul eder ve sabit ya da mutlak bir tarihsel gelişim modelini barındırmaz. Küreselleşmenin tarihselci ya da determinist yorumlarını reddeder ve küreselleşmiş dünyanın sabit ya da tekil bir vizyonundan ziyade açık uçlu bir küresel değişim anlayışını savunur.

1.2.2. Kuşkucu Perspektif

Held ve meslektaşları, küreselleşme konusundaki kuşkucu perspektifin, mevcut uluslararası süreçleri küreselleşmiş olmaktan çok parçalanmış ve bölgeselleşmiş olarak gördüğünü söylemektedirler. Aslında, bu perspektife göre, küreselleşmenin 'altın çağı', ondokuzuncu yüzyılın sonunda meydana gelmiştir. Mevcut süreçler, bölgeselleşmeyi en iyi şekilde yansıtmaktadırlar.

Kuşkucular da kendi aralarında eski bölünmelerin giderek önemsiz hale geldiği konusunda aynı fikirde değildirler. Üçüncü dünya, faydacı ve istismara dayanan eski yaşam tarzını yok eden küresel bir ekonomiye çekilmemektedir. Tam tersine, üçüncü dünya, kuşkucu yazarlara göre gittikçe dünya düzeninden dışlanıp, uç noktalara sürüklenmektedir.

Küreselleşme tezinin şüphecileri, uluslararası ya da küresel ilişkiselliğin hiçbir şekilde yeni bir olgu olmadığına karşı bizi uyarmaktadırlar. Gerçi, bunu yaparken şüpheciler aynı zamanda küreselleşmenin birbirinden farklı tarihsel dönemlerde aldığı değişik formların farklılıklarını da görmezden gelmektedirler. Küreselleşmenin her tarihsel dönemde taşıdığı yeni özellikleri ayırt etmek, bu tür karşılaştırmalı tarih analizi için bir tür analitik çerçeve gerektirir. Böyle bir çerçeve olmadan, çağlar arasındaki belirleyici özellikleri, sürekliliği veya farklılıkları tanımlamak zorlaşır. Böylece, buradaki yaklaşım, küreselleşmenin tarihsel formları üzerine,

küreselleşmenin zaman içinde sistematik karşılaştırmalı bir analizini yapmanın temeli olarak ortaya çıkmaktadır (Held & al.2005).

Küresel kapitalizmin büyümesini vurgulayan bakış açılarının aksine, kuşkuculuğu savunanlar küresel kapitalizmi bir mit olarak görmektedirler. Çok uluslu şirketlerin büyümesi, ulus-devletlerin artık ekonomik fayda akışlarını yönetmeye uygun olmadığı anlamına gelmez. Kuşkucu yazarlar, dış yatırımın birkaç ileri ekonominin kontrolüne geçtiğine dikkat çekmişlerdir. Çok uluslu şirketler hâlâ anavatanlarına ya da bölgelerine bağlıdırlar ve bu bağlar, söz konusu ülkeler ve bölgeler için fayda sağlamaktadırlar.

Kuşkucu bir perspektife sahip olan yazarlar, küresel bir kültürün ya da küresel bir yönetim yapısının gelişimine dair kavramları reddederler. Gerçekte, bu yazarların iddiasına göre küresel yönetim yapıları ve kültürü, Batı'ya yarar sağlayan neo-liberal ekonomik stratejilerin örtülü halidir. Kuşkucular için, küreselleşme kavramı bizzatihi kendisi kuşkuludur: eğer yerküre, evrensel bir olgu olarak, tam anlamıyla yorumlanamazsa, o zaman küreselleşme kavramı, özgüllükten yoksundur. Tanımlanabilir bir coğrafi referans olmaksızın, uluslararası ya da ulusötesi dünyayı ya da bu konudaki bölgeselleşme süreçlerini küreselleşme süreçlerinden ayırmak nasıl mümkün olabilir? Küreselleşmeyle ilgili literatür, küresel olan için mekansal referansları belirleyemediğinden, kuşkucuların savunduğu gibi, kavram ampirik olarak işlevselleştirilemeyecek kadar geniş ve bu nedenle çağdaş dünyayı anlamak için bir araç olarak yanıltıcıdır. Kuşkucular, genellikle küreselleşme tezi hakkında kesin bir test oluşturmaya çalışırlar. Küreselci tezi eleştiren diğerleri, birçok ekonomik tarihinin tartıştığı küreselleşmenin 'belle époque' yani güzel dönem olarak adlandırılan 1890'dan 1914'e kadar olan dönem ile çağdaş eğilimlerin karşılaştırılmasını değerlendirmeye çalışmaktadırlar (Hirst 1997).

Küreselleşmeden ziyade kuşkucular, mevcut eğilimlerin daha geçerli bir kavramsallaştırılmasının 'uluslararasılaşma' ve 'bölgeselleşme' terimi tarafından ele alındığı sonucuna varmışlardır (Hirst ve Thompson 1999). Bu, çağdaş dünya düzeninde iktidarın, üretimin ve zenginliğin dağıtımına ve konumuna yönelik olarak toprak, sınır, yer ve ulusal hükümetlerin hali hazırda devam eden önceliği için geliştirilmiş bir tür argümandır.

Kuşkucular, küreselleşme kavramının öncelikli olarak, ideolojik bir yapı olduğunu iddia etmektedirler. Bu öyle bir yapıdır ki, kısmen neoliberal küresel projenin meşrulaştırılmasına yani küresel bir serbest piyasanın yaratılmasına ve Anglo-Amerikan kapitalizminin dünyanın en büyük ekonomik bölgeleri içinde birleştirilmesine yardımcı olmaktadır (Hirst ,1997).

Bu bakımdan, küreselleşme kavramı, siyasetçilerin ve hükümetlerin vatandaşlarını küresel pazarın gereksinimlerini karşılamak için disipline ettikleri bir ‘gerekli mit’ gibi çalışmaktadır. Bu nedenle, neoliberal projenin -Washington uzlaşması, özelleştirme, yapısal uyum programları ve sınırlı hükümetin mutabakatı- temel Batı başkentleri ve küresel kurumlar (IMF gibi) arasındaki konumunu pekiştirdiğinde küreselleşmeyle ilgili tartışmaların bu derece yaygın hale gelmesi şaşırtıcı değildir.

Bu kuşkucu pozisyon, sıklıkla Marksist ya da realist ontoloji ile kurulan sıkı bağ ile ilişkilidir. Kuşkucular, kapitalizmin sosyal bir düzen olarak patolojik düzeyde genişlemeci bir mantığa sahip olduğunu düşünmektedirler; çünkü kapitalizm kârın devamlılığını korumak için sürekli olarak yeni pazarları kullanmak zorundadır. Oysa bugün, emperyalizm yeni bir forma kavuşmuştur, çünkü formel imparatorluklar, G7 ve Dünya Bankası gibi yeni çok taraflı denetim ve gözetim mekanizması tarafından değiştirilmiş durumdadır. Bu yüzden içinde bulunduğumuz dönem, birçok Marksist tarafından küreselleşmeyle değil, dünyanın önde gelen kapitalist devletleri içinde finans sermayesinin ihtiyaç ve gereksinimlerinin egemen olduğu yeni bir Batı emperyalizm tarzı ile tanımlanmaktadır.

Kuşkucu bakış açısına sahip olanların iddiasına göre, liberal bir sistemi egemen olmadan da denetlemek mümkündür. Bu yoruma göre, uluslararası karşılıklı bağımlılık nihayetinde geçici ve koşullara bağlı durumdur.

Hardt ve Negri, küreselleşen kapitalizmin mevcut evresinin yeni bir küresel düzen yarattığının altını çizmektedir. Bu düzen, egemenlik altındaki topraklar ve halklar üzerinde Büyük Güç tarafından ortaya konan geleneksel imparatorluk kuralları anlamında değil; ancak, sınırları olmadığı halde yine de hegemonya ve itaate dayanan ilişkiler içeren küresel sistemi en iyi şekilde tarif eden İmparatorluk yapısıdır. Küreselleşme yalnızca bu yeni İmparatorluğun gelişmesi için değil, İmparatorluk karşıtı hareketin seferberliğe geçmesi için de ; aynı zamanda küresel direniş odaklarının da merkezidir.

1.2.3. Dönüşümcü Bakış Açısı

Küreselleşmeyle ilgili olarak ele aldığımız üçüncü bakış açısı, aşırı küreselci ve kuşkucu perspektif arasında konumlanır.

Dönüşümcüler ve postm odernistler, küreselleşmenin etkisinin küreselciler tarafından abartıldığını kabul ederler, ancak kavramı düşünmeden reddetmenin de aptalca olduğunu savunurlar. Bu kuramsal pozisyon, küreselleşmenin iktidarın dolaylı yollardan kullanıldığı çapraşık, birbirine bağlı ilişkisellikler olarak anlaşılması gerektiğini savunur. Bu perspektif, küreselleşme sürecinin, özellikle olumsuz olduğu ya da en azından kontrol edilebildiği yerlerde tersine çevrilebileceğini ileri sürer.

Held ve onun meslektaşları, dönüşümcü bakış açısının, diğer iki bakış açısından temelden farklı olduğunu kabul ederler: Küreselleşmenin arkasında tek bir neden yoktur (piyasa ya da ekonomik mantık bağlamında). Küreselleşme süreçlerinin sonucu belirlenmemiştir. Bu nedenle, dönüşümcü yazarlar küreselleşmeyle ilgili genel değişikliklerin çoğunu tanımlasalar dahi, bu yazarların yaklaşımları, bu değişimlerin tarihsel gidişatı ve küreselleşmeyi yönlendiren etkenlerin sınırlandırılması hakkında kesin fikre sahip değillerdir .

Örneğin aşırı küreselciler, ulusal hükümetlerin gücünün azaldığını düşünmektedirler. Kuşkucu yazarlar, ulusal hükümetlerin gücünün büyüdüğünü savunmaktadırlar. Bununla birlikte, dönüşümcü yazarlar, ulusal hükümetlerin doğasını, değişime (yeniden düzenlenmiş ve yeniden yapılandırılmış) tabi olarak görürler, ancak bu değişimin yalnızca büyüyen ya da azalan tasviri basitleştirilmiştir.

Küreselci perspektif, eski toplumsal tabakalaşma modellerinin aşınmasını tanımlarlar. Kuşkucu yazarlar, küresel Güney'in giderek marjinalleştiğini iddia ederler. Dönüşümcü yazarlar, yeni bir dünya düzeni 'mimarisi' nin geliştiğini, ancak ortaya çıkan toplumsal tabakalaşma modellerinin doğasının henüz açık olmadığını anlamışlardır.

Genel olarak, Held ve arkadaşları, dönüşümcü perspektifin, küreselleşmeye diğer perspektiflere göre çok daha az belirlenimci bir anlayışla yaklaştığını iddia ederler. Dönüşümcü yazarlar

için, küreselleşme süreçlerini etkileyen faktörler aralığı çok daha büyüktür ve sonuçlar daha az belirgindir (Held v.d., 2005).

Eski yapıların sürekliliğine rağmen, çağdaş toplumları şekillendiren geniş çaplı bir değişimin altını çizen temel süreci, küreselleşmede gördüğünü iddia eden dönüşümcü bakış açısı Giddens tarafından da tartışılmaktadır. Giddens, küresel bağımlılık geliştiği halde, dönüştürücülerin fikirlerinde ulus-devletlerin güçlerini koruduklarını doğrulamaktadır. Ancak, ona göre dönüştürücüler kendilerini bölgesel bir temele sahip olmayan yeni sosyal ve ekonomik örgütlenme biçimlerine açık olmak amacı ile yeniden yapılandırmaktadırlar.

1.3.Uluslararası Araştırma

Bu çalışmada kullanılan teorilerin ikisi de birbiriyle ilişkilidir, çünkü her ikisi de medyayı jeopolitik bir bağlamda ele almaktadır, bunlardan ilki ‘basının dört teorisi’dir. Bu teori, neredeyse 40 yıldır sıkı sıkıya bağlı olunan, çünkü genel olarak medya sistemine, özellikle de basına sistematik bir bakışı mümkün kılan tek teoridir.

Yıllar geçtikçe bu teori, basit doğası nedeniyle eleştirilmeye başlanmıştır ve basının farklı siyasal sistemlerde karşılaştırılmasında diğer bakış açılarını dikkate almamakla suçlanmıştır. Zaman içerisinde, bu teori eskimeye başlamıştır, ya da daha iyi bir söyleyişle siyasi, ekonomik, kültürel ve benzeri değişimler nedeniyle teorinin eksik kaldığı noktalar olduğu fark edilmiştir. Ancak, bu teoriyi bugün nasıl ele alabileceğimize dair almamız gerektiğinin teorisine, yani Hallin ve Mancini'nin Karşılaştırmalı Medya Sistemi Teorisine nasıl ulaştığımızı anlamaya çalışmak, bu noktada kaçınılmazdır.

1.3.1. Basının Dört Teorisi

Siebert ve meslektaşlarının, 1956 yılında öne sürdüğü basının dört teorisi , 1950'lerdeki dünyanın medya sisteminin etkileyici bir jeo-politik görünümünü de içeren, *Basının Dört Teorisi* başlıklı bir kitapta ortaya konmuştur. Bu görünümde, dünya üç kampa bölünmüştür:

Özgür liberal demokrasi dünyası (rekabet halindeki özgürlükçü ve sosyal sorumluluk modelleri), ‘Sovyet-totaliter’ dünya ve otoriter toplumlar (gelişmekte olan dünyanın çoğunu, faşist deneyimi ve modernite öncesi Batı Avrupa'yı içeren demokrasi öncesi evre).

Teze göre, basın içinde faaliyet gösterdiği sosyal ve siyasi yapıların biçimini ve rengini alır. Bireylerin ve kurumların ilişkilerinin düzenlendiği sosyal kontrol sistemini yansıtır.

Siebert ve meslektaşları, iki ya da başka bir bakış açısıyla 4 teoriyi tartışır, çünkü son ikisi, ilk ikisinin modifikasyonlarıdır. totaliter SSCB’den türeyen otoriter teori ve sosyal sorumluluk teorisini üreten liberal teori üzerine kurulu yapı üzerinde analizlerini yürütürler. (Hallin ve Mancini, 2003).

Otoriter teorinin kökleri, geç dönem Rönesans ikliminde, hemen matbaanın icadı sonrasında ortaya çıkar. Burada basın, yukarıdan aşağıya doğru çalışmıştır. Yöneticiler, bilinmesi gerekeni, ve desteklenmesini istedikleri politikaları iletirler. Bu yukarıdan aşağıya doğru ‘basın’a haber akışının en çarpıcı örnekleri Tudors ve Stuart İngilteresi’dir. Bu yukarıdan aşağıya doğru haber akışının bir sonucu olarak yayıncılık tekelleşme eğilimi gösterir ve siyasi iktidarla bir çeşit zımnî anlaşma içerisindedir. Siyasi iktidar, sansürleme, yayını belirleme ve siyaseti istediği şekilde değiştirme özgürlüğüne sahiptir. Bu tip bir basın-siyaset ilişkisi onaltıncı yüzyılda ve onyedinci yüzyılın büyük bölümünde yürürlükteydi.

Liberal teoride insan, çelişen kanıtlarla ve alternatif seçeneklerle yüzleştğinde, dürüstlük ve yalancılık arasında ayırım yapabilen rasyonel bir varlık olarak görülür. Hakikati arama hakkı, doğal insan haklarından biridir. Basın, hakikat arayışında insanların ortağı, beraber hareket eden bir araç olma rolüne sahiptir. Bu teoride basın, insanların hükümeti kontrol etmeleri ve politikaları hakkında karar vermeleri için bir araç olarak görülmektedir. Basın, gerçeğe uygun haberin ‘serbest pazar yeri’nde özgür bir biçimde ortaya çıkması için, hükümet kontrolünden ve etkisinden arınmış olması gerekir. Azınlıklar ve çoğunluklar olmak üzere, herkesin basına erişim hakkı vardır.

Komünist olmayan ülkelerde yeni bir özgürlükçülüğe doğru değişim akımı olarak görülen sosyal sorumluluk teorisi, üçüncü teori olarak ele alınır. Bu teorinin temellendiği gelişme, Hutchins Komisyonu'nun raporlarıdır. Bu rapor aracılığıyla, yirminci yüzyılın kitle iletişim araçlarının talebinin yeni ve farklı bir sosyal sorumluluk gerektirdiği tartışmaya açılmıştır.

İletişim devrimi sırasında gerçek bir serbest pazar yeri olmadığı ve basın sınırlı sayıda ve birkaç kişinin elinde olduğu fikrine yaslanan bu bakış açısı, medyanın özgürlüğü için halkın, sosyal sorumluluk taşıdığı ve medyanın nasıl temsil edilmesi gerektiğine dair katılımcı, aktif bir siyasi yükümlülüğü olduğunu öne sürer.

Liberal teori, sosyal sorumluluk teorisinin altyapısını oluştururken, otoriter teori, marksist determinizme dayanan ve ülke halkının yüzde onundan daha azını temsil eden bir parti olan Sovyet Komünistlerinin altyapısını oluşturan düşünce yöntemidir. Sovyet basını tıpkı otoriter teoride tanımlanan siyasi sistemlerde olduğu gibi işler, basının kâr güdüsü ortadan kaldırılmıştır ve gerçek denilen, aslında partinin gerçeğidir. Bu, tüm teorik açıklamalar içinde basın üzerindeki kontrolün en üst düzeyde gerçekleştiği bir durumu tanımlar.

Bu kuramların amacını ve önemini Siebert açıkça ifade etmektedir: Bu bağlamda, basın her zaman içinde faaliyet gösterdiği sosyal ve siyasi yapıların biçimini ve rengini alır. Özellikle bireylerin ve kurumların ilişkilerinin düzenlendiği sosyal kontrol sistemi neyse onu yansıtır. Basın sistemleri arasındaki tüm farklılıkları tam olarak görebilmek için, basının ardındaki sosyal sisteme bakılmalıdır. Sosyal sistem, basınla gerçek arasındaki ilişkide kendini gösterir. Bunu görebilmek için de, insanın doğası, toplumun doğası ve devlet, insanın devlete olan ilişkisi, bilginin ve gerçeğin doğası hakkında sahip olduğu temel inanç ve varsayımlara bakmak gereklidir (Siebert v.d., 1956).

1.3.2. Medya Sistemlerinin Karşılaştırılması

Paolo Mancini ve Daniel Hallin'in ortaya koyduğu modelin çıkış noktası, temelde Siebert ve arkadaşlarının ortaya koyduğu 'Basının Dört Teorisi' modelidir. Mancini ve Hall, Siebert ve arkadaşları tarafından ortaya konan modeli ele alıp, günümüz medya sistemi hakkında bir şeyler söyleyebilmek için basının dört teorisinde altı çizilen faktörlerin dışında denkleme sivil toplumu ilave ederler. Hallin ve Mancini'ye göre, devletin doğasını, siyasal parti sistemlerini, ekonomi ve siyaset arasındaki çıkar ilişkilerini, toplumsal yapının gelişimi içerisinde sivil toplumun üstlendiği rolü ve işgal ettiği alanı anlamadan haber medyasını da anlamamız mümkün değildir.

Hallin ve Mancini, medya sistemindeki farklılıkların, devlet ve toplum, kamu yararı gibi kavramlar hakkında toplumsal düzeyde paylaşılma kanalları ve mekanizmalarıyla nasıl bağlantılı olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Hallin ve Mancini, basının dört teorisinden yola çıkarak, siyasi ve sosyal sistemi önemli bir faktör olarak değerlendirdikleri için medya ve yürürlükte olan siyasi ve sosyal sistem arasındaki ilişkinin ampirik analizine yönelmişlerdir. Bu ampirik ilişkiyi ortaya koymasının en iyi yolu, karşılaştırmalı analiz yöntemini kullanarak, medya sisteminin ve faaliyet gösterdiği sosyal sistemin çağdaş işlevine bakmak olacaktır. Basının dört teorisinin yıllardır bu kadar etkili olmasının bir nedeni, dünyadaki medya sistemlerinin az sayıda basit ve belirli modeller kullanılarak sınıflandırılabilirdiği düşüncesinin çekiciliğinden kaynaklanmaktadır. Hallin ve Mancini'nin yaptığı, yeni bir model çerçevesi çizmek ve o çerçeveyi tanıtmaktır.

Hallin ve Mancini'ye göre medya sistemleri, az sayıda basit model kullanılarak sınıflandırılabilirler. Hallin ve Mancini, bu anlamda 3 medya sistemi modeli ile karşımıza çıkarlar.

- İngiltere, İrlanda ve Kuzey Amerika'da sıklıkla görülen liberal model anlayışı: Piyasa mekanizmasının ve ticari medyanın göreceli hakimiyeti ile karakterize edilir.
- Demokratik korporatist model ise, Kuzey Kıta Avrupası boyunca hakim olan anlayıştır. Bu model, ticari medyanın ve medyanın örgütlü sosyal ve siyasi gruplarla tarih içerisinde kurduğu bağlar ve devletin nispeten aktif fakat sınırlı rolü ile karakterize edilir.
- Avrupa'nın Akdeniz ülkelerinde baskın olan kutuplaşmış çoğulcu model anlayışı, medyanın parti siyasetine entegrasyonu, ticari medyanın daha zayıf tarihsel gelişimi ve devletin güçlü rolü ile karakterize edilir.

Hallin ve Mancini, medyanın homojen olmadığı fikrini savunmaktadırlar ve medya kurumlarının zaman içinde evrim geçirmeleri nedeniyle tarihsel olana da dikkat çekmektedirler: Medyanın gelişiminin her adımında daha önceki dönemlerden devralınan olaylar ve kurumsal modeller, gelişimin yönünü de etkilemektedirler.

Medyanın küreselleşmesi ve ticarileşmesi medya sistemlerinin önemli ölçüde yakınlaşmasına yol açmıştır. Medya sistemleri, tarihsel olarak, siyasi dünyayla yakın ilişkilerinden dolayı, ulus-devletin kurumlarına kök salmışlardır. Medya sistemlerinin ulusal düzeyde farklılaşması,

açıkça giderek azalmaktadır. bu birbirine benzeşme ve yakınlaşma sürecinin belli bir zirve noktada durup durmayacağını ya da bu farklılaşmanın alakasız hale gelinceye kadar devam edip etmeyeceğini ise henüz bilemiyoruz.

Gazeteciliğin gerçek pratiği, siyasî tavır alma geleneklerine derinden bağlıken, Liberal tarafsızlık modeline ve nesnellığe bağlılık açısından, İtalya ve İspanya gibi ülkelerde ideal ve gerçeklik arasındaki boşluk çok daha büyüktür.

Hallin ve Mancini'nin kitabında açıklanan üç modelde, medya sistemlerini karşılaştıran dört ana boyut şöyle tanımlanmıştır:

-Hallin ve Mancini, bazı ülkelerde kitlesel olarak tüketilen gazetelerin ondokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında geliştiği iddiası üzerine temellendirdikleri Tirajın kitleselleşmesiyle medya pazarlarının gelişimi özellikle önemli bir boyuttur. Bugün artık tarihsel farklılık gazetelerin dolaşım oranlarına da yansımış olduğundan, Kuzey Avrupa okuyucularının sayısı Güney Avrupa'dakilerden daha yüksektir ve Güney Avrupa gazeteleri, sınırlı bir seçkin, yani temelde kentli, iyi eğitilmiş ve siyasi olarak aktif bir kitleye hitap etmektedir. Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika gazeteleri ise, her zaman siyasete aktif bir şekilde katılmayana bir kitleye hitap etmeye eğilimlidirler. Buradaki vurgu, tirajın gelişimi ve gazetelerin kitleselleşmesinin medyayı siyasal kurumsallaşma pratiklerine yöneltmiş olduğu gerçeğidir.

-Siyasal paralellik, medya sisteminin yapısının parti sistemi ile ne derece paralel olduğunu ortaya koyar. Bu paralellik, medyanın farklı siyasi yönelimleri yansıtması, , medya ve siyasi partiler arasındaki örgütsel bağlantılar, gündelik hayatta farklı siyasi taraftarlık ilişkileri içerisinde gazetecilerin üstlendiği rol ve medyada bu yönelimlerin yer bulmasıyla bileşenlere sahiptir.

-Hallin ve Mancini, gazetecilerin profesyonelliği söz konusu olduğunda, profesyonelleşmenin üç temel boyutundan söz etmektedir. Bunlardan ilki profesyonelleşmenin anahtarı olarak kabul edilen özerkliktir. Ancak, gazetecilik asla hedeflenen profesyonelleşme düzeyine ulaşamamıştır. Gazeteciliğin özerkliği de, zaman içinde medya sistemlerinde bir haber organizasyonundan diğerine önemli ölçüde değişmiştir. İkincisi, farklılaşan profesyonellik kurallarıdır. Dolayısıyla, gizli kaynakları koruma yükümlülüğü tarzı etik ilkeler gibi mesleğe

özgü bir dizi ortak kuralın varlığı söz konusudur. Üçüncüsü kamu hizmeti yönelimi, yani her mesleğin bir kamu hizmeti etiğine yönelik olduğu düşüncesi olarak tanımlanabilir.

- Medya sistemindeki devlet müdahalesinin derecesi ve doğası, devletin herhangi bir toplumda medya sistemini şekillendirmede önemli bir rol oynadığının altını çizmektedir. Devlet müdahalesinin en önemli biçimi de. kamu hizmeti yayıncılığıdır.

Hallin ve Mancini'nin açıkladığı gibi kutuplaşmış çoğulcu model, medyanın parti siyasetine entegrasyonu, ticari medyanın daha zayıf tarihsel gelişimi ve devletin güçlü rolü ile karakterize edilir. Hallin ve Mancini'nin tartışmalarının odak noktasında Güney Avrupa'yı oluşturan ülkeler yer alır. Bu ülkeler, Yunanistan, İtalya, Portekiz, İspanya ve kısmen Fransa'dır. Söz konusu ülkeler, siyasal demokrasi ve kapitalist sanayileşme gibi gelişim merhalelerini görece daha geç yaşamışlardır. Bunun bir sonucu olarak yaşanan keskin siyasi bölünmeler nedeniyle, kutuplaşmış çoğulculuk modeli altında bir araya getirilmişlerdir. Kutuplaşmış çoğulculuk, geniş bir dizi farklı siyasi partinin var olduğu bir liberal demokrasi modelini tanımlar ve kendini, son derece geniş bir siyasi tutum yelpazesinde ortaya koyar.

Hallin ve Mancini, liberal ideolojilerin gecikmiş deneyimlerinin, kitle iletişim araçları geleneği, siyasi ideolojileri dile getirme, siyasi müzakere ve eylemlilik gibi alanlarda Akdeniz ülkelerinin farklı medya trendlerini şekillendirdiğini ileri sürmektedirler. Onlara göre Güney Avrupa'daki medyanın dolaşımı, olağan olarak devlete ve diğer siyasi kurumların maddi desteğine bağımlıydı ve bu durum, onların ticarileşme güçlerini sınırlandırmaktaydı.

Güney Avrupa ülkelerinde medyanın ve gazeteciliğin gelişim aşamalarında, basın ve medya tirajı, ticari pazardan ziyade edebi ve siyasi dünyalar arasındaki söylemin mekanı olarak ortaya çıkmıştır. Bu, Güney Avrupa ülkelerinde çok sınırlı bir okur kitlesi olduğu ve bu okur kitlesinin de toplumun yüksek eğitilmiş üst kademesi olduğu anlamına gelir. Bugün bile, Akdeniz ülkelerindeki okuyucu istatistikleri bu genel eğilimi yansıtmaktadır: erkek okurların kadın okurlara oranı neredeyse ikiye birdir ve bu oran, kadınları siyasi alandan dışlanmasının yansıması olarak görülebilir. Hallin ve Mancini, bilginin dolaşımı ile ilgili olarak patronaj sistemini ön plana çıkarırlar. Bu sistem, kamu sektörü dışında tartışmak adına seçkinlere ayrılmış özel bir kaynak olarak kabul edilmektedir. Daha genel anlamda, patronaj, kısıtlı maddi kaynakların siyasi iktidarı paylaşanlarca kontrol edildiği ve destek ya da hizmet karşılığında

müşteri olarak kabul edilen kişi ya da zümreye dağıtıldığı bir sosyal organizasyon sistemi olarak tanımlanabilir. Gazeteciliğin elit kökenleri, çoğu haber kuruluşunun doğrudan belirli siyasi partilerle bağlantılı olması, Güney Avrupa medyasında nispeten yüksek düzeyde siyasi paralellik geleneğinin yerleşmesine yardım etmiştir. Akdeniz ülkelerindeki yüksek düzeydeki siyasi paralellik, okuyucuların seçkin demografisiyle eşleştirilerek gazeteciliğin profesyonelleşmesi üzerinde kalıcı bir etkiye sahip olmuştur. Hatta, siyaset dünyasına yakınlığı nedeniyle gazetecilik mesleğine, gazetecilerin siyasi planda kariyer yapmaya devam etmeleri için 'bir varış yeri olarak değil, bir geçiş yolu' olarak yaklaşmıştır (Hallin ve Mancini, 2004). Ayrıca, baskıcı devlet müdahalesinin yalnızca periyodik olarak kesintiye uğraması, gazeteciliğin büyümesini büyük ölçüde engellemiştir. Genelde düşük düzeyde ortaya konan gazetecilik özerkliği, gazeteciliğin siyasi elitler arasındaki pazarlığın sınırlarını aşabilme ihtimalini sınırlandırmıştır.

Yani gazeteciler arasında, onları birleştirmek ya da herhangi bir profesyonel statüyü onaylamak adına ortak etik standartlar kodlanmamıştır. Herhangi bir düzenleyici kurumun olmaması ve gazeteciler arasında etik bir mutabakat eksikliğinin beraberinde gazeteciliğin nüfusun geniş bir kesimi tarafından resmi bir meslek olarak tanınmasını sınırlandırmıştır. Araçsallaştırma sistemleri ya da ticari ya da siyasi amaçlara ulaşmak için (ürün yerleştirme, editöryal içerik, vb.) izleyiciye baskı yapan uygulamalar, gazetecilerin sınırlı mesleki özerkliğe alışkın olmalarından ötürü Akdeniz medyasında başarılı olmuştur. 1992'de Donsbach ve Patterson tarafından yapılan bir araştırmada, İtalyan gazetecilerin %27'si, İngiltere ve Almanya gibi kuzey Avrupa ülkelerindeki çok daha düşük oranlarla kıyaslandığında, üst düzey editörlerden ya da yönetimden gelen baskıların üzerlerinde etkili olduğunu kabul etmişlerdir.. İtalyan gazetecilerin siyasi talepleri karşılamak için, çalışmalarını haber odasında düzenleme ve bunu bildirme olasılığı daha yüksektir (Hallin ve Mancini, 2004). İtalya'da yirminci yüzyılın başlarında, büyük şirketler özellikle de iki çelik şirketi olan Ilva ve Perrone ulusal gazeteleri, siyasal alana müdahale etmek amacı ile yayınladılar. Bu gazetelerden çok az kâr elde edilmesine ya da hiç kâr elde edilmemesine rağmen, istenen siyasi etkinin oluşturulması açısından bu gazeteler işlevlerini yerine getirdi.

Tarihsel olarak devlet, Güney Avrupa medyasında büyük bir rol oynamıştır ve bu nedenle, devlet büyük ölçüde medyaya müdahale etme gücüne sahiptir. Ancak, bu tür müdahalelerin

etkinliği genellikle kaynak eksikliği ya da siyasi mutabakat nedeniyle tehlikeye girmiştir. Devlet tarafından sansüre uğramak, bugünün demokratik hükümetlerinde bile varlığını sürdürmektedir. Devlet medya kuruluşları, hem radyo ve televizyon yayıncılığında, hem de basında Akdeniz ülkelerinde sıkça görülen bir gelişmedir. Charles de Gaulle yönetimindeki Fransız Radyo Televizyonu (Radio diffusion Television Francaise / RTF), hükümetin kamusal yayın üzerinde doğrudan kontrolü üstleneceği modelin bir örneğidir. Böyle bir sistemde siyaset, parti aracılığıyla siyasileştirilmiş sistemin belirgin bir belirtisi olarak yayıncılıktan önce gelir. 1964'e kadar Fransız Radyo Televizyonu'nun tüm personeli, Fransa Enformasyon Bakanlığına doğrudan atanmıştır. Bugüne kadar İtalya ve Fransa, Avrupa'da basına verilen en yüksek maddi destek oranlarını korumakla birlikte, siyasi çeşitliliği korumak amacıyla bazı fonlar sistem dışındaki gazetelere yönelmiştir.

Akdeniz ülkelerinin basında yeni bir gelişme, yüksek oranda hükümet fonları tarafından desteklenen gazetelerin, daha önce görülmemiş bir şekilde siyasi skandallara sayfalarında yer vermeye başlamalarıdır. Bu nedenle, sansasyonel medya Güney Avrupa'da, İngiltere'deki gibi çiçek açmamıştır. 1980'ler ve 1990'larda, gazeteciler kendilerini 'yozlaşmış siyasi elitlere karşı öfkeli bir halk'ın sesi nitelendirdikleri ölçüde kutuplaşmış çoğulcu ülkelerde görülen geleneksel devlet ve basın yakınlığı zayıflamıştır. Diğer ülkelerde olduğu gibi, bu kaymadan piyasaya dayalı bir medyanın yükselmesi sorumlu tutulabilir. Bununla birlikte, medya ile devlet arasındaki uçurum, Tarquina'nın 1980'lerde ve 1990'larda Portekiz medya politikasını tanımlamak için kullandığı medyanın 'vahşi serbestleştirme'sinde görüldüğü gibi bazı olumsuz sonuçlar doğurmuştur. 'Vahşi serbestleştirme', kamuoyu hizmeti ve yayıncılığını düzenleyen çerçevelerin ortadan kalktığı ve ticari yayıncılığın medya politikasını istikrarsızlaştırdığı durumu tanımlamaktadır. Güney Avrupa'da filizlenen liberalizm, Akdeniz ülkelerinin (Fransa hariç) genellikle Kilise'nin kalıcı etkilerinden, sınırlı ticaretten ve zayıf bir orta sınıftan kaynaklanan ani siyasi değişimlerle hesaplaşmak için yeteri kadar donanımının olmadığını da görünür kılmıştır. Belki de bu yüzden, devletin basınla olan tarihsel yakınlığından dolayı kamu yayıncılığındaki ani serbestleştirme Güney Avrupa'da Kuzey Avrupa'ya göre daha fazla sorun yarattı.

Basının Dört Teorisi'nin popülerliği, Hallin ve Mancini'nin kitabı da medya sistemleri söz konusu olduğunda geçerlidir ve birçok karşılaştırmalı araştırmanın başlangıç noktası haline

gelmiştir. Hallin ve Mancini'nin kendi çalışmalarında üzerine eğilmediği, Ortadoğu ve Latin Amerika ülkeleri üzerinde yapılan çalışmalar gittikçe artmaktadır. Lübnan medyasını okuyan El-Richani, bu modelin Batılı bir model olduğu halde, Hallin ve Mancini'nin katagorizasyonu dışında kalan ülkelere de uyarlanabileceğini düşünür. (El-Richani, 2016). Humphreys (1996) gibi, o da bu modellerin amacının ülkeleri ideal türler altında sınıflandırmak değil, medya politikaları ilişkisinin araştırılmasına yardımcı olmak olduğuna işaret etmektedir (El Richani, 2016). Mellado'nun Meksika'da gazetecilikle ilgili karşılaştırmalı çalışması bu eğilime başka bir örnek sunuyor (Mellado, 2017).

Her ne kadar, göz ardı ettikleri toplumsal, sosyal veya ekonomik bileşenler yönünden eleştiriye uğrasalar da, sağladıkları kuramsal modeller aracılığıyla yeni çalışmalara itici kuvvet sağladıkları şüphesizdir. Hallin ve Mancini'nin modeline getirilen en göze çarpan eleştiri Curran'ın Birleşik Krallık ve ABD'nin aynı potada bir araya getirilmesine yönelik eleştirisidir. Curran, eleştirisine rağmen, *Medya Sistemlerinin Karşılaştırılması*'ni parlak bir eser olarak niteleyip, karşılaştırmalı medya çalışmalarına yeni bir soluk getirdiğini teslim eder. (Curran, 2011).

1.3.3. Medya ve Ulus-Devlet

Ulus-devlet ve günümüz küreselleşmesinde oynadığı rol hakkında, bütün bu kuramsal yaklaşımlarda işgal ettiği merkezî bir önemi vardır. Bu nedenle, önce ulus-devletin kökenine ve tanımına kısa bir bakış atmak neredeyse zorunluluk haline geliyor. Modern devlet, on sekizinci yüzyılda ve on dokuzuncu yüzyılda Batı Avrupa ve kolonyal bölgelerde ortaya çıkmıştır, ancak kökenleri on altıncı yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır (Held, 1995). Modern devlet, siyasi olarak tanımlanan egemenlik, toprak ve meşruiyet arasındaki ilişkiler bağlamında daha önce görülmeyen bir simetri iddiası üzerinde kendini daha önceki siyasi kurumlardan farklılaştırmıştır.

Modern devletler, ulus-devletlerin siyasi organları olarak, hem yöneticilerden, hem de yönetilenlerden ayrı olarak gelişmişlerdir ve sınırlandırılmış bir egemenlik alanı üzerinde yüce yargı yetkisi ile zorlayıcı iktidarın tekelinde bir iddia ile desteklenmiş ve vatandaşlarının sadakati ya da rızasıyla meşruiyete sahip olmuşlardır. Modern ulus-devlet, kuşkucuların ileri

sürdüğü biçimiyle dünya çapında siyasi kurumların başlıca şeklidir ve öyle kalması da muhtemeldir. On yedinci yüzyılın kilit devletleri, kendi coğrafi sınırları içinde kendine münhasır yetkiler talep eden çağdaş uluslararası sistemin başlangıcını işaret etmişlerdir. Bu sistem, çatışmaları uzlaşım araçları ve bazen de zorla çözen, kendi ulusal çıkarlarını hep diğer uluslarınkinin üstünde tutan, kendilerinden daha üstün bir otorite tanımayan bölgesel devletler tarafından karakterize edilmektedir.

Geçen yüzyılda uluslararası hukuk, bölgesel dernekler ve küresel kurumlardaki değişiklikler bu devlet sisteminin temel biçimini değiştirmemiştir. Dünyanın jeo-politik çıkarlara sahip ulus-devletlere bölünmesi için bölgesel ve küresel yönetim kurumları oluşturulmuştur: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde önde gelen devletlere (ABD, Rusya, İngiltere, Fransa ve Çin) veto yetkileri verilmiştir. Dahası, genişleyen ve yayılan uluslararasılığın yeni zorlukları devlet merkezli dünyayı küçültmemiştir. Kuşkucular, uluslararasılaşmanın yeni, devlet merkezli olmaktan uzaklaşan bir dünya düzeninin ortaya çıkışını öncedelediği varsayımını dikkate almamaktadırlar. Kuşkucular, ulusal hükümetlerin uluslararası zorunluluklar tarafından hareketsiz hale geldikçe, sınır ötesi faaliyetlerinin etkin bir şekilde teşvik edilmesi ve düzenlenmesinde artan merkeziyete işaret etmektedirler.

Aşırı küreselciler, bu uluslararasılaşma ve ulus-devlet arasında ortaya çıkan bu gerilim noktalarını, günümüzde siyasi iktidarın doğasının ve biçiminin dönüşmesi olarak ele alırlar. Aşırı küreselci tezin merkezî argümanlarından biri devletin egemenliği altındaki topraklarda yönetme hakkının pratik niteliği olan yönetme kapasitesi bakımından köklü bir değişimin eşliğinde olduğudur. Tarihsel ölçekte eş görülmemiş çağdaş küreselleşme süreçlerinin bir sonucu olarak, dünya çapındaki hükümetler ve toplumlar, artık uluslararası ve yerel; dış ve iç arasında net bir ayrımın olmadığı bir dünyaya uyum sağlamak zorundadırlar (Held ve McGrew, 2005).

Bu düzenin kökenleri, Otuz Yıl Savaşını sonuçlandıran 1648'deki Westphalia Barış Antlaşması'na kadar uzanmaktadır (Keohane 1995).Ulus-devletin rolünü, çağdaş dünyadaki büyük dönüşümleri tetikleyen diğer faktörlerden ayırmak oldukça zordur. Devletlerin karşılıklı etkileşimlerinin birbirlerini etkileme potansiyelini taşıması nedeniyle, devletlerin, bilme, değerlendirme ve sıraya koyma yeteneğine sahip ve bunları öznelerarası sosyalleşme süreçleri içerisinde gerçekleştiren sosyal bir aktör olduğunu söylemek mümkündür. Küreselleşme ve

uluslararası toplum, çağdaş dünya siyasetini üretmek için etkileşime girmektedir. Örneğin, ekonomik küreselleşmenin güçleri olarak görülen serbestleştirme, özelleştirme ve liberalleşme politikalarının çoğu, devletler (sosyalleşme süreci) arasındaki etkileşimin bir parçasıdır.

Yirminci yüzyıldaki gelişmeler, egemen devletliğin önemini azaltmamıştır. Dünya hala kendi toprak ve ekonomik bütünlüğü, kendi siyasi bağımsızlığı konusunda endişe eden bağımsız devletlerden oluşmaktadır. Bu aşamada, küreselleşmenin karşı konulamazlığı argümanı sorgulanabilir. Ulus-devletler finansal küreselleşmenin düzgün işleyişini sağlarlar. Dahası, teknolojik yenilikler için hükümetlerin teşvik edilmesi önemlidir. Devlet, ekonomik ve teknolojik ilerlemenin önemli bir destekçisi ve yararlanıcısı olarak görülmektedir. Held ve McGrew'ın savına göre, devletler hala hayatta kalabilmektedirler. Çünkü birincisi, ekonomik küreselleşme, mutlaka devlet iktidarının azalması anlamına gelmez. Devlet gücünün kullanıldığı koşulları dönüştürmektedir. Devlet ve serbest pazar ilişkileri ekonomik alanda değişmektedir. İkincisi, siyasi küreselleşmenin hem öznesi, hem de nesnesi konumundan süreci deneyimleyen devletler, bölgesel ve küresel yönetişimin büyümesinde ve kurumsallaşmasında merkezi bir role sahiptirler. Devletin özerkliği ve egemenliği bu süreçlerle azalmaz. Üçüncüsü, askeri küreselleşmeyi göz önünde bulundurarak, devletlerin bugün daha aktivist bir rol üstlendiği ortadadır (Held ve McGrew, 2005).

Bu arada, devletlerin artık kendi bölgelerindeki bazı faaliyetleri daha az kontrol ettikleri açıktır. Küreselleşmeyle, elektronik para transferleri, uydu haberleşmesi, bilgisayar veri akışı, sermaye akışları ve ticari mal ticareti gibi etkenler ile sınırlar daha akışkan hale gelmiştir.

Uluslararası ilişkiler kuramcıları, ulus-devlet sisteminin gelişmesine, Avrupa'daki kökenlerine ve dünya çapındaki yayılmasının analizine odaklanırlar. Ulus-devletler, uluslararası arenada ve diğer bir ulusötesi (hükümetlerarası örgütler veya devlet dışı aktörler) organizasyonlarla etkileşim halinde olan aktörler olarak ele alınırlar. Bu literatürde çeşitli teorik pozisyonlar temsil edilmiş olmasına rağmen, çoğu küreselleşmenin büyümesini analiz etmek için oldukça benzer bir tablo çizmiştir. Ulus-devletler, kendi işleri üzerinde kontrol anlamında aslında olduğundan daha az egemen bir haldedirler. Bu yüzyılın başlarında birçok kişi bunu gerçek bir beklenti olarak öngörmüş olduğu halde, bugün çok az ulus-devlet, yakın gelecekte 'dünya devleti' denilen kavramın ortaya çıkmasını beklemektedir.

Bu noktada, küreselleşmenin diyalektik karakterini ve aynı zamanda eşitsiz gelişim süreçlerinin etkisini de farketmemiz gerekir. Bazı devletlerin ya da devlet gruplarının özerkliğini kaybetmesi, ittifaklar, savaşlar ya da geniş ölçekli sonuçları olan siyasi ve ekonomik değişimlerin, çoğu zaman başka devletlerin ya da devlet kümelerinin kendi konumunu güçlendirmesine yol açmıştır.

Egemenliğin varlığı, daha önce belirtilen nedenlerden dolayı, refleks olarak izlenen bir şey olarak anlaşılmalıdır. Egemenlik, ulus devlet sisteminin ilk gelişiminde 'sınırlar' ile 'sınırların' değiştirilmesine bağlıdır: Devlet tarafından talep edilen topraklar içinde özerklik, diğer devletler tarafından sınırların tanınmasıyla onaylanmıştır. Küreselleşmenin diyalektik doğasının bir yönü, bir yandan devletler sisteminin ve diğer devletlerin egemenliklerinin yansımalarının doğasında bulunan merkezileşme eğilimleri arasındaki 'itme ve çekme' prensibine dayanır. Böylelikle, ülkeler arasında bazı yönlerden uyumlu eylemler, söz konusu ülkelerin tek tek egemenliklerini azaltmakta, ancak güçlerini başka yollarla birleştirerek devlet sistemi içindeki etkilerini arttırmaktadır. Aynı şey, savaşla bağlantılı olarak tanımlanan ve yeniden tanımlanan devletlerin sınırları ve Birleşmiş Milletler gibi küresel ajansların olduğu erken kongreler içinde geçerlidir (Giddens, 2005).

Sosyolojik analizinde Robertson (1992), mevcut zaman-mekanın boyunu kısaltan bir bakıma zaman-mekani sıkıştıran karşılıklı bağımlılık dünyasının karakteristik belirleyici niteliğini, ulusal sınırları aşan ve hem karşılıklı, hem de kişilerarası ilişkiler bağlamında yükümlülüklerle sahip bir ağ oluşturan küresel bir bağlantı olarak nitelirmektedir. Ampirik olarak saptanabilir ilişkisellik ağlarının kapsamı ve yoğunluğu, mevcut küreselleşme sürecinin özgüllüğünü, çeşitliliğin küresel ufkunu, bağımlılığın ekonomik ve kültürel alışkanlıklarına kısmi entegrasyonu temsil etmektedir. Robertson'un karşılıklı bağımlılık kavramı, bizi dünyayı ulusal, ulusötesi kültürlerin, medeniyetlerin, hareketlerin ve örgütlerin giderek karmaşık bağlantılara girdiği, dünya düzenini birçok farklı şekilde inşa eden, esnek ve izleksel bir bütünlük olarak kavramaya götürmektedir.

Held'e göre, 'Bu zorlukların etkisinin farklı uluslararası ve ulusal şartlar altında değişmesi muhtemeldir' ve 'belli bir devletin uluslararası eylem özgürlüğünde bir düşüş yaşamasından yola çıkarak, egemenliğin bu şekilde tamamen zayıflatıldığı sonucuna varmak yanlış olur.

Ekonomik küreselleşme esas olarak daha küçük ve zayıf devletlerin pazarlık pozisyonlarını kısıtlamaktadır' (Held, 1989).

Giddens, Beck ve Bauman'ın analizinde, yavaş yavaş zayıflama sürecine girmiş olmasına rağmen, ulusal devletlerin oynadığı rolün hala belirleyici olduğundan söz edilmektedir. Beck (2005), bu bağlamda, bilinç ve gönüllülüğe dayanan kozmopolitlik ile savaşlardan, siyasi zulümden ve göçten kaçışın yarattığı göçte olduğu gibi başka türlü beklenmedik, bilinçsiz ve hatta zorla kozmopolitleşme arasında ince fakat önemli bir ayrım yapar. İkinci durumda, ulusal sınırların aşılması, tarihsel olarak kökleşmiş ulusal etiketlere ve kimliklere atıfta bulunulmasına izin vererek, pasif karakterlere bürünmektedir. Bu nedenle, teorinin konusu haline gelebilmek için süresi belirsiz bir mücadele halinde 'gerçek dünyada kozmopolitlik, kozmopolitliğin aldığı biçimin bozulması ile mümkün olur' (Malcomson, 1998). Aldığı biçimi bozulmuş Beck'in kozmopolitliği hem kusurları, hem de riskleri görünür kılar: Aslında küreselleşme, otoritenin devletlerden, devletlerin şeklen korunmasına rağmen gittikçe uluslararası ve ulusal ölçekte üzerinde etkisinin azaldığı piyasalara aktarılmasına neden olur (Strange, 1988),

Küreselleşmenin aslında gerçekleşip gerçekleşmediğine dair ateşli tartışmalar yaşandı ve hala yaşanıyor. Küreselleşmenin ulus-devletin sonuna ve siyasetin ölümüne işaret ettiğini söyleyenler ve küreselleşmeyi reddedenler, böyle bir sürecin daha önce de yaşandığını vurguluyorlar. Siyasi sınırlar, bölgeler ve kıtalarda sosyal, politik ve ekonomik faaliyetleri genişletir. Ticaret, yatırım, finans, göç ve kültür akışı arttıkça birbirimize bağımlılığımız artmaktadır. Dünya giderek hızlanmaktadır. Yeni ulaşım ve iletişim sistemleri, fikirlerin, malların, bilginin, sermayenin ve insanların daha hızlı hareket ettikleri anlamına gelmektedir. Bu, aynı zamanda uzak ülkelerde yaşanan olayların yaşamlarımız üzerinde daha derin bir etkisi olduğu anlamına gelir. En yerel gelişmeler bile çok büyük küresel sonuçlara yol açabilir. Yerli meseleler ve küresel ilişkiler arasındaki sınırlar giderek bulanıklaşmıştır.

Kısacası, küreselleşme, dünyanın farklı bölgeleri arasındaki kültürel ve kriminal ilişkilere, finansal ve çevresel ilişkiye, tüm ilişkilerin zaman içinde nasıl değişip genişlediğine ve yayıldığına dair bağlantılarla ilgilidir. Küreselleşmenin bu anlamda yüzyıllardır sürdüğünü söyleyebiliriz. Ancak günümüz küreselleşmesi hem ölçeksel olarak, hem de niteliği bakımından farklı yaşanmaktadır. Ancak, bu durum, ulus-devletin sonunu ya da siyasetin

ölümünü işaret etmez. Artık, siyasetin ulus-devletler temelinde şekillenmeyeceği anlamına gelir.

Devletler ve pazarlar her zaman birbirinin içine geçmiş ve karşılıklı olarak birbirini desteklemişlerdir. Geleneksel ulus-devletlerin öncelikli hedefleri, yükselen bir kapitalist dünya sisteminde hayatta kalmak ve dahilî bütünleşmesini tamamlamaktır. Refah devletinin vazgeçilmez nüvesi, ulusal ekonomik büyümeyi, örtük bir liberalizm bağlamında desteklemek için iç politika araçlarını ve ekonomik faktörleri manipüle etmektir. Çağdaş 'rekabet devleti'nin olmazsa olmazı da, küresel pazardaki rekabet boyutundaki değişimlere hızlı bir şekilde uyum sağlamak olmuştur. Ancak, geçmişte devletin özerkliğinin gelişmesi, devletin toplumsal bir yapı olarak farklılaşmasını içerdiği halde, çağdaş dünyadaki özerkliği, karmaşık bir farklılaşma ve aynılaşma sürecine bağlıdır. Bugün devlet, sermaye kesimi rekabet ederken, sosyal dokuyu sürdüren 'kolektif kapitalist', uzlaşma, sadakat ve sosyal disiplin için merkezi odak olmaya devam etmektedir. Ancak bu rol, günümüz devletlerini devleti siyasî ekonomi açısından giderek çelişen bir konuma sokmaktadır. Devletin rolü, yalnızca diğer devletleri ve ulus-ötesi ekonomik ve sosyal aktörleri içeren daha karmaşık bir alanda kullanılması gereken 'kolektif kapitalist' rol değildir. Devletler, giderek daha fazla yarı-piyasa aktörü ve metalaştırıcı ajan konumuna geçmişlerdir. Bu tür karmaşık koşullarda, devlet bazen yapısal olarak parçalanmış durumda, bazen stratejik eylem becerisine sahip, ama çoğu zaman, hangi siyasî biçimi almış olursa olsun, küresel/uluslar-üstü/yerel yapısal ve konjonktürel koşullara giderek daha fazla bağımlı hale gelmektedir. Bu, daha geniş bir küresel pazarda bugünün devletinin temel çıkmasıdır (Cerny, 1996).

Serbestleştirme yaklaşımı, yirminci yüzyılın sonlarında iç içe geçmiş dünya ekonomisinin özelliği olan uluslararası rekabet koşullarında, ulusal düzenlemelerin, özellikle ulusal piyasa aktörlerini piyasa başarısızlığından korumak için tasarlanan geleneksel düzenlemelerin, hızlı değişimleri hesaba katmak için yeterince esnek olmadığı varsayımına dayanmaktadır.

Serbestleştirme, eski düzenlemelerin kaldırılması gibi görülmemeli, aynı zamanda rekabet üstünlüğüyle başa çıkmak ve hatta rekabet üstünlüğüne dair tahminde bulunmak için tasarlanan yeni düzenleyici yapıların oluşturulması olarak görülmelidir. Dahası, bu yeni düzenleyici yapılar, devlet aktörleri ve ajanslarının yanı sıra, katı ve esnek olmayan özel sektör aktörlerinde küresel pazarda rasyonel, ekonomik ve siyasi davranışlar anlamında zorlayıcı unsur olması için

tasarlanmıştır. Devletin kurumları ve uygulamaları giderek daha çok pazarlanmaktadır ya da ‘metalaştırılmaktadır’ ve devlet hem yurt içinde hem de yurt dışında piyasa normlarına yapısal dönüşümün öncüsü olmaktadır (Cerny, 1996).

Uluslararası siyasetin bu dönüşümü, ulus-devletin öldüğü anlamına gelmez. Çok uluslu devrim, ulus-devletlerin tanıdık dünyasını değiştirmekten ziyade, onu örten bir tabaka gibi kaplar ve karmaşıklştırır. Bu bağlamda, birçok tanıdık siyasi ayırım ve varsayım sorgulanmıştır. Ulusal siyasetin bağlamı, siyasi otoritenin yayılması ve çoklu yönetişimin büyümesiyle değişmiştir. Ancak, eski kurumların bu duruma ne kadar uyum sağlayabileceğini ve yeni kurumların meşruiyete yatırım yapıp yapamayacağını belirleyen etkenler tam olarak açık değildir (Held ve McGrew, 2005).

Devlet, uluslararası ilişkiler disiplini ve siyaset biliminin tanımlamada önemli bir rol oynamıştır. Bu pozisyonun klasik ifadesi, Aristoteles'in *Siyaset*'inin ilk paragrafında yer almaktadır:

“Kendi gözlemlerimiz, bize, her devletin iyi bir amaçla kurulmuş bir topluluk olduğunu söyler. ‘İyi’ diyorum, çünkü bütün insanlar eylemlerinde iyi saydıkları şeyi elde etmeye çalışırlar, gerçekten. Öyleyse, bütün topluluklar şu ya da bu iyi şeyi amaçladıklarına göre, toplulukların en üstünü ve hepsini kapsayanı da, en yüksek iyi’yi amaç edinecektir. Bu, bizim Devlet dediğimiz topluluktur ve o topluluk türüne de siyasal diyoruz.” (Cerny, 1995).

1.3.4. Karşılaştırmalı Araştırma

Karşılaştırmalı araştırmanın, bir olguyu daha iyi tanımlamak, çözümlmek ve anlamak için değil, aynı zamanda karşılaştırılan iki ülkenin benzerliklerinin yanı sıra farklılıklarını da ortaya koymak için de uygun olduğu kuşkusuzdur. Karşılaştırmalı araştırma, bir konuyu derinlemesine anlamak için temelleri bilimsel bilginin başlangıcına kadar uzanan bir yöntemdir. Siyaset bilimciler, bu kökeni Aristoteles'in Yunan şehir devletlerinin anayasalarının karşılaştırmalı analizine dayanan çalışmasına götürmeyi tercih ederler. ‘Karşılaştırmalı yönetim ve siyaset’, ayrı bir disiplin olarak ortaya çıkmasından bu yana siyaset biliminin müfredatında göze çarpan önemli bir yer tutmuştur (Holt ve Turner, 1970).

Batı düşüncesinde, Aristoteles'in karşılaştırmaya yönelik sınıflandırmasına dayanan oldukça geniş bir bilimsel gelenek vardır. Descartes için karşılaştırma, en iyi ve en kötü arasında, 'daha fazla' ve 'daha az' arasında bir çatışma olarak görülür. John Locke için (1690) karşılaştırma, tüm matematiksel ispat ve kesinliklerin temeli ve kökenidir. Hegel (1999) (1812-1816) karşılaştırması, tam tersine, eşitlikten adaletsizliğe, benzerlikten farklılığa olan, felsefesinin çoğunun temelini teşkil eden tez-antitez sürecine paralel bir geçiştir. Lasswell (1968) bilimsel yöntemi karşılaştırmalı yöntemle bir tutar, çünkü onun için bilimsel yöntem kaçınılmaz olarak karşılaştırmaya dayanır. Eisenstadt (1963), karşılaştırmının kendi başına bir yöntem olmadığını, daha ziyade 'toplumun makro boyutsal, boyutlararası ve kurumsal yönlerine ve toplumsal analizlere özel bir odak olduğunu' öne sürmektedir. Burada analizde bir değişiklik görebiliriz: Odak, analiz yönteminden içeriğe taşınmıştır. Giovanni Sartori (1971), karşılaştırmaların, bizim genellemelerimizin ve öngörülerimizin kontrolü için gerekli bir yöntem olduğunu ifade etmektedir. Kohn, bir ülkede öğrendiğimizin başka bir ülkede geçerli olup olmadığını araştırmak elde edeceğimiz kazançtan bahseder (Kohn, 1987).

'Karşılaştırmalı ülke çalışmaları/Ülkelerarası çalışmalar' terimini, açıkça karşılaştırmalı olan çalışmalarla, yani iki ya da daha fazla ülkeden sistematik olarak karşılaştırılabilir verileri kullanan çalışmalarla sınırlamayı tercih ediyorum. Çünkü ülkelerarası araştırmalar, özellikle sosyolojik teoriyi üretmek, test etmek ve geliştirmek için bize yararlı bir yöntem sunmaktadırlar. Bu noktada, William Form'un 'muhtemelen başka hiçbir alan karşılaştırmalı ülke çalışmaları kadar az bir veriyle, bu kadar geniş bir yöntemsel zenginlik sunmamıştır'tespitine de dikkat çekmek gerek.

Karşılaştırmalı ülke çalışmaları, benzerlikler ve farklılıklar olmak üzere, 2 temel araştırma bulgusuna sahiptir: Ülkeler arası benzerliklerin bulunması, sosyolojik bilginin kapsamını büyük ölçüde genişletmektedir. Dahası, uluslararası benzerlikler onlar hakkında sosyolojik yorumlar yapılmasını kolaylaştırmaktadır; oysa uluslararası farklılıkların yorumlanması çok daha zordur. Uluslararası benzerliklerin bulunduğu yerlerde, bir açıklama arayışında olduğunda en etkili strateji, bu sosyal-yapısal benzerlikleri üreten çoğu zaman farklı tarihsel süreçlere değil, karşılaştırılan ülkelerdeki yapısal olarak benzer alanlara odaklanmak olduğuna inanıyorum. Formülasyonun ikinci yarısı bizi tarihsel, kültürel, politik ya da ekonomik farklılıklar açısından

Ülkelerarası araştırma farklılıklarını yorumlamaya yönlendirmektedir. Yorumlamak, müphemliğin kesinliğe doğru adım adım ilerlediği zor bir alandır.

Uluslararası araştırmalarda ele alınacak teorik ve siyasi konular (ilkesel düzeyde) ilgili ülkelerin sosyologları için eşit derecede önemli olmalıdır. Karşılaştırmalı lkelerarası araştırmaları diğerlerinden ayrı bir yerde tutmaya değer olan şey, karşılaştırmalı araştırma türlerinin, siyasi ve ekonomik sistemlerin, kültürlerin, sosyal yapıların karşılaştırılması adına çok daha geniş bir kıyaslama aralığı sunmasıdır. Ayrıca, bu araştırmalar esnektirler, tek bir genel analitik çerçevede olası çoklu karşılaştırma türlerini yapabilmeye olanak sağlarlar. Uluslararası araştırmalar, her zaman bir kumardır ve bu kumar, ödemenin riskle orantılı olduğu bir kumar da olabilir (Kohn, 1987).

Esser (2013) tarafından açıklanan iletişim ve medya çalışmalarındaki karşılaştırmalı araştırmalar, “farklı makro düzeydeki durumları (rneğin, dünya bölgeleri, ülkeler, uluslar arası bölgeler, sosyal evre, dil alanları, kültürel yoğunlaşmalar)” zaman içinde bir ya da daha fazla noktada karşılaştırmaktadır.

Daha kesin, daha güvenilir karşılaştırmalara duyulan ihtiyaç, çoğu özel problemlere odaklanan ve limitleri sınırlı karşılaştırmalı ülkelerarası çalışmaların arkasındaki itici güç siyasi ve ekonomik durumun bir sonucudur.

Karşılaştırmalı analiz, ilk aşamada sosyal araştırmada değerlidir. Çünkü bizi çeşitliliğe ve benzerliğe karşı duyarlı kılar. Bu durum, kavramsallaştırmaya ve mevcut kavramsal aygıtlarımızın hassaslaştırılmasına güçlü bir şekilde katkıda bulunabilir.

Karşılaştırmalı analiz, daha önce fark etmediğimiz için kavramsal çerçeveye dahil etmediğimiz şeyleri fark etmeyi mümkün kılar. Aynı zamanda bizi, kullandığımız kavramların kapsamını ve uygulanabilirliğini açıklığa kavuştırmaya zorlar (Hallin ve Mancini, 2003). Durkheim (1965), bir fenomenin diğerinin sebebi olduğunu gösteren yalnızca bir tane araç olduğunu savunur: Eşzamanlı olarak buldukları ya da bulunmadıkları durumları karşılaştırmak.

Kohn (1987), karşılaştırmalı ülkelerarası araştırmaların, bulguların genelliğini ve tek ulus odaklı çalışmalarından elde edilen yorumların geçerliliğini ortaya koymak için değerli, hatta vazgeçilmez olduğunu öne srmuşt. Bu türdeki çalışmalar, bize tek ulus odaklı çalışmalarda ortaya çıkamayan uluslararası farklılıkları ve tutarsızlıkları hesaba katmaya yönelik

yorumlarımızı gözden geçirmeye zorladığı için eşit derecede değerlidir, hatta belki de daha değerlidir.

Karşılaştırmalı araştırma yönteminde, ülkeler arasındaki farklılıklar ve ülkeler arasındaki benzerlikler daha iyi tekilleştirilebilirler.

Çoğu akademisyen bu tür analizlerin, teorilerin genellenebilirliğini ve tek uluslu çalışmalardan türetilen yorumların geçerliliğini ortaya koymaya yardımcı olduğunu öne sürmektedir. Diğer bir önemli yanı ise, yorumlarımızı çapraz sistematik farklılıklar ve tutarsızlıklara karşı test etmeye zorlamasıdır. Karşılaştırmalı araştırmalar, belirli araştırma projelerini sürdürebilen akademisyenlerin ağlarını oluşturmaya ve geliştirmeye yardımcı olurlar. Öte yandan, karşılaştırmalı araştırmalar, medya sistemlerinin analizinde bir çok zorluk yaratırlar. Çok farklı sistemler ya da zaman periyotları analiz edildiğinde, farklılıkların geniş kapsamı anlamlı karşılaştırmaları mümkün olmaktan çıkarabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAŞLANGIÇTAN 2017'YE KADAR İTALYA'DA MEDYA SİSTEMİ

Bu bölümde, İtalyan medyasının doğuşundan başlayarak yaşadığı değişim ile ilgili kısa bir tanıtım yapılacaktır. İtalyan medya sisteminin yapısı ülkenin ekonomik, siyasi ve kültürel tarihinden bağımsız ele alınamaz. İtalya benzeri ülkeler, tarihsel olarak yüksek düzeyde kutuplaşmış siyasal sistemleri ve medya sistemleri ile karakterize edilmektedirler (Hallin ve Mancini 2004). Bu anlamda yaşanan kırılmalar yayıncılık alanında da belirleyici olmuştur. Yayıncılık alanında bu gelişmeler çerçevesinde dört farklı dönem ortaya çıkmıştır. İtalyan ulus devleti önce krallık sonra faşist diktatörlük ardından Cumhuriyet rejimine geçişi yaşamıştır. Yaşanan ekonomik, siyasi ve kültürel dönüşüm medya alanında da değişimlerin yaşanmasını getirmiştir.

İtalyan ulus devletinin kurulduğu 1861 yılından 1922 yılında Mussolini'nin iktidara gelmesiyle geçilen faşist döneme kadar geçen süreç birinci dönemdir. İkinci dönem 1922-1943 arası faşist dönemdir. Bu dönemde yazılı basının yanında radyo da devreye girmiştir. II. Dünya Savaşı sonundan 1990'lı yıllara kadar geçen dönem üçüncü dönemdir. Birinci cumhuriyet olarak da nitelenen bu dönemde televizyon yayıncılığı da devreye girmiştir. Dördüncü dönem ise 1990'lardan günümüze kadar gelen yeni liberal politikaların ve teknolojik değişim sürecinin etkin olduğu dönemdir.

Pilati ve Richieri (2000) İtalya'daki savaş sonrası iletişim ortamını 4 farklı dönemle şöyle tanımlamışlardır: İlk aşama, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda başlayan demokratikleşme sürecinden 1969'ların başına kadar geçen süreçtir. Bu süreçte medya sistemi, esas olarak sinema ve dergilere dayanmaktadır. Televizyon yayıncılığı 1954'te başlamış ve 1959'da yaklaşık 1,5 milyon aboneye ulaşmıştır. İkinci aşama 1960'ların başlangıcı ile 70'lerin ortalarına kadar geçen süreçtir. Bu dönemin başlıca özelliği medyada ekonomik bir faktör olarak reklamcılığın gelişmesi; televizyonun sinema ve gazetelerden liderliği ele almasıdır. İkinci

aşama Anayasa Mahkemesinin RAI'nin yayın tekelini kaldırmasıyla sona ermiştir. Üçüncü aşama, 1975 sonrasında 1990'ların yarısına kadar geçen süreçtir. Bu dönemin belirleyici özelliği ticari televizyonun hızla yükselmesi ve medya alanında özel yayıncılığın ve medya yoğunlaşmasının gerçekleşmesidir. Bu dönemin ana kanalları Fininvest grubunun kanallarıdır. Bu kanalların sahibi, Silvio Berlusconi'dir. Berlusconi, önce Kanal 5'i satın almıştır. Daha sonra, '80'lerde Retequattro ve İtalya 1 kanallarının da sahibi olmuştur. Özel kanallar, yalnızca yerel ölçekte iletim yapmaya yetkilidir. Ancak, yeni idari emirlerle hükümetin 1985-1986 yılları arasında yaptığı açıklamada, özel kanalların da ulusal düzeyde aktarımı onaylanmıştır. Bu dönemde 1990 yılında Mammi Yasası kabul edilmiştir. Bu yasa, bazı eleştirmenlere göre hukuken RAI ve Fininvest grubu arasında zaten var olan duopolyi arttırmıştır. Bu yasa ile gerçekten kazanan, 3 kanalın mülkünü kamuoyuna açık rekabette teyit eden Fininvest grubu olmuştur. Dördüncü ve son aşama'da 1990'ların ortasından itibaren yeni teknolojilerin gelmesiyle başlamıştır. Ödemeli televizyonun doğuşu, internetin yayılması önemli gelişmelerdir. Bunun yanı sıra çapraz yoğunlaşmalarla basın sektörü büyük özel sektörle yakın ilişki içine girmiştir. İtalyan basınının, siyasi dünyanın ya da sanayi dünyasının doğrudan etkisi altında olduğu ve bu etkinin hala bir şekilde devam ettiği gerçeği, profesyonel özerk bir gazetecilik kültürünün çok zayıf olan gelişimini açığa çıkarmaktadır.

Medya alanında da bu dönemleştirmeye paralel gelişmeler yaşanmıştır. Radyo-televizyon yayıncılığı başlangıçtan 1975 yılına kadar kamu yayıncılığı çerçevesinde oluşmuş; 1975 sonrasında ise özel radyo yayıncılığının başlaması ve medya alanında tekeli oluşumların ortaya çıkması söz konusu olmuştur.

2.1. Başlangıçtan 1990'lı yıllara kadar İtalyan Medyasının Genel Görünümü

İtalyan birliğinin sağlanmasından 1990'lı yıllara kadar geçen süreç gerek iç dinamiklerin gerekse dış dinamiklerin etkisiyle medya alanının farklı dönemlerden geçmesini getirmiştir. Bu süreç dört ana başlıkta incelenebilir: İtalyan yayıncılığının başlangıcından 1920'lere kadar geçen dönem; 1922-1945 dönemi, 1945-1975 dönemi ve 1975-1990 arası dönem.

2.1.1. İtalyan yayıncılığının başlangıcı

Avrupa çapında muazzam bir devrimci mayalanma yılı olan 1848 devrimi her ne kadar başarısız da olsa İtalyan modernleşmesinin başlangıcı olarak ele alınabilir, 1848'de Palermo isyanı İtalya'da değişime dair umutları artırmış, bağımsızlık isteğini güçlendirmişti (Banti, 2009) 1848'de başlayan 1886'da tamamlanan İtalyan birleşmesi sosyal kültürel ve ekonomik farklılıkları gidermemiş; İtalya'nın Kuzeyi ve Güneyi arasındaki ilişkide görülen eşitsizlik günümüze gelen bir sorun olmuştur (Hibberd, 2008).

İtalya'da yayıncılık oldukça eski bir tarihe sahiptir. Roma İmparatorluğu döneminde gazetenin ilk bilinen örneği olan Acta Diurna'lar yayınlanmıştır. Bu el yazması metinler ticari amaçla hazırlanmış; çeşitli şehirlere gönderilmişlerdir (Jeanneney, 1997: 23-24). Roma İmparatorluğu'nun dağılması; irili ufaklı devletlerin ortaya çıkması sürecinde önemli bir ekonomik merkez olana Venedik'te önemli ekonomik ve politik gelişmeleri aktaran ve bir "gazeta" ya satılan bir gazete türü ortaya çıkar. 19. Yüzyılda İtalyan birliğinin sağlanmasına kadar geçen süreçte bu gazete türü etkin olur (Duman, 2013: s.49-50).

İtalya'da 19. yüzyılda güçlü bir fikir basını ortaya çıkmıştır ve İtalyan Risorgimento sırasında basın, liberal bir devlet kurumunda önemli bir rol oynamıştır. İtalya'da önemli siyasi liderler konumunda olan Cavour ve Mazzini, siyasetçi olmanın yanı sıra gazetecilerdi. Gazeteler, yönettikleri hareketlerin düzenlenmesi için gerekli araçlardır. Ticari baskı pazarları da 1880–1920 yılları arasında sınırlı bir ölçüde gelişmiştir ve gazeteler, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de gelişen türden bilgi odaklı gazeteciliği deneyimlemişlerdir. Ancak, basının ekonomik ve sosyal tabanı her zaman dar ölçekte kalmıştır. Piyasa ekonomisinin gelişimi ise, sınırlı düzeydedir. Bu dönemde İtalya yüksek bir okuma yazma bilme oranına sahip olamaması, İtalya'daki dilsel çeşitlilik (nüfusun sadece yüzde 2 ila 3'ü, metinde birleşik dil olarak kurulan Tuscan lehçesini anlayabiliyordu) basının sosyal tabanının dar olmasının nedeni olarak belirtilmektedir (Vincent 2000). 19. yüzyıl sonuna doğru gazete endüstrisinde bir büyüme ortaya çıkar.

2.1.2. İtalya'da Faşist Diktatörlük ve Yayıncılık

Faşizmi ve doğasını anlamak için savaştan sonra İtalya'da doğmuş krizin yönlerini göz önünde bulundurmalıyız. İtalya 1. Dünya Savaşı sonrasında ciddi ekonomik ve siyasi sorunlarla karşı karşıyaydı. İşsizlik, fiyat artışları, artan siyasi bölünme büyük toplumsal gerilim yaratıyordu (Vivarelli, 1991). Siyasette yaşanan bölünme Liberal Parti, Sosyalist Parti Halk Partisi, Katolik ve Komünist Parti'ler arasında ciddi bir mücadele yaratmıştı. Gerilimler, bölünmeler, korku, belirsizlik ve yoksulluk, birçok İtalyan'ı bir parti ve güçlü bir adam arayışına soktu. Benito Mussolini'nin 28 Ekim 1922'de Roma'ya ünlü yürüyüşüyle birlikte İtalya faşist döneme geçti (De Felice, 2002). 1924'te faşist parti, diğer partilerin temsilcilerini tehdit ederek ve seçim sahtekarlığıyla seçimleri kazanır. Mussolini tüm yetkileri aldı ve 'Duce' unvanıyla diktatör oldu. 1924'ten 1943'e kadar İtalya Mussolini'nin faşist partisi tarafından yönetilir. Diğer tüm siyasi partiler dağıldı ve gazeteleri kapatılır. Mussolini, Hitler liderliğindeki Almanya ile ittifak yapar. Dahası, Nazi Almanyası'na yakınlığını göstermek için Mussolini, Yahudilere de zulmetmeye başlar: 1938'de, ırkçı yasalar, yani İtalyan Yahudilerinin özgürlüğünü ve haklarını sınırlayan yasalar onaylanır. (Collotti, 2011)

1940'ta İtalya, 1941'de Sovyetler Birliği ve Japonya İmparatorluğu'na karşı Amerika Birleşik Devletleri'ne savaş ilan eden İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa ve İngiltere'ye karşı Nazi Almanyası ile müttefik oldu. Hem Afrika hem de Rus tarafındaki yenilgiler, İtalya'da grevlere ve Faşizm ve Mussolini'ye karşı harekete neden oldu (De Felice, 2002). Hükümetin yeni başkanı Badoglio, Almanlar ile birlikte savaşın devam ettiğini açıkladı, ancak aynı zamanda müttefiklerle ateşkes görüşmesine başladı. 13 Ekim 1943'te Badoglio hükümeti Almanya'ya savaş ilan etti. Ülke böylece ikiye ayrıldı. Kuzeyde, İtalyan Sosyal Cumhuriyeti, Alman kontrolü altında ve 1945'te serbest bırakılan Mussolini'nin öncülüğünde kuruldu. Mayıs 1945'te Avrupa'da, Axis güçleri yenildi ve savaşın sonu İtalya'yı kritik durumda gördü. (Bocca, 2017).

Faşizm, çoğulcu demokratik parti basınının gelişimini kesintiye uğrattı. Ancak parti gazeteleri, çoğu zaman yeni demokratik medyanın öncüleri olarak direniş ile bağlantılı olan diğer siyasi yönelimli gazetelere katıldıkça, hemen kurtuluş sonrası dönemde güçlü bir şekilde yeniden ortaya çıktılar. 1940'ların sonlarında, İtalyan gazetelerinin yüzde ellisi parti gazeteleriydi. Bu dönemde, Katolik gazeteleri İtalya'da daha da önemliydi: L'Osservatore Romano, Katolik

Kilisesi'nin resmi gazetesiydi; L'Avvenire, İtalyan Piskoposların organizasyonu adına günlük çıkan bir gazeteydi ve hala Kilise örgütü ile bağlantılıydı ve yerel kiliseler, Kuzey İtalya'da bir dizi gazeteye sahiplerdi. Akdeniz ülkelerindeki gazeteler - ister ticari olarak sahip olunan olsunlar, ister partiye, ister kiliseye bağlı olsunlar - çoğunlukla siyasi dünyayla ilgilenen eğitimli elitlere yönlendirilmişlerdi.

Faşist dönemde radyo ve sinema tam anlamıyla kontrol altında tutulmuş, yandaş basının desteklenmiştir. Bu dönem radyo yayıncılığının da başladığı yıllardır. Radyonun babası olarak adlandırılan Guglielmo Marconi'nin radio iletişimi konusundaki icatları 1. Dünya Savaşı sırasında askeri amaçlı olarak kullanılmıştır. Geliştirilen bu teknolojiyle 1910'lı yıllarda sivil radyo yayıncılığı da başlamıştır (Hibberd, 2007).

Radyo yayıncılığını başlatan 'Araldo Telefonico' 1910'da kurulur, I. Dünya Savaşı sırasında yayınları kesintiye uğrar ancak 1922 yılında 'Fornogiornale' adıyla yeniden yayına başlar. Aynı yıl adını 'radioaroldo' olarak değiştiren radyo istasyonu 1924 yılında diğer özel İtalyan yayıncılık firmalarıyla Unione Radiofonica Italiana (URI) kurar (Duman, 2013: 52-53). Devlet URI'nin hisselerinin önemli bir kısmına sahiptir. 1928 yılında URI isim değişikliği yapıp yerine Ente Italiana Aoditone Radiofaniche (EIAR) kurulmuş; şirket ticari nitelikte olsa da yönetim yapısında hükümetin etkin olduğu görülmüştür. Mussolini radyoyu propaganda amaçlı olarak kullanmıştır (Duman, 2013. 53)

2.1.3. 1945-1975 arası dönem

İtalyan basın tarihine ilişkin farklı dönemleştirmeler yapılmıştır. Mazzoleni (2004) İtalyan basın tarihi, on yıllık dilimlere ayrılmıştır. Buna göre 1945-54 yılları arası, tüm medya sistemi için bir yeniden doğuş ve normalleşme dönemidir. Ana gazeteler (Il Corriere della Sera, La Stampa, La Nazione, Il Resto del Carlino, Il Messaggero, Il Mattino) geleneksel liderliklerini yeniden kazanıp pekiştirmiştir.

İtalyan medya sistemi ve ülkenin kurumsal yapısı, 1948 anayasası ile ortaya çıkmıştır. 1948 Anayasası ile faşist iktidarın dramatik yılları sona ermiş; 1 Ocak 1948'de onaylanan Anayasa ile Cumhuriyet'e geçen İtalya medya alanında da yeni bir dönemi başlatır.

İtalya, 2. Dünya Savaşı'nın trajik sonuçlarının etkilerinden kendini kurtarmaya çalışır (Ortoleva, 2010). Savaş sırasında yaşanan olumsuzluklar tüm medya sistemine yansımıştır. Savaş sonrası kurulan İtalyan hükümeti kamu hizmeti yayıncılığı anlayışını benimser (Hibberd, 2007). Savaş sonrasında televizyon yayıncılığının başlatılması için de bir dizi girişimde bulunulur. 1954 yılında Radio Televisione Italiana (RAI) kurulur. Şirketin ilk gelir kaymağı lisans ücretleri olur, 1957 sonrasında ise reklam gelirleri de buna eklenir (Duman, 2013:60).

Savaş sonrası dönemde 1955'ten 1970'lerin ortalarına kadar geçen süreçte geniş bir iç göçün ve 'ekonomik patlamanın' ve zenginleşmenin yaşandığı yıllar olur. Bu dönemde basın alanında tirajlar düşüktür. Bunun iki istisnası ilerici haber dergisi L'Espresso'nun ve günlük Il Giorno'nun piyasaya sürülmesidir. Her ikisi de, haber yapma alanlarında yeni bir temel oluşturmaktaydı. Günlük tiraj uzun süre 5 milyon etrafında sabit kalır. Bu dönemde basın alanında ilk yoğunlaşmalar başlar. Emlakçı, petrol girişimcisi ve şeker uzmanı Attilio Monti, 1966 yılında 'Il resto del Carlino', 'La Nazione', sportif 'Stadio' ve kısa bir süre sonra 'Il Giornale d'Italia' ve Livorno'nun 'Telegrafo' gazetelerini satın almıştır. Bu gazeteler adına, günde 600,000 tiraj söz konusudur. İkinci konsantrasyon, 1967'de Sassari'nin 'La nuova Sardegna' nı satın alan ve Cagliari'nin 'Unione sarda' gazetesini kontrol eden Nino Rovelli'ye aittir. İki operasyonun siyasi yönü de bellidir. Gazeteler, sahiplerine hizmet etmektedirler ve siyasi değişim için bir araç görevi görmektedirler.

İktidara gelen Hristiyan Demokrat Parti basınla ilgili birçok yasal düzenleme yapar. Yayıncılık alanında RAI'nin yeniden düzenlenmesi ve tesislerin yeniden yapılandırılması süreci hızla ilerlemektedir ve halk, radyoya yeniden ilgi göstermektedir. Hristiyan Demokrat Parti RAI üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Duman, 2013: 58) 1960 yılında özel televizyon yayıncılığı yapma girişimleri ortaya çıkar; Angiolillo Lauro grubu Tempo TV adıyla bir televizyon kurmak ister ancak Anayasa Mahkemesi RAI'nin 1948 Anayasası'na göre tekel olduğunu söyleyerek bunu reddeder (Duman, 2013: 61).

Basından farklı olarak radyo-televizyon yayılımı uzun yıllar boyunca devlet tekeli aracılığı ile karakterize edilmiştir. Devlet tekeli, iktidardaki Hristiyan Demokrat Parti'nin radyo-televizyon üzerindeki kontrolüne hizmet eder.

İtalya’da televizyon yayıncılığı konusundaki deneysel çalışmalar 1929’da başlasa da tam olarak televizyon hizmetlerinin başlaması ve Radio Televisione Italiana (RAI)’nin oluşturulması 1954 yılında olur (Duman, 2013: 59-60). 1961 yılında ikinci RAI kanalının doğuşu ve ilerleyen yıllarda iktidar koalisyonuna İtalyan Sosyalist Partisinin girişiyle birlikte ilk gerilemeler ve değişimler de yaşanmaya başlandı. Kamu yayıncılığı sistemi, önceki yıllara göre belirli bir derecede özerklik kazanmıştı. Kamu yayıncılığı sistemi, özerklik meselesini henüz tam olarak üstlenmezken, ‘hassas politika alanında’ güvenilirlik ve prestij elde edip onun etrafında uzlaşma ve meşruiyet sağlamayı başarmıştı. Çoğulculuk mantığının giderek artışı ve demokratikleşme, Sosyalist temsilcilerin açılışıyla aynı zamana denk gelmişti. Hıristiyan Demokratlar da dahil olmak üzere tüm iktidar partileri, RAI’nin yönetimiyle müzakere etmek zorunda kalmışlardı (Pinto, 1980). RAI’nin yurttaşları bilgilendirerek demokratik süreçlere katkıda bulunmak şeklinde özetlenebilecek kamusal yayıncılık anlayışı iktidar partilerinin televizyonları kültürel ve politik hegemonyalarını kurmak ve var olan hegemonyalarını sürdürmek için birer araç olarak görmeleri nedeniyle tam olarak gerçekleşmedi.

Ancak 1970’lerin ortalarına kadar RAI’nin yayıncılık sektöründeki tekeli elinde bulundurduğu bir ortamda, çeşitli siyasi partiler arasında iktidar konumlarını paylaşma pratiği hem iç hem de dış çoğulculuğu (plüralizm) güvence altına almış oldu.

2.1.4. 1975-1990 Arası Dönem

İtalya’da 1970’li yıllar yayıncılık alanında özel girişimlerin kendilerini gösterdikleri yıllar olur. RAI’nin yayıncılık alanındaki tekeli öncelikle yurtdışından yapılan yayınlarla delinmiş ardından yerel kablolu yayın kanalları ortaya çıkmıştır. 1975 yılında yapılan bir yasal düzenlemeyle bölgesel kablolu televizyon istasyonlarına yasal yayın yolu açılmıştır (Duman, 2013: 64-65).

1975 yayıncılık yasası Lottizzazione kamu hizmeti yayın organının idaresinin siyasi partiler tarafından paylaşımı ilkesini getirmiş bu karar çoğulculuğun pratik bir uygulaması olarak işlev görmüştür. Bu şekilde siyasal rekabet yayıncılık alanında tanınmış ve farklı kesimlerin bakış açılarını ifade etme ve yayma ihtiyaçlarının sağlanması olarak değerlendirilmiştir (Mancini 2009). İngilizce ‘bölüşürme, paylaşırma’, ‘tahsis’ ya da ‘hisse’ anlamlarına gelen ve

İtalyanca'da 'Lottizzazione' kamu yayıncılığındaki siyasi çoğulculuk, çoğunlukla en önemli partilerin temsilcilerini temsil eden bir kota sistemi olarak gelişmiştir.

İtalyan kamu yayın kuruluşu RAI, 1950'li ve 60'lı yıllardaki hakimiyeti elinde bulunduran Hristiyan Demokrat partisinin kontrolü altındaydı. Ancak yetmişli yıllarda, daha geniş bir koalisyon kurulduğunda ve 'tarihi uzlaşma', Komünist Parti'ye lottizzazione paylaşımı için izin verdiğinde-siyasi iktidarın ve çıkarların bölüşülmesi bağlamında- RAI'nin kontrolü de taraflar arasında bölüşüldü. Bu taraflar, kanalın kontrolünü öncesinde elinde tutan Hristiyan Demokratlar, 'laik partiler' ve Komünistlerdi. Sonraki yıllarda, RAI yönetim kurulunda küçülmeye gidilmiş, bu nedenle yönetim kurulunun orantılı temsili imkânsız hale getirilmiştir. Bu durumdan ötürü, yönetim kuruluna atamaların bir dereceye kadar depolitizasyon gerektirmesi muhtemeldir (Hallin ve Papathanassopoulos, 2002).

Lottizzazione, bir yandan dış çoğulculuğu sağladı, çünkü her bir kanal, iki (ve daha sonra üç) en önemli siyasi partilerden birine tahsis edildi. Aynı zamanda iç çoğulculuğu sağladı, çünkü oldukça sofistike bir lottizzazione formülünün etkisinin sonucu olarak, her kanal ve haber odası içindeki pozisyonlarla birlikte tüm büyük partilerin temsilcileri arasında paylaşıldı. Mancini'nin bakış açısına göre (2009) lottizzazione 3 farklı sosyal pratiğin kavşağında yer almaktadır: Çoğulculuk, koalisyonel-ortaklıkçı demokrasi ve müştericilik ya da kayırmacılık / partisizm. Lottizzazione, en mükemmel haline 1975 yılında RAI reformu olan ART ile ulaşmıştır. 1'in içeriğine göre: Anayasa tarafından güvence altına alınan özgürlüklere uygun olarak farklı siyasi, sosyal ve kültürel haklara karşı tarafsızlık ve açıklık, kamu hizmeti disiplininin temel ilkeleridir. Böylece, yasa RAI'nin kontrolünü hükümet tarafından parlamentoya ve daha sonra parlamentonun içinde temsil edilen 'farklı siyasi görüşlere' devretmiştir.

Kamu hizmetinin yirmi yıllık hakimiyetinden sonra, bir tüzük aracılığıyla RAI'ye sözleşme yapılmıştır: Ancak RAI, aslında hükümetin sıkı kontrolü altındadır. 1975'te parlamento, RAI'nin meclis kontrolü altına alınmasının yanı sıra, kablolu televizyonda çok sınırlı bir özel tatbikat yapılmasına izin veren bir reform yasasını (No 103/1975) onaylamıştır. İlk özel teşebbüsler, yayın hakkının radyo televizyon yayıncılığı yolu ile daha geniş kabulü için Anayasa Mahkemesine itiraz etmişlerdir ve bu itiraz, bir bakıma, barajdaki ilk deliğin açılması ile eşdeğer bir etki yaratmıştır.

Mahkeme 1976 yılında kamu hizmetlerine ulusal frekanslar tahsis edildiğinden, özel teşebbüslerin yalnızca sınırlı coğrafi bölgelerde yayın yapabileceğini kararlaştırmıştır. Bu önyargı ile, 1970'lerin sonlarında ve 1980'lerde ticari yayın patlamasını tetikleyen vahşi deregülasyon (devlet kontrollerinin tedricen kaldırılması, serbestleşme) dönemi başlamıştır. Hükümetlerin ve tarafların on yıldan fazla süren kapsamlı düzenlemeler için gerçekleştirdiği çalışmalarda başarısızlıkları, özel radyo ve televizyon şirketleriyle meşgul olan girişimcilerin yasal sınırlama olmaksızın kendilerine geniş yollar açmalarına izin vermiştir. Bu anlayışa göre, hem finansal hem de siyasal anlamda en güçlü olanlar, en zayıf rakiplerini rahatlıkla yayıncılık sahnesinden silebilir (Mazzoleni, 2007).

Anayasa Mahkemesi, yerel yayınlar üzerindeki devlet tekelinin anayasaya aykırı olduğu konusunda hemfikir olmuşken (202/1976), 'kamu yayıncılığı hizmeti, genel fayda sağlayan bir hizmettir' argümanına dayanarak ulusal yayın üzerinde devlet tekelini korumaya devam etmiştir. Bu genel fayda, bir tekel ya da oligopolün yayın konsantrasyonundan (yoğunlaşmasından) kaçınılması gereğiyle gerçekleşmektedir (148/1981, Paragraf 2) (Padovani, 2010). RAI Reformuna belirleyici bir yönelimin kaynağı, hükümet partileri arasındaki çatışmanın bakanlık krizini belirleyecek kadar sertleştiği, 10 Temmuz 1974 tarihli Anayasa Mahkemesinin verdiği karardaki iki cümledir. İlk cümle, bireylerin yabancı programları 'tekrarlama' hakkını tanımaktadır ve RAI'nın yeniden biçimlendirilmesi gereken genel kriterlerini belirtmektedir. Diğer cümle ise, herkesin kablo üzerinden iletimi yerel alanda kullanmasına izin vermektedir. Reform, çoğulculuk bayrağı adı altında 14 Nisan 1975 tarihli 103 yasasıyla kendini göstermiştir. Televizyon sektörü kuralsızlıktan dolayı çılgınca büyümektedir. 1980 yılında, özel hisse senedi çıkaran yatırım şirketi sayısı 972 idi.

1975 yerel seçimlerinde sol muhalefet iyiden iyiye güçlenir ve 1970'lerde bölgelerin doğumuyla ademi merkezîyet süreci başlar. 1975 yasası ile kamu yayıncılığı hizmeti parlamenter mantık çerçevesinde örgütlenir ve çoğulculuk adına hükümet kontrolüne bir son verir. Aldo Grasso'ya göre (Grasso, 1996). RAI'nin reformu, aslında, özel bir üçüncü kamu yayın kuruluşu ve çeşitli siyasi ve sosyal yönergelerin oluşturulması yolu ile bölgesel topraklara bir açılım sağlar. Karar, bütünüyle parlamenter mantıkta yorumlandı ve iktidarın Hükümetten Parlamentodaki bütün partilere güç kayması varsayımından vazgeçildi. "Her iki meclisin siyasi

yapısını sadakatle yansıtan" bir Parlamenter Gözetim Komitesi (Mancini, 2009) atandı, daha sonra Yönetim Kurulu'nda yarattığı yankı ile sona erdi.

Mancini'ye göre, geleneksel uygulama yönetim kurulu başkanı rolünü, merkez sol hükümetteki Hıristiyan Demokratların ana müttefiki olan Sosyalist Parti tarafından gösterilen birine devrediyordu. Genel müdürün rolü (şirket içinde gücün ana konumu) Hıristiyan Demokratların bir adamı olarak kalmak şeklinde sürüyordu. İkinci parti, genellikle en yüksek seyirci oranına sahip ilk televizyon ağının(Tg1 ve bu ağın haberleri) ve ikinci radyo ağının sorumluluğuna sahipti. Sosyalist Parti, ikinci televizyon ağının ve ilk radyo ağının sorumluluğunu taşıyordu. Cumhuriyetçiler ve liberaller olarak adlandırılan partilere ise üçüncü bir amaç atanmıştı. Böyle bir sistem çoğulculuğun artıyor gibi görünse, bu toplumsal taraflara yeterince açık olması nedeniyle sınırlı kalmış bir çoğulculuktur (Padovani, 2005). Dahası, böyle bir uygulama, bilgi profesyonellerinin tarafsızlık ve bağımsızlık ilkelerini etkileme yetkisini, 'esas olarak siyasal niteliklere dayanan ve bu nedenle her türlü özel teknik becerilere dayanmayan' olarak tanımlamış olma tehlikesi altındadır (Murialdi, 1997). Padovani tarafından belirlenen altbölümün üçüncü aşaması 1987 yılında başlamıştır. O yıl içinde, kamu hizmeti televizyonu Üçüncü Ağ'a atanan İtalyan Komünist Partisi'nin, lottizzazione uygulamalarına tam olarak nüfuz ederek iç güçlerin yeniden düzenlenmesini ve yeniden örgütlenmesini sağlamıştır. Ana muhalefet partisinin kamu hizmetinin yönetim yapısına dahil olması iki ihtiyaca cevap vermiştir: Bir yandan 'dışsal çoğulculuk' mantığına göre dış kaynak ihtiyacı (Hallin ve Mancini, 2004), diğer yandan bir partiye ve seçmene derinden kök salmış bir kültüre, içeriklere ve profesyonel alanlara ve RAI'nin kurumsal kimliğini ve Parlamenter kamu yayıncılığını genişleterek cevap vermeye çalışılan, ticari televizyonun büyümesine ve güçlendirilmesine yönelik endişeler giderilen ihtiyaçlar arasındaydı.

5 Ağustos 1981'de yayın yasası çıkmıştır. Yasanın ana noktasında, şirketlerin ya da gazetelerin mülklerinin şeffaflığını, finansmanını ve transferini sağlamayı ve gazetelerin konsantrasyon (yoğunlaşma) limitlerini oluşturmayı amaçlayan kurallar yer almaktadır. Gazetelerin global dolaşımı adına ulusal sınır, %20 olarak belirlenmiştir. Yerelerde uygulanan sınır global dolaşımın % 50'sine denk gelecek şekilde belirlenmiştir.

Kanal 5, 1980 yılında faaliyete geçmiştir ve çok sayıda izleyiciyi ve reklamvereni hızla harekete geçirmiştir. Bu nedenle, yayınları yerel haberlerle sınırlı olmak zorundadır. Bundan kısa bir

süre sonra, yayıncı Rusconi, İtalya 1 ile hareket etmiştir. Ertesi yıl da, Mondadori tarafından kurulan Retequattro ile bazı küçük yayıncılar ile ve girişimci Calisto Tanzi'nin EuroTV'si ile tanışmıştır.

1980'li yıllarda yaşanan hızlı teknolojik gelişmelerle paralel olarak medya sektörü finansman ihtiyacı yaşamıştır. Bu noktada medya sektörü güçlü finansal şirketlerin kontrolüne girer.; İtalya'da ve Avrupa'da yayıncılık alanında tekelleşme eğilimleri ortaya çıkar. Bu sürecin sonunda İtalya'da Silvio Berlusconi üç büyük televizyon kanalının sahibi olarak alanda kontrolü elinde tutan bir aktör olarak ortaya çıkar (Duman, 2013: 68).

2.1.4.1. Silvio Berlusconi

Berlusconi 1970'li yıllarda medya alanındaki yatırımlarına başlar. 1980'li yılların başında ticari TV ağları doğmuş ve teknolojik bir dönüşümün kapılarını açmıştır. İlk ticari televizyon ağları, Silvio Berlusconi tarafından satın alınan Kanal 5 ve Rizzoli grubunun ilk ağı olarak kabul edilmektedir. 1978 yılında kurduğu Fininvest sahip olduğu medya gücüyle İtalya piyasasına hakim bir aktör olur. Berlusconi, 1984'te İtalya 1 ve Rete 4'ü satın alır. Bunun yanı sıra Berlusconi İspanya, Fransa ve Almanya'da da televizyon kanallarına ortak olur.

6 Mayıs 1990 tarihli ve 225 numaralı kararname ile duopolinin varlığı tanınmış, bir bakıma 3 ağı RAI ve 3 ağı Fininvest'in birlikteliği inşa edilmiştir. Duopolinin konsolidasyonu 70'li yıllarda Berlusconi'nin medyaya, özellikle de televizyona ve gazeteye girmesiyle başlamıştır. 1975'e kadar İtalyan yayıncılarını kontrol edebilecek bir yasa yoktu. 1984 sonbaharında, birkaç yargıç Berlusconi'nin kanallarının kapatılmasına karar verdikten sonra, özel kurumların ulusal yayın yapmasını yasaklayan Anayasa Mahkemesi'nin (202/1976 ve 148/1981) iki kararının ihlalden dolayı, Başbakan Bettino Craxi başkanlığındaki hükümet, sulh yargıçlarının kararlarını çabucak ortadan kaldırmak için bir kanun hükmünde kararname çıkardı. Bu kararnamede ('Berlusconi kararnamesi' olarak bilinen ve 4 Şubat 1985'te 10 Nolu Kanun'a dönüştürülen) yasa koyucu şu kararları vermişti:

(1) 1 Ekim 1984'te faaliyette olan kanallar yayınlarına devam edebilirler;

(2) Mevcut her yayıncının, önceden kaydedilmiş programları herhangi bir zamanda yayınlamasına izin verilir ve;

(3) Her yerel yayıncının, sinyallerini ülke genelindeki diğer yerel TV istasyonlarına iletmesine izin verilecektir. Bu normlar, Fininvest'in ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak üretilmiştir.

Berlusconi, 1981'de Italia1'i ve 1984'te Rete4'ü satın almıştı ve aynı zamanda, Canale 5'in sahibiydi. 1986 yılına gelindiğinde, RAI ve Fininvest zaten ulusal seyircilerin %85'ini ve mevcut kaynakların %90'ını kontrol ediyordu. Üstelik, Fininvest, 1990'lı yıllarda %82'ye kadar olacak şekilde ulusal günlük gazete Il Giornale gazetesinin hisselerini satın almıştı ve 1989 yılına kadar, Berlusconi'nin holdingleri prestijli Mondadori yayınevinin çoğunluğunu elde etmişti. İtalyan televizyon kralı, RAI'nin 3 televizyon kanalı ile doğrudan rekabet içinde üç büyük ticari televizyon kanalını kontrolü altına almayı başardı. 'Duopoli', yayın sisteminin bir tür çarpıtılmış "dengesini" garanti altına aldı. Bir başka açıdan da, çoğulculuğu engellemiş oldu. Elektronik medya sisteminin genel reformuyla ilgili uzun süren anlaşmazlıklar sonrasında, nihayet siyasi güçler bir uzlaşmaya vardı. Mammi Yasası (No. 223/1990), 1990'lı yılların Yayıncılık Yasasıydı (o zamanki İletişim Bakanı'nın adından ötürü, yasanın adı, Mammi Yasası olarak anılmaktadır), kısa bir süre sonra bu yasa, 'fotokopi yasası' lakabını aldı ve RAI-Fininvest'in varoluşunu meşru kılmakla suçlandı. Bununla birlikte, bu yasa ile özellikle medya çapraz mülkiyetinin yasaklanmasına dair mevzuata bazı sabit noktalar getirilmiş oldu.

1-Yayın, artık devlet tekeline değildir ve özel işletmeler istasyonları çalıştırmak için, lisans başvurusunda bulunabilirler.

2-Özel şirketler, teknik bağlantılarla ülke çapında canlı yayın yapabilirler.

3-Yayıncının garantörü, yayıncılık konusunda da yetkilendirilmiştir.

4-Programlar 89/552 sayılı AB direktifine göre bir takım sınırlamalarla reklam aralarına sahip olabilirler.

5-Reklam, günlük iletim süresinin yüzde 15'ini ve saatlik yüzde 18'lik bir kotayı aşmamalıdır.

6-İçerik ve program çizelgeleri sponsorlar tarafından etkilenmeyebilir.

7-Yayın Organizasyonları Ulusal Kaydı kurulmuştur.

8-Medya sahipliğinin mülkiyet hakkı aşağıdaki koşulları sağlamalıdır: (a) Toplam günlük gazete tirajının yüzde 16'sından fazlasını denetleyen herkes, ulusal bir televizyon ağını çalıştırmak için herhangi bir lisansı alma hakkına sahip olmayabilir. (b) Toplam günlük dolaşımın yüzde 8-16'sını kontrol eden herkes, yalnızca bir lisans alma hakkına sahip olabilir. (c) Toplam günlük dolaşımın yüzde 8'inden daha azını kontrol eden herkes, iki lisans alma hakkına sahip olabilir. (d) Günlük gazetelerin yayın şirketlerinde hisseleri bulunmayan herkes, üç lisans alma hakkına sahip olabilir.

9-Ülke çapında yayın yapan özel lisans sahipleri, haber bültenlerini iletmek zorundadırlar.

10-Yıllık iletim süresinin %40'ı, lisansın verilmesinden sonraki ilk üç yıl içinde Avrupa'da üretilen programlara ayrılmalıdır. İzleyen yıllarda bu oran yüzde 51'i bulmalıdır ve bunların %50'sinden daha azının İtalyan üretimi olması şart değildir.

11-Hanehalkı lisans ücreti kamu yayın şirketi (RAI) lehine korunmalıdır.

12-Garantöre danışma organı olarak, bir Yayın Kurulu atanmıştır.

1990 Yayıncılık Yasası, Berlusconi'nin yayın medyasının büyük bir bölümünü kontrol edebileceğini asla kabul etmeyen sol eğilimin eleştirilerinin hedefi olmaya devam etmiştir. Muhalefetin yasalara yeni ve daha bağlayıcı normlar getirmeye yönelik bir dizi girişiminin ardından, Anayasa Mahkemesi 1994 yılında, tek bir teşebbüsün üç özel ağa sahip olmasına izin vermesinden ötürü, Mammi Yasası'nın (madde 15, paragraf 4) antitröst önlemlerinden birinin anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir. Ancak, 1994'te Silvio Berlusconi Başbakan olmuştur ve onun siyasi zaferi, antitröst önlemleri benimseme ihtiyacında daha da fazla tartışmaya neden olmuştur. Ayrıca, 1995 baharında muhalefet tarafından desteklenen parlamenter çıkmazın atlatılması ve bazı büyük anti-konsantrasyon tedbirlerin getirilmesi yönündeki üç referandum da hedefi kaçırmıştır. Aslında, vatandaşların çoğu birden fazla televizyon kanalının sahipliğine dair önerilen yasaklamaya karşı (Referandum No. 1) ve radyo ve televizyonlarda yayınlanan filmlerdeki ticari molalara karşı oy kullanmıştır (Mazzoleni,2007).

Özelleştirme ve deregülasyon süreci çağa hükmetmiştir Berlusconi'nin medyayı kontrol etmesi, kamu ve iş ilişkilerini yürütmenin yarı-meşru bir yolu olarak kabul edilen yolsuzluğun normalleştiği, anti-politik duygulara vurgu yapmış ve anlamsız bir medya kültürünü

cesaretlendirmiştir. Skandallar, yıkıcı etkileri nötralize etmek için tabloid gazetelerin ya da bir başka deyişle boyalı basın sirkleri haline gelmişlerdir. Bu, Anderson'un (2009: 330) Berlusconi'nin televizyon imparatorluğunun 'kültürel karşı-devrim' dediği şeyin bir parçasıdır. Son olarak, fakat en önemlisi, Berlusconi, 1992-1993 yılındaki yolsuzluk skandallarından sonra yaratılmış boşluk olduğunu farketmiştir (Ginsborg 2004).

İtalya'daki medya yoğunlaşması, pratik olarak Berlusconi'nin medya sahasına girişi ile başlamaktadır. Berlusconi'nin İtalya'da ticari yayının tarihini oluşturmasının farklı nedenleri vardır. İlk olarak, ortaya çıktığı tarihi dönem, İtalya'nın liberalizm dönemine ve aynı zamanda 14 yıldan fazla İtalya'da kalan deregülasyon dönemine denk gelmesi nedeniyle elverişliydi. Berlusconi farklı bir televizyon türünün olması gerektiğini anlayarak, daha fazla eğlenceye işaret eden bir televizyon, anlayışı getirerek bir ticari televizyon yayıncılığı için alan açmıştır. Bir çok yazar bu dönem ve sonrasında gelişen Berlusconi hakkında yorumda bulunmuştur. (Ragnedda, 2014). Özellikle 1994 seçimlerinden başlayarak, her seçimde İtalya'daki adaylardan birinin Berlusconi olduğu görülmüştür.

İtalya'da kitle medyasının siyasal tartışmanın kapsadığı şekilde oynadığı büyük rol; siyasetin kişiselleştirilmesi; televizyonun ticarileştirilmesi (Ginsborg 2004) ve nihayetinde popülizm vurgulanması gereken bir sürecin sonuçları olarak karşımıza çıkarlar (Tarchi 2003). İtalyan politik arenasını, tarihsel olarak, yeni toplumsal düzen modellerini denemek için, bir tür laboratuvar olarak işlev görmüştür. Berlusconi'nin hükümetleri döneminde (1994'ten 1995'e kadar, 2001'den 2006'ya ve 2008'den 2011'e kadar) İtalyan devleti hem iktidardakilerin özel çıkarlarını hem de halkın çıkarlarını temsil eden çelişkili bir pozisyonda yer almıştır. Bu, "İtalyan anormali" olarak adlandırılan şeydir: Tek bir adamın ulusal medyanın çoğunu doğrudan veya dolaylı olarak kontrol edebildiği ve eş zamanlı olarak başbakan olduğu istisnai bir durumu anlatmaktadır. İtalya'da yaptığı ziyaretin ardından, AGİT'in raporunda da belirttiği gibi, bir demokraside, hem haber medyasının komutasını elinde bulundurmamak hem de kamusal bir görevde olmak arasında bir uyumdan söz edilemezdi (Haraszti, 2005). Bu durum, Freedom House'un, 2009'dan 2013'e kadar düzenlediği her bir özgürlük raporunda İtalya'yı, Avrupa'da en düşük basın özgürlüğü düzeylerinden birine sahip bir ülke olarak sınıflandırmasına neden oldu. Gerçekten de, Türkiye ile birlikte, İtalya, medyaları "kısmen özgür" olarak nitelendirilen yalnızca iki Avrupa ülkesinden biri olarak kabul edilmekteydi.

İtalya'yı anormal bir ülke ve Berlusconi'yi Avrupa'da benzersiz kılan şey, ulusal medyanın önemli bir kotasının bireysel medya kontrolü değil, siyasi iktidar ve medya holdinglerinin birleşimidir. Berlusconi'nin medya imparatorluğu, doğrudan ya da dolaylı olarak neredeyse tüm İtalyan televizyonlarını kontrol etmektedir. Medyanın yarı tekeli, Berlusconi hükümetini ve onun faaliyetlerini savunmak için özel ve sürekli bir propagandaya ihtiyaç duyan ve faaliyet gösterdiği uygun çevreyi ve kültürel ortamı bir nebze destekleyen Berlusconism için temel bir araç konumundadır. Berlusconi, iktidara geldiğinde, kendi yayın organları (birkaç televizyon kanalına sahip Mediaset) ve devlete kanalları (RAI) aracılığıyla ülkenin yayın medyasının % 90'ına kadar dolaylı olarak kontrol sağlamıştır. Ayrıca, Berlusconi ülkenin en büyük dergi yayıncısı Mondadori'nin yanı sıra İtalya'nın en büyük reklam şirketi Publitalia'ya ve çeşitli yerel radyo ve televizyon istasyonlarına da sahiptir.

İtalya'yı diğer batılı ülkelere ayıran şey, otoriter ve popülist bir siyasi yapının ve son derece liberalleştirilmiş bir yayın sisteminin birleşimidir: Bu, Berlusconism'in bir parçasıdır. Berlusconi, bu sürece doğrudan karışmıştır ve anormal, bilinen kurallara hiç uymayan bir rejim yaratmıştır.

Aslında 1981'den bu yana, yasayı çiğneyen Berlusconi, yerel TV istasyonları ağını tek bir ulusal yayıncı olarak kullanmaya başlamıştı. Anayasa Mahkemesi kararlarının aksine gerçekleşen bu işleyiş, Berlusconi'nin ekonomik başarısının anahtarıydı. Bettino Craxi(İlk Bakanın ardından), Hıristiyan Demokratlar tarafından değiştirilmiş olan yasanın empoze edilmesi ile televizyon kültürü üzerindeki tekeli kırma konusunda televizyonun taşıdığı stratejik önemi anlamıştı. Craxi, bir anlamda özel bir girişimciye (Berlusconi) stratejik bir araç vermişti. O özel girişimci de, bu stratejik aracı hem ekonomik güçlerini hem de Craxi'nin siyasi gücünü daha da arttırmak için kullanabilecekti. Diğer tüm siyasi partiler, ne politik ne de kültürel olarak bu işleyişin büyük stratejik önemini kavrayamadılar.

Ticari televizyonun yükselişi ve siyasetle iç içe geçmesi Berlusconism'in doğuşuna zemin hazırladı. Yayıncılığın serbestleştirilmesi, Berlusconi'ye, çok yaygın olarak yayın yapan bir kamu yayıncısına (RAI) bir alternatif oluşturma fırsatı verdi. Berlusconi'nin medya imparatorluğu tarafından işletilen kültürel karşı-devrim, katolik bir ülkedeki bazı değerleri etkiledi. Onun televizyon programları, hem bir tüketim toplumu yaratmaya hem de şan ve şöhretin televizyonda görünür olduğu bir toplum yaratmaya katkıda bulundular.

Berlusconi, yedi ulusal ağdan üçüne sahipti ve hükümetleri, doğrudan RAI 1 ve RAI 2'yi kontrol etmekteydi. Yalnızca La 7 (özel, daha az izlenen bir kanal) ve bir şekilde RAI 3 (kamusal bir televizyon, geleneksel olarak merkez sol kanat) kontrolünün dışında kalmaktaydı. Başbakan, hükümet başkanı olarak taşıdığı rol ile ülkenin en büyük özel medya grubu olan Mediaset başkanı rolünü birleştirdi. Sonuç olarak, İtalya'nın özgür dünyadaki en tekelleşmiş medya pazarlarından birine sahip olduğu ve onun bu halinin haber çeşitliliğini tehdit ettiği ayan beyan ortadadır.

2.2. 1990'lar ve Sonrası İtalya'da Medya Sistemi

1990'lı yıllar tüm dünyada olduğu gibi İtalya'da da deregülasyon-özelleştirme politikalarıyla gözlenen yeni liberal yaklaşımların egemen olduğu yıllar olur. İtalyan medya sistemi de bu gelişmeler çerçevesinde yeniden yapılır. Deregüle edilmiş mülkiyet politikalarına yönelik birtakım faktörler belirleyici olmakla birlikte, kavramsal olarak üç farklı siyasi etmeni tanımlamak mümkündür: küreselleşme; teknoloji ve yakınsama; ve gelişmiş ve daha az gelişmiş ülkeleri yöneten egemen siyasi çerçevedeki ideolojik değişimler (Benett 2004).

İlk ve en belirgin yapısal değişim, küreselleşmenin etkisidir. 1970'lerden beri, bir dizi faktör küresel ekonominin doğasını değiştirmiştir: Sermayenin yatırım alanının genişlemesi; 24 saat açık piyasalar ve küresel finansal piyasaların artan önemi; ulus ötesi şirketlerin yükselişi ve artan mali gücü küresel ekonominin doğasını değiştiren faktörlerden bazılarıdır.

Siyasi manzara, küreselleşmiş ticaret sürecini hızlandırmak için dönüştürülmüştür. Sovyet sisteminin çözülüşü ve kapitalizmin bir dünya sistemi olarak ortaya çıkışı bu dönüşümün gerçekleşmesinde büyük rol oynar. 1980'lerdeki Reagan Thatcher ideolojik ekseninin öncülüğünü takiben; liberalleşme, serbest piyasa, deregülasyon ve devlet müdahalesinin geri çekilmesi devletin iktisadi, siyasi ve sosyal alandaki varlığını da tartışmalı bir hale getirir.

Bu dönüşüm süreciyle birlikte 1989-90'da İtalya'da başka büyük bir basın konsantrasyonu gerçekleşmiştir: Ticari televizyon kralı Silvio Berlusconi ve önde gelen günlük gazete olan Il Giornale'nin sahibi, İtalya'nın en büyük yayınevi olan Mondadori'yi satın almışlardır. 1992 yılında 'Tagentopoly' adıyla başlayan ve eski politik sınıfın işten çıkarılmasına yol açan 'siyasi devrim', aynı zamanda basın çevrelerinde de etkili olmuştur. Geleneksel olarak siyasi partilere

boyun eğen İtalyan gazeteciliği, kendisini siyasi mantıklardan kurtarmaya ve savcılarla ve ülkenin kamuoyuyla taraf olmaya, eski partiler ve liderlerle boğuşmaya başlamıştır. 1994 siyasi kampanyası ve Berlusconi'nin iktidarda olduğu yedi ay boyunca basın, Başbakan'ın politikalarını eleştirmesiyle kendini göstermiştir. Sanayi ve finansal perspektiflerden 1990–2000 yılları arası oldukça durgun geçmiştir. Bir dizi gazeteyle yönelik krizlerin yaşanması, tirajlarda düşüş, en büyük gazetelerin kârlarının azalması ve daha az hareketli bir pazarlama saldırganlığı bu döneme aittir.

Günümüzde medya, çeşitli çok uluslu medya kuruluşlarından, büyük ulusal ve bölgesel şirketlere ve dünyanın farklı bölgelerindeki yerel iştiraklerine uzanan bir çok-medya şirketi ağı etrafında organize edilmektedir. Bir dizi akademisyen, medya şirketleşmesi ve mülkiyet yoğunlaşmasının sonuçlarını belgelemiş durumdadır. Öte yandan, küreselleşmenin çağdaş süreçleri, dijitalleşme, ağ oluşturma ve medyanın kültürel farklılaşması, bu çok uluslu medya kuruluşlarının faaliyet gösterdiği yeni örgütlenme, üretim ve dağıtım biçimlerini teşvik etmektedir. Küresel medya kuruluşları ağı, sayısız oyuncunun oluşturduğu geniş ve karmaşık bir oluşum olarak tam karşımızda durmaktadır (Arsenault ve Catsells, 2008).

Çok uluslu medya devleri eşzamanlı olarak, deregülasyon, şirketleşme ve iletişimin sayısallaştırılması gibi daha büyük eğilimlerin ürünleri ve temsilcileridirler. Bu nedenle evrimleri ve güncel iş uygulamaları, bu daha geniş süreçlere göre bağlamsallaştırılmalıdır.

Deregülasyon, liberalleşme ve özelleştirme politikaları dünyanın çoğunda medya ortamını değiştirmiştir. 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kuruluşu ve Uluslararası Para Fonu (IMF) ve diğer uluslararası düzenleyici kurumların medya özelleştirmesi için baskı yapması, medya üretimi ve dağıtımını süreçlerini sınırlamaya yardımcı olmuştur (Artz, 2007). Dahası, bu noktada dünyanın dört bir yanındaki ulusal medya düzenleyici kurumları da önemli bir rol oynamıştır. Yatırımcılara ve medya şirketlerine daha fazla izin vererek ve tekellerin oluşumunu engellemek için tarihsel olarak kurulmuş olan engelleri aşağı çekerek, hükümetler medya iş ortamını yeniden yapılandırmak için piyasa stratejilerini terk etmişlerdir.

Bu deregülasyon politikaları, çoğu medya platformunun şirketleşmesini kolaylaştırmıştır. Bugün medya, yasal statülerine bakılmaksızın büyük ölçüde iş mantığına göre faaliyet göstermektedir ve hissedarlar adına kâr elde etmek için reklam verenlere, şirket sponsorlarına ve lisans ücretlerine güvenmektedir. Nispeten bağımsız kamu hizmetine sahip olan

İngiltere'nin BBC, İspanya'nın TVE, İtalya'nın RAI ve Güney Afrika'nın SABC gibi yayıncılarının birçoğu, özel sektörden ötürü artan rekabet karşısında izleyicilerinin oranını korumak için faaliyetlerinin bazı bölümlerini ticarileştirmektedirler.

Medya yoğunlaşması ve holdingleşme, farklı türdeki medya ve iletişim teknolojileri arasındaki gerçek zamanlı etkileşimden ötürü evrimleşmiştir. Bilginin sayısallaştırılmasının anlamı şudur: Bir zamanlar çok sayıda medya ve iletişim ağları kimi zaman bağımsız olarak iletişim halindeyken, iletişim alanı giderek artan bir şekilde telekomünikasyon, internet ve kitle iletişim araçları tarafından oluşturulan tek bir ağa bağlanmışlardır (Jenkins, 2006).

İtalya'da yayıncılık alanının 1990 yılında çıkarılan Mamni Yasası ile yeni şeklini alır. Buna göre Fininvest çerçevesinde geliştirilen kontrolsüz yoğunlaşma yasallaşmış olur. Yasa Fininvest ve RAI'nin rekabet ettiği ikili bir piyasa sistemi oluşturmuş olur (Duman, 2013: 74-75).

Dünyada yaşanan yeni liberal dönüşümün etkileri İtalya'da da çok yoğun hissedilir. 1990'lı yıllar İtalya'da hükümet krizleri, ekonomik zorluklar ve siyasi-iktisadi yolsuzlukların yaşandığı yıllardır. 'Temiz Eller' operasyonu ile sonuçlanan yolsuzluklar siyasal partilerin ve iş dünyasının girdiği rüşvet ilişkilerini ortaya koyar. (Duman 2013:76). Yaşanan siyasi gelişmeler RAI için de yeni bir dönemdir. 1975 sonrası oluşan siyasal partiler çerçevesindeki yönetim anlayışı bu partilerin güç kaybetmesi nedeniyle eskisi gibi süremez. 1993 yılında RAİ yönetim kurulu sadece akademisyenlerden oluşur (Duman 2013: 77). 1996 genel seçimi Zeytin Ağacı isimli merkez sol ittifak tarafından kazanılır. Bu değişim medya alanında daha demokratik bir yapılanma arayışını da beraberinde getirir.

31 Temmuz 1997 tarih ve 249 sayılı Maccanico Kanunu, İletişim Bakanı Antonio Maccanico'nun adını taşımaktadır. Bu yasa, İletişim Kurumunu kurmuş ve çoğulculukla çarpışan baskın konuların ortadan kaldırılması ya da engellenmesi için gerekli ölçümlerin benimsenmesi görevini üstlenmiştir (Madde 2, Paragraf 7). Ulusal yayıncıların televizyon sektöründeki mevcut kaynakların %30'undan fazlasını kontrol etmelerini ya da analog ulusal televizyon kanallarının %20'sinden fazlasını kullanmalarını yasaklayan sınırlamalar da bu yasa da belirlenmiştir. Duopoli yıkmaya yönelik bir girişimde (hem RAI hem de Mediaset mevcut kaynakların yüzde otuzundan fazlasını toplamıştı ve televizyon kanallarının yüzde yirmisini ele geçirmişti), yasa koyucu, aşırı kanalların diğer platformlara uydu ya da kablolarla geçişini empoze etmiştir. Yasa geçiş için bir son tarih belirleyememiş, bunun yerine görevin İletişim Kurumuna devredilmesi tercih edilmiştir (Madde 3, Paragraf 7). Dijital karasal TV'nin

ortaya çıkışı ile ilgili yaygın beklentiler (spektrum azlığından ötürü dikte edilen kısıtlamaların üstesinden gelebilecek ve yoğunlaşmış bir pazarın hastalıklarını iyileştirecek bir dağıtım teknolojisi), RAI ve Mediaset üçüncü kanallarının uyduya geçişi zorlamamasının nedenlerinden bazılarıdır (Padovani, 2005).

Medya sektörüne yapılan normatif bir müdahale biçimi olarak kabul edilebilecek Gasparri Yasası ile (112/2004), RAI için bir çeşit özelleştirme yolu tanımlamıştır ve dijital televizyonun işleyişi için de, bazı kurallar koymuştur. Bu yasa, tuhaf bir biçimde kontrol birimi tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Çünkü onlar, Berlusconi'nin elinde çok fazla siyasi, medyatik ve ticari gücün bulunduğunu ve dijitalleşmenin içindeki kanalların ve platformların çoğaltılması prensibiyle garanti edilemeyecek bir çoğulculuk eksikliği olduğunu düşünmüşlerdir (Venedik Komisyonu, 2005). Gasparri Yasası İletişim Bakanı Maurizio Gasparri' den ötürü bu adı almıştır ve 3 Mayıs 2004'te küçük çaplı düzenlemelerle onaylanmıştır. Yasa koyucu, iletişim araçlarının özgürlüğünün ve çoğulculuğunun her vatandaş için ifade özgürlüğü vesilesi olduğunu savunmaktadır (No: 112, Madde 3, Paragraf 1). Yasada, 'kullanıcının, çoğulculuk ve rekabet özgürlüğü koşullarında çok sayıda ulusal ve yerel operatörün sunduğu geniş çeşitlilikteki bilgi ve içeriğe erişimi garanti edilmektedir (Madde 4, Paragraf 1a). Yasa ayrıca, iletişim araçlarının çoğulculuğunu garanti altına almak için, yayıncılık sektörünün piyasa rekabeti ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalması gerektiğini ve böylece, çoğulculuğa zarar verebilecek oluşum ya da pozisyonların sürdürülmesini yasakladığını belirtmiştir (Madde 5, Paragraf 1a). Vatandaşların ifade özgürlüğü ve çoğulcu bir medya ortamında bilgilendirilme ve eğlenme haklarından ziyade, rekabet özgürlüğünün bir kez daha yasa koyucunun ana kaygıları olduğunu fark etmek önemlidir. Aslında, 'bu yasanın' Berlusconi' nin yayın imparatorluğunu ve duopol ün varlığını korumak için tasarlandığına hiç şüphe yoktur.

2008 seçimlerinin ardından, Berlusconi'nin başbakan olarak üçüncü kez geri dönüşü, hem ülkedeki önde gelen ticari kanalların sahibi olması hem de hükümetin başı olarak kamu yayıncılığının kontrolünden sorumlu olması nedeniyle İtalyan televizyon sistemindeki dengeleri değiştirmeye yaramamıştır.

İtalyan televizyon sistemi daha sonra, siyasi sistem tarafından güçlü bir şekilde kontrol edilen bir kamu yayını ile resmi olarak uzun yıllar boyunca sürdürülebilen gerçek bir tekel olarak özel olarak yapılabilen özel yayın arasında derin bir çatışma yaşamıştır ki bu aslında, İtalyan televizyon sisteminin bir anlamda, 1990'lı yılların başından bu yana ulusal medya manzarasında önemli bir oyuncu haline gelen Berlusconi'nin televizyonu ile çatışması anlamına gelmektedir. Bu durum, RAI ve Mediaset'in kamu hizmet kanallarını bırakarak diğer tarafları marjinalize etmek için yıllar içinde geliştirdiği bir duopolye yol açmış ve her ne kadar tablo tarafından örneklendiği gibi kademeli bir kısıtlama kaydedilmiş olsa da, RAI ve Mediaset'in pazardaki paylarını giderek arttırmıştır.

RAI, Mediaset ve diğer yayınların payı, 2001 ve 2008 yıllarındaki değişim ile ilişkilidir.

Tablo 1: RAI, Mediaset ve diğer yayınların payı, 2001 ve 2008

KANALLAR	2001	2008	DEĞİŞME DERECELERİ- VARYASYONLAR
RAI 1	23,9%	21,8%	-2,1%
RAI 2	13,7%	10,6%	-3,1%
RAI 3	9,7%	9,1%	-0,6%
TOPLAM RAI	47,3%	41,5%	-5,8%
KANAL 5	23,5%	20,3%	-3,2%
RETE 4	9,3%	8,3%	-1%
İTALYA 1	10,3%	10,8%	-0,5%
TOPLAM MEDIASET	43,1%	39,4%	-3,7%
DİĞERLERİ	9,61%	19,09%	9,5%

Padovani (2010)

Veriler göstermektedir ki, iki ana kuruluş İtalyan izleyicilerin onlara olan ilgisini yitirmiştir. Bununla birlikte, bu iki ana kuruluşun izlenme oralarına baktığımızda 2008 yılında “kurumsal güvenilirliğin” korunduğu ve ana özel rakibinin hiçbir zaman gerçekten gelişmediği kamu sektöründe yaygınlık açısından toplamda yaklaşık % 80 seviyelerine ulaşmıştır.

2008 yılında Pekin Olimpiyatları vesilesiyle Mediaset Grup, çok büyük bir Çin medya grubu olan China Global Media ile bir dizi anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmanın sonucu, % 49'unun sahibinin İtalyan ve %51'inin sahibinin Çinli ortak olduğu Sportnet Media Limited'in doğuşu olmuştur. Sportnet Media Limited, Çin Spor Ağı'nda reklam satışlarını ve televizyon programlarının üretimini yönetmekteydi. Son olarak, aynı yılda, Mediaset Tunus merkezli uydu kanalı Nessma TV'nin % 25'ini satın almıştır. 2007 yılında başlatılan ve şu anda Mağrip ve Kuzey Afrika'da (Fas, Cezayir, Tunus, Libya) seyredilebilir durumda olan Nessma TV, yaklaşık 7,5 milyon hanenin bulunduğu bir havuza ve Batı filmlerinin, TV dizilerinin ve Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'nın formatının palimpsestine¹ ya da başka bir deyişle, formatın parşömen kağıdından kazınmasına ve yeniden yazılmasına dayanmaktadır. Aşağıdaki diyagramda, Mediaset grubunun dağıtım ağındaki ülkeleri göstermektedir:

¹ Palimpsest: orta çağ keşişlerinin üzerindeki eski metinleri kazıyarak, yeni metin yazmakta kullandıkları eski çağ parşömenlerine verilen isimdir

Tablo 2: Mediaset grubunun, toplam katılımla ve üzerinden ulaşılan uluslarla birlikte bulunduğu ülkeler

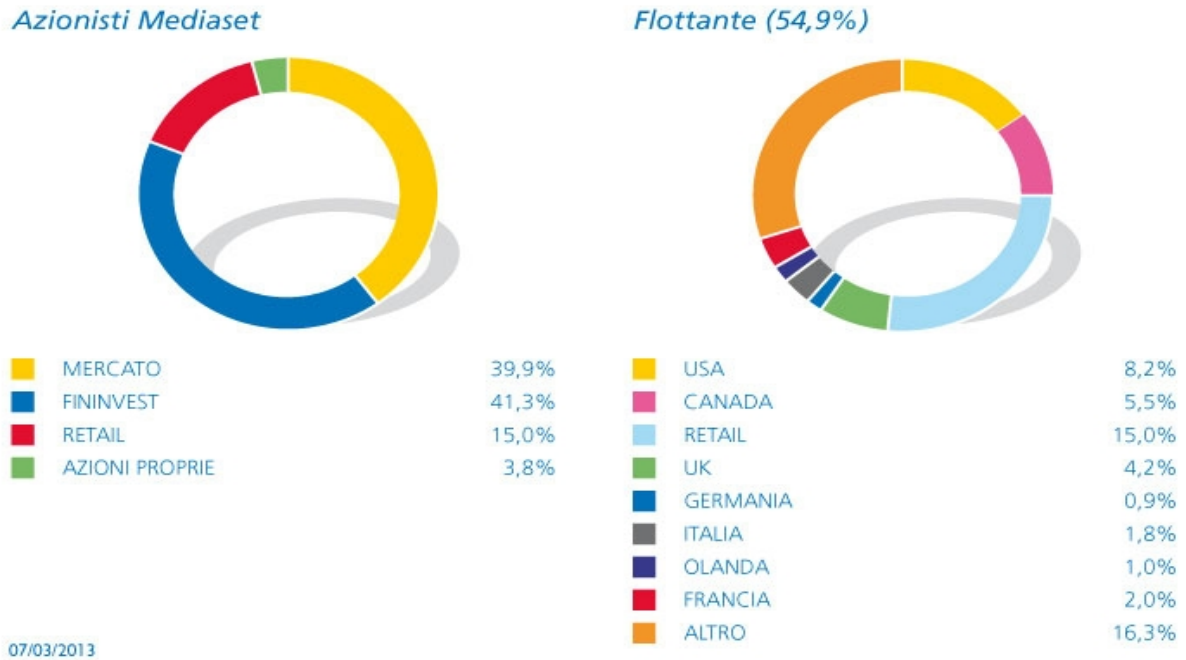
GRUPLAR	MERKEZ DEVLET	ULAŞTIĞI DEVLET
Gestevisión Telecinco	İspanya	İspanya
Caribevisión	Amerika Birleşik Devletleri	Amerka Birleşik Devletleri, Porto Riko
Endemol	Hollanda	Avrupa, Rusya, Amerika Birleşik Devletleri, Meksika, Güney Amerika, Hindistan, Avustralya
Sportnet Media Limited	Çin	Çin
Nessma TV	Tunus	Tunus, Cezayir, Fas, Libya

www.mediaset.it 13.05.2016

Mediaset sermayesinde yabancı yatırımcılar da vardır. Kusursuz ve iyi tanımlanmış bir yapıyı elde etmek açısından bu yapı oldukça karmaşıktır. Çünkü şirket hissedarlara güçlü bir şekilde açık olmasından ötürü, hızlı ve sürekli değişikliklere maruz kalmaktadır. Şirketin finansal yapısı şöyle tanımlanmıştır: Şirketin büyük bir kısmı hissedarlar için piyasaya sürülmüş ve daha az bir kısmı piyasaya sürülen Fininvest, sabit mülk olarak kabul edilmiştir. Bu oranlarda, artı % 15'lik bir perakende oranı ve % 3,79 oranında kendi hisselerinin oranı söz konusudur.

Aşağıdaki analizlerde de göreceğimiz gibi, Mediaset Grubunun iki bölümü bulunmaktadır. Birinci bölümde grubun fiyat teklifleri, ikinci bölümde ise coğrafi bölümlerden gelen Mediaset Grubu'nun fiyat teklifleri yer almaktadır. Buradaki versiyon, 2013 yılında Mediaset Grubu için yapılmış olan ve yeniden detaylandırılmış bir versiyondur.

Tablo 3: Mediaset Grubunun fiyat teklifleri ve coğrafi bölümlerden gelen Mediaset Grubu'nun fiyat teklifleri

Daha sonra analiz birimini seçerek, en büyük yatırımcıların coğrafi kökenini görebilirsiniz. Kontrol edilmeyen payların toplamın % 58,7'sine tekabül eden toplam payı, borsadaki satışların % 41,3'ünden ve perakendenin % 15'inden meydana gelen tutar şekilde gösterildiği gibi dağıtılmıştır. % 15'lik perakende payının istisnası ile en yüksek yatırım yüzdesinin geldiği ülke olan ABD (% 8,2); Kanada (% 5,5), Birleşik Krallık (% 4,2) ve Kıta Avrupası (Almanya, Avusturya, Fransa ve Hollanda % 3,9'u içermez) gibi diğer bölgelerdeki orijinal hissedarların daha düşük orandaki hisseleri ve iç hisselerin ya da İtalyan hisselerinin % 1,8'i de bu tabloya eklenmiştir.

İtalya'daki televizyon sektöründe yaşanan siyasi müdahaleler uzun bir geçmişe sahiptir. Zaman zaman, bu türden müdahaleler, lottizzazione uygulamaları gibi yayıncılık alanında farklı fikirlerin duyulabildiği görece çoğulcu bir yapıda olmuştur. Ancak yıllar geçtikçe medya ve siyasal iktidarın pekiştirilmesi, televizyon piyasasında duopolinin oluşumunu ve devamlılığını sağlamıştır. Vatandaşların çoğulcu bir medya ortamında bilgilendirilmelerine ve eğlendirilmelerine yönelik haklarının desteklenmesini sağlayacak uygun bir mevzuatın bulunmaması, fiili olarak 1980'lerin başından beri yayın pazarının konsolidasyon sürecini teşvik etmiştir. Kamu yayıncısı, kitle payının önemli bir bölümünü ve analog yayın piyasasında güçlü bir mevcudiyeti muhafaza ederken, Silvio Berlusconi, İtalya'daki siyasi sistem ve televizyon sistemi arasındaki tarihsel olarak yakın ilişkilerin en kötü yönlerini somutlaştırmıştır. İtalyan demokrasisi üzerindeki olumsuz etki açıktır: Jürgen Habermas'ın altını çizdiği gibi, Berlusconi, medya gücünü derhal kamu etkisine dönüştürmek için bir geçiş olarak ekonomik nüfuzunu hatırı sayılır ölçüde kullanmıştır (Habermas 2006).

2005 sonrasında dijital teknolojilerin gelişimi üçüncü büyük yatırımcının da İtalya piyasasına girmesini getirmiştir. Rupert Murdoch'un sahibi olduğu SKY Italia ödemeli TV mecraları olan Tele+ ve Sream TV'yi almış özellikle futbol yayınlarıyla önemli bir Pazar payına sahip olmuştur (Duman 2013: 85).

İkinci Berlusconi hükümeti tarafından (2001-06) kabul edilen Gasparri Yasası çoğulculuk ve rekabet ilkelerine bağlılık sağladı ve daha sıkı anti-tröst limitleri belirledi, böylece hiçbir kurum tüm kaynakların% 20'sinden fazlasını kontrol edemeyecekti. Bununla birlikte, yasa, tüm Sistema Integrato delle Comunicazioni'den (SIC - Bütünleşik İletişim Sistemi) elde edilen gelirleri dahil etmek amacıyla, % 20'nin hesaplanacağı temelinde 'ilgili pazarın' tanımını genişletti. Entegre sistem, matbaa, radyo, sinema, reklam ve internet gibi diğer medya gelirlerini içeriyordu. Sonuçta, çok daha büyük bir pazarda, Mediaset'in baskın pozisyonu seyreltildi ve Berlusconi'nin televizyon imparatorluğunun 2012'de analog yayınların kapatılmasına kadar karlı yayın kanallarını sürdürmesine izin verildi. Cristopher Cepernich'in belirttiği gibi, bu yasa Başbakan'ın özel çıkarlarını korumak için açıkça tasarlanan 'ad personam (kişiye özel) mevzuatının en belirgin örneklerinden biri' idi (2009, 36).

Berlusconi'nin statükoyu sürdürme konusundaki birçok müdahalesine rağmen, televizyon sektöründe 2000'lerin sonuna doğru işler değişmeye başladı. Dijital Karasal Televizyon (DTT)

ve uydu gibi teknolojik gelişmeler bu değişikliklerin yapılmasına katkıda bulundu. Genel olarak, bunların duopoly etkisi önemliydi ve RAI ve Mediaset kanalları için günlük ortalama izleyici oranı 2002'de % 89,6'dan 2012'de % 73,6'ya düşmüştür (RAI 2002, 27; RAI 2012, 30).

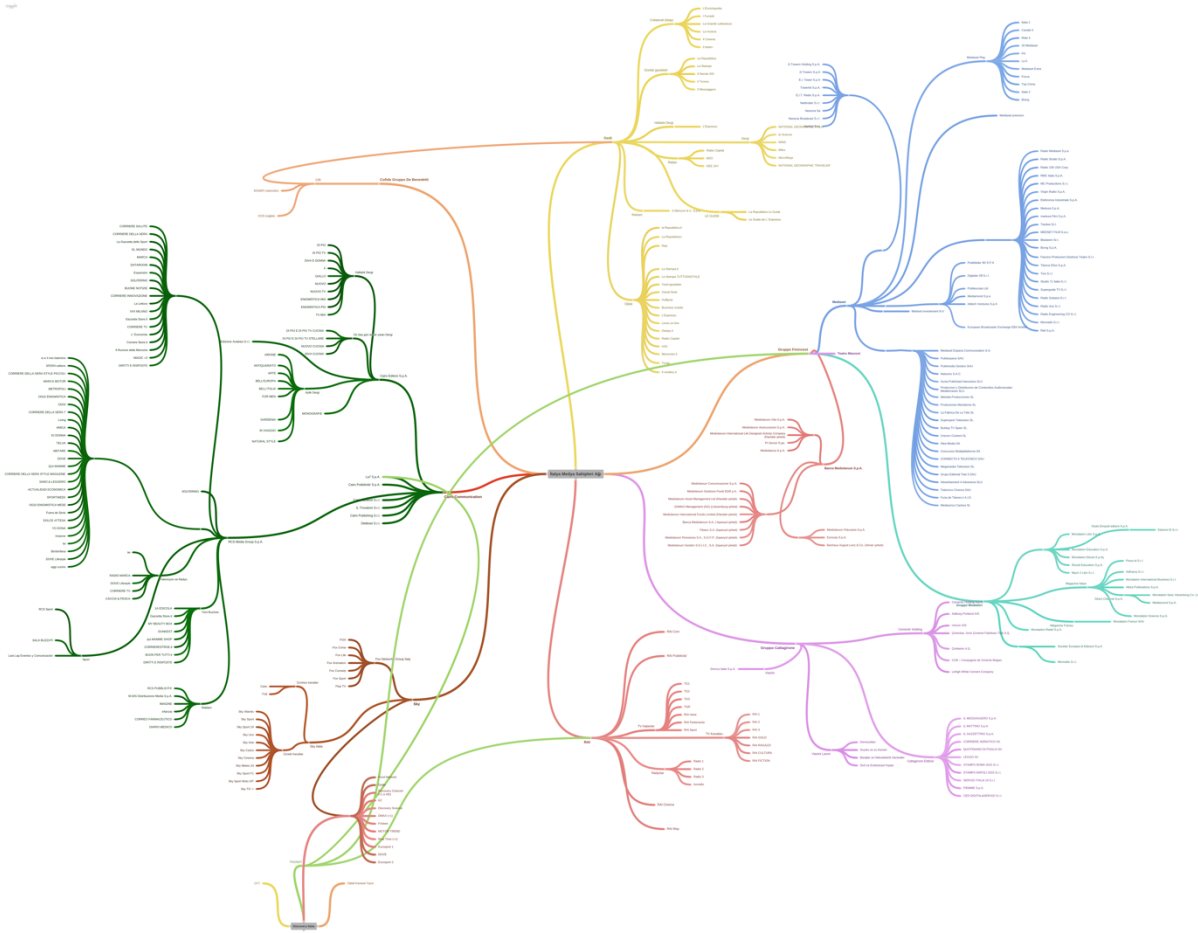
Havasal yayın (OTA) sektöründe, Telecom İtalya'nın sahibi olduğu La7 kanalı, on yıl boyunca İtalyan televizyonunun “üçüncü kutbu” olarak öne çıkmaya başladı. Kanal, uzun yıllar boyunca RAI veya Mediaset'ten çok daha küçük oranda izleyici çekti - La7'nin prime-time haber bülteninin izleyici payı 2010 yılında ortalama yüzde beş puana ulaşırken, Mediaset prime-time haberinin ortalama seyircisi % 39,5 ve RAI% 50,9'du (AGCOM 2012, 118). Bununla birlikte, La7 İtalyan haber medyasının yüksek profilli gazetecileri, haber ve halkla ilişkiler programları için yenilikçi formatları ve Silvio Berlusconi'den bağımsız tek ulusal kanal olarak saygınlığı sayesinde gelişmeye devam etti (Zecchinelli 2002). Kanal, 2010'ların başında kendini “Berlusconi'ye karşı net bir karşıtlık” ile tanımladı. Bu, La7'nin asıl gücü oldu. Nitekim, 2011 sonunda, akşam haber programı için ortalama izleyici oranı % 9,6'ya yükseldi ki bu bir yıl öncesinin neredeyse iki katıydı (AGCOM 2012, 118).

Ödemeli televizyon alanında da önemli değişiklikler meydana geldi. 2003'teki lansmanından bu yana News Corporation'ın Sky Italia'sı, uydu televizyon sektöründe baskın bir oyuncu oldu. Bu, Mediaset'in merkezîyetinin iki cephede tehdit altında olduğu anlamına geliyordu: havasal yayın (La7'nin artan etkisiyle), ayrıca ve belki de en önemlisi uydu TV yoluyla (Gerbaudo 2012). 2012'ye kadar Sky Italia, Mediaset (% 30.2) ve RAI (% 28.5) öncesinde, İtalyan televizyon pazarı için toplam gelirlerin % 32'sini (reklam ve izleme başına abonelik dahil) kontrol etti. Aslında, 2010'ların başında, İtalyan televizyon sektörü (ücretsiz ve ücretli) yavaş yavaş bir ‘üçlü’ haline geldi; bu üç oyuncu, ülkedeki tüm televizyon gelirlerinin % 90'ından fazlasını oluşturuyordu (AGCOM 2013, 138).

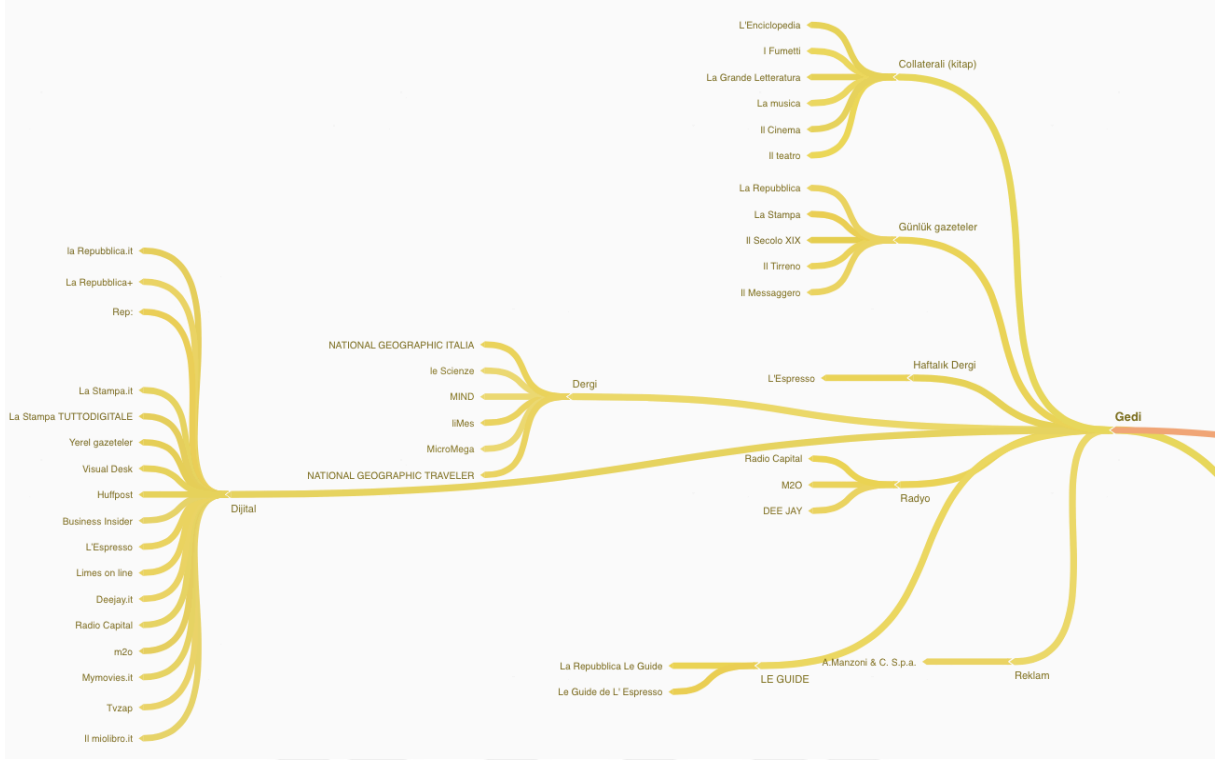
Basına gelince, AGCOM'un da belirttiği gibi, dijitalleşme sayesinde basılı bildiri formu tiraj kaybediyor gibi görünmektedir (2018,126): Günlük basın tirajlarında şu anda yapısal bir düşüş gösteren medya sektörü, muhtemelen önümüzdeki yıllarda daha da akut sorunlar yaşayacaktır. Ekonomik açıdan bakıldığında, 2017 yılında gazete satışlarından elde edilen gelirlerde büyük bir düşüş ile toplam gelirlerde % 9'luk bir daralma olduğunu tahmin etmektedir.

Murdoch'un İtalyan medya sektörüne girmesi ve pay TV ile birlikte, televizyona odaklanma eğiliminde olan İtalyan medya yapısı değişti. Bu sadece yeni dünyaya açılmayı değil aynı zamanda, yerel kanallara, o zamana kadar giriş şansı olmayan yeni kanalların ortaya çıkmasını da getirdi. Basına ise özellikle reklam gelirlerinin yeni medyaya kaymasıyla güç kaybediyor.

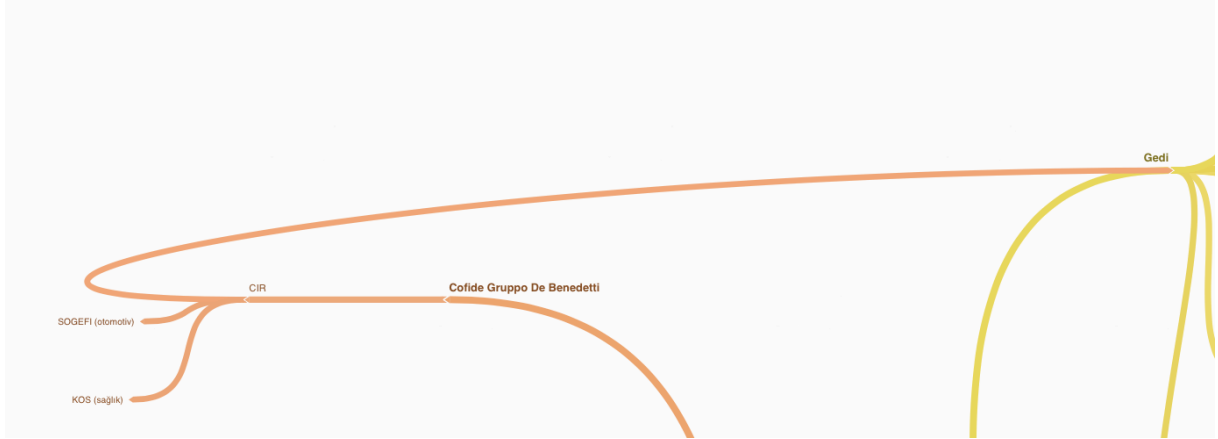
2.2.1. İtalya'da Medya Mülkiyet Haritası

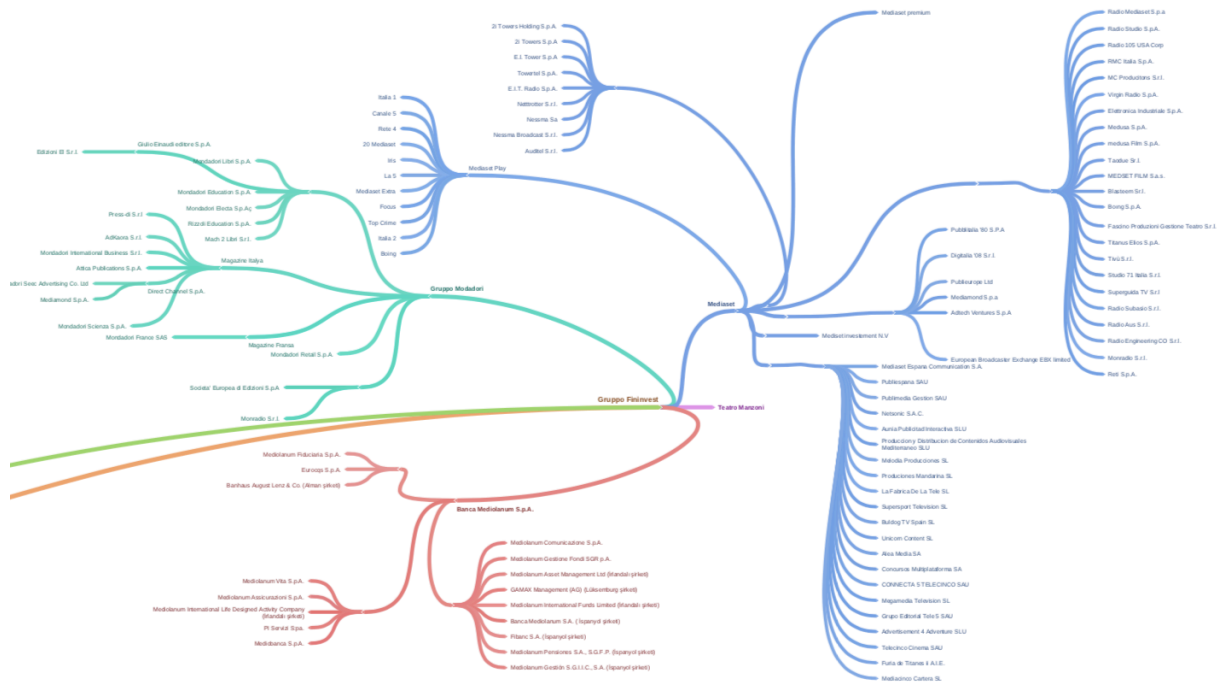
Tab. 4: İtalyan Mülkiyet Haritası

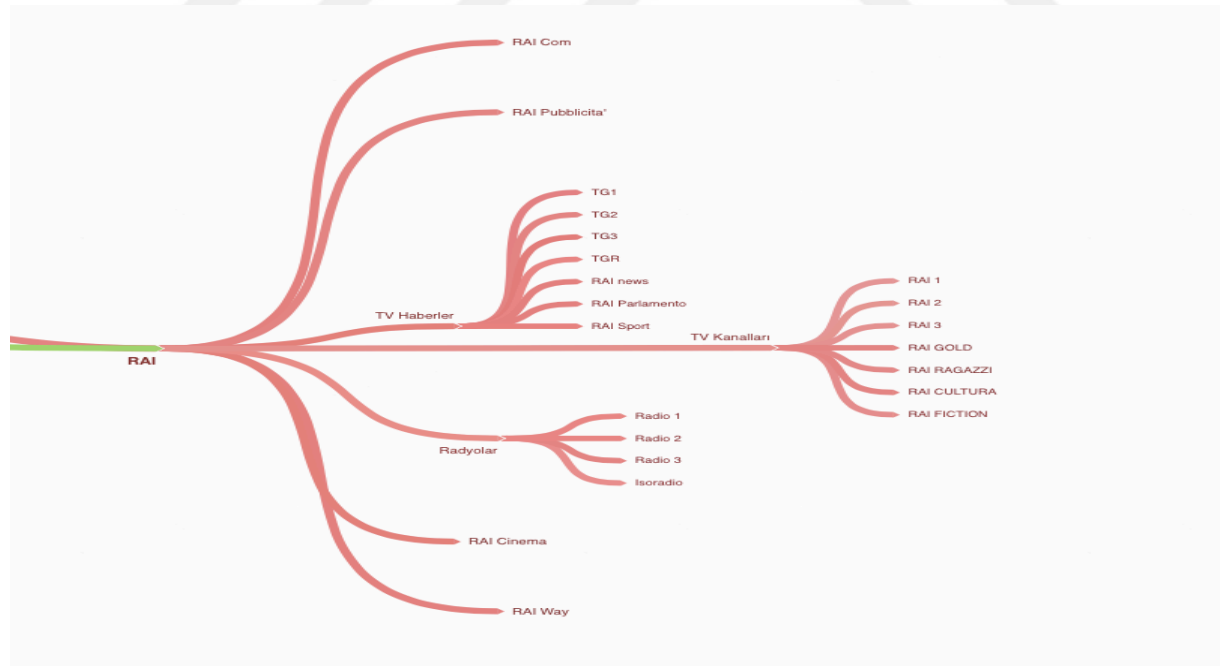
Tab 6: Gedi Mülkiyet Haritası

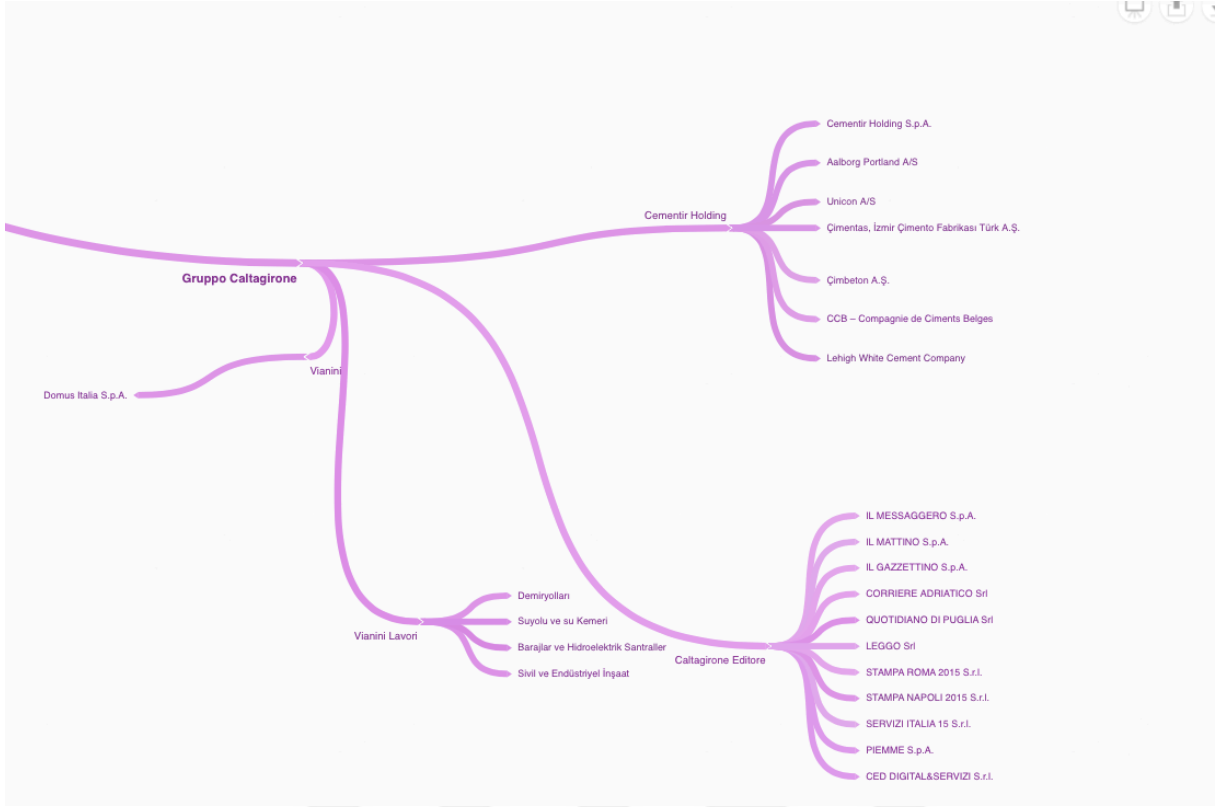
Tab 7: Cofide Gruppo de Benedetii Mülkiyet Haritası

Tab. 8: Gruppo Fininvest Mülkiyet Haritası

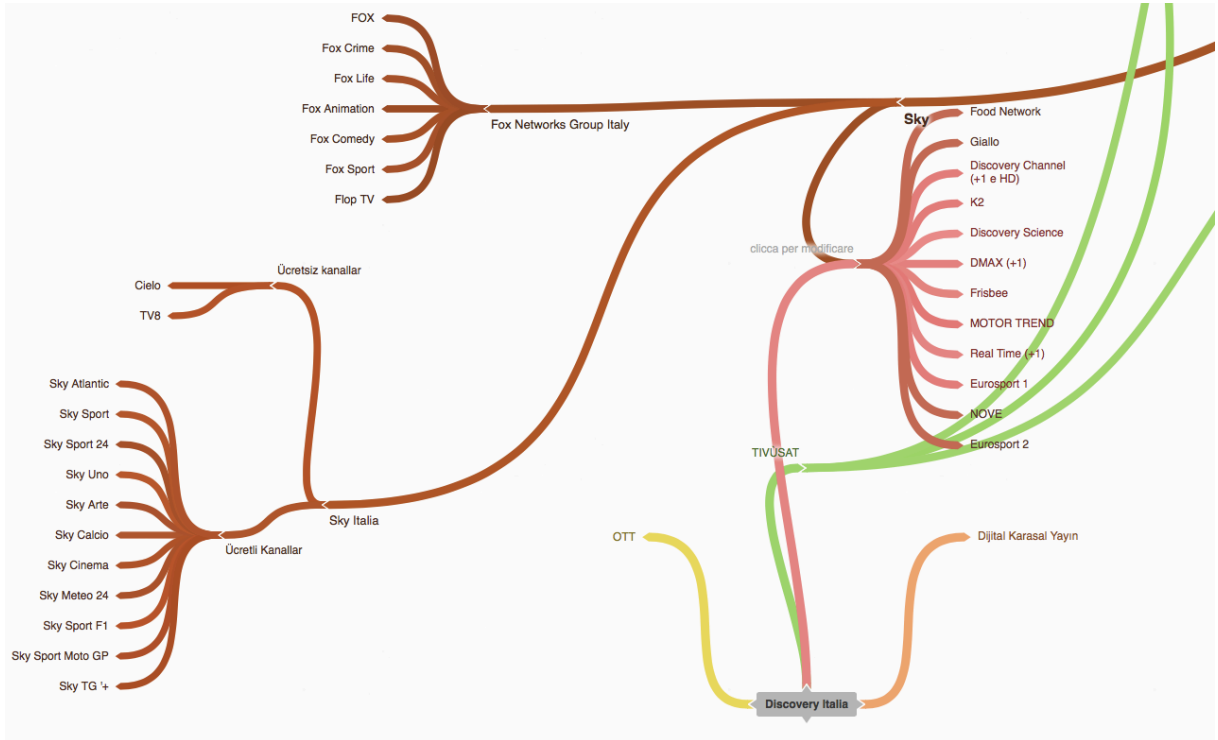

Tab. 9: RAI Haritası

Tab. 10: Gruppo Caltagirone Mülkiyet Haritası

Tab.11: Sky Italia Mülkiyet Haritası

Barnett (2010) bir çalışmasında liberalleşme eğilimlerinin medya alanında mülkiyetin yoğunlaşmasına neden olduğunu ileri sürer. Tekelleşme eğilimlerini güçlendiren bu durum ise çoğulculuğun ortadan kalkması, fikir çeşitliliğinin ve yeniliklerin azalması, kazanılmış hakların korunması konusunda daha az donanımlı homojenleştirilmiş gazetecilik biçimlerinin ortaya çıkması gibi önemli riskler yaratacaktır.

Daha önce İtalya ve Türkiye ile ilgili alan-yazın taramasında görüldüğü gibi, her iki ülkede de medyanın çok hızlı ve kontrolsüz bir şekilde büyümesine neden olan oldukça vahşi bir serbestleşme yaşandı. Her iki ülkenin medya haritalarını analiz ederek, İtalya'da olduğu gibi Türkiye'de de medyanın az sayıda medya şirketinin himayesinde bulunduğunu görebiliyoruz. Son yıllarda İtalya'da tarihsel duopol Rai Mediaset'ten (iki satıcı veya tedarikçi tarafından üstünlük kurulan piyasa) yeni şirketler ortaya çıkmıştı; bu duopol, 2013'te İtalyan medya sistemi için önemli bir noktaya imza atan Sky'in girişiyle kırılmıştı. Cairo, Caltagirone ve Gedi gibi yeni şirketler ortaya çıktı, ve medyanın tekelleşmemesi için yapılan yasalar ne olursa olsun, az sayıda şirketin elinde toplandı ki bu durumun İtalya'da hala değişmediği görülebilir, çünkü bir medya kuruluşuna sahip olmak kazançlı bir iş olmuştur.

Medya şirketleri, zayıf koalisyon hükümetlerini kendi çıkarları için kullanabilir ve onların sektörel çıkarlarına hizmet edebilir. İtalyan medyasına bakıldığında farklı sektörlerin mevcudiyeti görülebilir. Burada inşaat ve emlak sektöründe önemli olan Caltagirone şirketi örnek verilebilir. Şirket, ücretsiz olarak dağıtılan ve kendilerine ait olan Leggo dergisinde sahip oldukları emlak acentası için çok fazla gayrimenkul ilanına yer vermiş ve dergiyi kendi çıkarlarına yönelik bir araç olarak kullanmışlardır. Benzer bir örnek Mediaset grubunda, özellikle de Berlusconi'nin İtalyan kampanyalarını kazanmasına yardımcı olan siyasi alanda görülebilir. Hatta, doğrudan Sanayi Birliği'nin Haziran 2009'da İtalya'daki en önemli toplantısında Berlusconi, işletmeyi ekonomi ile ilgilenmesini eleştiren gazetelerde reklam vermemeye çağırdı, günlük gazete la Repubblica gibi.

Her büyük gazete veya televizyon kanalının inşaat, enerji, madencilik, bankacılık, telekomünikasyon gibi çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren büyük bir holdinge ait olduğu Türkiye haritasında da, medya şirketlerinde benzer durum görülmektedir. Bu holdingler, kamu ihalelerinde rekabet ederler ve devletten sözleşmeler alırlar. Böylece medyayı gerçekleri manipüle eden bir propaganda aracı olarak devletin çıkarları doğrultusunda kullanırlar. Tanıtım karşılığında, hükümet sözleşmeleri şirketlere verir. Medya şirketlerinin siyasi kuruluşla olan bu kliyalist ilişkileri, medyanın demokratik rolünün göz ardı edildiği medya bütünlüğü için en büyük risktir. Medya mülkiyeti yapısı, günümüzde diyagonal çapraz mülkiyet açısından oldukça yoğunlaşmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BAŞLANGIÇTAN 2017'YE KADAR TÜRKİYE'DE MEDYA SİSTEMİ

Türkiye'de medya sisteminin tarihsel gelişimi ve karakteristik özellikleri ülkenin geçirdiği siyasi, ekonomik ve kültürel dönüşüm sürecinden bağımsız ele alınamaz. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş ve günümüze kadar gelen süreçte tarihsel olarak öne çıkan süreklilikler ve kırılmalar medya tarihi açısından da paralel gelişmeleri ortaya çıkarmıştır. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'deki medya sisteminin gelişimi çeşitli dönemler çerçevesinde ele alınacaktır: İlk gazetelerin yayın hayatına başladığı 1830'lardan Cumhuriyet'e kadar geçen dönem; Tek parti dönemi, 1950-1980 arası dönem; 1980-1994 dönemi ve 1994'ten günümüze kadar gelen dönem.

3.1. Başlangıçtan Cumhuriyet'e Türkiye'de Medya Sistemi

18. yüzyıl Osmanlı Devleti için bir değişim-dönüşüm sürecinin başlamasına tanıklık eder. Değişen dünya şartları ve Osmanlı Devleti içinde değişen dinamikler mevcut sistemin değişim ihtiyacını ortaya çıkarır. 1839 Tanzimat Fermanı bu çerçevede gündeme gelir. Tanzimat'la başlayan bu reform süreci mevcut dünya durumuna uyum ihtiyacı bu tarihten itibaren devam edecektir. 19. yüzyılda Osmanlı ekonomisinde çok önemli gelişmeler olmuştur. Dönüm noktası İngiltere ile 1838'de imzalanan Ticaret Antlaşması'dır, bu antlaşmalarla Osmanlı ülkesi sanayi devrimi yaşamakta olan Batı Avrupa ekonomisiyle hızlı bir bütünleşme süreci yaşar ve yüzyılın son çeyreğinde yaygınlaşan demiryolu ağı birleşik bir pazar oluşumu yönünde büyük bir adım atılmasını sağlar. Osmanlı ekonomisi için Batı Avrupa sermayesinin devresiyle bütünleştiği ölçüde bir çok alanda uzmanlaşan bir ticaret burjuvazisi de önem kazanmaktadır (Savran, 2010). Osmanlı Devleti'nde başlayan modernleşme hareketi bu değişim ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu süreç 1908 yılında İttihat ve Terakki önderliğine gerçekleşen bir burjuva devrimini ve ardından Mustafa Kemal önderliğindeki Cumhuriyet Devrimi'ni getirecektir.

Osmanlı topraklarının basılmış kitapla ilk tanışması 15. yüzyıl sonunda önemli bir kitap yayıncılığı merkezi olan Venedikli matbaacıların Balkanlar için yayınladıkları kitaplar aracılığıyla olur (Ersoy, 1959; 22-23). Bunu İmparatorluğun diğer dinlere mensup üyelerinin açtığı matbaalar takip eder. 1510'da Yahudiler, 1565'de Ermeniler, 1620'de Rumlar kendi matbaalarını açarlar. Türkçe harflerle yayıncılık ise ancak 1727'de açılan Mütfeferika Matbaası'yla mümkün olacaktır (Koloğlu, 2006).

Osmanlı Devleti topraklarında ilk çıkan İlk gazeteler yabancı dilde ve genellikle Fransızca olarak yayımlanmıştır (Koloğlu, 2006). İlk gazete Fransız Devrimi'ni izleyen yıllarda Fransızlar tarafından çıkarılan *Bulletin des Nouvelles* (haberler bülteni)dir. Osmanlı İmparatorluğu'nda gazeteciliğinin başlangıcı ise *Takvim-i Vekayi*'nin çıkmasıyla olur. Bunu ardından 1840'larda Churchill isimli bir İngiliz'in sahibi olduğu ilk özel Osmanlı gazetesi olan *Ceride-i Havadis* izler (Koloğlu, 2006)

Tanzimat dönemi (1839-1876) Türk gazeteciliğinin doğuş dönemidir. Bu dönemde reform isteğini dile getiren kesimler 'Yeni Osmanlılar' olarak bir araya gelirler ve ilk gazetelerin kadrolarını da oluştururlar (Topuz, 2003). 1860'larla birlikte gazete sayısında artış olur. Bu gelişme basın alanında yasal düzenlemeleri de ortaya çıkarır. 1857 Matbaalar Nizamnamesi, 1864 Matbuat Nizamnamesi, 1867 Ali Kararname basın yayın alanı denetim almak amacıyla ortaya çıkan düzenlemelerdir (Topuz, 2003). II. Abdülhamid dönemi ise sansürün kurumlaştığı bir dönem olur (Demirel, 2007).

1908 Devrimi toplumsal alanda pek çok değişiklik getirir. 1908 Devrimi Türkiye basınında canlı bir yayın ortamı yaratmıştır. İkinci Meşrutiyet'in ilanının ardından sansür kaldırılır; bir basın patlaması yaşanır (Topuz, 2003). II. Meşrutiyet'in ilanının ardından basın yayın alanında yaşanan gelişmeler yeni yasal düzenlemelerin de ortaya çıkmasına neden olur. 1909 Basın Kanunu 1931 yılına kadar yürürlükte kalacaktır.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan işgal dönemi ve buna karşı ortaya çıkan Milli Mücadele süreci sonunda eski devletin yıkıldığı; toplumsal hayatın yeni baştan örgütlendiği Cumhuriyet Devrimi ile sonuçlanır. Bu dönüşüm basın yayın alanında da yeni bir yapı ortaya çıkarır.

Cumhuriyet Devrimi, 1908 Devrimi ile başlayan süreci tamamlamıştır. Bunu yaparken köklü bir toplumsal dönüşüm gerçekleştirmiştir. Kurulan ulus devlet milliyetçilik, halkçılık,

devletçilik, devrimcilik ve laiklik ilkelerini içeren bir üst ideoloji çerçevesinde birleşmiştir (Toprak, 2003). 1920-1931 dönemi basın-yayın politikaları bu çerçevede oluşmuştur. İktidar basını bu dönüşüm sürecinin topluma benimsetilmesinde bir araç olarak görmüş; Hıyanet-i Vatanîye Kanunları, İstiklal Mahkemeleri, Sıkıyönetim ve Matbuat Kanunu, Takrir-i Sükûn Kanunu (1925-1929) basın alanındaki muhalefeti engellemiştir (Kocabaşoğlu, 2007)

Bu dönem radyonun da yayına başladığı dönemdir. 1927 yılında yayına başlayan Telsiz Telefon Türk A.Ş (TTTAŞ) devletin PTT'nin Fransızlardan kiraladığı vericiler aracılığıyla yayına başlar (Duman, 2013: 15).

Bu dönemde medya, devletin ulusal güvenliği kontrol etme, yayıncılık üzerinde tekel kurma ve özel gazetelerde geçerli olmak üzere, sıkı basın yasaları koyma yetkisine sahipti. Cumhuriyetin ilk yıllarının başından beri seçkinler modernize edilmiş, Batılılaşmış, laik milli kimliğin inşasında basın ve radyoyu bir araç olarak seferber etmişlerdi. (Topuz, 2003).

3.2. Tek Parti İktidarı Dönemi ve Medya

Tek parti dönemi Türkiye'de pratikte basın özgürlüğünden söz edilemeyecek dönemdir. 1931'de çıkarılan Yeni Basın Yasası ile muhalif bakış açıları tek parti iktidarı tarafından kısmen tolere edilmiştir. Sonuçta; gazeteler ikiye ayrılmıştır: Biri, kemalist modernleşmenin fikirlerini tanıtmış ve ekonomik politika anlayışı olarak devletçilik fikrini benimsemiştir. Diğeri liberalizm gelişirken, ekonomik yönelim olarak geleneksel muhafazakârlığı savunmuştur (Kaya ve Çakmur, 2010). Asıl işlevleri siyasi savunuculukları olan bu gazeteler, esas olarak kentli, daha eğitilmiş ve siyasi olarak aktif yurttaşlar olarak kabul edilen seçkinlere hitap etmekteydiler. Bu gazetelerin dolaşimleri çok sınırlıydı ve bu gazeteler, yalnızca küçük bir grup okuyucusu kitlesi için çıkarılıyordu.

Tek parti dönemi Türkiye'de basın özgürlüğü açısından son derece sorunlu bir dönem olmuştur. Bu dönem basın üzerinde oluşturulmak istenen sıkı denetim sağlanmış ve muhalefet etkisiz hale getirilmiştir. (Koç,2006).

Bu dönemde radyo da devletleştirilmiştir. 1936 yılında TTTAŞ'nin on yıllık süresi dolunca radyo PTT'ye devredilerek devletleştirilmiştir (Duman, 2013: 16).

3.2.1. Türkiye’de Çok Partili Sisteme Dönüşten 1980’lere Medya

1940’lı yılların sonları, dünya için İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesi ve bununla birlikte, o dönemde yıkılanların yalnızca fiziksel planda değil, her anlamda sistematik bir şekilde yeniden inşa edilmesi anlamına gelmektedir. Türkiye için de Avrupa ülkelerinde olduğu gibi savaşın sona ermesi, Türkiye tarihinin bir kırılma noktası ile çakışmıştır. Özellikle bu yıllarda, Türkiye tek parti yönetiminden çok partili bir yönetime geri dönmüştür. (Topuz, 2003).

Ocak 1946’da, Bayar ve Menderes liderliğindeki Demokrat Parti (DP), daha sonra CHP’ye (Cumhuriyet Halk Partisi) karşı ana muhalefetin merkezi haline gelmiştir. Temmuz 1946’da yapılan genel seçimler, Demokrat Partiye 465 kişilik meclisteki 62 sandalyeyi vermiştir. Demokrat Parti, aslında özel şirketlerin ve sektörün çıkarlarını temsil etse de, kırsal alanlardan da güçlü bir destek görmüştür. Mayıs 1950 genel seçimlerinde, sayısı yaklaşık 8,5 milyonu bulan seçmenlerin yaklaşık % 88’i sandık başına gitmiştir ve çoğu kişi, oyunu Demokrat Partiye vermiştir. Böylece, Mecliste 408 sandalye ile çoğunluğu elde eden Demokrat Parti olmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana aralıksız bir biçimde Mecliste çoğunluğu elinde bulunduran CHP ise, bu kez Mecliste yalnızca 69 sandalyenin sahibi olmayı başarabilmiştir. Celal Bayar, İnönü’nün yerine yeni meclis başkanlığına seçilmiştir. Adnan Menderes, yeni Başbakan olarak atanmıştır. Beklenildiği gibi, Menderes hükümetinin ekonomi politikası devletin rolünü önceki haline göre oldukça azaltmış ve endüstriyel kalkınmada özel girişimi ve yabancı yatırımı teşvik etmiştir. (Adaklı, 2006; Koloğlu, 2006).

1946 Türkiye’sinde parti sistemi, tek partili sistemden Demokrat Parti aracılığı ile ikili parti sistemine geri dönmüştür. Bu sistem, kendini 1950 yılında çok partili bir sisteme açacaktır. Daha geniş bir ufukta, İkinci Dünya Savaşı’nın sonunun ve yeniden örgütlenme gerekliliğinin altı çizilebilir. Uluslararası bir gereklilik içerisinde, Türkiye’nin ayrıca diğer taraflara da kapı açmaya yönelik ulusal gereklilikleri ve iç gereklilikleri bulunmaktadır. Demokrat Parti’nin ortaya çıkması, önce ikili sisteme ve ardından çok partili sisteme geçiş, Türkiye Tarihi’nde çok önemli bir dönemdir. Çünkü bu dönem hem geçmişle bugün arasında bir kırılma noktasıdır. Hem de, aynı zamanda farklı vizyonların siyasete girmelerine izin veren büyük bir fırsattır.

Çoklu parti sisteme geçiş ile ekonomik değişme de başlamıştır. Bu dönemde uluslararası ticaret, inşaat, tarım gibi farklı sektörler ortaya çıkmıştır. Türkiye, Marshall Planı çerçevesinde 1948-1952 yılları arasında toplam 352 milyon dolar yardım almıştır, alınan bu yardımlar tarım başta

olmak üzere sanayinin çeşitli alanlarında kullanılmıştır. O yıllarda, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ve ülkenin yeniden tanımlanmasından sonra özellikle Marshall Planı düşünüldüğünde açıkça görülmektedir ki, sermaye Türkiye'ye yurt dışından gelmiştir (Schick & Tonak, 1990).

Çok partili sistem, yalnızca Türkiye'nin ekonomik ve siyasi alanlarını değil, aynı zamanda Türk basın endüstrisi için köşe taşı haline gelen yeni dergileri de etkilemiştir. Koloğlu'nun kitabında, 1946'da bin kişi üzerinden 5,2 okur dergi okurken, 1955'te bu okurların oranı bin kişi üzerinden 28 olarak belirlenmiştir. Bu durum, basının değişmeye başladığı gerçeğini vurgularken, daha farklı ifadeler için daha geniş bir alan öneren daha büyük bir dolaşım basımına da sahip olunduğunun altını çizmektedir. (Koloğlu, 2006).

Demokrat Parti'nin doğumuyla birlikte çok partili sistemden sonra, yeni partiyi destekleyen yeni dergilerin de doğabileceği ile ilgili olarak ve bu sürecin, daha sonraki yıllarda daha fazla sayıda derginin ortaya çıkmasını sağlayacağı ile ilgili olarak basın, siyasal alanla aynı inanca sahipti. Bu aşama, basın sektörü için çok verimli geçmişti. Özellikle, 1948'de gazetecilik işçi sendikasının doğumu sektöre yasal bir statü de kazandırmıştı. (Topuz, 2003)

50'li yıllarda ve daha sonrasında, basın daha fazla okura ulaşabilmek için amacını değiştirmeye çalıştı. Dolayısıyla, Türk basını da, Avrupa'da ve ABD'de 19. yüzyılın başlarında kendini gösteren daha yüksek bir dolaşım aracılığı ile sanayileşmiş bir basın hakkında düşünmeye başladı. Bu bağlamda iki örnek dergi, 1948 yılında çıkan Hürriyet ve 1950 yılında çıkan Milliyet gazeteleriydi. Bu gazeteler, fikir gazetesi olma aşamasından, hükümetin desteği sayesinde dolaşımını arttırabilen kitlesel gazete olmaya doğru evrilmeye başlamışlardı. (Adaklı, 2006).

50'li yıllarda dergiler daha stil sahibi bir üslup kullanmaya başladılar. Artık dergilerin daha fazla resimle daha çekici bir dergi olması sağlanacaktı ve okuyucular, bu dergilerde bir şekilde kendilerini ve arzularının temsilini bulabileceklerdi.

Basın için bir diğer önemli nokta da, 13 Haziran 1952 tarihinde basın sahipleri ile işçiler arasında yapılan toplu sözleşmeler aracılığı ile gerçekleşti. Ayrıca, bu tarihte gazetecilik sendikası işçiliği de tanındı. 1950 yılındaki seçimlerde Demokrat Parti, daha fazla basın özgürlüğü vaadinde bulunmuştu ve bu sözünü seçimin ana noktalarından biri haline getirmişti. Kazandıkları zaferden sonra, Demokrat Parti 15 Temmuz 1950'de basın ve gazetecilerin

sendika hakkının devlet tarafından tanındığı yeni bir Basın Yasası'nın yürürlüğe girmesini sağladı ve gazetecilerin bir sendikaya üye olma hakkı devlet tarafından kabul edildi. Yeni yasa ile gazete ve dergi yayını için artık hükümetten izin alınmayacaktı. Ancak bu durum, ülkedeki ekonomik durumun bozulmaya başlaması, basının hükümeti eleştirmesi ve hükümetin basına karşı baskı uygulaması nedeni ile fazla uzun sürmedi. Öte yandan, Demokrat Parti, bazı mal sahipleri ile ya da devlet iadeleri ya da ticari menfaatlerden yana olan belirli gazetecileri destekleyerek çok güçlü ilişkiler kurmuştu (Kaya ve Çakmur, 2011). 1954 sonrasında Demokrat Parti'nin basın alanında otoriter nitelikte uygulamalar yaptığı görülür. Bu dönemden itibaren radyo da bir propaganda aracı olarak kullanılmaya başlanır (Duman, 2013:20).

Gerek ekonomik kriz gerek Demokrat Parti'nin uygulamaları ve gerginleşen siyasi ortam 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle hükümetin devrilmesiyle sonuçlanır. 1960'daki askeri müdahalenin ardından hazırlanan Anayasa basının ve gazetecilerin özgürlük alanını genişleten bir yasadır. 60'lı yıllarda Türkiye, 1961 Anayasası'nın verdiği güvence ile ve basın sektörünü güçlü bir ticaret alanı haline getirinceye kadar baskı yapan hükümetin subvansiyonu sayesinde, Türk basın sektörüne de ucu degen bir ekonomik büyüme ve sanayileşme zamanı yaşamaktaydı. Yeni baskı teknolojileri ve daha iyi dağıtım tesisleri ile dolaşım yüz binlere ulaştı. Ticarileştirilmiş bir popüler basın gerekliliği ile eğlence üzerine yoğunlaşılması, parti yönelimli basının sonunu getirdi. Bununla birlikte, devlet ve medya sahipleri arasındaki ilişkiler subvansiyonlar ya da müşteri ilişkileri (bağları) biçiminde devam etti. (Koloğlu,2006).

27 mayıs darbesiyle birlikte ekonomi politikalarında planlama dönemi başlanmıştır. (Adaklı, 2006). 27 Mayıs 1960 ile başlatıp 12 Eylül 1980 ile noktalanın dönem, Türk toplumunun çarpık da olsa hızlı bir ekonomik gelişme ve sanayileşme içine girdiği, ama çözümlemeyen sorunların yarattığı siyasal krizlerin üçü sonuca ulaşın, en az ikisi sonuçsuz kalan askeri darbelerle dondurulmaya çalışıldığı dönemdir. Bu dönemde basın, yazma ve söyleme özgürlüklerini güvenceye almak için her önemi içeren 1961 Anayasası ile başladı, ama bu dönem uzun olmadı, 1971'de askeri müdahale kapatıldı (Koloğlu, 2006, s.132-133).

Türkiye ekonomisi 1950'lerin sonlarından 1970'lerin sonlarına kadar, ithalat ikamesiyle karakterize edilmiştir. İthalat rejimi, zaman içinde oldukça kısıtlayıcı bir nitelik kazanmıştır. Öte yandan, ticarete ilişkin niceliksel kontroller hem döviz hem de banka kredisi (ölçütleri kamuya açıklanmayan) üzerinde ciddi bir ölçek ayarlaması ile birlikte ivme kazanmıştır ve aşırı

değerlenmiş döviz kurları sistemin temel özellikleri haline gelmiştir. Ara malların ve nihai malların ithalatına bağımlılığın artması, cari işlemler dengesindeki bozulma, negatif faiz oranları ve siyasi iflas, 1970'lerin sonlarında yaşanan sürecin temel başlıklarıdır. Çağın şaşırtıcı özelliklerinden biri, o yıllarda birikim sürecinin piyasalardan ziyade siyasete bağlı olduğu gerçeğidir. Girişimciler, devletin, bürokrasinin ve piyasanın yarattığı fırsatları değerlendirmek yerine, ikincisinin sağladığı sübvansiyonlara giderek daha fazla bağımlı hale gelmişlerdir. Bu siyasi ve ekonomik ortam, iş adamları devlet tarafından sağlanan özel teşvikler için şiddetli bir şekilde rekabet ettikçe, iş dünyasında rant arayışı davranışı için geniş fırsatlar yaratmıştır (Balkan & Yeldan, 1998; Boratav, 1993; Onis & Riedel, 1993). Sonuç olarak, sistem hem kamusal alanda hem de özel alanlarda sistematik bir temelde ciddi risk içeren ahlak sorunlarını ve rant arayışı davranışlarını hem teşvik etmiş, hem de üretmiştir. 1970'li yılların sonlarında yaşanan büyük ödemeler krizinin ardından, uluslararası finans topluluğunun yönetimi altında Türkiye, özellikle ekonomik ilişkilerdeki rolüyle ilgili olarak devlet yapısının felsefesinde büyük bir dönüşüm gerçekleştirmeye çalışmıştır. Yeni ekonomik (ve siyasi) paradigma, piyasa faaliyetlerinin organizasyonundaki müdahale derecesini azaltmanın yanı sıra Kamu İktisadi Teşebbüsleri faaliyetleri ile reel sektörde kamu sektörünün katılımının boyutunu azaltmayı da amaçlamıştır (Demir,2004).

Bu dönemin medya alanındaki diğer önemli gelişmesi Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)'nin kuruluşudur. 1964 yılında yürürlüğe giren TRT Yasası'nda TRT tarafsız tekel" olarak tanımlanmıştır (Duman, 2013:24). TRT bünyesindeki ilk televizyon yayını 1968 yılında gerçekleşmiştir. Gelir kaynağı ise reklam ve ruhsat ücretleri olmuştur (Duman, 2013:25).

1970'li yıllar ekonomik kriz ve siyasi kaos yılları olmuştur. 12 Mart 1971 darbesi 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortamı ortadan kaldırmıştır. Bu durum basın ve düşünce özgürlüğü açısından da çok olumsuz şartlar yaratmıştır. Darbe sonrasında TRT'nin özerkliğini tarafsızlık olarak değiştiren bir Anayasa değişikliğine gidilmiştir. TRT yapılan değişikliklerle kamu yayıncısı kimliğinden uzaklaşarak devlet yayıncısı durumuna gelmiştir (Duman, 2013: 26).

3.3. 1980'lerden 1990'lara Neoliberal Politikalar ve Medya

1970'li yılların ortalarından itibaren dünyada yaşanan ekonomik kriz beraberinde sosyal ve ekonomik dönüşüm getirmiştir. Yeni liberal politikalar bu dönemde dünya genelinde uygulanmaya başlamıştır. 1979'da İngiltere'de Margaret Thatcher, ABD'de 1980'de Ronald Reagan, ve Türkiye'de Turgut Özal neo liberal politikaların uygulanmasında rol oynamıştır. Neo liberal politikalar piyasaya devlet müdahalesinin minimum düzeyde kalmasını hedeflemektedir (Harvey, 2007).

12 Eylül 1980 darbesi Türkiye'nin neoliberal ekonomik programın entegrasyonuydu. Türkiye'nin siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyolojik sahnesindeki bu değişim, devletin düzenleyici gücünün yerine serbest piyasanın hakimiyetine neden oldu. Türkiye'nin medya deneyimlerindeki bu gözlenebilir değişim, küresel eğilimi takip etmekteydi (Koloğlu,2006).

1960 ve 1971 askeri müdahalelerinin ardından yaşanan 1980'li yılların darbesi, üçüncü askeri darbe olarak yarattığı sert siyasi etkilerle ülkenin siyaset tarihinde on yıllık yeni bir plan açtı. Tüm siyasi partiler ve Anayasa darbe ile ortadan kaldırıldı; 1970'lerin sol ve sağ hareketleri çözülürken, birçok üye askeri cunta tarafından hapsedildi. Sendikalar ve meslek dernekleri de dahil olmak üzere, neredeyse tüm sivil toplum örgütleri yasaklandı (Akın , 2010).

1980'li yıllar, neoliberalizm olarak adlandırılan dönemdi (Harvey, 2007); bu dönem, 24 Ocak kararları ve askeri darbe ile Türkiye'nin de uyum sağladığı bir dönem olmuştu. Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşundan bu yana, Türk ekonomi politığının en kritik yılları özel olarak iki tarihle -24 Ocak kararları ve 12 Eylül tarihinde gerçekleştirilen askeri darbe ile ilişkilendirilebilir. Bu tarihler, yeni bir tarihçenin başlangıcıdır ve aynı zamanda, bu araştırmanın da inceleme alanını oluşturmaktadır. Çünkü bu tarihler, küresel bir politikanın kapısını açacak yeni liberal politikaların başlangıcına denk gelmektedir. Küresel olarak bunlar Thatcher ve Reagan'ın politikalarına temas eden yıllardır ve dünyanın her yerinde, tüm dünyada yeni liberal politikalar, yerel olarak da uygulanması gereken yeni kurallar getirmişlerdir (Kejanlıoğlu, 2004).

24 Ocak kararları, -özellikle yeni bir ekonomik organizasyonun daha hızlı ve uluslararası bir şekilde çalışmasını sağlayan büyük sermayeler için- liberal politikaların başlangıcıydı. 24 Ocak 1980 tarihli ekonomik reformlar, 1970'li yılların sonlarında kalkınmaya dayalı, korumacı

ekonomik modelin çöküşüne tepki olarak tanıtılmışlardı. 24 Ocak kararları ile IMF ve Dünya Bankası, iletişimin de dahil olduğu altyapının özelleştirilmesinde önemli bir rol oynadı. Neo liberal politikalarla uluslararası ticaret daha kolay olmaya başladı; neo liberal fikirlerin temelini oluşturan daha hızlı ve daha kolay bir uluslararası ticaret için ithalat ve ihracat kuralları ve yasaları da değişmeye başladı (Yeşil, 2016).

Adaklı'nın da (2006) vurguladığı gibi, tüm neoliberal temeller bu dönemde aşılınmaya başlandı ve Türkiye kapılarını uluslararası ticarete açtı. Bu istikrar programı, serbest ticarete ve ihracata öncelik verdi, devlete ait işletmelerin özelleştirilmesine izin verdi ve toplu pazarlık üzerine kısıtlama getirdi. Böylece, tüm bunlar piyasaya dayalı bir ekonomik modele geçişin de sinyali oldular.

Daha önce görüleceği üzere, 1980'li yıllar Türk tarihi için yeni bir evre anlamına gelmekteydi. Bu süreçte, milliyetçi ve laik milliyetçi değerler sistemi, devletin önceliğinin aslında ne olduğu, ordunun siyasetteki rolü ve kamusal alana dayatılan sınırlar tartışmaya açılmıştı. Bu dönüşüm süreci, neoliberal ekonomik yeniden yapılanma, askeri darbe, soğuk savaşın sona ermesi ve Türkiye'nin küreselleşme sürecine artan bağlılığı gibi birçok faktörden etkilenmiştir.

Neo liberal dönüşüm, önerdiği kuralsızlaştırma ve özelleştirmelerle devletin alanını sınırlandırmakta; bu yolla toplumsal iyiliğin en üst düzeye çıkarılabileceğini ve tüm insan eylemlerinin, pazara geri dönme girişimini öne sürdüğünü savunmaktadır. Tüm bunlar, bilgi, depolama, aktarım ve pazar kararlarını yönlendirebilecek büyük veri tabanlarının kullanımını sağlayacak teknolojiler gerektirmiştir. Tam da bu nedenle neoliberalizm, yeni bilgi teknolojilerine büyük ölçüde ilgi göstermiştir ve bu teknolojiler aracılığı ile zaman içinde, uzay ve zaman arasındaki boşluğu azaltmayı başarmıştır (Yalman, 2009).

Akın'ın (2010) raporunda da belirttiği üzere, Türkiye'de de teknoloji neoliberalizm siyasetinin süreci için fazlasıyla önem kazanmıştır. Türkiye'nin medya deneyiminin köklerinde, 1980'lerden beri ortaya çıkan makro ekonomik ve siyasi dönüşümler yer almaktadır ve özellikle, 1980'lerin bu aşamada rolü büyük olmuştur. Bu dönemden itibaren yaşanan liberalleşme kamu hizmeti yayıncılığı anlayışının terk edilmesini getirmiştir. Yaşanan teknolojik değişim zaten ölçek ekonomisine dayalı, yüksek yatırım maliyetleri gerektiren medya sektöründe teknelci eğilimlerin de güçlenmesini getirmiştir.

Adaklı (2006), Türkiye'nin 80'lerde yeni bir yapılanma ve geçiş aşamasına geçtiğini kabul etmekte ve bu yıllarda Türkiye'de yaşanan değişikliklerin altını çizmektedir. Bu değişiklikler sayesinde basın endüstrisini, radyoyu, televizyonu ve diğer medyayı, aynı zamanda farklı sektörleri etkileyen yeni bir kapitalist strateji ortaya çıkmıştır. Bu değişiklikler, 90'lı ve 2000'li yıllarda daha da geliştirilecek olan ve onlarca yıl boyunca sektöre egemen olacak olan 'büyük medya sahipliğinin' de başlangıcı olmuşlardır.

Tüm bunlar olurken, alınan kararlar basını nasıl etkilemiştir? 24 Ocak kararlarına kadar, dergilerin devletten ödenek alma hakları vardı. Bu tarihten sonra gazete kağıtlarının fiyatı, enflasyon nedeni ile hızla arttı. Bu artış, dergilerin ticari tanıtım yapmayı kabul etmelerine ve hayatta kalabilmek için ticarileşmelerine neden oldu (Koloğlu, 2006). Basın, renkli baskı aracılığı ile yeni bir teknoloji kullanmaya başladı, bu yeni teknoloji ile bir yandan gazetelerin dolaşımı arttı, bir yandan da rekabet tırmandı.

Murphy'ye (2007) göre, medya ve iletişim teknolojileri açısından, 1980'lerde dünyanın çeşitli ülkelerinde yapısal network ve ilişkilerin birçoğu dünyanın farklı ülkelerinde yüzeye çıkmaya başladı. Çünkü devlet, telekomünikasyon yapılarını ve siyasetini ticaret engellerini ortadan kaldırmak için değiştirmişti, rekabeti teşvik etmişti ve ekonomik kalkınma için fırsatlar yaratmıştı. Bu bağlamda Galpheri'in (1999) ifadesi ile 'Medyaya erişim, çeşitlilik, sahiplik ve içerik düzenlemesi meseleleri, bir devletteki ya da bölgedeki işyerinde kamusal alanın türünü ve kalitesini tanımlamaktaydı. Çünkü medyanın rolü, çağdaş siyasal sistemlerdeki kamusal mücadelelerinde az rastlanan anahtar bir rol haline gelmişti.'

Medya alanında, medya sahiplerinin o yıllarda nasıl değişmeye başladıklarına dikkat etmek de önemlidir. Çünkü o zamana kadar aile işletmelerinin egemen olduğu alana neoliberal politikalarla beraber farklı sektörlerden gelen bir çok işadama, sahip oldukları büyük gücü anlayan gazetelere yatırım yapmaya başlamıştır. Bu, Türk medyasında yoğunlaşmanın başlangıcı olmuştur ve özellikle, medya sahipliğinin sonraki yıllarda alacağı şekli belirlenmiş, medya yoğunlaşmasını sağlamıştır. Serbest piyasa, Türk medyasının yabancı sermayeyi düşünmesini sağlamıştır ve özel yayın yapma imkânına sahip olarak, TRT'nin devlet yayıncılığını kırma olasılığını getirmiştir. (Kejanlıoğlu, 2004).

1980'lerden önce, Türkiye'deki medya sistemi esasen devlet tarafından işletilen yayıncılık ve özel olarak düzenlenmiş bir basının ikili yapısı etrafında organize edilmişti. Bu yıllar boyunca telekomünikasyon ve altyapı devletin gücünün etkisi altında kalırken, ticari olarak basılı medya, aile işletmeleri olarak desteklenen çok partili sistem aracılığı ile gelişmeye başlamıştır. Ancak, gelişmiş bir reklam pazarının olmaması ve ülkedeki büyük ekonomik sıkıntılar göz önünde bulundurulduğunda, gazete sahiplerinin hala sübvansiyonlardan ve devlet tarafından finanse edilen reklamlardan güç alması kaçınılmazdı. Üstelik medya patronlarının tarafsızlıkları, siyaset çevreleriyle kurdukları patron-müşteri ilişkisi ve bu ilişkinin yerleşik hale gelmesi ile büyük ölçüde tahribata uğramıştı (Yeşil, 2016).

Bu değişim dalgası, özellikle 1980'lerde, gazete pazarının serbestleştirilmesi ile sonuçlandı. Yeni kotaların gazete fiyatları üzerindeki baskısının kaldırılmasının ardından, dolaşımı ve reklam gelirlerini azaltırken, operasyonel maliyeti arttıran bilgisayarlar ve yeni baskı teknolojileri kullanılmaya başlandı (Adaklı, 2006).

1980'li yıllarda ekonominin liberalleşmesiyle ortaya çıkan ve yukarıdan ve aşağıdan gelen büyük iş adamları Ankara'daki siyasetçilerle kişisel ilişkileri geliştirmek için gazeteleri kullanma umuduyla harekete geçtiler.

Askeri darbenin yapıldığı yıllarda, yayıncılık alanında birçok değişiklik yapıldı. Çünkü askeri yönetim kendi kurallarını uygulamalıydı ve bunun için her şeyi kontrol altına almak zorundaydı. Basın mensuplarının sıkıntıları, 1982'de daha da derinleşti. En üst düzey askeri generallerin önderlik ettiği Milli Güvenlik Konseyi (MGK), sözlü, yazılı ve görsel olarak gerçekleşen tüm yayınların ve haberleşmenin üzerinde denetim uygulayacağını açıkladı. Yazılı, görsel ve işitsel planda, gazete, dergi, kitap ve basım evlerine el koyma ve tüm bunlara sansür uygulama, bu denetim mekanizmasının kapsamına dahildi ve ön izinleri almak içinde, yeni yayınlar gerekmektedir. Askeri darbenin bir başka doğrudan etkisi, basın sendikalarının zayıflamasıydı. 1982'de Milli Güvenlik Kurulu, 'entelektüel işçiler' adı altında yeni bir statü devreye soktu ve gazetecilerden ve editörlerden oluşan bu işçileri 'teknik işçiler' olarak adlandırılacak matbaa çalışanlarından ayırdı. Böylece, Milli Güvenlik Kurulu azalan örgütsel ve toplu pazarlık yetkileriyle iki ayrı ve küçük birlik oluşturmuş oldu. Türk basını, 1980'lerin sonu ve 1990'ların başlarında bir başka risk ile karşı karşıya kaldı. Bunlar, medya

dışı girişimcilerin alana girmesi ile yayınlama girişimlerinin holdingler halinde entegrasyonu ve ticarileşmedir (Yeşil, 2016).

Gazete sahipleri ve siyasetçiler arasındaki patron-müşteri ilişkisi hayli uzun bir hikayedir. Değişen sahiplik yapıları ve holdinglerin yükselişi, şirketler, medya dışı sektörlerde iş yapmak için devlet lisanslarına, sübvansiyonlara ve özelleştirme anlaşmalarına bağlı olduğundan, medyanın hükümetin baskısına karşı savunmasızlığını arttırmıştır ve bu da, gazetecilikte profesyonellik kaybının artmasına ve editoryal bağımsızlığın kaybına neden olmuştur.

Yeni gazete sahiplerinin gazetecilikle bir ilgisi yoktu ve gazeteleri, adeta sıradan bir iş kolu gibi görüyorlardı. Onlar için, bir gazeteye sahip olmak ya da bir fabrikanın, bir bankanın sahibi olmak aynı şey demektir. Bu gerçek, 1995 yılındaki dergi sahiplerinin yüzdesiyle teyit edilebilir: Gazetelerin toplam % 70'i ve dergilerin % 87'si, o yıllarda iki çok güçlü grup olan, beklentilere değil normlara dayalı, kişiselleştirilmiş ve sansasyonel raporlama yapan Doğan ve Sabah gruplarının elindeydi (Yeşil,2016). Medya paydaşlığı, Türk medyasının ana işleyişi haline gelmişti. Türk medya sahipleri, 1990'ların zayıf koalisyon hükümetinden ve ekonomik istikrarsızlığından yararlanmışlardı ve siyasal nüfuzlarını kullanıp liderleri iktidara getirebilme kapasitesine sahip olarak, yani iktidar belirleyen, hatta iktidar değiştiren olarak daha önce kendilerine verilmemiş bir özerklik elde etmişlerdi. Bu on yıl boyunca, siyasi ve ekonomik krizlerin etkisi ile medya mensupları başta Aydın Doğan ve Dinç Bilgin sermayenin birikmesinde merkezi bir rol oynayan önemli siyasi kararlara müdahale etmek için bir araç olarak, büyük ölçüde medyanın niteliklerini kullandılar(Tunç, 2015).

Basının Türkiye'de yaşadığı dönüşüm, 1980'li yıllarda ve 1990'lı yıllarda dünya pazarına yönelik küresel trendin bir örneği olmuştur. Bu dönüşüm, piyasa alışverişi ya da daha özel olarak devlete ait işletmelerin özelleştirilmesi ve daha kolay bir şekilde özel mülkiyetin genişletilmesi yoluyla medya ve kültür sektörlerinin nüfuz etme süreçlerini içerir. Dünyada ve Türkiye'de basın sistemlerinin bu dönüşümü, telekomünikasyonun serbestleştirilmesi ve yayıncılığın ticarileşmesi ile eşzamanlı olarak gerçekleşmiştir (Christensen, 2007).

Diğer bir ifadeyle, Türkiye'de medyasının yapısı 1980'lerden bu yana hızla 'sosyal', 'ekonomik' ve 'siyasi' dönüşümlere maruz kalmıştır. Devam eden bu 'değişikliklerin' iki yüzü bulunmaktadır. Bir taraftan; 1980'lerden bu yana medya sektöründe 'kamu iletişim şirketlerinin

özelleştirilmesi’, ‘medya pazarının serbestleştirilmesi’ ve ‘deregülasyon / yeniden düzenleme’ gereklilikleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, medya kuruluşlarının sayısındaki önemli artışa rağmen, ulusal gazete ve televizyon pazarlarında mülkiyet düzeyi hayli yüksektir. Söz konusu mülkiyet, son otuz yılda hızla artmıştır (Kaymas, 2011).

1980 sonrası yapılan ayarlamalar, darbe ile yaşananların hayata geçirilmesi için gerçekten çok önemlidirler. Süreç, 1981-1988 arası ve 1989-1998 arası olmak üzere iki geniş aşamada incelenebilir. İlk aşamanın temel özelliği, düzenlenmiş bir döviz kuru sistemi ve sermaye girişleri üzerindeki kontroller de dahil olmak üzere, ihracatın teşvik edilmesiyle gerçekleştirilmiş olan yapısal uyumdur. Bu dönemde, küresel piyasalara entegrasyon, temel olarak hammadde ticaretinin liberalizasyonu yoluyla gerçekleştirilmiştir. Daha da önemlisi, hem döviz kuru hem de doğrudan ihracat sübvansiyonları, ihracatın teşvik edilmesi ve makro ekonomik istikrarın izlenmesi için ana araçlar olarak hareket etmişlerdir. Dönem ayrıca, örgütlü emeğe karşı düşmanca tedbirler yoluyla ücret gelirlerinin ciddi bir şekilde bastırılmasıyla da karakterize edilmiştir. Bu klasik artı-değer yaratma modu, 1988 yılına kadar ekonomik ve siyasi sınırlarına ulaşmıştır. Yaklaşan seçimlerin etkisi altında yeni bir popülist baskı dalgasıyla birlikte örgütlü emek, ücretlerde önemli artışlar elde etmeyi başarmıştır. Dahası, 1989'dan başlayarak kamu harcama hesaplarında daha çok sosyal olarak arzu edilen girişimlere doğru büyük bir değişim olmuştur. Kamu maaşlarının hem pay hem de seviyesindeki genel artış ve sosyal altyapıya yapılan yatırımlar, çalışan kitlelerin daha iyi yaşam standartlarına ulaşmasını sağlamıştır (Boratav ve Yeldan, 2000).

Askeri darbe sırasında başlayan ekonomik değişiklikler 1983'teki sivil yönetimden sonra devam etse de, Turgut Özal figürü ve onun neredeyse muadili sayılabilecek olan Ronald Reagan ve Margaret Thatcher ekonomik liberalizmi vurgulamaktaydılar. Merkez sağın temsilcisi olan ANAP (Anavatan Partisi) hükümeti, IMF ve Dünya Bankası tarafından hazırlanan ekonomik reform paketinin programına göre korumacı önlemleri kaldırdı, gümrük vergilerini indirdi, sermayenin akışını serbestleştirdi, küresel pazara açıldı. İstanbul merkezli sermaye ile taşra kökenli işadamları yeni bir sosyal sınıf oluşturdu ve bu yeni sosyal sınıfın mensupları, 1990'lı yılların asal oyuncusu haline geldiler (Yeşil, 2016).

Bu dönem dini açıdan da oldukça ilginç unsurlara sahipti. İslami kesimin, Türkiye Cumhuriyetinin doğuşundan bu yana yaşanan baskıdan bağımsız olarak yükselen tüm

bölümleri, gizli bir şekilde söz konusu yıllarda hayatta kalmış ve büyümüşü (Yaşlı, 2014). Yeşil kitabında (2016), 1980 sonrası dönemde İslam'ın geri dönüşünü açıklarken bu geri dönüşün nedenlerini ortaya koymaktadır. Ordu stratejik olarak komünizme karşı koymak için İslamiyeti kullanmıştır. Çünkü o dönemde komünist ideolojiyi aşmak, aşırı derecede önemli kabul edilmektedir. Askeri darbe anlayışı ve liberal politikalar, hiçbir biçimde komünist ideolojiye uygun değildir. İslam'ın ortaya çıkmasının bir başka nedeni de Özal'ın liberal perspektifleri ve din meselelerine kişisel yakınlığıdır. Ordu tarafından onaylanan, Müslüman milliyetçilik kavramı yeni hatip okullarının açılmasını ve normal okullarda din ve ahlak derslerinin okutulması sürecini başlatmıştır. Aynı zamanda, Anadolu muhafazakar girişimciler, ekonomik güçlerini İslam'ı kamusal alana geri getirmek için kullanmışlardır. Okullara ve dini kurslara geri dönme süreci başlamıştır. Medya ile ilgili olarak da, 1980'de % 7'den 1996'da % 47'ye olacak şekilde kaydı yapılan yayınlarda artış olmuştur.

1980 sonrası Türkiye'nin medya sisteminin dönüşümü, şu gelişmelerden etkilenecektir: askeri darbe, ekonominin neoliberal planda yeniden yapılandırılması, uluslar-ötesi sermaye ve kültürün ülkeye akışı, telekomünikasyonda artan yatırımlar ve yayıncılığın ticarileşmesi. Bu dönemde 1984 TRT Kanunu “özerklik” konusuna yer vermemiştir (Duman, 2013:29). Bu dönemde uydu yayıncılığının devreye girmesi izleyiciler için farklı yayın alternatiflerini de gündeme getirmiştir. PTT'nin kablolu yayıncılığına başlaması da bu seçenekleri genişletmiştir (Duman 2013:33-34).

3.4. 1990'lardan Günümüze Medya Sistemi

Siyasi ve ekonomik değişimlerin teknolojik gelişmeler ve sosyo-kültürel dönüşümlerle bir araya gelmesi, toplumlar arasındaki ilişkinin ve sosyal ve kültürel hayatın küreselleşmesinin ve kamu yararı üzerinde ticari kazanımların özelleştirilmesinin önünü açmıştır. Avrupa'da hem büyük hem de küçük ülkeler, iletişim varlıklarının özelleştirilmesini ya da satışını, yayıncılıkta devlet tekelinin çöküşünü ve ticari kanalların patlamasının bir türünü yaşamışlardır.

Türkiye'de 1980'li yıllarda ekonominin yeniden yapılandırılmasıyla birlikte, yayıncılığın büyüme potansiyeli fark edilmiştir. Gelişmiş bir bilgi altyapısının gerekliliğinden hareketle, medya ve telekomünikasyon yatırımlarının artan gücünün bilincine varılmıştır. Türkiye'de

yayıncılık, Avrupa'daki benzerleri gibi, öncelikle devlet sübvansiyonları ve lisans ücretleri ile kurulmuştur. Bu, patrimonial karakter nedeni ile Türk Devleti'nin radyo ve televizyon yayıncılığına karışması asla engellenememiştir. TRT, program politikalarını devletin öncelikleri temelinde formüle etmiştir. Bu da, programların resmi devlet ideolojisini yaymayı, ulusal ve kültürel kimliği şekillendirmeyi ve izleyicilere onlar için neyin iyi ve doğru olduğu düşünülüyorsa onu vermeyi amaçladığı anlamına gelmektedir. Yasal açıdan, radyo ve televizyon yayınları devletin kontrolü altına alınmıştır (Baytar, 2013).

1980'lerin sonlarından itibaren radyo ve televizyon yayıncılığı ve basın alanında değişiklik yaratmış olan tüm siyasi, ekonomik, teknolojik ve sosyo-kültürel gelişmelere karşı koyamayacağı için- önemli değişikliklere şahit olmaya başlamıştır. ANAP hükümeti, yayıncılığı açık bir şekilde ticarileştirmemiştir. Öte yandan, ANAP hükümeti TRT'nin tekeli gevşeten, dolaylı olarak ticari oyuncular için uygun bir ortam yaratan bir dizi girişimde bulunmuştur. TRT'nin tekeli zayıflatan daha doğrudan bir gelişme, hükümetin 1989'da yayıncıların sahipliklerini ve operasyonel yapılarını değiştirmeye yönelik kararları olmuştur. O zamana kadar TRT, yayın vericilerini barındırabilen, kurabilen ve çalıştıracak tek sorumlu kuruluştur. Yeni yasa, yayın ve telekomünikasyon ağlarını birleştirmek ve ticari televizyonun tanıtımına zemin hazırlamak için TRT'nin mülkiyet ve operasyonel ayrıcalıklarını PTT'ye aktardı. Özal, piyasaya açılma konusundaki istekliliğini açık bir şekilde dile getirmekteydi. Beyanlarında, yurtdışından Türkiye'ye sinyal gönderen uydu kanalları meselesinde anayasaya aykırı olduğu düşünülebilecek hiçbir şey olmadığını da özellikle altını çiziyordu. Çünkü teknoloji değişiyordu ve bu değişim de, küreselleşme sürecinin doğal bir uzantısı olarak görülmeliydi (Sönmez, 2003).

1990'lı yıllara kadar, Türkiye'nin medya sahipliği yapısı temelde iki ana dala ayrılmış durumdaydı. TRT (Türk Radyosu ve Televizyonu) radyo ve televizyonda hakimdi ve kamu hizmeti yayıncılığı yapıyordu. Ağırlıklı olarak İstanbul merkezli özel mülk sahipleri basın ve yayıncılığı hakimiyetleri altına almışken, TRT bir kamu hizmeti yayıncısı olarak devlet tekelinin etkisi altında faaliyet gösteriyordu. 1980'lerden sonra, Türkiye mediasındaki mülkiyet yapısı büyük ölçüde değişime uğradı. "Yeni mülkiyet" modeli, aile işletmelerine ya da gazeteci-sahibi yapısına dayanan geleneksel medya mülkiyetinin yerini aldı. Tiliç'e göre (2000), neredeyse her gazeteci yeni sahiplik yapısının 'olumsuz' etkilerinden şikayetçiydi. Bu yeni

model aşırı ticarileşmeyi temsil etmekteydi ve hem iletişim sürecini, hem de bireysel gazetecileri doğrudan etkilediği apaçıktı .

1989 yılının Mart ayında Başbakan Turgut Özal'ın oğlu Ahmet Özal, iş adamı Cem Uzan ile birlikte Lichtenstein'da bir şirket kurdu. Özal, Ekim ayında Cumhurbaşkanı seçildi. Ocak ayında ise, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gezisinde dört gazeteciye “Yurtdışından Türkçe televizyon yayını yapılmasını engelleyen bir kural yok. Dış memleketlerden bir kanal kiralayan Türkiye'ye yayın yapabilir” diyerek özel televizyonların nasıl hayata geçeceğini sinyali de vermiş oldu. Star TV, Lichtenstein'da 50.000 İsviçre Frangı sermaye ile 1 Mart 1989'da kurulmuş bulunan Magic Box Incorporated AG adlı şirket tarafından Türkiye'nin ilk özel televizyon kanalı olarak, Magic Box Star 1 adı ile kuruldu ve Almanya üzerinden 5 Mayıs 1990'da[2] test yayımına, 4 Ağustos 1990'da[3] ise normal yayına başladı. Magic Box Incorporated AG'nin Türkiye temsilcisi olarak 1990 yılının Aralık ayı başında kurulan Magic Box International'ın patronları ise, Rumeli Holding'in sahibi 31 yaşındaki Cem Uzan; Yapı ve Ticaret A.Ş., İmar Bankası ve Adabank'ın sahibi olan babası Kemal Uzan ile Turgut Özal'ın büyük oğlu Ahmet Özal oldu. Magic Box'un ilk kanalı olan Star 1 televizyonu, Ekim ayında düzenli olarak yayın yapmaya başladı. Böylece, ilk özel televizyonun kurulması ile yayınlar üzerinde devlet tekeli de kırılmış oldu. Star 1 televizyonu, özellikle yabancı kaynaklı programlarına güveniyordu. Örneğin, Körfez Savaşı sırasında (Ağustos 1990- Şubat 1991), CNN'in özel yayını aracılığı ile İngilizceden Türkçeye eşzamanlı çeviri yapıldı ve savaş naklen yayınlandı. Böylece, Türk izleyicilerinin hem hızlı, hem görüntü odaklı yayınlara haber almaları sağlandı. Star 1 televizyonunu temelde güvenilir yapan asıl şey ise, promosyon kampanyalarıydı (Baytar, 2013)

Star 1'in yayınlanmasından sonra Yüksek Radyo ve Televizyon Konseyi, anayasayı ihlal ettiği gerekçesi ile Star 1'e dava açtı. Çünkü Anayasa'nın 133. maddesine göre, "Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eli ile kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzelkişiliği halinde düzenlenir". Ancak, mahkeme Star 1'in lehine karar verdi. Kararın gerekçesi ise şuydu: Star 1, BBC ve CNN gibi uydu yayını yapmaktaydı ve uydu yayınlarına ilişkin bir düzenleme olmadığı için de, bu durum Türk yasalarına tabi tutulamazdı (Yeşil,2016).

Bu arada, Star 1'in ana şirketi Magic Box, PTT'den kablo ağları ve aktarma ekipmanları kiraladı, böylece seyirciler uydu ile uğraşmak zorunda kalmadan ilk ticari kanalı

izleyebileceklerdi. Star 1, katı kuralları olan TRT devlet kanalından çok daha başarılıydı. Bu nedenle, ticari reklamlar Star 1'in çevresinde dolaşmaya başladı. Bununla birlikte, ekonomi yürürlükte olmaksızın ve ülkenin dinamikleri olmadan, yani serbest piyasa ekonomisine doğru gerçekleştirilen hamle, tüketici pazarının büyümesi, reklam verenler için elverişli bir ortam yaratılması ve TRT'ye alternatif olarak seyirci kitlelerinin varlığı olmadan tüm bunlar mümkün olamazdı. Ticari yayının patlama süreci, kesinlikle kaotikti ama öngörülmeleyen bir durum değildi; hükümet tarafından planlanmış bir kaos söz konusuydu. Telekomünikasyon altyapısına yapılan yatırımlar, iletim hakkının PTT'ye aktarılması ve Özal'ın kişisel desteği herhangi bir reform olmaksızın piyasanın deregülasyonuna giden yolu açtı. (Adaklı, 2006).

1992 yılında Türkiye yayıncılık pazarına, kitlesel payın % 70'ini oluşturan 4 adet ticari kanal (Show tv, Star 1, Tele on ve Kanal 6) hakim oldu. Avrupa'da, 1990'lardaki basın kuruluşları, mülkiyet karşıtı önlemlerin eksikliğinden yararlandı ve görsel-işitsel sektöre başarılı bir şekilde girdiler. Ardından, nispeten olgun sektörlerden ticari yayıncılığın daha hızlı büyüme alanlarına doğru geçiş yaptılar. Sonuçta da, Murdoch, Berlusconi gibi isimler, zamanla basında ve yayın alanlarında pazarın hakim figürlerine dönüştüler. (Yeşil, 2016).

Gülseren Adaklı'nın (2006) da belirttiği gibi, iş dünyası için gazete ve televizyon sahipliği perakende sektörünü, sigorta acentelerini, bankaları ve finansal hizmetleri sürdürmenin ve teşvik etmenin yanı sıra, siyasi çevreler üzerinde son derece etkili olmak açısından güçlü bir araca sahip olmak anlamına da gelmekteydi.

Türkiye'de medyanın gücü, birkaç önemli adamın elinde toplanmıştı. Ancak, medyanın gücü, bu gücü elinde bulunduranlar tarafından kötüye kullanıldı. Ülkede, 2000 yılının sonlarında ve 2001 yılının başlarında yaşanan mali kriz sürecinde dahi gazetecilere 'kusur bulan yaklaşım' fazlasıyla yıkıcıydı. Mali çöküş döneminde, sayıları 3000 ile 5000 arasında olan gazeteci ve medya çalışanı işini kaybetti (Christensen, 2007). Aslı Tunç'un (2004) belirttiği gibi, 'medya sahipleri' Türkiye'de son sözü söyleyen kişilerdi. Türk medya holdingleri (şirketler grubu) yayın unsurunu, öncelikle siyasi ve ekonomik kasların korunması için bir araç olarak görüyorlardı. Türkiye'nin ulusal medya alanına rağmen, medya sektöründeki kâr oranları 1990'lar ve 2000'ler boyunca sektöre çektiği çok büyük yatırımlarla karşılaştırıldığında kötümserliğe neden olabilecek kadar düşük boyuttaydı. Çok sayıda büyük sanayi kuruluşu, sert rekabetin bir parçası olmakta tereddüt etmemişti. Çeşitli akademisyenlere göre (Adaklı, 2001,

Sönmez, 1995), bu ‘medya sektörüne katılım’, yalnızca medyanın kültürel etkisini değil, aynı zamanda potansiyel siyasi faydalarını da kullanma niyetiyle harekete geçirilen bir girişim olarak kabul edilebilirdi. Türk medyasına katılım, şirketlerin devlet kredisi kazanmalarına izin vermiş ve onların hükümete baskı yapmak için bir araca sahip olmalarını sağlamıştır. Bu atmosferde, iktidarın (ekonomik, siyasi ve sembolik) birkaç medya topluluğunun elinde toplanması kaçınılmaz son olmuştur. Medya şirketleri 2000’li yılların başlarına doğru konsolide oldukları için, şirketlerin sahiplerinin ve hissedarlarının taşıdığı ekonomik beklentiler ve aynı zamanda, gelirler artmıştır. Böylece, reyting ve reklam gelirleri, baskın (dominant) kâr odaklı medya gerekçesinin tek belirleyicisi olarak ortaya çıkmıştır.

Medya mülkiyeti, genellikle demokratik kamusal alanın işleyişinde temel bir şart olduğuna inanılan medya çoğulculuğu karakteri ve boyutu için doğrudan etkilere sahiptir. Medyanın kamuoyunu ve demokratik süreci şekillendirmede oynadığı önemli role rağmen, ‘çoğulculuk’ kelimesi ne medya politikalarında ne de neo liberal politika paradigması yoluyla yönetmeliğin uygulanmasında detaylı bir biçimde açıklanmamıştır. Bu fenomen, Türkiye’de açıkça kendini göstermiştir.

1990’lardaki medya savaşı, çeşitli sektörlerdeki işadamlarının ekonomik düzeyde medya rekabetinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İzleyicileri ve reklamcıları kendilerine çekmek için, ticari kanallar -TRT’nin tam aksine- daha liberal bir tavır benimsemişlerdir. Hatta, yayın akışlarını yasaklanmış ya da sansürlenmiş Türk filmleri ile ve yabancı erotik içerikli filmler ile ya da hassas konuların konuşulduğu siyasi söyleşi programları ile doldurmuşlardır. Siyasi talk showlar ve eğlence programları, TRT’den daha geniş bir temsil repertuarına sahipti ve bu yaklaşımı ile Kürtlere, İslamcılara, geylere ve lezbiyenlere görünürlük kazandırıyor. Ancak, bu politik ve kültürel kimliklerin tanınırlığı yalnızca bireysel seviyede kalabiliyordu. Bu perspektiften bakıldığında, İslami kanallar, kendilerini batı nüfuzu ve iktidarı karşısında geleneksel Müslüman değerlerin zedelenmesine bir tür yanıt olarak konumlandılar. İslamcılar, bu ortamda kendi yeni kanallarını devreye sokmaya başladılar. (Yeşil 2016).

TRT tekelinin kırılmasının ardından, küçük çaplı istasyonlar İslami bir dünya görüşünü desteklemeyi amaçlayan dinci kesimin mülkiyetine girdiler. Ulusal düzeyde 1993 yılında Gülen ve Gülen’in TGRT topluluğu tarafından finanse edilen Semanyolu ve Refah partisine bağlı Kanal 7 televizyon kanalları, işte böyle doğdu. (Yaşlı, 2014).

1990 ve 1993 yılları arasında, ticari yayıncılık çok kaotik bir dönem geçirdi ve yasal karmaşa ile karşı karşıya kaldı. Koalisyon hükümeti, ticari yayınları yasadışı ilan ederek, yurt dışından gelen sinyalleri yayan kanallar dışında diğer kanalların faaliyetlerinin askıya alınacağını duyurdu. (Adaklı, 2006).

Medya sahiplerinin askıya alma konusunda kabul etmediği bu baskı altında, Parlamento, 1993 yılında yayıncılığın özel işletmelere açık olduğunu ilan eden Anayasanın 133. maddesini değiştirdi. 1994 yılında, 3984 sayılı Yayıncılık Yasası mülkiyet haklarını tesis etmek ve tekelleri, karşılıklı mülkiyet ve konsolidasyonları önlemek için Meclis'ten geçti. Örneğin, 29. madde, radyo ve televizyon kanallarının sahipliğini şirketler ve yasaklı siyasi partiler, meslek birlikleri, işçi sendikaları ve vakıfların yayın kuruluşları bağlamında sınırlamaktaydı. Ayrıca bu maddede, tek bir kişinin belirli bir medya şirketindeki hisselerin % 20'sine sahip olabileceği de belirtilmişti. Bir yayın kuruluşunda % 10'luk bir paya sahip olan bireyler, devlet ihalelerinde yer almaktan men edilmekteydi. Birden fazla medya şirketinde sahip olunan hisse senetleri söz konusu olduğunda, bunların payı % 20'yi geçmemeliydi. Yabancı yatırımcılar % 20 oranında sınırlandırılmış bir biçimde, bir yayın şirketindeki hisselerine sahip olabilirlerdi. Medya işletmelerinin bünyesinde, yalnızca bir radyo ve bir televizyon kanalı olabilir. Bu yasalara rağmen, medya sahipleri yasal boşlukları sömürmenin ve hisselerini saklamanın bir yolunu buldular. O yıllarda, yasal boşluklardan dolayı Türk medyasında Aydın Doğan, Dinç Bilgin, Erol Aksoy, Enver Ören ve Cem Uzan olmak üzere, 5 büyük oyuncu sahneye hakim oldu. (Yeşil, 2016; Adaklı, 2006; Tunç, 2015)

Yayın Yasası, medyayı izlemek için düzenleyici organ olarak RTÜK'ü (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) kurmuştu. RTÜK, Parlamento tarafından atanan dokuz üyeden, (iktidar partisinden beş, muhalefet partisinden dört üye) oluştuğu için, çok yüksek bir siyasi profile sahipti. Yayın yasası'nın 4. maddesi, RTÜK'ün devlet çıkarlarına hizmet etmek için siyasi bir araç olarak kurulduğunu açıklamaktaydı. (Koloğlu, 2014).

1991'in son dönemine kadar, Turgut Özal ülkeyi tek başına yönetti. Siyasette yeni dengeler, Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı olup, Çankaya Köşkü'ne çıkışının ardından gerçekleşti. Yıldırım Akbulut ve Mesut Yılmaz'la devam eden sürecin sonunda gerçekleşen 20 Ekim 1991 seçimleri, Türkiye'de üçüncü kez 'koalisyonlar dönemi'ni başlattı. Türkiye 1990-2000 arası,

azınlık dahil 10 hükümete tanıklık etti. Ancak, 28 Şubat'ın gölgesinde kurulan bu koalisyonların ömrü çok kısa sürdü.

Türkiye'nin ulusal medya ortamındaki hegemonik güçler, 1980'lerden bu yana turizm, finans, otomotiv endüstrisi, inşaat ve altyapı teçhizatı gibi medyanın ötesindeki diğer sektörlerle yönelik faaliyetlerini genişletmişti. Ulusal medya ortamı, Doğan Medya Grubu, Turkuvaz, Ciner Grubu, Çukurova Grubu, Doğuş Grubu ve Feza Grubu gibi büyük ölçekli çok sektörlü grupların ağır basmasına neden olmuştu. Tüm büyük ticari kanallar, radyo istasyonları, internet servis sağlayıcıları ve ulusal gazeteler bu medya kuruluşlarına aitti. Ayrıca, yazılı basının dağıtımını Doğan Grubu'nun 'Yay-Sat' şirketinin ve Turkuvaz Grubu'nun 'Turkuvaz Dağıtım Pazarlama' şirketinin elindeydi. Bu nedenle, 'fikirlerin serbest pazarı', Türkiye'deki bu büyük holdinglere tabi durumdaydı. Gerçekten de, bu büyük holdingler diğer birçok sektörde de aktif durumdaydılar. Özellikle bu sektörler, bir yandan hükümetin karar ya da yönetmeliklerine dayanmaktaydılar; bir yandan da, hükümetin karar ya da yönetmeliklerinden büyük ölçüde etkilenmekteydiler. Medyanın sahipleri medyayı kendi siyasal iktidarlarına, hükümete, bürokratik seçkinlere ve orduya yönelik çıkarları için savunmasız alan olarak gördüler. Bu bakımdan medya, medya sahipleri tarafından aşık attıkları siyasete ya da ticari kaygılara karşı bir tür "savunma silahı" olarak kullanıldı. (Adaklı, 2006).

3.4.1 Adalet ve Kalkınma Partisi ve Medya Sisteminin Yeniden Yapılanması

2000'lerle beraber Adalet ve kalkınma Partisi (AKP) dönemi başlar. 1999 genel seçimleri, Demokratik Sol Parti (DSP), Anavatan Partisi (ANAP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) arasında bir koalisyon hükümetinin kurulmasıyla sonuçlandı. Bu arada Refah Partisi, 'gelenekselciler' ve 'reformcular' olmak üzere kendi içinde ikiye bölünmüştü. Kendilerini 'muhafazakar demokratlar' olarak tanımlayan reformist üyeler, 2002 yılında iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi'ni kurdular. İslamcı köklerine rağmen, Adalet ve Kalkınma Partisi birçoğu hem Türkiye'de hem de yurtdışında bir oksimoron (zıtların birleşimi) olarak kabul edilen AB (Avrupa Birliği) yanlısı bir gündem temelinde tek parti hükümetini kurdu. Türkiye'nin 'Kara Çarşamba'sı' olarak da bilinen 2001 ekonomik krizi, orta vadede büyük değişikliklerin yaşanmasına neden oldu. O dönemde yaşanan siyasi istikrarsızlık, 2001 krizinin

en büyük nedenlerindendi. Bu siyasi krizden ötürü, kamu bankaları büyük açıklar verdi ve piyasa kontrol edilemez bir hal aldı. Bunun üzerine dönemin hükümeti, piyasaları kontrol altına alabilmek için dalgalı kur sistemine geçti. Hem vatandaşı, hem yatırımcıları vuran krizle birlikte ülkede sermaye çıkışı hızlandı. Yatırımcıların paniklemesi ve güven kaybı yaşaması nedeni ile yurtiçinde hızlanan sermaye çıkışı, Türkiye genelinde bütçe açıklarının finanse edilememesiyle şirketlerin batmasıyla ve ülkede milyonlarca kişinin işsiz kalması ile sonuçlandı. Ayrıca, faiz oranları da yükseldi. Bankacılık sisteminin kredileri fonlayamaması, yüksek faiz oranlarıyla nedeniyle tahvillere yatırım yapmayı tercih etmesi ve Merkez Bankası'nın yüksek faizler sebebiyle bütçe açıklarını finanse edememesi de yükselen faizin sonuçlarındandı. 1998 yılında patlak veren Rusya krizi nedeniyle Türkiye en önemli ihracat ortağını kaybetti ve cari gelirlerde ciddi düşüşler meydana geldi. Ardından, 1999 yılında iki büyük deprem yaşandı. Bu depremler yalnızca can ve mal kaybına neden olmadılar. Aynı zamanda, Marmara Bölgesi gibi Türkiye'nin en önemli sanayi bölgesi olarak kabul edilen bir alanı kullanılmaz hale getirdiler. 2000 yılında önce enflasyonu düşürme programı ile piyasada canlanma sağlanmaya çalışılsa da, sonrasında likidite krizinden ötürü adeta çöküş süreci yaşandı. İşte tüm bu nedenler, 2001 krizinin bir nevi habercisi oldular. Kasım 2000 ve Şubat 2001 yıllarında yaşanan bu ekonomik krizler, medya endüstrisinde de ciddi yankılar uyandırdılar. Çünkü bazı medya şirketleri bankacılık sektörüne yatırım yapmıştı. Bir dizi büyük özel banka 2001 krizi ile birlikte iflas etti. Bu süreç, Türkiye'de 'iş-medya-bankacılık' döngüsünün artık işlemediğini gösterdi. Bankacılık krizleri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK), medya şirketlerinin de sahip olduğu bir takım iş gruplarının bankacılık lisanslarını iptal etmesine yol açtı. İflas eden bankaların yönetimi, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından devralındı. Bu nedenle, süreç dahilinde TMSF medya sektörünün büyük bir oyuncusu haline geldi (Yeşil, 2016).

IMF, kriz öncesinde ve sonrasında Türk ekonomisinin makro yönetimi ile ilgilendi ve Türkiye'ye 1999 ile 2003 yılları arasında net olarak 20,4 milyar dolarlık finansal destek sağladı. Krizden sonra, Türkiye faiz oranlarını yükseltmek ve aşırı değerlenmiş bir döviz kurunu sürdürmek için, ortodoks bir strateji uyguladı. Hükümet, sıkı bir mali politika izlemeye zorlandı ve geleneksel IMF taleplerini yerine getirmeye söz verdi. Verilen sözler tarım sübvansiyonlarını azaltmak, özelleştirmek ve ekonomik faaliyette kamu sektörünün rolünü azaltmak şeklindeydi (Yeldan, 2007).

Kriz sonrası ekonomik ve siyasi düzenlemeler, yeni kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tarafından denetlendi. Adalet ve Kalkınma Partisi, Kasım 2002 seçimlerinde parlamentoda mutlak çoğunluğa sahip olarak iktidara geldi. AKP Türk-İslam sentezi anlayışını sürdürmekle birlikte İslamcı kesimlerin “milli görüş” ortodoksluğundan uzaktı. AKP, Batı'ya karşı daha samimi bir bakış açısıyla küresel finans sermayesiyle iş yapmaya ve stratejik kamu varlıklarını uluslararası vatandaşlara açık artırma yapmaya hazır bir biçimde kendini yeniledi. (Yeşil, 2016).

1990'lı yılların sonunda, uzun süredir devlet tarafından kontrol edilen medya, hükümetler ile aralarında kurdukları ilişkideki siyasi ve ekonomik çıkarlardan ötürü, özel sermaye gruplarının bir manipülasyon aracı haline dönüştü. Oluşan yapı 28 Şubat 1997'de de önemli rol oynadı. Ana akım medya organizasyonları merkez sağ Doğru Yol Partisi (DP) ile İslami muhafazakâr Refah Partisi (RP) arasındaki Refah-yol koalisyon hükümetinin devrilmesi için gereken kamu desteğini yarattı (Yaşlı, 2013).

2002 seçimlerinde iktidara gelen AKP döneminin başlangıcında Doğan, Çukurova, Uzan ve Sabah gruplarının hakim olduğu bir medya sistemi mevcuttu (Duman 2013, 46). AKP iktidarı döneminde bu yapının tamamen değişmiş alana hakim şirketlerin el değiştirdiği görülmüştür.

2001 yılında yaşanan ekonomik kriz, medya endüstrisinde de domino etkisi yarattı. Çeşitli bankaların çöküşünden sonra, TMSF medyanın mal varlıklarını devraldı. Ardından, büyük medya holdinglerinin (Bilgin Holding-Dinç Bilgin, Rumeli Holding-Cem Uzan ve İhlas Finans-Enver Ören) ortadan kaldırılmasını sağlayan, hem yabancı (CanWest ve News Corporation), hem de yerli (Doğuş, Ciner) yeni oyuncuların medyaya girişini kolaylaştıran bir süreç yaşandı. 2008-2010 yılları arasında AKP dostu medya şirketlerinin (Çalık, Feza, Samanyolu ve İpek-Koza) ortaya çıkması ya da güçlenmesi ile bu dönüşüm daha da derinleşti ve bunun sonucunda da partizanlıkta artış oldu. Medya sahiplik yapılarının ve patron-müşteri ilişkilerinin yeniden düzenlenmesine ek olarak, 2008–2010 yılları arasında, Ergenekon ve KCK gibi büyük siyasi soruşturmalarda darbe girişimleri ve terör propagandasıyla suçlanan gazetecilere yönelik olarak yoğun mahkeme süreçleri başladı. Bu süreç basın özgürlüğüne daha fazla darbe vurulmasına neden oldu. Medya sahipleri ve medya profesyonelleri üzerindeki mevcut siyasi ve ekonomik baskıları daha da yoğunlaştırdı (Yeşil,2016).

2001 krizi sonrası ve AKP iktidarının ilk dönemlerinde Gülen'e bağlı medya şirketleri Feza ve Samanyolu güç kazandı. 2006'dan itibaren bağlı şirketler medya gruplarını kayda değer ölçüde genişletti. Feza, Irmak TV ve Bugün Zaman'ın lansmanı yaparken, Samanyolu'nun da çeşitli tematik kanalları ve uluslararası satış noktaları vardı. Bu yıllarda AKP kendi partizan medyasına sahip olmaya başladı, ve kendi politik anlatılarını tanıtmaya ve yandaş olmayan medyanın sesini marjinalleştirmeye başladı. Bu dönemde mevcut iktidar medyası dışında kalan büyük medya gruplarına yönelik ağır vergi cezaları da gündeme geldi. 2009 yılında vergi kaçırma ve muhasebe usulsüzlükleri için ağır bir vergi cezasına çarptırılmış olan Doğan medya grubu bunun en önemli örneğidir. Söz konusu ceza neredeyse şirketin toplam değerine eşit miktarda bir vergi cezasıydı ve şirketin ayakta kalabilmesine tehdit oluşturuyordu. Doğan örneği, her ne kadar önce Doğan grubunu susturmak için olsa da, bir diğer yandan, diğer medya gruplarının editoryal çizgilerini yeniden düşünmeye zorladı.

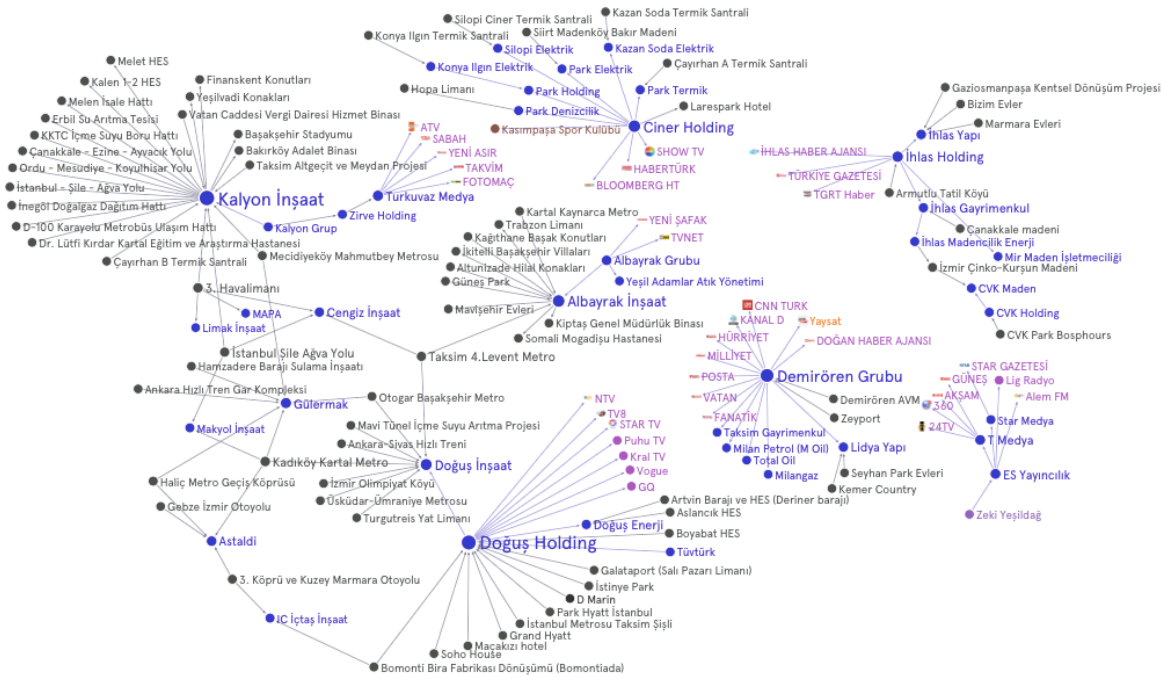
Mevcut iktidar vergi düzenlemeleri, yeniden dağıtma politikaları ve kamu mallarının devlet şartnamesi ve doğrudan planlama gibi çeşitli müdahale şekilleri sayesinde kendi başına güçlü bir ekonomik ajan olarak medya piyasasını yeniden şekillendirdi. Devlete bağımlılık AKP yanlısı medya için farklı terimlerle ortaya çıktı. Kliyalist eğilim medya alanında yeni “girişimcileri” ortaya çıkardı. Buğra ve Savaşkan'ın bize hatırlattığı biçimi ile “karşılıklı bağımlılık” ve “iktidar partisinin sömürgeleştirilmesi” biçiminde gerçekleşmektedir. Sadık işadamları, 2005–2013 yılları arasında medya sektörüne giderek daha fazla dahil olmuşlardır. Bu işadamları, yalnızca hükümetten yardım alma beklentileriyle motive edilmemişlerdir, aynı zamanda ‘hükümete destek olmuşlardır’. Bu girişimciler, satın almalarının anında bir kazanç sağlamayacağını çok iyi biliyorlardı. Aksine, ‘siyasal ağlardaki konumlarını güçlendirmek’ ve ‘siyasi taahhütleri AKP'ye’ yansıtmak, böylelikle hükümetle ilişkilerini güçlendirmek için ona yardım ediyorlardı.

Bu dönemde yaşanan İstanbul'un en merkezi bölgesi olan Gezi Parkı'nda yaşanan protestolarının ana akım medyada hiç yer bulamaması medya-iktidar arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından çok önemlidir. Protestocularla polis arasındaki çatışmaların yoğunlaştığı üçüncü günde, Türkiye'nin en tanınmış haber kanallarından NTV, Taksim'den canlı yayın yapmak yerine kendi belirlediği düzenli yayın akışına devam etmeyi seçmiştir. Bu

arada, bir diğer önemli kanal olan CNN Türk, bu esnada bir penguen belgeseli göstermeye karar vermiştir.

2016'daki FETÖ darbe girişimi sonrası sadece Gülenci medyaya el konulmayarak zaten çok sınırlı olan muhalif basına da el konulması; 22 Mart 2018 tarihinde Doğan medya grubunun Demirören grubuna satılması medya alanında AKP hakimiyetini sağlamış olur.

3.4.2. Türkiye’de Medya Mülkiyet Haritası

Tab.12: Türk Medya Mülkiyet Haritası

www. <http://mulksuzlestirme.org> 15.05.2019

2011 yılında yeni bir yayın yasası getirilmiştir.(6112 sayılı yasa). Bu yasanın 19. maddesi, radyo ve televizyon kuruluşlarında kuruluş ve pay oranını düzenler. Buna göre radyo ve televizyon istasyonu kurma hakkı sadece kurumlara verilmektedir. Siyasi partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, birlik, dernek ve yerel yönetimlerin radyo veya televizyon istasyonlarına sahip olmalarına izin verilmemektedir. Ticari iletişimin, reklam gelirlerinin ve diğer

sponsorlukların payı, rekabeti korumak ve medya pazarında tekelleşmeyi önlemek için kriter olarak kabul edilmiştir. Bu düzenleme ile bir medya kuruluşunun piyasadaki tüm ticari iletişim gelirlerinin yüzde 30'undan fazlasını alması önlenmeye çalışılmıştır (Tunç, 2015).

İtalya örneğinde olduğu gibi, Türkiye’de de çoğulcu bir medya sistemi yoktur. Her iki ülkenin medya sistemi tekelleşme bağlamında ve mevcut medya holdinglerinin çıkarlarına hizmet etmeleri bağlamında benzerlik göstermektedir. Ancak, bu şirketlerin hükümetle olan ilişkisini karşılaştırdığımızda İtalya’nın daha çoğulcu bir sisteme sahip olduğu söylenebilir. Birçok İtalyan medya şirketi siyasi dünya ile ilişki halindedir, ancak bu ilişki bir tabi olma şeklinde değildir. Türkiye örneğinde ise çoğulculuğun aza indirildiği yandaş bir medya yapılanması mevcuttur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMA

İçerik analizinin ayrıntılı olarak ele alınacağı bu bölümde, öncelikle seçilen analiz yönteminin mevcut çalışmaya olan uygunluğu üzerinde durulacaktır. Patterson (1994) demokrasinin kendi alanında etkin hareket edebilen özgür bir basın olmadığı sürece başarılı bir şekilde çalışmayacağını altını çizer. Problem, basının siyasi kurumların da işini üstlenmesi beklentisi olması durumunda ortaya çıkar. Medya ve siyaset arasında politik paralellik olması durumunda gazetecilik mesleğinin profesyonelliği büyük öne kazanır. Bu çalışmanın yapıtaşını oluşturan ‘Kutuplaşmış Çoğulcu Model’ siyasal paralellik ve profesyonellik kavramlarını modelin yapıtaşı olarak ele alır. Bu çalışma hem Hallin ve Mancini’nin kutuplaşmış çoğulcu modelini hem de daha sonra yapılan Benson ve Hallin’in çalışmasında temel alınan kategoriler ile desteklenmektedir.

Karşılaştırmalı içerik analizinin çalışmaya uygun görülmesinin nedeni yalnızca iki farklı ülke basınının ele alınacak olması değildir; çalışma özellikle bu ülkelerin medya sistemlerini ve bu sistemlere uygun olan hipotez ve analiz özelliklerini birbiri ile ilişkilendirerek araştırma yapmakta ve karşılaştırma için doğru kategorizasyonu bulmayı amaçlamaktadır.

Patterson’un (1994) kitabında yer verdiği, White’ın basınla ilgili düşünceleri şöyledir: Basının gücü ilkel bir güçtür, insanların ne düşüneceğini ve konuşacağını belirleyen bir otorite gibidir, tıpkı bir tiranın ya da rahibin sahip olduğu otorite gibi. White’nin bu sözlerinden basının önemi, insanlar üzerindeki etik ve gündem belirlemedeki rolü nedeni ile basında yer alan haberlerin incelenmesi gerektiği sonucu çıkarılabilir.

Bir diğer yandan, ‘Kutuplaşmış Çoğulcu Model’ de profesyonel gazetecilik düzeyi düşüktür. Ayrıca, haberlerin gazeteciler tarafından nasıl aktarıldığı, gazetecilerin kendi bakış açılarının makalelere nasıl yansıdığı ve üzerinde daha fazla durmayı tercih ettikleri siyasi konuların neler olduğunu görmek de ilgi çekicidir.

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, temel olarak küreselleşmenin, İtalya ile Türkiye'deki medya ve ulus-devlet ilişkisi üzerindeki etkilerini karşılaştırarak ortaya koymaktır. Çalışmanın ilk bölümünde de belirtildiği üzere, ulus devletin küreselleşme sürecindeki rolü, kendi medya sistemini belirleyip belirleyemediği meselesi üzerindeki tartışma literatürde önemli bir yere sahiptir.

İki kuramdan destek alan bu çalışmada ilk kuramsal çerçeve olarak Siebert, Peterson ve Schramm tarafından 1956'da yayınlanan 'Basının Dört Kuramı' -*Four Theories of the Press*- başlıklı çalışmalarına dayanmaktadır. İkinci kuramsal çerçeve ise, Paolo Mancini ve Daniel Hallin'in (2004) '*Karşılaştırmalı Medya Sistemleri*' modeline dayanmaktadır. Söz konusu kuramlardan, ele alınan iki ülke arasındaki benzerlikler ve farklılıkları ortaya koymada, ayrıca ulus-devlet yapısının İtalya ve Türkiye'deki medya sisteminde rolü olup olmadığı tartışmasında faydalanılacaktır. Alan-yazın taramasının da temel alındığı bu çalışmada, iki ülkenin karşılaştırılması yalnızca tarihsel bir yaklaşım ile değil, aynı zamanda karşılaştırmalı bir yaklaşımla yapılacak; karşılaştırmalı içerik analizi ile İtalya ve Türkiye'nin basın alanındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyulacaktır. İçerik analizinde, İtalya ve Türkiye'deki iç politikanın basın alanında nasıl ortaya koyulduğuna dair bir şema oluşturulduktan sonra, olgu (fenomen) hakkında daha detaylı bilgi edinmek amacıyla 5 İtalyan ve 5 Türk gazeteci ile derinlemesine görüşme -mülakat yapılmıştır. Bu noktada belirtilmelidir ki mevcut çalışma, İtalya ile Türkiye'yi karşılaştırma adına basının alan-yazın taramasının, içerik analizinin ve derinlemesine görüşmenin yapıldığı yalnızca yatay olarak ilerleyen bir ve amaca sahip değildir; çalışma aynı zamanda medya ile ulus-devlet arasındaki ilişkiye-bağlantıya odaklanan makro bir karşılaştırma ile birey ve gazete arasındaki mikro bağlantıyı inceleyen dikey bir amaca sahiptir. Bu yönde yapılmış dikey bir araştırma, her iki ülke arasındaki gerçek farklılıkları ve benzerlikleri yine farklı açılardan görebilmeyi sağlayacaktır. Bu çalışmada, aynı zamanda İtalya'nın Avrupa Birliği'ne üye olduğunu, Türkiye'nin ise Avrupa Birliği'ne girmeye aday olduğunu dikkate alarak her iki ülkenin yönünü de görmeyi amaçlamaktadır.

4.2. Araştırmanın Önemi

“Birçok sosyolojik sorun için düşün...” diyen Kohn'un sözleri ile başlarsak, bu tür karşılaştırmaların yapıldığı çalışmalar, mevcut durumu ortaya koyma ve özellikle ülkelerin karşılaştırılması adına fırsat vermesi açısından oldukça önemlidir. Uluslararası bir araştırma, bir olgunun daha geniş bir ölçekte çalışılabilmesi, olayların etkilerinin ve gelişiminin kıyaslanabilmesi adına önemlidir. Moe ve Sjovaag (2008) ile yapılan bir röportaj, uluslararası yapılan çalışmaların gerekliliği ve uygunluğunun altını çizirken, bu tür araştırmaların hala ‘ergenlikte’ olduğunu ve ‘olgunlaşana’ kadar birçok yeni çalışmaya ve teoriye ihtiyaç duyulduğunu vurgular. Ayrıca karşılaştırmalı araştırma yönteminde, ülkeler arası farklılıklar ve benzerlikler daha iyi ele alınabilir.

Mevcut araştırmanın önemi yalnızca karşılaştırmalı bir yaklaşıma sahip olması değildir: her şeyden önce ‘Kutuplaşmış Çoğulcu Model’in karakteristiğine dayanarak Türkiye’yi bir vaka çalışması olarak ele almasıdır. Kaldı ki bilim insanlarının çoğu, sosyal bilimlerin ne kadar esnek olduğu ve yeni bir teori ya da modelin, genel bir bakış açısı olsa bile, araştırmalara ipucu sağladığını düşünmektedir. Bu nedenle hem iki devletin karşılaştırıldığı, hem de bu iki devletin aynı modelde yer alıp alamayacağını ortaya koymaya çalışan bu araştırma, bu ülkelerdeki benzerlikleri ve farklılıkları gösterme açısından önemli görünmektedir.

Zamanın hızla değişmesi, dünyada neler olup bittiğini anlamayı ve analiz etmeyi daha zor hale getirmektedir. Bu durumun, özellikle de durum-vaka araştırmalarının yapıldığı sosyal bilimler için geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısı ile bu alanda yapılacak uluslararası bir çalışma, mevcut olguyu (fenomeni) ve sürecin nasıl ilerlediğini ortaya koyma adına yardımcı olabilir. Çalışmanın bir diğer önemi ise, İtalya ile Türkiye'yi yalnızca tarihsel olarak değil, aynı zamanda medya tarihlerinde ve medya ile ulus-devlet arasındaki ilişkilerinde de karşılaştıracak türden bir araştırma olmasıdır.

4.3. Araştırmanın Hipotezleri

Hallin ve Mancini'nin (2004) ‘Akdeniz Modeli’ olarak da bilinen ‘Kutuplaşmış Çoğulcu Modeli’ni temel alan ve araştırmaya Türkiye örneğini dahil eden bu çalışma, iki ülkeyi

karşılaştırarak yalnızca ulusal değil, aynı zamanda global bir vizyon ile araştırma hipotezlerini oluşturmuştur. Araştırmanın verimli olabilmesi adına ortaya atılan hipotezler şu şekildedir:

H1: Uluslararası iletişim şirketlerinin yükselişine ve medya ihracat pazarlarının büyümesine rağmen, iletişim sistemleri halen devlete bağlıdır.

H2: Ulus-devlet, basında halen oldukça önemli bir belirleyicidir.

H3: Hallin ve Mancini'nin (2004) '*Karşılaştırmalı Medya Sistemleri*' başlıklı kitaplarında İtalya'yı 'Kutuplaşmış Çoğulcu Model' kapsamında ele aldıkları bilgisine dayanarak, ve Türkiye ile İtalya arasındaki benzerliklerden de yola çıkarak, Türkiye' de "Kutuplaşmış Çoğulcu Model"'in bir parçası olabilir.

H4: İtalya'da devletin basını yakından düzenleyip sübvanses etmesi, İtalyan basınının siyasi aktörler ile yakın bağlantıları olması, ve Türkiye'nin 'Kutuplaşmış Çoğulcu Model'in bir parçası olabileceği öngörüsü ile, İtalya ile Türkiye'nin politik alanda daha az kamu bekçiliği '*watchdog*' rolü oynamaları ve hükümeti daha az kritize etmeleri beklenebilir.

H5: 'Kutuplaşmış Çoğulcu Model'de devlet müdahalesinin yüksek olduğu ve siyasi paralellik sayesinde haberlerin hem İtalya hem de Türkiye'deki seçkin hükümetlerin veya siyasi partilerin bakış açılarına endekslenme eğiliminde olduğu görülmektedir.

H6: Küreselleşen baskı nedeniyle, gazetecilik içeriğindeki zamansal farklılıkların zamanla azalmasını bekleyebiliriz.

H7: Bu ülkelerdeki kültürel farklılıklar ve ulus-devlet fraksiyonunun yaygınlığı nedeni ile, İtalya ve Türkiye'deki gazetecilik profesyonelliğinin farklı olduğunu öngörebiliriz.

H7a: Ulusal ve kültürel faktörler nedeniyle, kliyentalist gazeteciliğin Türkiye’de İtalya’ya oranla daha fazla olduğu görülmektedir.

H7b: Ulusal politika Türk gazetecilerinin daha az profesyonelleşmesi nedeni ile Türk basınında daha fazla mevcuttur.

H7c: Ulusal politika ve kültürel faktörler nedeniyle, İtalyan gazeteciler haber yazma sürecinde Türk gazetecilere oranla daha özerkdirlir.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Karşılaştırmalı bir literatür taramasından sonra, bu tez çalışmasında nitel içerik analizi ve derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, medya çalışmalarında sıklıkla kullanılan spesifik araştırma yöntemlerinden biridir. Bu araştırma yönteminin özellikle kitle iletişim araçlarına yönelik araştırmalarda oldukça popüler olduğunu söylemek mümkündür, çünkü medyanın içeriğini araştırmak ve anlamak için etkili bir yöntemdir. İçerik analizi sosyal bilimlerin hemen hemen tüm alanlarında kullanılmaktadır. Özellikle kitle iletişim araçlarının genişlemesi ve öneminin artması ile daha yaygın kullanılan bir araştırma ve analiz tekniği haline gelmiştir. İlk olarak, araştırmacılar içerik analizini niteliksel veya niceliksel bir yöntem olarak çalışmalarında kullanmışlardır (Berelson, 1952). Daha sonra, içerik analizi öncelikle niceliksel bir araştırma yöntemi olarak kullanılmış, incelenen metne ait veriler, kategoriler halinde kodlanmış ve ardından istatistikler kullanılarak tanımlanmıştır. Bu yaklaşım bazen nitel verilerin nicel analizi olarak da adlandırılır (Morgan, 1993).

Alan-yazın taramalarında içerik analizinin birçok tanımı bulunabilir. Walizer ve Wienir (1978), içerik analizinin, kaydedilen bilgilerin içeriğini incelemek için tasarlanan herhangi bir sistematik prosedür olduğunu iddia eder. İçerik analizi mevcut veriden onun içeriğine ilişkin hem tekrarlanabilir hem de geçerli sonuçlar çıkarmak için kullanılan bir araştırma tekniğidir (Krippendorf, 2004). Rositi ise içerik analizini, iletişim olgularındaki (düzenleyici, mesaj, alıcı, ve onların ilişkisi gibi) belirli hipotezlerin kontrolüne yönelik incelenen metinlerin ve diğer sembolik toplulukların analitik ayrıştırma ve sınıflandırma prosedürlerini kullanan bir dizi yöntem olarak tanımlar (Rositi, 1970). Bu metodlar genellikle özel olarak tasarlanmamış olsalar

bile, kategorilerime sistemini kullanarak mesajları daha basit ve anlaşılır elemanlara ayıran yöntemlerdir; sonrasında ise mesajın genel anlamı, alıcı üzerindeki muhtemel etkileri, stratejileri ve değerleri hakkında çıkarımlarda bulunmaya olanak sağlarlar (Balcı, 2001).

İçerik analizi, metnin sistematik ve tekrarlanabilir analizi için bir prosedürler ailesini –bütünü ifade eder. Temel olarak, mesajın içeriği hakkında bir sonuca varılabilecek, yapılandırılmış, sistematik bir kodlama şeması uygulaması yoluyla bir metnin bölümlerinin sınıflandırılmasını içerir. Kodlama ve diğer prosedürleri açıkça belirterek içerik analizi diğer araştırmacılar tarafından yeniden üretebilecekler ve çoğaltılabilir. İçerik analizi niceliksel olabileceği gibi aynı zamanda niteliksel olarak da yapılabilir. Nitel içerik analizi, metin verilerini analiz etmek için kullanılan sayısız araştırma yönteminden biridir. Diğer yöntemler arasında etnografi, yerleşik (grounded) teori, fenomenoloji ve tarihsel araştırma yer almaktadır. Nitel içerik analizi kullanılarak yapılan araştırma, metnin içeriğine veya bağlamsal anlamına dikkat edilerek dilin özelliklerine odaklanır (Tesch, 1990). Metin verileri sözlü, yazılı veya elektronik biçimde olabilir ve anlatı yanıtlarından, açık uçlu anket sorularından, röportajlardan, odak gruplardan, gözlemlerden, makaleler, kitaplar veya kılavuzlar gibi yazılı medyadan alınmış olabilir (Kondracki ve Wellman 2002). Niteliksel içerik analizi, büyük miktarda bir metni benzer anlamları temsil eden etkili sayıda kategoride sınıflandırmak amacıyla yoğun bir şekilde dili incelemeye yöneliktir ve kelimeleri saymanın ötesine geçmektedir (Weber, 1990). İçerik analizinden sonra, süreç nitel bir metodoloji olan derinlemesine görüşmeye odaklanacaktır. Nitel görüşmeler, araştırmayı planlamak için mükemmel araçlardır, çünkü araştırmacı açık uçlu ve keşif odaklı bir yöntem olan derinlemesine görüşme ile, görüşme yapılan kişinin/kişilerin konuyla ilgili duygularını ve bakış açılarını detaylı bir şekilde öğrenebilir. Bu, konuyla ilgili başka soruları şekillendirebilecek zengin arka plan bilgisi ile sonuçlanır. Karşılaştırmalı bir araştırma ile bağlantılı olan derinlemesine faktör, bize İtalya ve Türkiye basın sisteminin ve bu iki ülkedeki gazetecilik profesyonelliği hakkında daha derin bir görüşe sahip olmamızı sağlayacaktır. Derinlemesine görüşme yöntemi, bir araştırmacının, davranış biçimini doğal ortamda görmesini sağlar ve zaman zaman deneysel veya anket araştırmasını çevreleyen yapaylık durumunu ortadan kaldırabilir. Ayrıca, nitel teknikler araştırmacının araştırılan olguyu anlamadaki derinliğini artırabilir. Bu, özellikle olgu- fenomen daha önce araştırılmadığında geçerlidir. Niteliksel yöntemler esnek ve araştırmacının yeni ilgi alanlarını izlemesine izin

verir. Bir anketin sorulmamış sorular hakkında veri sağlama olasılığı düşüktür, ancak bir saha gözlemi veya odak grubu ile çalışan bir araştırmacı, çalışma başlamadan önce düşünülmeyen bir konunun yönlerini keşfedebilir. Derinlemesine görüşmenin en önemli avantajı, sağladığı detay zenginliğidir. Ayrıca, daha geleneksel anket yöntemleriyle karşılaştırıldığında, yoğun görüşme hassas konularda daha doğru tepkiler sağlar. Katılımcı ile görüşmeci arasındaki ilişki, diğer yaklaşımlarda tabu olabilecek bazı konulara yaklaşmayı kolaylaştırır. (Wimmer ve Dominick, 2010).

Bu çalışmanın ilk adımı, her iki ülkenin demokratikleşme sürecinden başlayarak, İtalyan ve Türk medyasını farklı kılan ve ulusal medyayı daha iyi karakterize eden periyodlara ilişkin alan-yazın taraması ile başlamıştır. Alan-yazın taraması, bu iki ülkedeki ulusal medyanın zaman içindeki benzerliklerini ve farklılıklarını anlamak; ve küreselleşme olgusunu İtalyan ve Türk medyasında tanımlama adına oldukça gerekli ve önemlidir. Alan-yazın taramasının bir diğer önemi ise Türkiye'nin tüm bu çalışmanın başlangıç noktası olarak kabul edilebilecek 'Kutuplaşmış Çoğulcu Model'in bir parçası olup olamayacağını görmektir.

Karşılaştırmalı bir alan-yazın taraması ile başlayan araştırma, İtalyan ve Türk ulusal basınını inceleyen karşılaştırmalı içerik analizine odaklanmıştır. İncelenen gazeteler İtalyan 'Il Corriere della Sera' ve Türk 'Hürriyet' gazetesidir. Bu iki gazetenin seçilme nedeni ise kendi ülkelerinde benzer pozisyona sahip olmaları ve tirajlarının benzerlik göstermesidir (300.000 kopya). Araştırma için her iki ayda bir rastgele bir gazete sayısı seçilmiştir. Böylece 162 İtalyan ve 162 Türk gazetesi araştırma kapsamında dikkate alınacaktır.

Bu çalışmada araştırma sürecine dahil edilen tarihsel periyod ise 1990'dan 2017'ye kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu periyodun seçilmesinin iki nedeni vardır: ilki, 1990ların küreselleşme sürecinin en yüksek noktaya ulaştığı ve kontrol altına alınmaya çalışıldığı bir dönem olması; ikinci olarak ise, Nisan 2018'de Hürriyet gazetesinin sahibinin değişmesi ve bununla birlikte gazetenin bakış açısının da değişmiş olabileceğidir. Bu nedenle İtalyan gazetesi ile karşılaştırılabilir olma durumu da azalmış ve araştırma 2017 yılı itibariyle sonlandırılmıştır.

Bu çalışmada incelenen iç politikaya dair haberler, iki değişken ile analiz edilmiştir. Bunlar 'yazılı ton' ve 'bakış açısı'dır.

Tonalite (ton özelliği) makalenin içeriğinin metinde tartışılan kişi, şirket, organizasyon veya ürün için uygun (olumlu) veya uygunsuz (olumsuz) olup olmadığını belirlemek için öznel bir değerlendirmenin kullanıldığı bir analizdir. Tonu değerlendirmenin çeşitli yolları vardır. En yaygın olanlarından biri “pozitif”, “nötr” veya “olumsuz” olarak basit bir sınıflandırmadır. Bu yöntem birkaç farklı yaklaşım kullanılarak uygulanabilir. Birincisi, makalenin genelinin tonalitesinin değerlendirmesidir. Diğer yaklaşımlar, belirli bir sözün, kodun veya bir makalede görülebilecek belirli bir mesajın tonunu değerlendirmedir. Her makale tipik olarak ayrı ayrı değerlendirilir ve bulgular medyanın tonunun genel bir değerlendirmesini sunmak için toplanabilir. Nitel içerik analizi, bir dereceye kadar nicel içerik analizin içine dahil edilebilir veya birlikte yürütülebilir. Örneğin, metnin tonunu belirlemek için pozitif ve negatif kelimeler ve ifadeler analiz edilebilir. Ayrıca, analistler kodlama sırasında bağlamsal faktörlerle ilgili notasyonları kaydedebilirler. (Michaelson, Ann Griffin, 2005). İçerik analizinde bakış açısı oldukça önemlidir; çünkü bakış açısı gazetenin ne tür bir politika kullandığını ve özellikle ne tür noktaları yansıttığını anlamamıza olanak sağlayan değişkendir. İncelenen makalelerdeki bakış açısı, ne kadar farklıysa, belirli bir gazetenin demokratik vizyonunu o kadar çok algılayabilirsiniz. Bu analizde kullanılan kategorilerin çoğunu iç politikada dikkate alınıp alınmadıklarını görmek için bakış açısına göre birleştirmeye çalışacağız.

Ele alınan gazetelerde, ulusal veya yerel iç politikaya dair makaleler analiz edilecektir. Böylece, politik kapsama alanı ve gazetecilik haberlerin bakış açısı ile bu raporların seçkinlere (elitlere) ve/veya politik partilere endekslenip endekslenmediği görülecektir. Ele alınan her iki gazetede de aynı konumda olan iç politika makaleleri ön- kapak sayfası, yerel - iç ve uluslararası- dış haberler olmak üzere analiz edilecektir. Özel editoryal yazılar veya köşe yazıları çalışmanın örnekleme dışında tutulacaktır, çünkü bu çalışmanın amacı gazeteciler tarafından bildirilen haberlere odaklanmaktır.

İçerik analizinde kullanılan metodoloji spesifik olarak *ton* ve *konu* şekline kategorilendirilmiştir. Bu kategorilendirme, Benson ve Hallin’in (2017) çalışmaları örnek alınarak belirlenmiştir. Ayrıca kategorilendirme esnasında, Patterson’un (1994) kitabında yer alan kavramlardan da yararlanılmıştır. Patterson tonu, politikaya ilişkin gazetecilik sesini, (tarafli, tarafsız, olumlu, olumsuz veya karışık gibi) yakalamak olarak tanımlar. Bu nedenle gerçekleri sunan, ortaya koyan makaleler -gerçekler olumsuz etki yaratsa bile- *tarafsız* makale

olarak kodlanacaktır. *Karışık* makaleler ise politika veya politikacılar hakkında bir takım olumsuz gazeteci yorumları içeren makalelerdir. Makalenin *olumsuz* ya da *tarafli* olarak kodlanan bir makalede ise, metnin içinde yer alan olumsuz parçaların tonunun gerçek anlamda makalede baskın olması şartına bağlıdır.

Bu analizin ikinci kategorisi ise bakış açısını ortaya koyma amaçlıdır. Demokratikleşmiş bir basının bakış açısı, devlete ait olan veya olmayan örgütlerin, aynı zamanda bireylerin farklı seslerini duyurmada etkilidir. Bu noktada Benson ve Hallin'in Fransız ve Amerikan gazetelerindeki bakış açılarını değerlendirdikleri çalışma dikkate alınmıştır. Söz konusu çalışmaya göre makaledeki bir paragrafın bakış açısını yansıtabilmesi için iki faktöre sahip olması gerekir: (1) direk ya da dolaylı alıntı yapılan sosyal bir aktörün olması; (2) gazeteci-yazarın görüş veya yorumda bulunması.

Yukarıda belirtildiği gibi bakış açısı devlet ve devlet dışı organizasyonlar ile bireyler olmak üzere sınıflandırılabilir. Ayrıca, bakış açısının alt kategorileri aşağıdaki gibi olacaktır:

-Gazeteci (*yazar*)

-Yönetim (yürütme) /adli (*başkan, başbakan, kabine üyeleri, devlet memurları, polis, yargı*)

-Politik parti (*parti lideri, parti aktivisti veya üyesi*)

-Sivil toplum (*sendika temsilcisi, sosyal hareket veya çıkar grubu, akademik, diğer uzmanlar, dini görevli, medya*)

-İşveren örgütü, işletme teşebbüsü

-Sıradan vatandaşlar

-Yabancı aktörler

Bu çalışmada yapılacak olan nitel içerik analizinde tarihsel periyodlar üçe bölünmüştür: 1990-2000, 2001-2010, ve 2011-2017. Üç periyodik çerçevedeki bölünme, burada incelenen değişkenlerin zamanla nasıl şekillendiğini ve küreselleşmenin bu haberleri zamanla daha benzer hale getirip getirmediğini görmek içindir. İtalyan ve Türk gazetelerinin iç politikalarına dair genel bir tabloyu veren içerik analizinden sonra, araştırma derinlemesine görüşmeye odaklanmıştır. Derinlemesine yapılan görüşme bir araştırma planı için oldukça kullanışlı bir

yöntemdir, çünkü açık uçlu ve keşif odaklı bir araştırmaya imkân tanır. Ayrıca, görüşme yapılan kişinin konu hakkındaki bakış açısını, duygu ve düşüncesini ayrıntılı bir şekilde anlamaya yardımcı olur.

Derinlemesine görüşme tekniği, İtalya ve Türkiye basın sistemi ile bu iki ülkedeki gazetecilik profesyonelliği hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır. Araştırma kapsamında seçilen gazeteler, sahip oldukları farklı bakış açıları ve bölgeye olan yayımları dolayısıyla seçilmiştir. Bu bağlamda, İtalya'da görüşülen gazetecilerin çalıştıkları gazeteler şu şekildedir: *La Repubblica, Corriere della Sera, La Stampa; Il Mattino e Libero*. Türkiye ile ilgili olarak dikkate alınan gazeteler ise şunlardır: *Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Sabah ve Akşam*. Her iki ülke için adı geçen gazeteler ulusal ve günlük yayın yapan gazetelerdir. Bu gazetecilerle yapılan röportajlar Hallin ve Mancini'nin (2004) profesyonelleşme, daha ziyade gazetecilik profesyonelliği olarak adlandırdıkları kategorizasyonu belirleme amaçlıdır. Her iki ülkede de basının durumu hakkında daha detaylı bilgi alma adına derinlemesine görüşmenin oldukça önemli ve gerekli olduğunu bir kez daha belirtmek gerekir. Gazetecilerle yapılan bu görüşmede 12 soru sorulmuştur. Görüşme soruları üç temel kategoriye ayrılmıştır. Bunlar: *kliyalizm, profesyonellik ve özerkliliktir*. Bu kategoriler, araştırmanın mikro seviyesini tamamlamak için faydalı olan ve bu araştırmaya daha zengin bir bakış açısı kazandıran detayları görmenin daha kolay olmasını sağlayan anahtarlardır. Ayrıca gazetecilerin çalışma programları ve fiziki koşullar nedeniyle İtalyan gazetecilerle görüşme elektronik posta yolu ile gerçekleştirilirken, Türk gazetecilerle yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır.

Derinlemesine görüşmelerin kategorilendirilmesinde kullanılan profesyonellik terimi Hallin ve Mancini'ye aittir (2004) ki gazeteciliğin sistematik bir bilgisinin ya da doktrinini olmadığını ileri sürerler.

Örgün 'profesyonel' eğitim giderek yaygınlaşmış ve gazeteciliği bir meslek ve sosyal bir kurum olarak tanımlamakta sıklıkla rol oynamıştır. Ancak, açıkça gazetecilik pratiği için gerekli değildir; ve profesyonellik ile örgün eğitim arasında güçlü bir ilişki yoktur. Profesyonelleşme hakkında düşünmenin bir yolu da farklılaşma teorisini dikkate almaktır; gazeteciliğin yüksek derecede profesyonelleşmesi, gazeteciliğin bir kurum ve uygulama şekli olarak diğer kurumlardan ve uygulama biçimlerinden - siyaset; veya Bourdieu'nun sosyolojisi bağlamında

ifade etmek gerekirse, gazeteciliğin siyasal alan dahil diğer sosyal alanlardan- kayda değer özerkliğe sahip ayrı bir alan olarak gelişmesi ile ilgilidir. Siyasi paralelliğin çok yüksek olduğu yerlerde, medya örgütleri, siyasi örgütlere ve parti siyasetine derinlemesine bağlı olan gazetecilere sıkı sıkıya bağlıyken, profesyonelleşmenin düşük olması muhtemeldir: bu durumda gazeteciler özerklikten yoksundur ve gazeteciliğin medyanın bağlı olduğu siyasi aktörlerin amaçları dışında, ayrı bir ortak kültür ve bir sosyal amaç duygusundan da yoksun olmaları olasıdır.

4.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırma için dikkate alınan örneklem 1990 – 2017 yılları arasını kapsamaktadır. Mevcut araştırmanın amaçlarından biri küreselleşme ile ulus-devlet arasındaki ilişkiyi analiz etmek ve bu ilişkinin özellikle de seçili ülkelerin medya sistemi ve basın üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu nedenle araştırmanın örnekleminde periyodik bir zaman dilimi ele alınmıştır. Birçok yazar tarafından küreselleşmenin patlama yaptığı yıl olarak kabul edilen 90lar, araştırmanın başlangıç tarihi olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte, iki farklı ülkenin ele alındığı bu araştırmada alan-yazın taraması karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve alan-yazın taramasından varılan sonuca göre deneysel bir araştırmaya ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle araştırmada nitel bir yöntem olan karşılaştırmalı içerik analizi yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini spesifik olarak İtalyan ‘Corriere della Sera’ ve Türk ‘Hürriyet’ gazeteleri oluşturmaktadır. Bu iki gazetenin seçilme nedeni ise ulusal günlük yayın yapmaları, yayınladıkları ülkelerde tiraj oranlarının benzer olması, benzer vizyona ve tarihsel geçmişe sahip olmaları olarak kabul edilebilir.

İçerik analizi için, 1990’dan 2017’ye kadar olan dönemi kapsamak şartı ile her iki ülkeden gazeteler iki ayda bir sayı rastgele olarak seçilmiştir. Değerlendirmede ise iç politika temel alınmıştır. Bununla birlikte, çalışmaya farklı ve daha geniş bir bakış açısı katma öngörüsü ile araştırmada derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. 5 İtalyan ve 5 Türk gazeteci olmak üzere toplam 10 gazeteci ile mülakat yapılmıştır. Görüşme yapılan gazeteciler, bağlı buldukları ülkelerde ulusal yayın yapan ve geniş bir dolaşıma sahip olan gazetelerde çalışmaktadır. Ayrıca, daha derinlemesine bilgi edinmek adına farklı görüşlere sahip

gazetelerde çalışan gazetecilerle görüşme tercih edilmiştir. Bu çalışma kapsamında belirlenen ana konu *profesyonel gazetecilik* ki Hallin ve Mancini'nin modelinde sık sık tekrarlanan ve araştırmanın daha spesifik olmasını sağlayan bir kategoridir. Gazetecilere sorulan sorular toplam 12 soru olmak üzere 3 farklı kategoride sınıflandırılmıştır. Bunlar: *kliyalizm, profesyonellik ve özerklilik*.

4.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları arasında, içerik analizi ile ilgili olarak çeşitli değişkenlerin olabileceği gerçeği dikkate alınmıştır. Ayrıca, araştırmanın bir diğer veri toplama yöntemi olan derinlemesine görüşmede, araştırmaya dahil edilen tüm gazeteciler ile daha iyi ve detaylı bilgi alma adına yüz yüze görüşme tercih edilse de, fiziki koşullar ve çalışma temposundan ötürü bazı gazetecilerle görüşme elektronik posta yoluyla gerçekleştirilmiştir ki bu durum gazeteci yaklaşımlarında farklılıklar yaratabilir.

4.7. Araştırmanın Kapsamı

Giderek daha da küreselleşen dünyada, bir olgunun mekânsal ve zamansal süreci oldukça önemlidir. Bu nedenle bir olgunun yaygınlaşmasını ve derinleşmesini anlayabilme ve tanımlayabilme adına uluslararası çalışmaların gerekli ve önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle mevcut araştırmanın içeriğinde, 1990'dan 2017'ye kadar olan süreçte İtalyan ve Türk gazetelerinin benzerlik ve farklılıkları, daha spesifik olarak bu iki ülkenin iç politikalarına ve bakış açılarına odaklanılmıştır. Söz konusu karşılaştırma, yalnızca küreselleşmenin bu iki ülkenin iç politikasına etki edip etmediğine değil, aynı zamanda bu iki ülkenin zaman içinde ne tür bir iç politikaya sahip olduğunu ve farklı bakış açılarının ne kadar değiştiğini belirlemeye yardımcı olacaktır. Derinlemesine görüşmede ise benzer bir yaklaşım ile İtalyan ve Türk gazetecilerin kayırmacılık-yandaşlık, profesyonellik ve özerklik konularında sahip olduğu görüşlerin benzerlik ve farklılıkları ortaya koyulacaktır. Bu araştırmanın içeriği burada daha da hassas olmaya başlamaktadır, çünkü mülakat her ne kadar 3 ana kategoriye

ayrılrsa da önemli olan, yeni bakış açıları veren ve araştırmayı genişleten katılımcıların farklı cevaplarıdır.

4.8. Araştırma Bulguların Analizi

Araştırmada kullanılan içerik analizinden elde edilen sonuçlar Sosyal Bilimler için İstatistik Programı (SPSS) programında test edilecektir. İçerik analizine ilişkin yukarıda belirtilen bakış açısı ve iç politikanın aktörleri gibi değişkenler her bir ülke için ayrı ayrı analiz edilecektir. Seçilen periyodlar üçe ayrılmaktadır: ilki 1990-2000 arasını kapsayan dönem; ikincisi 2001-2010 arası; üçüncü ve son olarak da 2011-2017 arasıdır. Bu nedenle bulgular on yıllık ya da toplam olacak şekilde sunulacaktır. 1990'dan 2017'ye kadar devam edecek olan zaman diliminde her iki ayda bir gazete sayısı rastgele şekilde seçilecektir. Derinlemesine görüşmede ise tartışma konusu olarak belirlenen üç kategori üzerinden (klijentalizm, profesyonellik ve özerklik) İtalyan ve Türk gazetecilerle yapılan röportajın söylemsel bir analizi ortaya koyulacaktır. Bazı gazetecilerden alınan cevaplar, diğerlerine nazaran daha önemli ya da kritik bulunduğu için doğrudan aktarılacaktır. 5 Türk ve 5 İtalyan olmak üzere toplamda 10 gazeteci ile görüşülmüştür. Elektronik posta yolu ve yüz yüze görüşme ile yapılan mülakatlar 45 dakika ile 1 saat arası sürmüştür.

4.9. 'Corriere della Sera' Gazetesi

'Corriere della Sera', 1876'da Milano'da kurulan ve günlük yayınlanan bir İtalyan gazetesidir. RCS Media Group tarafından yayınlanan, dolaşım oranı ve okuyucu sayısı ile İtalya'nın önde gelen gazetelerindendir. Gazetenin mottosu ise: '*fikirlerin özgürlüğü*'dür (Albertini, 2012). 'Corriere della Sera', en yaygın İtalyan gazetelerinden biridir ve ilk kez 5 Mart 1876'da Milano'da bir öğleden sonra baskısı ile (bu aynı zamanda ismin seçim nedenidir) ortaya çıkmıştır. İlk yöneticisi Independent ve "Il Secolo" da gazeteci olan otuz dört yaşındaki Napoliten Eugenio Torelli Viollier'dir. İlk sayının geliri, hayır kurumlarına sunulur. 'Corriere della Sera' Milano'nun merkezinde, Galleria Vittorio Emanuele'de kurulmuştur. Yönetici Viollier işbirliği için üç arkadaşını seçmiştir: başeditör Ettore Teodori Bruni, Raffaello Barbiera ve Giacomo Raimondi.

TABLO 13: Corriere Della Sera

Corriere della Sera

Corriere.it

Corriere TV

CORRIERE DELLA SERA

Kısa adı	CorSera
Ülke	 İtalya
Dil	İtalyanca
Tür-dağıtım bölgesi	Ulusal basın
Kurucu	Eugenio Torrelli Viollier
Kuruluş tarihi	5 Mart1876
Editor	RCS Medya Grubu
Tiraj	296 005 (Aralık 2018)
Basılı dağıtım	206 874 (Aralık 2018)
Dijital dağıtım	71 515 (Aralık 2018)
Yonetici	Luciano Fontana
Web adresi	corriere.it

İlk baskıda, bu gazetenin bakış açısını ve misyonunu ortaya koymak için şu sözler söylenmiştir;

Hanedanlığı ve tüzüğü (yasayı-statüyü) korumak istiyoruz; çünkü İtalya'ya bağımsılık, birlik, özgürlük ve düzen verdiler. Nezaket içinde (zerafet-merhamet) bu harika gerçeği

gördüler: Roma, onu on bir yüzyıl boyunca elinde tutan papa tarafından serbest bırakıldı [...]. Biz ılımlıyız, yani,şimdiye kadar seçmenlerin tercihlerinin varolduğu ve organizatörü Cavour Kontu olan partiye mensubuz, -ve sonuç olarak- güce[...] Birleşik İtalya, mahkum edilen (kederli) papaların zamansal gücü, yeniden örgütlenmiş ordu, dengeye yakın finansman: işte ılımlı partinin işi. Biz ılımlıyız, bu da hükümetin yaptığı her şeye elimizi çırpmamız (alkış tutmamız) anlamına gelmez. Radikal baylar, aramıza girin, gruplarımıza girin, konuşmalarımızı dinleyin.

Tablo 14 : Corriere della Sera gazetesinin son yıllardaki tirajı

YIL	Toplam Dağıtım (basılı +dijital)	Dijital Dağıtım	Basılı dağıtım	Tiraj
2018	278 389	71 515	206 874	296 005
2017	289 723	73 154	216 569	310 275
2016	318 217	72 332	245 885	332 759
2015	397 255	80 447	316 808	410 224
2014	393 792	81 919	311 873	411 077
2013	457 762	99 145	358 617	464 265

www.adsnotizie.it ADS (Accertamenti diffusione stampa, 16.05.2019)

‘Corriere della Sera’ gazetesinin tarihçesine bakıldığında sadece sahiplik yapısında değil, isminde de değişiklik yapıldığı, faşist dönemde neredeyse bir aylık süre boyunca gazetenin askıya alındığı, merkezinin yine faşist dönemde bombalandığı ve bu nedenle merkezinin yerini değiştirdiği görülmektedir.

4.10. Hürriyet Gazetesi

'Hürriyet', 1 Mayıs 1948 tarihinde Sedat Simavi tarafından 48 kişilik bir kadroyla kuruldu. İlk haftasında 50.000 satış yapan Hürriyet, Simavi'nin 59'uncu ve son sayısıydı. Ocak 2018'den bu yana Türkiye'de yaklaşık olarak 319.000 civarında tiraj ile en yüksek orana sahiptir. Hürriyet ana akım, liberal ve muhafazakâr eğilimdedir. Günümüzde ise Doğan Medya grubundan Demirören Holding'in himayesine geçmiştir.

TABLO 15: Hürriyet Gazetesi

HÜRRİYET	
Ülke	Türkiye
Dil	Türkçe
Tür	Ulusal basın
Kurucu	Sedat Simavi
Kuruluş Tarihi	1 Mayıs 1848
Editor	RCS Medya Grubu
Tiraj	290,000 (Haziran 2018)
Yönetici	Hasan Kılıç
Web adresi	Hurriyet.com.tr

TAB 16: Hürriyet gazetesinin son yıllardaki tirajı

YIL	TIRAJ
2018	290.000
2017	320.000
2016	343.000
2015	365.000

Gazatetrajlari.com'dan alınmıştır. (16.05.2019)

Ürdün ve Irak orduları Filistin'e girdi

İnönü'nün Makalesi

SAYIYORUZ HALUKA BİR MUKADDİM İÇİN BİR NE
SİZİN TARİHİ İZİNİN İZİNİ BİRİZ İZİN İZİN

Özellikle önemli bir konuya değinerek bu konuyu sadece
İnönü'nün makalesinde değinmekle yetinmekle kalmak
ve diğer bir konu olarak bu konuyu sadece bu
konuda bir makale olarak

Ürdün Kralı Abdullah Arap orduları başkomutanı oldu

Yahudi kıtaları Kudüs şehrinin kapılarına dayandılar

BİR GAZETE

YENİ BİR HİZMET ÜRSÜDÜ

Yeni bir hizmet ürsüdü...
Bu gazete...
Yeni bir hizmet ürsüdü...
Bu gazete...

Yeni bir hizmet ürsüdü...
Bu gazete...
Yeni bir hizmet ürsüdü...
Bu gazete...

Orta Asya sokulmak için

Ruslara cevirdi entrikalar

Bu makale...
Orta Asya sokulmak için...
Ruslara cevirdi entrikalar...

CELAL BAYAR DİYOR Kİ:

Devletler Partisi programı bir hafta içinde...
Devletler Partisi programı bir hafta içinde...
Devletler Partisi programı bir hafta içinde...

Kırsal bir can, fakirlik ve açlık korkusuyla...

ANKARA'DA BİR ULUŞAYET

Mecliste münakaşalar

Meclis üyeleri...
Meclis üyeleri...
Meclis üyeleri...

BİRİZ HALUKA BİR MUKADDİM

Beşyapıda 25 Temmuz eklendi

Yukarıda 'Hürriyet'in ilk sayısının ilk sayfasını görebilirsiniz.(www.hurriyet.com.tr. 15 Mayıs 2019).

4.11. ‘Corriere della Sera’ ve ‘Hürriyet’ Gazetelerinin 1990-2017 Yıllar arasında Karşılaştırmalı Nitel İçerik Analizleri

Krippendorff’a göre içerik analizi veriden onun içeriğine ilişkin tekrarlanabilir ve geçerli sonuçlar çıkarmak üzere kullanılan bir araştırma tekniğidir. Rositi ise içerik analizini, iletişim olgularındaki (düzenleyici, mesaj, alıcı, ve onların ilişkisi gibi) belirli hipotezlerin kontrolüne yönelik bir yöntemler seti olarak tanımlar (Rositi, 1971). Kerlinger’in kitabında ise içerik analizinin tipik tanımı şu şekilde yapılmıştır: içerik analizi değişkenlerin ölçülmesi amacıyla iletişimi sistematik, objektif –nesnel ve nicel bir biçimde incelemek ve analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir. Nitel içerik analizi ise, metinlerden elde edilen verileri analiz etmede kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir. Kullanılan diğer yöntemler ise etnografi, fenomenoloji, tarihsel araştırma ve yerleşik (grounded) teoridir. Niteliksel içerik analizinin kullanıldığı çalışmalar incelenen metnin içeriğini ve bağlamsal yapısını göz önünde bulundurarak kullanılan dilin karakteristiğine yoğunlaşır (Tesch, 1990).

İçerik analizi esnasında ele alınan metin yazılı, basılı veya elektronik formatta olabileceği gibi, anlatı yanıtlarından, açık uçlu sorulardan, odak grup görüşmelerinden, gözlemlerden, veya makale, kitap gibi yazılı medya materyellerinden oluşabilir. (Kondracki ve Wellman, 2002). Niteliksel içerik analizi, büyük veya uzun sayılabilecek metinleri benzer anlam ifade eden verimli kategorilere ayırtmak ve araştırmanın amacına uygun sınıflandırma yapmak adına dili yoğun bir şekilde inceleyen, dolayısı ile kelimeleri saymanın ötesinde bir yöntemdir (Weber, 1990).

Bu çalışma, İtalyan ve Türk gazetelerinde yer alan politik yerel haberlere ilişkin iki değişkeni ortaya koymayı amaçlayan niteliksel bir içerik analizine odaklanmıştır. Politik yerel haberlerin çeşitliliği ve ayrıca içerik analizinde kullanılan yazılı ton ve bakış açısı kategorizasyonu yalnızca niceliksel bir incelemeye uygun değildir. Bu çalışmada kullanılan değişkenler, Benson ve Hallini’nin (2007) Fransız basınına, -Hallin ve Mancinin’in (2004) ‘Kutuplaşmış Çoğulcu Model’inde de yer alan- ABD ile -Liberal Model’de yer alan- karşılaştırmasından temel alınmıştır. Söz konusu modellerin özellikleri ve araştırmaya konu olan iki ülkedeki medya sisteminin devlet ile olan ilişkisi göz önüne alındığında karşılaştırmalı bir analizin mümkün olduğu ortadadır. Ayrıca, ‘Kutuplaşmış Çoğulcu Model’in karakteristiği Türkiye

örneği için oldukça uygun görölmektedir ki bu durumda içerik analizinin aynı –benzer medya sistemine ait olan iki ÷lke arasında yapılması gerekir. Bu çalışmanın da asıl amacı bu iki ÷lkeye ait basılı medyanın içerik analizi yolu ile benzerlikleri ve farklılıklarını ortaya koymaktır.

Bu bölümde daha derin bir içerik analizi yer alacaktır, fakat daha ayrıntılı olarak ilerlemeden önce, söz konusu analizin mevcut çalışmanın amacı ile olan ilişkisi ve bu çalışmada kullanılma gerekçesine yönelik daha ayrıntılı bilgi vermek yerinde olacaktır.

Öncelikle, Patterson'un demokrasi ile ilgili sözlerini dikkate almak analizin türü konusunda mühimdir. Patterson, demokrasinin kendi alanında etkili bir şekilde hareket eden özgür bir basın olmadan başarılı bir şekilde çalışamayacağını altını çizerek. Problem ise basının siyasi kurumlar ile olan ilişkisinde ve siyasi kurumların işlerini üslenmesi beklentisi olduğunda ortaya çıkar. Bu yönde bir eğilimin olması, bize Karşılaştırmalı Medya Sistemleri Modeli'ni, özellikle de 'Kutuplaşmış Çoğulcu Model'i hatırlatır ki bu modele göre basında profesyonelleşmenin rolü ile siyasi yapılanma arasında paralellik vardır. Bu da mevcut çalışmadaki analizin temel taşıdır. Bu araştırmada uygulanacak olan içerik analizi, temelini Benson ve Hallin'in (2007) çalışmalarından almış ve kategorizasyonu bu yönde yapmıştır. Karşılaştırmalı içerik analizinin çalışmaya olan uygunluğu sadece iki farklı ÷lkeni basınına karşılaştırmadan dolayı değildir; aynı zamanda ayrıca araştırmanın kategorize edilmesi için doğru şemayı bulacağımız hipotez ve analiz özelliklerini bağdaştırarak ilişkilendirebilecek olmasıdır.

Patterson'un (1994) kitabında yer verdiği, White'ın basınla ilgili düşünceleri şöyledir: 'basının gücü ilkindir, insanların ne düşüneceğini ve konuşacağını belirler – tıpkı diğer uluslarda tiranlar, rahiplerin sahip olduğu bir otorite gibi'. White'nin sözleriyle basının insanlar ve gündem belirleme üzerindeki etkisi hissedilebilir, bu nedenle basın haberlerini takip etmek gerekli ve önemlidir. Bir diğer taraftan, bu haberlerin gazeteciler tarafından nasıl aktarıldığının da önemi vardır, çünkü 'Kutuplaşmış Çoğulcu Model'de gazetecilik profesyonelliğinin oranı düşüktür. Ayrıca, onların düşüncelerinin haberlerine nasıl yansıdığını görmek, daha fazla referansta buldukları siyasi konuların neler olduğunu anlamak ilginçtir.

Araştırma kapsamında uygulanacak olan içerik analizi 1990'dan 2017'ye kadar olan dönemi kapsamakta ve her iki ÷lkenin iç haberlerinde küreselleşme olgusunu anlamaya çalışarak karşılaştırma imkânı sunmaktadır.

4.11.1. ‘Corriere della Sera’ ve ‘Hürriyet’ arasında ‘Kullanılan Dilini Niteliği’ Açısından İçerik Analizi

Siyasi alana yakın olmalarına rağmen, İtalya ve Türkiye olumlu ya da taraflı kapsama girmiyor gibi görünmektedir. Bu iki ülke basınında, Hallin ve Mancini’nin modelinden beklenenin aksine, her iki ülkeye ait gazetede zaman içinde hâkim olan ton tarafsız olarak görülmektedir ki bu her iki ülke basınının da daha kritik olabilmesini sağlar. Tarafgir yayın ise neredeyse görülmemektedir.

Elbette, eleştirel raporlamanın daha ayrıntılı bir analizi, başka birçok boyutu da içermelidir, ancak, bulgular siyasi alana yakın olmanın, İtalya basınının hükümete bağlı kurumları ve makamları daha az eleştireceği hipotezini ortaya koymaktadır. Dördüncü hipotezin her iki ülkenin de siyasi haberlerde zaman içinde olumlu ya da partizan-taraflı bir ilişkiye sahip olmaması gerçeğinden açıkça ayrıldığı görülmektedir. Zaman içinde fark edilebilecek olan şey ise, her iki gazetenin gittikçe daha az politik haberleri yansıtmaması ve bu tonun giderek daha nötr-tarafsız olmasıdır.

Her iki gazetede de zamanla politik haberlerin azaldığı görülmektedir. Örneğin, İtalyan ‘Corriere della Sera’ gazetesinde 1990-2000 yılları arasında 233 haber yer alırken, 2001-2010 yılları arasında bu sayı 164’e, 2011-2017 yılları arasında ise 93’e düşmüştür. Benzer bir durum Türkiye örneğinde de görülmektedir ki 1990-2000 yılları arasında 354 olan makale sayısı, 2001-2010 yılları arasında 247’ye, 2011-2017 yılları arasında ise 123’e düşmüştür. Devlet müdahalesinin medyaya olan etkisine karşı koymak, İtalya ve Türkiye basınının kendisini geleneksel olarak tarafsız bir gözlemci değil, kamusal alana bir katılımcı olarak gördüğü gerçeğini ortaya koyar. Bu, İtalyan ve Türk gazetelerinin sadece nötr-tarafsız değil aynı zamanda olumsuz ve karışık bir ton da kullandıklarını tezahür etmektedir. Her iki ülke basınının da kamu bekçisi (watchdog) sorumluluklarını göz önünde bulundurarak eleştirel kapsamda eşit oldukları görülebilir.

İtalyan ve Türk basınının politik aktörlere-elitlere daha yakın olduğunu öne süren hipotez, İtalyan ve Türk gazetelerinin temsil ettikleri bakış açıları nedeni ile desteklenmemiştir (Bakınız Tablo

8a ve 8b). Hükümet ve yargı organlarına yönelik oran ise her iki ülkede de neredeyse aynı seviyededir. Siyasi partiler İtalyan basınında nispeten daha sık, Türk basınında ise daha istikrarlı bir pozisyonda görülmektedir. Tüm siyasi seçmenleri, yasa belirleyicileri, parti liderlerini ve devlet görevlilerini hesaba katarsak şu sonuca ulaşırız: İtalyan ve Türk basınında görüşlerin yarısını siyasi elitler-seçkinler oluşturur, fakat gazetecilerin görüşleri de zamanla artış göstermektedir.

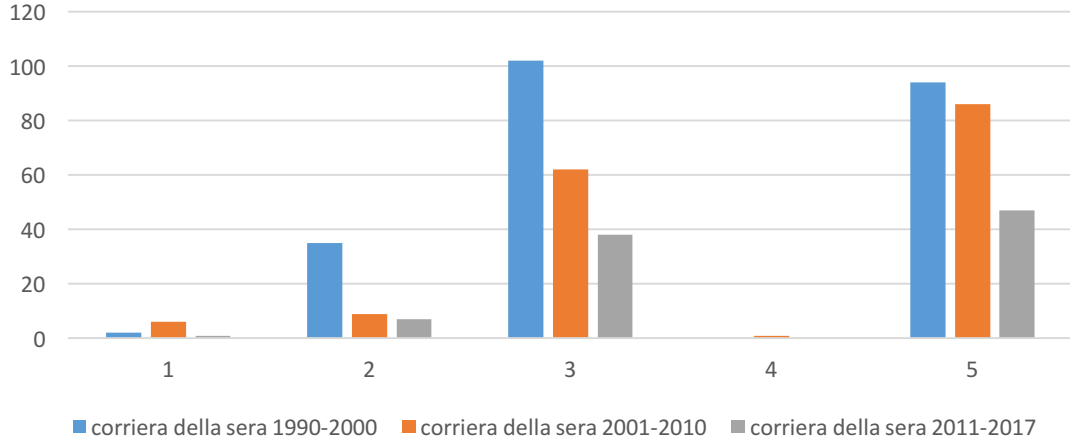
Tab.17a: 1990-2017 Yılları Arasındaki Corriere Della Sera Gazetesine Ait ‘Yazılı Ton’ Verileri(oranı)

	Olumlu	Olumsuz	Karışık	Yandaş	Tarafsız	Toplam
Corriere Della Sera 1990-2000	0,9%	15%	43,8%	-	40,3%	233
Corriere Della Sera 2001-2010	3,7%	5,5%	37,8%	0,6%	52,4%	164
Corriere Della Sera 2011-2017	1,1%	7,5%	40,9%	-	50,5%	93

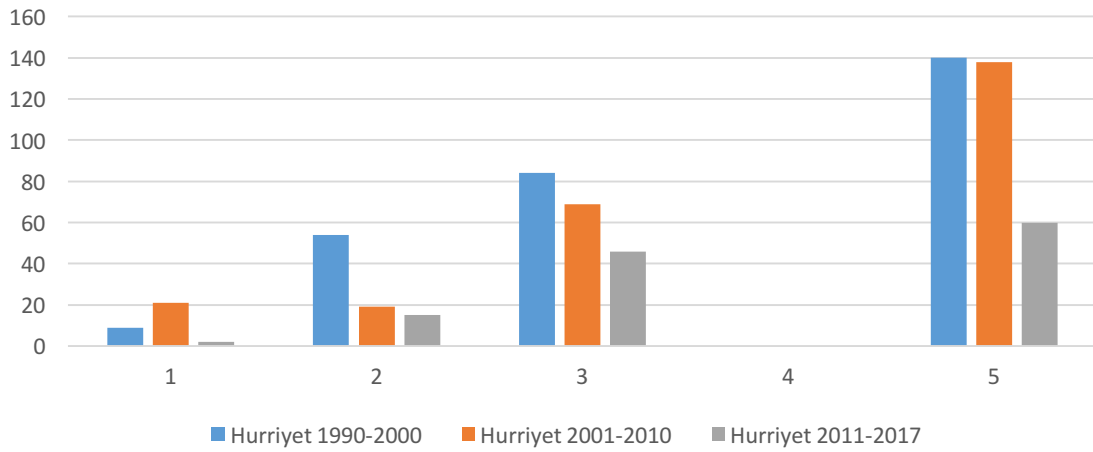
Tab.17b: 1990-2017 Yılları Arasındaki Hürriyet Gazetesine Ait ‘Yazılı Ton’ Verileri(oranı)

	Olumlu	Olumsuz	Karışık	Yandaş	Tarafsız	Toplam
Hürriyet 1990-2000	3,1%	18,8%	29,3%	-	48,8%	287
Hürriyet 2001-2010	8,5%	7,7%	27,9%	-	55,9%	247
Hürriyet 2011-2017	1,6%	12,2%	37,4%	-	48,8%	123

CORRIERE DELLA SERA 'KULLANILAN DİLİNİ NİTELİĞİ'

HÜRRİYET 'KULLANILAN DİLİNİ NİTELİĞİ'

Tablo 18a: 1990-2017 Yılları Arasındaki Corriere Della Sera Gazetesine Ait ‘Yazılı Ton’ Verileri

	Olumlu	Olumsuz	Karışık	Yandaş	Tarafsız	Toplam
Corriere Della Sera 1990-2000	2	35	102	0	94	233
Corriere Della Sera 2001-2010	6	9	62	1	86	164
Corriere Della Sera 2011-2017	1	7	38	0	47	93
Toplam	9	51	202	1	227	490

Tablo 18a’daki veriler incelendiğinde 1990-2017 yılları arasındaki Corriere Della Sera Gazetesine ait ‘Yazılı Ton’ verileri görülmektedir. Corriere Della Sera gazetesinin yazılı ton verilerine ait olumlu değerlendirme başlığında, 1990-2000 yılları arasında olumlu değerlendirme başlığı altındaki haber sayısı 2 iken, bu sayı 2001-2010 yılları arasında kayda değer bir yükselişle 6’ya yükselmiştir. Ancak 2011-2017 yılları arasında olumlu değerlendirme sayısı büyük bir düşüşle 1’e gerilemiştir. Olumlu değerlendirme başlığı altındaki haberlerin yıllara göre azaldığı görülmektedir. Gazetenin olumsuz değerlendirme verileri ele alındığında, 1990-2000 yılları arasında olumsuz olarak değerlendirilen haber sayısının 35 iken, yıllar içerisinde bu rakamın kayda değer bir şekilde düştüğü görülmektedir. 2001-2010 yılları arasında olumsuz haber sayısı 9’dur. 2011-2017 yılları arasında olumsuz haber başlığı ufak bir değişimle 9’dan 7’ye düşmüştür. Corriere Della Sera gazetesinin karışık değerlendirme başlığı incelendiğinde, 1990-2000 yıllarına ait haber sayısı 102 iken bu sayısının 2001-2010 yılları arasında 62’ye, 2011-2017 arasında ise 38’e düştüğü görülmektedir. Yıllara göre karışık değerlendirme başlığı altındaki haberlerin düzenli olarak azaldığı görülmektedir. Corriere Della Sera gazetesinin 1990-2017 yıllarına ait yandaş değerlendirme başlığı altında sadece 2001-2010 yılları arasında bir haberin olduğu diğer yıllarda herhangi bir haberin yayınlanmadığı

görülmüştür. Gazetenin 1990-2000 yıllarına ait tarafsız değerlendirme haber başlığı altındaki haber sayısı 94'dür. 2001-2010 yılları arasında tarafsız değerlendirme haber başlığının küçük bir azalmaya 86'ya düştüğü ancak 2011-2017 yılları arasındaki veri ele alındığında bu rakamın büyük bir şekilde 47'ye düştüğü görülmektedir. Corriere Della Sera gazetesinin yazılı ton başlığına ait haberleri değerlendirildiğinde en fazla tarafsız değerlendirmeli haber yapıldığı, bu rakamın 227 olduğu görülmüştür. Tarafsız değerlendirmeli haberden sonra sırasıyla karışık (202), olumsuz (51), olumlu (9) ve yandaş (1) değerlendirmeli haber yapılmıştır.

Tablo 18b: 1990-2017 Yılları Arasındaki Hürriyet Gazetesine Ait “Yazılı Ton” Verileri

	Olumlu	Olumsuz	Karışık	Yandaş	Tarafsız	Toplam
Hürriyet 1990-2000	9	54	84	0	140	287
Hürriyet 2001-2010	21	19	69	0	138	247
Hürriyet 2011-2017	2	15	46	0	60	123
Toplam	32	104	214	0	374	657

Tablo 18b 'deki veriler incelendiğinde 1990-2017 yılları arasındaki Hürriyet Gazetesine ait 'Yazılı Ton' verileri görülmektedir. Hürriyet gazetesinin yazılı ton verilerine ait olumlu değerlendirme başlığında, 1990-2000 yılları arasında olumlu değerlendirme başlığı altındaki haber sayısı 9 iken, bu sayı 2001-2010 yılları arasında büyük bir yükselişle 21'e çıkmıştır. Ancak 2011-2017 yılları arasında olumlu değerlendirme sayısı 2'ye düşmüştür. Genel olarak olumlu değerlendirmenin dikkat çekici bir şekilde azaldığı görülmektedir. Gazetenin olumsuz değerlendirme verileri ele alındığında, 1990-2000 yılları arasında olumsuz olarak değerlendirilen haber sayısının 54 iken, yıllar içerisinde bu rakamın kayda değer bir şekilde

düştüğü görülmektedir. 2001-2010 yılları arasında olumsuz haber sayısı 19'dur. 2011-2017 yılları arasında olumsuz haber başlığı ufak bir değişimle 19'dan 15'e düşmüştür. Hürriyet gazetesinin karışık değerlendirme başlığı incelendiğinde, 1990-2000 yıllarına ait haber sayısı 84 iken bu sayısının 2001-2010 yılları arasında 69'a, 2011-2017 arasında ise 46'ya düştüğü görülmektedir. Yıllara göre karışık değerlendirme başlığı altındaki haberlerin azaldığı görülmektedir. Hürriyet gazetesinin 1990-2017 yıllarına ait yandaş değerlendirme başlığı altında hiçbir haberin yapılmadığı görülmektedir. Gazetenin 1990-2000 yıllarına ait tarafsız değerlendirme haber başlığı altındaki haber sayısı 140'dır. 2001-2010 yılları arasında tarafsız değerlendirme haber başlığının küçük bir azalmaya 138'e düştüğü ancak 2011-2017 yılları arasındaki veri ele alındığında bu rakamın dramatik bir şekilde 60'a düştüğü görülmektedir. Hürriyet gazetesinin yazılı ton başlığına ait haberleri değerlendirildiğinde en fazla tarafsız değerlendirmeli haber yapıldığı, bu rakamın 338 olduğu görülmüştür. Tarafsız değerlendirmeli haberden sonra sırasıyla karışık (199), olumsuz (88) ve olumlu (32) değerlendirmeli haber yapılmıştır. Gazete içerisinde yandaş değerlendirmeli hiçbir haber yapılmamıştır.

4.11.2. Corriere della Sera ve Hürriyet gazeteleri 'Bakış Açıları' İçerik Analizi.

Gazete haberlerinde yer alan görüşler, yayınlandığı o ülkenin ve ülke basınının ne kadar demokratikleşmiş olduğunu anlamamıza yardımcı olur. Bu bölümde ele alınacak olan içerik analizi İtalyan 'Corriere della Sera' ve Türk 'Hürriyet' gazetelerinde iç politikaya dair görüşler üzerine odaklanmaktadır. Bulgular hakkında yapılan yorumlar, Hallin ve Mancini'nin (2004) 'Kutuplaşmış Çoğulcu Model'de iddia ettikleri basının devletin ve elitlerin bakış açısına bağlı olması durumu ile ilişkilidir.

Hallin ve Mancini'nin Akdeniz ülkelerinde basının siyasi elitlere daha yakın olduğuna yönelik düşünceleri desteklenmemiştir, çünkü bu çalışmada, her iki ülkede de hemen hemen her on yıllık periyotta, 1990-2000 döneminde Türkiye örneği hariç, ilk olarak basında gazeteci bakış açılarının yer alması ikincil olarak da bakış açısının gösterme eğiliminin zamanla artmasıdır. İki ülke arasındaki karşılaştırmaya bakarsak, 1990 ve 2000 yıllarında en yüksek oranın İtalya'da gazetecilerin bakış açılarının olduğu, Türkiye'de ise yönetim üzerinde yoğunlaştığını görebiliriz. Zaman zaman her iki ülkede de , özellikle 2001-2010 yılları arasında Türkiye'de,

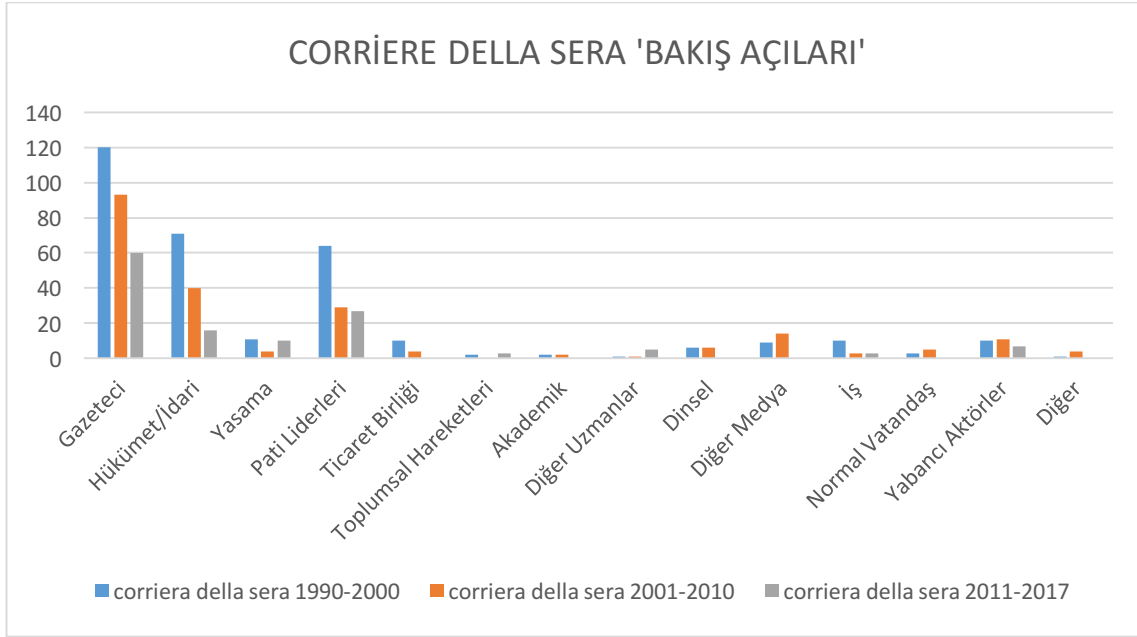
gazetecilik bakış açısındaki oranın artış görülmüştür. Yöneticiler ile ilgili olarak, İtalya'da düşünüş görülürken Türkiye'de son yirmi yıl içinde istikrarlı bir durum söz konusudur. Son on yılda Türkiye ile karşılaştırıldığında, İtalyan gazetesinde parti liderlerinin oldukça güçlü olduğu görülmektedir.

'Kutuplaşmış Çoğulcu Model'ise İtalya ve Türkiye arasında yalnızca makro seviyede bağlantılı görülmektedir, çünkü sonuçlar içerik düzeyinde belirtilen değişkenleri yansıtmamaktadır. Bu nedenle, medya sisteminin makro ve mikro levelleri arasında bir uyumsuzluk hissedilmektedir. Siyasi alana yakın olmasına ve siyasi paralellik göstermesine rağmen, İtalya ve Türkiye örneklerinde hükümet ve politikacılar için daha az kritik olma yönünde bir sonuca ulaşamamıştır. Ayrıca, İtalyan ve Türk basınının siyasi elitlere daha yakın olduğu sonucunun aksine zaman içinde farklı bakış açılarının ve gazetecilerin oranının arttığı görülmüştür.

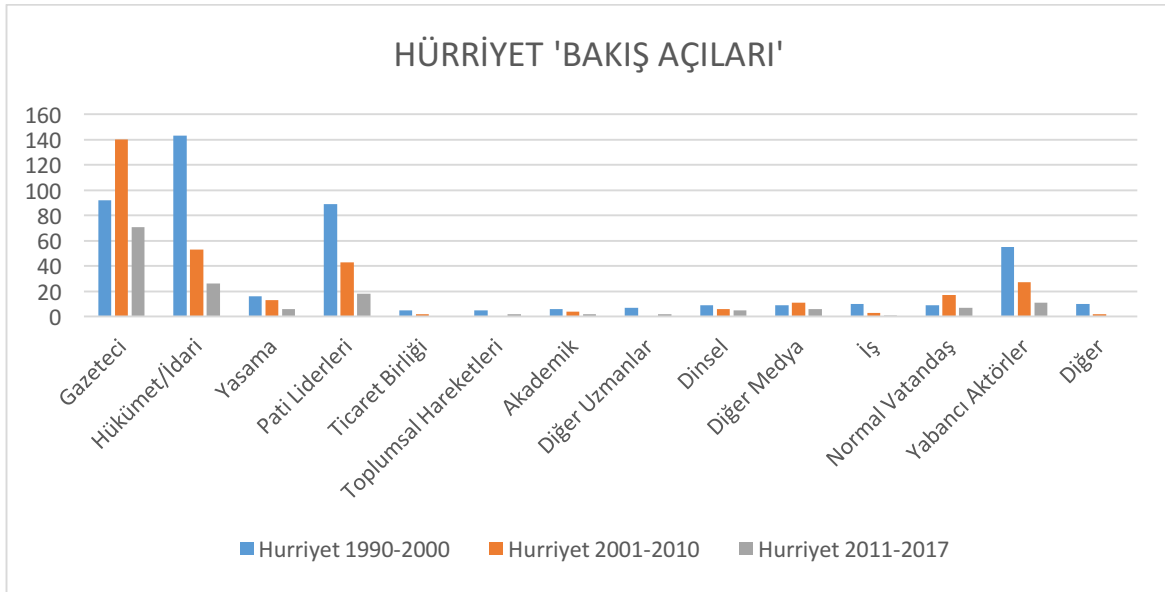
	Corriere Della Sera 1990-2000	Corriere Della Sera 2001-2010	Corriere Della Sera 2011-2017		Hurriyet 1990-2000	Hurriyet 2001-2010	Hurriyet 2011-2017
Gazeteci	37,5	43	45,9		19,8	43,6	45
Hükümet/ İdari	22,2	18,5	12,2		30,9	16,5	16,5
Yasama	3,4	1,9	7,6		3,5	4,1	3,8
Parti liderleri	20	13,4	20,6		19,1	13,4	11,4
Toplumsal hareketler	0,6	-	2,3		1,1	-	1,3
Ticaret Birliği	3,1	1,9	-		1,1	0,6	-
Akademik	0,6	0,9	-		1,3	1,2	1,3
Diğer Uzmanlar	0,3	0,4	3,8		71,5	-	-
Dinsel	1,9	2,8	-		1,9	1,9	3,1
Diğer Medya	2,8	6,5	-		1,9	3,4	3,8
İş	3,1	1,4	2,3		2,1	0,9	1,3
Normal Vatandaş	0,9	2,3	-		1,9	5,4	4,6
Yabancı Aktörler	3,1	5,2	5,3		11,9	8,4	7,9
Diğer	0,3	1,8	-		2,1	0,6	-

TABLO 19: Corriere della Sera ve Hürriyet gazeteleri 'Bakış Açıkları'(oranı)

Tablo 20 a

Tablo 20 b:

Tablo 20c:

	Corriere Della Sera 1990-2000	Corriere Della Sera 2001-2010	Corriere Della Sera 2011-2017	Toplam	Hürriyet 1990-2000	Hürriyet 2001-2010	Hürriyet 2011-2017	Toplam
Gazeteci	120	93	60	273	92	140	71	327
Hükümet / idari	71	40	16	127	143	53	26	257
Yasama	11	4	10	25	16	13	6	38
Parti Lideri	64	29	27	120	89	43	18	179
Ticaret Birliği	10	4	0	14	5	2	0	12
Toplumsal Hareketleri	2	0	3	5	5	0	2	8
Akademik	2	2	0	4	6	4	2	12
Diğer Uzmanlar	1	1	5	7	7	0	2	12

Dinsel	6	6	0	12	9	6	5	21
Diğer Medya	9	14	0	23	9	11	6	28
İş	10	3	3	16	10	3	1	19
Normal Vatandaş	3	5	0	8	9	17	7	34
Yabancı Aktörler	10	11	7	28	55	27	11	106
Diğer	1	4	0	5	10	2	0	17
Toplam	320	216	131	667	465	321	157	1070

Tablo 20c'deki veriler incelendiğinde 1990-2017 yılları arasındaki Corriere Della Sera ile Hürriyet Gazetesine ait 'Siyasi Bakış Açılırları' verileri görülmektedir. Böylece analiz edilen haberlerin bu haberler yansıyan bakış açılarını doğrulama amaçlanmaktadır. Bakış açıları altındaydı: Gazeteci, yönetim (yürütme) /adli, politik parti, sivil toplum (*sendika temsilcisi, sosyal hareket veya çıkar grubu, akademik, diğer uzmanlar, dini görevli, medya*), işveren örgütü, sıradan vatandaşlar ve yabancı aktörler kategorileridir.

Corriere Della Sera gazetesinin siyasi bakış açıları verilerine ait gazeteci başlığı incelendiğinde, 1990-2000 yılları arasında gazeteci başlığı altındaki haber sayısı 120 iken, bu sayı 2001-2010 yılları arasında 93'e, 2011-2017 yılları arasında ise 60'a düşmüştür. Yıllar arasında gazeteci başlığı altındaki haberlerin azaldığı görülmektedir. Corriere Della Sera gazetesinin 1990-2000'li yıllar arasında Hükümet / idari başlığı altındaki haberlerin sayısı 71'dir. 2001-2010

yılları arasında bu sayının büyük bir düşüşle 40'a, 2011-2017 yılları arasında ise dramatik bir şekilde 16'ya düştüğü görülmektedir. Hükümet / idari başlığı altındaki haberlerin yıllara göre büyük bir düşüşle 71'den 16'ya azaldığı görülmüştür. Gazetenin 1990-2000'li yılları arasında Yasama başlığı altındaki haber sayısı 11'dir. 2001-2010 yılları arasında bu sayı büyük bir düşüşle 4'e gerilemiştir. Ancak 2011-2017 yılları arasında bu rakam dramatik bir yükselişle 10'a çıkmıştır. Corriere Della Sera gazetesinin 1990-2000'li yıllar arasında parti lideri başlıklı haber sayısı 64 iken, bu sayı 2001-2010 yılları arasında büyük düşüşle 29'a gerilemiştir. 2011-2017 yılları arasında parti lideri başlıklı haber sayısı küçük bir değişimle 27'e düşmüştür. Corriere Della Sera gazetesinin 1990-2000'li yıllar arasında ticaret birliği başlıklı haber sayısı 10'dur. 2001-2010 yılları arasında ticaret birliği başlıklı haber sayısı bir önceki kategoriye göre 10'dan 4'e düştüğü gözlemlenmiştir. 2011-2017 yılları arasında ticaret birliği başlığı altında hiçbir haber yayınlanmamıştır. Gazetenin 1990-2000'li yıllar arasında toplumsal hareketler başlığı altındaki haberler ele alındığında, haber sayısının 2 olduğu görülmüştür. Corriere Della Sera gazetesinin 2001-2010 yılları arasında ticaret birliği başlığı altında hiçbir haber yapmadığı, 2011-2017 yılları arasında 3 haber yaptığı görülmüştür. Corriere Della Sera gazetesinin toplumsal hareketler başlığı altında yapılan haberlerde yıllar içerisinde bir yükseliş olduğu bulunmuştur. Corriere Della Sera gazetesinin akademik başlıklı haberleri incelendiğinde, 1990-2000'li yıllar arasında yer alan haber sayısının 2 olduğu, 2001-2010 yılları arasında bu sayının bir önceki yılda yer alan sayıyla aynı kaldığı ve 2011-2017 yılları arasında hiçbir haberin yapılmadığı tespit edilmiştir. Gazetenin diğer uzmanlar başlığı altındaki haberleri ele alındığında 1990-2000 ve 2001-2010 yılları arasında yayınlanan haber sayısının 1 olduğu, ancak 2011-2017 yılları arasında bu rakamın büyük bir yükselişle 1'den 5'e çıktığı görülmüştür. Corriere Della Sera gazetesinin 1990-2000 ve 2001-2010 yılları arasında dinsel başlıklı yer alan haber sayısının 6 olduğu, ancak 2011-2017 yıllarında ise dinsel başlıklı hiçbir haberin yayınlanmadığı tespit edilmiştir. Gazetenin 1990-2000 yılları arasında diğer medya başlığı altında yer alan haber sayısının 9 olduğu, 2001-2010 yılları arasında bu sayının 14'e yükseldiği, 2011-2017 yılları arasında ise hiçbir haberin yayınlanmadığı görülmüştür. Corriere Della Sera gazetesinin 1990-2000 yılları arasında iş başlığı altındaki haber sayısı 10'dur. 2001-2010 yılları arasında iş başlığı altındaki haber sayısının büyük bir düşüşle 3'e gerilediği ve 2011-2017 yılları arasında aynı şekilde iş başlığı altında yapılan haber sayısının 3 olarak devam ettiği tespit edilmiştir. Corriere Della Sera gazetesinin normal vatandaş başlığı altındaki

haberler ele alındığında, 1990-2000 yılları arasında yer alan haber sayısı 3'dür. 2001-2010 yılları arasında bu sayı büyük bir yükselişle 3'den 5'e yükselmiştir. Ancak 2011-2017 yılları arasında normal vatandaş başlığı altında hiçbir haber yayınlanmamıştır. Gazetenin yabancı aktörler başlıklı haberleri incelendiğinde, 1990-2000 yılları arasında haber sayısının 10 olduğu, 2000-2010 yılları arasında bu sayının küçük bir artışla 11'e yükseldiği, 2011-2017 yılları arasında ise 7'e düştüğü görülmüştür. Corriere Della Sera gazetesinin diğer başlıklı haberleri ele alındığında 1990-2000 yılları arasında yayınlanan haber sayısı 1'dir. 2000-2010 yılları arasında bu sayı büyük bir artışla 1'den 4'e yükselmiştir. Ancak 2011-2017 yılları arasında diğer başlıklı hiçbir haber yayınlanmadığı gözlemlenmiştir. Corriere Della Sera gazetesinin siyasi bakış açıları başlıklı haberler ele alındığı zaman, en çok haberin gazeteci (273) başlığı altında yapıldığı tespit edilmiştir. Bu haber başlığının ardından sırasıyla hükümet/idari (127), parti lideri (120), yabancı aktörler (28), yasama (25), diğer medya (23), iş (16), ticaret birliği (14), dinsel (12), normal vatandaş (8), diğer uzmanlar (7), toplumsal hareketler (5), diğer (5) ve akademik (4) değerlendirmeli haber yapılmıştır.

Hürriyet gazetesinin siyasi bakış açıları verilerine ait gazeteci başlığı incelendiğinde, 1990-2000 yılları arasında gazeteci başlığı altındaki haber sayısı 92 iken, bu sayı 2001-2010 yılları arasında 140'a yükselmiş, 2011-2017 yılları arasında ise büyük bir azalma ile 71'e düşmüştür. Yıllar arasında gazeteci başlığı altındaki haberler de bir dalgalanma yaşandığı görülmektedir. Hürriyet gazetesinin 1990-2000'li yıllar arasında Hükümet / idari başlığı altındaki haberlerin sayısı 143'tir. 2001-2010 yılları arasında bu sayının büyük bir düşüşle 53'e, aynı şekilde 2011-2017 yılları arasında ise 26'ya düştüğü görülmektedir. Hükümet / idari başlığı altındaki haberlerin yıllara göre dramatik bir düşüşle 143'den 26'ya azaldığı görülmüştür. Gazetenin 1990-2000'li yılları arasında Yasama başlığı altındaki haber sayısı 16'dır. 2001-2010 yılları arasında bu sayı 13'e, 2011-2017 yılları arasında dramatik bir azalmayla 5'e düştüğü tespit edilmiştir. Hürriyet gazetesinin 1990-2000'li yıllar arasında parti lideri başlıklı haber sayısı 89 iken, bu sayı 2001-2010 yılları arasında dramatik bir düşüşle 43'e, aynı şekilde 2011-2017 yılları arasında parti lideri başlıklı haber sayısının 18'e gerilediği görülmüştür. Hürriyet gazetesinin 1990-2000'li yıllar arasında ticaret birliği başlıklı haber sayısı 5'tir. 2001-2010 yılları arasında ticaret birliği başlıklı haber sayısı bir önceki kategoriye göre dramatik bir

şekilde 10'dan 2'ye düştüğü gözlemlenmiştir. 2011-2017 yılları arasında ticaret birliği başlığı altında hiçbir haber yayınlanmamıştır. Gazetenin 1990-2000'li yıllar arasında toplumsal hareketler başlığı altındaki haberler ele alındığında, haber sayısının 5 olduğu görülmüştür. Hürriyet gazetesinin 2001-2010 yılları arasında ticaret birliği başlığı altında hiçbir haber yapmadığı, 2011-2017 yılları arasında 2 haber yaptığı görülmüştür. Hürriyet gazetesinin akademik başlıklı haberleri incelendiğinde, 1990-2000'li yıllar arasında yer alan haber sayısının 6 olduğu, 2001-2010 yılları arasında bu 4'e, devam eden yıllar içerisinde ise 2'ye düştüğü görülmüştür. Hürriyet gazetesinin akademik başlıklı haberlerinde düzenli olarak bir azalmanın olduğu gözlenmiştir. Gazetenin diğer uzmanlar başlığı altındaki haberleri ele alındığında 1990-2000 yılları arasında yer alan haber sayısının 10 olduğu, 2001-2010 yılları arasında hiçbir haberin yapılmadığı, 2011-2017 yılları arasında büyük bir yükselişle 0'dan 2'ye arttığı görülmüştür. Hürriyet gazetesinin 1990-2000 yılları arasında dinsel başlıklı yer alan haber sayısı 9'dur. 2001-2010 yılları arasında haber sayısı büyük bir düşüşle 10'dan 6'ya gerilemiştir. Bir sonraki periyotta ise haber sayısı küçük bir azalma ile 9'dan 5'e gerilemiştir. Gazetenin 1990-2000 ve 2001-2010 yılları arasında diğer medya başlığı altında yer alan haber sayısının 9'dur. 2011-2017 yılları arasında haber sayısında büyük bir düşüşle 9'dan 6'ya düştüğü görülmüştür. Hürriyet gazetesinin 1990-2000 yılları arasında iş başlığı altındaki haber sayısı 11'dir. 2001-2010 yılları arasında iş başlığı altındaki haber sayısında dramatik bir düşüşle 3'e gerilediği ve 2011-2017 yılları arasında aynı şekilde 3'den 1'e azaldığı tespit edilmiştir. Hürriyet gazetesinin normal vatandaş başlığı altındaki haberleri ele alındığında, 1990-2000 yılları arasında yer alan haber sayısı 10'dur. 2001-2010 yılları arasında bu sayı büyük bir yükselişle 10'dan 17'ye yükselmiştir. Ancak 2011-2017 yılları arasında bu sayı büyük bir azalma ile 17'den 7'ye düşmüştür. Gazetenin yabancı aktörler başlıklı haberleri incelendiğinde, 1990-2000 yılları arasında haber sayısının 55 olduğu, 2000-2010 yılları arasında bu sayının büyük bir düşüşle 27'ye gerilediği aynı şekilde daha sonra ki yıllarda da sayının 27'den 11'e gerilediği tespit edilmiştir. Hürriyet gazetesinin diğer başlıklı haberleri ele alındığında 1990-2000 yılları arasında yayınlanan haber sayısı 10'dur. 2000-2010 yılları arasında bu sayı dramatik bir şekilde 2'ye gerilediği ve 2011-2017 yılları arasında ise hiçbir haberin yayınlanmadığı gözlemlenmiştir. Hürriyet gazetesinin siyasi bakış açıları başlıklı haberler ele alındığı zaman, en çok haberin gazeteci (327) başlığı altında yapıldığı tespit edilmiştir. Bu haber başlığının ardından sırasıyla hükümet/idari (257), parti lideri (179), yabancı aktörler (106),

yasama (38), normal vatandaş (34), diğer medya (28), dinsel (21), iş (19), diğer (17), ticaret birliği (12), diğer uzmanlar (12), akademik (12) ve toplumsal hareketler (8) değerlendirmeli haber yapılmıştır.

İçerik analizi sonucu, öncelikle hem *ton* hem de *bakış açısı* kategorilerine göre İtalya ve Türkiye'ye ilişkin elde edilen sonuçlar, *tonun* beklenen orandan daha az olduğu şeklindedir ki bu durum Hallin ve Mancini'nin yaklaşımlarındaki bakış açısına uyumsuzluk göstermektedir. Çünkü beklenen sonuç politik alan ile gazetecilik arasındaki sıkı bağlantıdan dolayı, *tonun* daha olumlu ya da taraflı (partizan) olması yönündeydi, ancak ortaya çıkan sonuç oldukça farklı bir açıdır ve bu çalışmanın dördüncü ile beşinci hipotezlerini onaylamamaktadır. Tona ilişkin İtalyan ve Türk vakalarında, 1990-2000 yılları arasındaki periyoda ilişkin sonuçlar farklılık göstermektedir. İtalya ana tonda % 43,8 oranını ile *karışık* kategorisinde yer alırken, Türkiye örneğinde ana ton % 48,8 ile *nötr*dür. 2001-2010 yılları arasında ise bu durum değişiklik göstermiştir; İtalya %52,4 oranı ile *karışık* kategorisinden *nötr* katagorisine geçmiştir. Türkiye ise % 55.9 ile *nötr* tonda kalmaya devam etmiştir. Son on yıllık periyotta ise, 2011-2017, hem İtalya hem de Türkiye'de *tarafsız* haber kategorisi ile değişmeyen ve kararlı bir durum söz konusudur.

Son yirmi yılda, İtalya ve Türkiye örneğinde ele alınan haberlerin büyük bir çoğunluğu tarafsız kategorisinde yer alsa bile, diğer kategorilerde oranın Türkiye örneğinde İtalya'ya göre fazla olduğu görülebilir ki en çarpıcı oransal artış 2001- 2010 yılları arasındaki periyottan 2011-2017'ye kadar olan dönemde *karışık* ve negatif tonda görülmektedir. Çünkü, İtalyan gazetesinde bu dönemde negatif tonun görülme sıklığı yaklaşık% 2, Türk örneğinde ise % 4,5 iken, *karışık* tonda% 3'lük bir artış görülmüştür. Bu dönemde her iki ülkede de pozitif ton İtalya% 2,5, Türkiye'de ise % 6 oranında azalmıştır. Her ne kadar rakamsal oranlar birbirine yakın gözükse de, son yirmi yılda Türk vakasında daha sert bir durum değişikliği fark edilebilir.

Bakış açıları açısından, 1990-2000 yılları arasında analiz edilen ilk on yılda İtalya ile Türkiye arasında büyük bir fark olduğu görülebilir; çünkü İtalya'da bu kategorideki oransal çoğunluk gazetecide iken, (% 37,5), Türkiye örneğinde oransal fazlalık Türkçede yönetici / adli üzerindedir (% 30,9).

2001-2010 yılları arasındaki periyotta her iki vakada da gazeteciliğe yönelik bakış açısı çoğunlukta, özellikle de Türk vakasında 1990-2000'de % 19,8'den 2001-2010 yılları arasında % 43,6'ya büyük bir artış olduğu görülmektedir. Aynı durum 2011-2017 arasındaki periyotta da görülebilir ki bu dönemde de gazetecilerin bakış açısının oransal olarak fazladır.

Böylece, özetlemek gerekirse ele alınan otuz yıllık dönemde İtalya'da gazetecilerin görüşlerinin belirleyici olduğu istikrarlı bir çoğunluk gözlenirken Türkiye'de ilk on yılda yönetimin belirleyicilik oranı fazladır, son yirmi yılda ise bu durum gazetecilerin bakış açısı yönünde değişiklik göstermiştir. Her iki ülkede de parti lideri bakış açısı 1990-2000 döneminde benzer bir yüzdeye sahipken, İtalya vakasında 2001-2010 dönemlerinde azalma, 2011-2017'de ise artış söz konusudur. Türkiye'de ise bu dönemlerde sürekli bir azalış vardır. Bir diğer önemli faktör özellikle Türk gazetesi için yabancı aktördür, çünkü İtalya örneğinde olduğundan daha fazladır ve zamanla azalma göstermiştir. Yabancı faktör İtalya'dakinden daha fazla mevcuttur ve zaman içinde kararlıdır.

4.12. İtalyan ve Türk Gazeteciler ile Yapılan Derinlemesine Görüşmelerin Karşılaştırmalı Analizi.

Bu çalışmada kullanılan profesyonelleşme terimi, Akdeniz Modeli'nden alınmıştır ki özellikle İtalya ve Türkiye'nin benzer Akdeniz kültürünü paylaştığı noktada önemlidir. Profesyonelleşme veya profesyonellik terimi birçok durumda belirsiz gibi görünse de, Hallin ve Mancini 'bu modelin temel kriterlerinden birinin, bir meslek uygulamasının, uzun süredir öngörülen yöntemlerle elde edilen sistematik bilgiye veya doktrine dayandığını belirtmektedir' (Winkley 1964: 138), (Hallin ve Mancini, 2004: 33). İdeal bir profesyonellik biçimi gazetecilikte zor olabilir, çünkü bir doktrine sahip değildir, ancak gazetecilikte resmi mesleki eğitim ile kurallarını belirleme konusunda gittikçe yaygınlaşmaktadır. Akdeniz Modeli'nde profesyonel gazetecilik düzeyi düşüktür. Bunun nedeni ise, medyanın- gazeteciliğin siyasi paraleli ve bu paralelin zaman içinde gelişim göstermesidir. Bu tür ülkelerde, organizasyonlar ve gazeteci birlikleri diğer modellere nazaran oldukça zayıftır (Hallin ve Mancini, 2004).

Bu çalışmada üzerinde durulacak kısım, öncelikle gazetecilik alanındaki özerkliktir. Sonrasında ise gazetecilikte -özellikle de medyanın siyasi paralelliği söz konusu olduğunda- kliyentalizm ve son olarak gazetecinin siyasi görüşü ile gazetenin politikası arasındaki uyumsuzluk üzerine odaklanılacaktır.

Araştırmada kullanılan derinlemesine görüşme tekniği, görüşme yapılan kişilerin duygu, düşünce ve bakış açılarının daha ayrıntılı anlaşılması açısından mevcut çalışma için oldukça önemli ve yararlıdır. Konuya ilişkin farklı soruları da doğurabilecek zengin bir arka plan bilgisine sahip olmak, aynı zamanda Türkiye ve İtalya'nın karşılaştırılması ile bu ülkelerdeki basın sistemi ve gazetecilik profesyonelliği hakkında daha derinlemesine bilgi ve görüş sağlayacaktır. Mevcut çalışmada seçilen gazeteler siyasi bakış açıları ve bölgeye yayılma farklılıklarından ötürü seçilmiştir. İtalya'da görüşülen gazetecilerin çalıştıkları gazeteler şu şekildedir: *La Repubblica, Corriere della Sera, La Stampa; Il Mattino e Libero*. Türkiye ile ilgili olarak dikkate alınan gazeteler ise şunlardır: *Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Sabah ve Akşam*. Her iki ülke için adı geçen gazeteler ulusal ve günlük yayın yapan gazetelerdir. Bu gazetecilerle yapılan röportajlar Hallin ve Mancini'nin (2004) profesyonelleşme, daha ziyade gazetecilik profesyonelliği olarak adlandırdıkları kategorizasyonu belirleme amaçlıdır. Gazetecilerle yapılan görüşmede 12 soru sorulmuş ve bu sorular Hallin ve Mancini'nin gazetecilik profesyonelliği kategorisi altında planlanmıştır. Mülakat soruları üç temel kategoriye ayrılmıştır. Bunlar: kliyentalizm, profesyonellik ve özerkliktir. Bu kategoriler, araştırmanın mikro seviyesini tamamlamak için faydalı olan ve bu araştırmaya daha zengin bir bakış açısı kazandıran detayları görmenin daha kolay olmasını sağlayan anahtarlardır. Ayrıca gazetecilerin çalışma programları ve fiziki koşullar nedeniyle İtalyan gazetecilerle görüşme elektronik posta yolu ile gerçekleştirilirken, Türk gazetecilerle yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır.

4.12.1.1. Klientelar Değişkeni

Kliyentalizm eski bir olgudur. Genel anlamda, statünün ve gücün hizmet akışını değiştirdiği uzun vadeli bir ilişkidir ki değeri ne doğrudan ölçülebilir ne de dengelenebilir. Kliyentalizm, hem kamu hem de özel medya ile ilişkilendirilme eğilimi göstermektedir. Öyle ki kamusal

medyada görevlendirmeler profesyonel kriterlerden ziyade politik sadakate göre yapılmaktadır. Özel işletme sahipleri de devlet ile yapılan sözleşmeler ve imtiyazların (yayın ruhsatı gibi) alınabilmesi için siyasi bağlantılara sahiptir.

Söz konusu mal sahipleri, medyayı elitler ile müzakere etme ve bir siyasi akım ile iletişim kurma adına kullanmaktadır ki bu çoğu zaman medya sahiplerinin asıl amacı haline gelmiştir. Bu nedenlerden ötürü, politik paralellik, klientelar geleneğinin güçlü olduğu yerlerde yüksek olma eğilimi göstermektedir. Bu durum, düzenleyici makamların çoğu zaman yayın düzenlemesi hususundaki başarısızlıklarına, yani ‘vahşi - deregülasyon’ olgusuna katkıda bulunur.

Bunun yanı sıra, medyanın araçsallaştırılmasına da katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür, çünkü yasalar medya üzerinde baskı kurma adına bir fırsat olarak kullanılabilir. Örneğin siyasiler, medya sahiplerine yayın, vergi ve diğer yasaları öne sürerek baskı uygulayabilir.

Kliyalizm aynı zamanda profesyonel gazetecilik düzeyinin düşük olması ile de ilişkilidir. Gazeteciler, kayırmacılığın olduğu bir duruma- ortama entegre olma eğilimindedir. Onların siyasi partilere, ve medya sahiplerine olan bağı profesyonel dayanışmayı da zayıflatmaktadır. Bu anlamda, İtalyanların emniyet kemeri takmadığı gerçeği ile -yasalarca gerekli olsa bile- İtalyan gazetecilerin gazetecilik etik kurallarına uymadığı gerçeği arasında bir paralellik vardır. Sonuç olarak, kliyalizm kamusal iletişim modelinden ziyade özel bir iletişim şekli olarak kabul edilebilir; ve Piattoni'nin dediği gibi (2001) sıradan vatandaşların kamu işleri hakkında bilgi edinme ihtiyacı göreceli olarak düşüktür.

Derinlemesine yapılan görüşmeler, gazetecilik alanında kliyalizmin nasıl geliştiğini görmeyi; gazetecilerin üstleri ile olan ilişkilerini ve gazetecilerin işi nasıl girdiklerini anlamayı amaçlamaktadır. Daha anlaşılır olması açısından röportajlarda İtalyan gazeteciler İG, Türk gazeteciler ise TG olarak kısaltılmıştır.

“Profesyonel gazeteciliğe başlangıcınızın nasıl olduğunu (staj, iş ilanı, tanıtım, vb.) anlatabilir misiniz?”

Görüşme yapılan 5 Türk gazeteciden 3 tanesi klientelar ilişki sayesinde, yani bir tanıdık aracılığı ile işe başladıklarını söylemiştir. Onlara göre, her ne kadar nitelikli olursanız olun bir tanış olmadan işi almak oldukça zordur. Gazetecilik eğitimi almış olup olmaması ya da çalıştığı gazetede staj yapmış olup olmaması yeterli değildir. Bu gazetecilere göre, bunlara sahip olsanız bile halen işe girebilmek için bir aracının olması gerekmektedir. Örneğin, iki gazeteci şunları söylemiştir:

TG1: “Gazete’ye bir tanıdığım vasıtası ile çok zor bir şekilde girdim. Arkadaşım orada çalışıyordu ve işten çıktı ben de kendisinden referans olmasını istedim. Ona sonuçta orada çalıştın birilerini tanıyorsundur dedim”.

TG2: “Sağda solda dolaşırken yerel gazetelerden birine girdim. 3 ay orada çalıştım sonra bir gazetesinde bir akrabamızın yazı işleri müdürü olduğunu öğrendim sonra gittim kendisiyle tanıştım dedim ki ben bir yerel gazetede çalışıyorum ama ulusal basında yer almak istiyorum bana sen nerden çıktığı dedi tabii doğal olarak. Fakat bunun öncesinde benim denemelerim olmuştu. Adam ertesi gün aradı beni gel dedi başla”.

Bu durum İtalya örneğinde farklılık göstermektedir. Görüşme yapılan 5 gazetecinin hepsi gazetede gördükleri ilan ile ya da daha önce yaptıkları staj sayesinde işe başladıklarını söylemektedir. Görüşme yapılan gazetecilerin gazetecilik geçmişi olmakla birlikte, bir aracı vasıtası -yardımı ile işe girmekten hoşlanmadıklarını da belirtmişleridir.

4.12.1.2. Profesyonelleşme Değişkeni

Profesyonelleşme veya profesyonellik terimi bir çok durumda belirsiz gibi görünse de, Hallin ve Mancini ‘bu modelin temel kriterlerinden birinin, bir meslek uygulamasının, uzun süredir öngörülen yöntemlerle elde edilen sistematik bilgiye veya doktrine dayandığını belirtmektedir

‘(Winkley 1964: 138), (Hallin ve Mancini, 2004: 33). İdeal bir profesyonellik biçimi gazetecilikte zor olabilir, çünkü bir doktrine sahip değildir, fakat gazetecilikte resmi mesleki eğitim, ileti kurallarını belirleme konusunda gittikçe yaygınlaşmaktadır. Akdeniz Modeli’nde gazetecilik profesyonelliğinin oranı düşüktür. Bunun nedeni ise, gazeteciğin siyasi paraleliği ve bu paraleliğin zaman içinde gelişim göstermesidir. Bu tür ülkelerde, organizasyonlar ve gazeteci birlikleri diğer modellere nazaran oldukça zayıftır (Hallin & Mancini, 2004).

Gazetecilere yöneltilen ilk soru kliyentalizm faktörünü test etmek ve kariyerleri boyunca gördükleri profesyonel yol hakkında bilgi edinmek gibi ikili bir amaca sahipti. İlk sorunun cevabına göre, görüşme yapılan 5 Türk gazeteciden 3’ü çalıştıkları gazeteye bir tanış aracılığıyla girdiklerini söyledi. Ayrıca bir diğer husus, bu gazetecilerin yaklaşık 18 ay boyunca ücret almadan staj yaptıkları; ve yaklaşık 1 yıl gibi bir süre sigortasız çalıştıklarıdır. Bu konuda görüş bildiren gazetecilerin sözleri şu şekildedir:

TG “Son senem 2015 Ocakta Gazete’de staja başladım. Normal de yasal staj süresi 1 aydır ama ben 18 ay boyunca staj yaptım ve para almadım. 18 ayın sonunda İşkur vasıtası ile 1 yıl boyunca para aldım ama sigortam yoktu. İki buçuk yıl fiilen gazete’de sürekli haber yaptım aktif bir şekilde. Manşet haberlerim çıktı. Siyaset takip ettim şehir dışına gittim bu süre içerisinde ama sigortam yoktu. 2017 Haziran da beni kadroya aldılar. Bu zorlu sürecin sonucu olarak üç buçuk yıldır”.

Toplamda görüşülen 5 gazeteciden sadece 2’si gazetecilik mesleğine ilişkin eğitim alırken, diğer 3’ü işe girmelerinin bir tanış-aracı vasıtasıyla olduğu belirtti. Bir tanıdık olamadan işe alınmanın oldukça zor olduğunu söyleyen bu 3 gazetecinin ilk soruyu cevaplarken kullandığı kelimelerden biri ‘tesadüf’ idi ki hayatlarının belli noktasında gazetecilik mesleğine grime imkanını bulduklarını belirttiler.

TG: “Bir gazetede Türkçe hataları düzeltmek için işe başladım. Açıkçası o zaman gazeteci olmak gibi bir düşüncem yoktu sadece alacağım parayla günlük hayatımı idame ettireyim diye düşünüyordum. Ancak öyle olmadı gazetecilik bela bir iş, bulaşınca çıkılamıyor. 1988 yılından itibaren de aralıksız gazetecilik yapıyorum. 5 yıla yakın düzeltmenlik yaptım, kısa bir süre

muhabirlik yaptım daha sonra ise bu yıla kadar gazetelerde ve televizyonlarda haber merkezi elemanı, editör olarak çalıştım”.

TG: “Benimki çok tesadüf oldu çünkü yanlış bir bölümde okuyordum ve staj zamanı bilmiyordum staj olacağını, dayım bana kendi muhasebe şirketinde lafın gelişi bir staj buldu”.

Bu durum İtalya örneğinde ise farklılık göstermektedir. Görüşme yapılan 5 gazeteciden 4’ü kariyerlerine yerel gazetelerde çalışarak başlamış ve gördükleri ilan sayesinde işe girmişleridir. Staj yapan 2 gazeteci ücret almıştır. Genel olarak neredeyse hepsi gazetede gördükleri ilan ile ya da daha önce yaptıkları staj sayesinde işi aldıklarını söylemektedir. Görüşme yapılan kişilerin gazetecilik geçmişi olmakla birlikte bir aracı yardımı ile işe girmeden de hoşlanmadıklarını belirtmişleridir.

İG: “Bu mesleğe yaşadığım şehirde yayın yapan ve ailem dolayısıyla her zaman okuduğum “Il Corriere mercantile” gazetesinde redaksiyon yaparak ve daha sonra ücretli olarak arşiv görevlisi olarak başladım. Bu gazetede 18 yaşındayken, önce spor sayfası için muhabirlik yaparak (sayfa başına ödeniyordum), daha sonra ise Spettacoli’nin sayfaları için haber yaparak başladım ki küçük çaplı haberlerdi. Daha sonra bir şehir gazetesine geçtim: Il Lavoro. Ve son olarak Repubblica gibi ulusal bir gazete, beni Cenova’dan Roma’ya taşıdı. Yazılı basın, radyo, internet ve video (hareketli görüntü) olmak üzere geniş bir deneyime sahip olduğumu söyleyebilirim”.

İG: “Yerel bir gazetede redaksiyon ve ardından arşiv görevlisi olarak çalışmaya başladım. Bence yerel haberler ve küçük gazeteler en iyi egzersiz yapma yerleridir. Gazete tarafından yayınlanan ve eyaletin bazı ülkelerinde ortak çalışan arayan bir duyuru ile bu işi aldım”.

İG: “1994’te, henüz 21 yaşındayken şehrimdeki yerel bir televizyon kanalında işe başladım. Daha sonra bana etik, deontoloji gibi gazetecilik mesleğinin ilkelerini öğreten bir gazetecilik okuluna kaydoldum ve kapılarımı ana ulusal gazetelere açtım. 1999’da bugün çalıştığım gazete için ücretsiz staj yaptım. 2005’teki son randevuma kadar bazı yer değişiklikleri yaptım”.

Görüşme sorularının ikinci kategorisi, gazetecilerin kendileri hakkında tanımlamalar yapmaları ve bir makale yazarken neye odaklandıkları ile ilgiliydi.

Genel olarak, gazetecilik literatüründe tarafsız gazetecilik ile katılımcı gazetecilik arasında bir ayrım olduğu öngörülmektedir. İlki, gerçeği tarafsız bir şekilde ortaya koyduğunu iddia ederken, ikincisi, bunun tam tersi olarak aktif rol oynamanın ve eleştirimin gerekliliğini savunur. Bu tür bir soru ile, gazetecilerin kendilerini gazeteci olarak nasıl tanımladıkları ve kendileri hakkındaki öz algılarının benzer olup olmadığını gösterme amaçlanmıştır.

Türkiye örneğine bakıldığında, görüşme yapılan 5 gazeteciden 2'si kendini katılımcı gazeteciliğin bir parçası olarak tanımlamaktadır, çünkü bu tür gazeteciliğin yeni bir demokratik hava getirebileceğini düşünmektedir. Bu nedenle gazeteci yazısında kendi fikrini de okuyucuya sunmalıdır. 1 gazeteci ise kariyerinin ilk dönemlerinde kendini katılımcı gazeteci olarak tanımlarken, devam eden süreçte bu algısının değiştiğini ve vizyonunu tarafsız gazeteciliğe çevirdiğini söylemiştir. Görüşme yapılan gazetecilerin sözlerinden birkaç örnek aşağıdaki gibidir:

TG: “Gazeteciliğe ilk girdiğim zaman katılımcı hevesiyle girmiştım sonra doğrusunun tarafsız nakleden olduğunu düşündüm. Çünkü ben merkez medyada yer aldım yani böyle uç bir gazetede yer almadım. Dolayısıyla tarafsız gazeteciyim. Kişisel olarak bunu yapabildiğimi düşünüyorum”.

TG: “Evet tarafsız gazetecilik yapmaya çalışıyoruz ama ülkede o kadar çok baskı var ki bu baskıyı topluma göstermemiz gerekiyor. Gösterince de taraf olmuş oluyorsunuz. İktidarın karşısında olmuş oluyorsunuz. Bir laf vardır; “Gerçekler devrimcidir.” Diye. Gerçekten siz gerçekleri aktarıyorsanız okura ya da izleyiciye o zaman tarafsız demektir. İktidar medyayı zaten bir ideolojik hegemonya alanı olarak kullanıyor. İktidarın örttüğü biçimde gerçekleri sunarsanız da karşı taraf olursunuz. Bizim ülkemizde batıda ki gazetecilikten farklı bir durum var. Burada gerçekleri anlatmak zor çünkü gerçekleri anlattığımızda taraf oluyorsunuz. İktidar gerçekleri örtmek için büyük bir operasyon düzenliyor. Bütün medyayı ele geçirdi ve gerçekleri toplumdaki saklıyor. Bu yüzden Türkiye gibi ülkelerde gerçek gazetecilerin aslında gazeteciliğin dışında bir tür demokrasi mücadelesinin de parçası oluyorlar. Bizde kendimizi öyle görürüz yani sadece gazetecilik aşkı için değil, demokrasi mücadelesi için de bu işi yapıyoruz”.

TG: “Ben tarafsız olduğumu düşünüyorum yeri geldiğinde Kürtlerle ilgili haber yapıyorum yeri

geldiğinde Alevilerle ilgili haber yapıyorum. Zaten İnsan Hakları İhlali ile ilgili haberler yapıyorum. Yeri geldiğinde 15 Temmuz darbesi ile ilgili de haber yapıyorum ve tarafsız. Senin dediğin benim için esastır. Bu konuda garanti verebilirim tarafsız yapıyorum haberlerimi. Tarafsızlık ilkesi benim için önemli. Ben haberlerimi yaparken şunu diyorum evet ben bu haberi yaptım ama toplumsal faydası ne zaten haberlerimi bunu düşünerek yapıyorum”.

İtalya örneğinde ise görüşme yapılan 4 gazeteci kendini katılımcı gazeteci olarak tanımlamıştır. Yapılan görüşmelerden bazı örnekler şu şekildedir:

IG: “Gazeteci, tanımı gereği toplumda aktiftir ve içinde yaşadığı toplumu değiştirmeye katkıda bulunur. Her gazeteci, her şeyden önce kendi gerçeğini raporlayan bir muhabirdir. Muhabire ulaşamadığı yerde mutlaka kendini hipotezlerle sınırlandırmalıdır. Ayrıntılı yazılı kayıtlar canlı kalabilir ve ihtiyaç duyulduğunda bir yazılı kayıt olması da gerekir”.

IG: “Pasif ve tarafsız bilgi mevcut değildir. Gerçeklerle çerçevelenmiş bazı görüşler vardır. Sokak çatışmaları sırasında fotoğraf çekmek gibi.... Polisin tarafından veya protestocu tarafından baktığımızda mesaj değişebilir. Önemli olan, taraflı –*partizan*- medyayı alan / okuyan / seçenlerin bakış açısının açık olduğudur”.

Röportajın devam eden kısmında gazetecilere bir haberi yaparken- oluştururken en önemli şeyin ne olduğu sorusu yöneltildi. Türk ve İtalyan gazeteciler tarafından verilen cevaplar farklılıklar gösterdi. Ancak benim bir araştırmacı olarak dikkatimi bir Türk gazetecinin verdiği şu cevap çekti:

TG: “Bize dava açılır mı ya da ceza yer miyiz şeklinde düşünceler hep var. İlk aklımıza gelen haberin doğruluğudur. Yani haber doğru mu sorusu oluyor. Önümüze gelen her haberi yayınlamayız, kontrol etmemiz gerekiyor. Doğru ise eğer diğer sorular başlıyor; Bu haberi yayınlarsak yargılanır mıyız? Başımıza bir iş gelir mi? Bunu göze alır mıyız? Yayınlamakta kamu yararı var mı? Genellikle de göze alıyoruz. Yani her haberi de yayınlıyoruz çünkü hakkımızda çok fazla dava açılıyor”.

TG: “Ben haberin tarafsız olmasına ve gerçek olmasına çok dikkat ediyorum. Her türlü iki tarafında beyanını vermek zorundayız. Haberi yaparken elimizde somut bir şeyler olması ve

gerçek olması önemli bizim için varsayımlar üzerinden haber yapmıyoruz”.

TG: “Gerçeğe dikkat ederim. Gazetecilerin odaklanması gereken şey gerçek ve doğru olduğunu düşünüyorum”.

Öyleyse, Türk gazetecilerin öncelikli olarak haberin doğru olmasına dikkat ettikleri görülürken, bu durum İtalyan gazetecilerde farklılık göstermektedir. Onlar öncelikle haberin yapısı ve diline, okuyucular için nasıl daha okunaklı, açık ve etkili olabileceğine bakmaktadır.

İG: “Bir parça atak, dikkat çekici unsur, okuyucunun dikkatini çekmek için gereklidir. Basit ve anlaşılır kelimelerin kullanımı, okuyucuda şüphe veya karışıklık yaratmamak için önemlidir. Yabancı kökenli kelimelerin kullanımı sınırlandırılmalıdır. Sonuç olarak, söz konusu atak okuyucuda son tadı bırakan bir tatlı gibidir”.

İG: “ ‘Uzman olmayanlar’ için bile tüm bilgileri objektif olarak ve anlaşılması kolay bir hale getirmek”.

İG: “Öncelikle söyleyeceğim haberin gücüne, dolayısı ile okuyucunun metni kavramasına, ve gerçek ile kendi sonucu arasında bağlantı kurmasına: bu üç sonuca ulaşmak içinse zengin, aynı zamanda basit bir dil kullanmaya çalışırım”.

4.12.1.3. Özgürlük Değişkeni

Akdeniz Modeli’nde gazetecilik profesyonelliği diğer modellerde olduğu kadar güçlü bir şekilde gelişmemiştir; gazetecilik siyasal aktivizimden çok da farklılaşmamış ve gazetecilik özerkliği genellikle sınırlıdır. Akdeniz ülkeleri, özellikle gazetecilerin özerkliği üzerindeki çatışmalarla karakterize edilir, Kutuplaşmış Çoğulcu Model’deki medya sistemleri üzerindeki güç ve otoriteye ise açıkça itiraz edilir. Devlet, etkin düzenleme kapasitesi sınırlı da olsa, medya sisteminin sahibi ve düzenleyicisidir. Birçok Akdeniz ülkesinin özelliği devlet kontrolünden ticari yayıncılığa hızlı ve kontrolsüz bir geçiş yapmış olmasıdır, veya Traquina’nın dediği gibi ‘vahşi düzensizleştirme, deregülasyon’ ile karakterize edilmiştir.

Yukarıda yapılan tanımlamadan hareketle, derinlemesine görüşmenin üçüncü ve son kategorisi

olarak özerklik ele alınmıştır. Özerklik hakkında sorulan sorular, yazılan haberler ile ilgili özerklik, gazetecilerin yazılarını yazabilme özerkliği, üsleri ile olan ilişkilerinde özerklik, çalıştıkları gazetenin genel politikası ve yaptıkları haberlerin herhangi birinin yayınlanmaması ile ilgilidir. Bu konuda, Türk gazetecilerin verdikleri cevaplarda farklı durumlar söz konusuydu; üsleriyle olan ilişkileri çeşitli uyumsuzluklar nedeniyle oldukça kötüydü, ya da tanıdık kişiler olduğu için oldukça iyiydi.

TG: “Berbattır. Yazı işleri müdürlerim benden çapsız adamlardır. Bence hiçbir şey bilmezler ben öyle olduklarını ve kendilerini hiç yenilemediklerini düşündüğüm adamlardır. Belli arkadaşlık ilişkileri sayesinde belli bir şeyleri tutmuş insanlardır. Ve halkın dışına çıkınca tavır olduktan sonra Cağaloğlu’ndan ayrılıp kulelerde gazetecilik yapmaya başladıktan sonra kendilerini yenileyememiş sabah fabrika gibi gazeteye gelip akşam gazetenin barında iki duble bir şey içip sonra evlerine giden dünyadan haberleri olmayan insanlardır. Dolayısıyla yapay bir yerde yaşayıp gazetecilik yaptıklarını zanneden insan kitlesi. Hiç saygı duymadığım insanlardır. Benim için hiçbir şey ifade etmiyorlar”.

TG: “Gazetecilerde alt üst ilişkisi yoktur. Fikirlerin özgürlüğü vardır. Bir muhabirin getirdiği haberi editör gazeteye koyabilir ya da koymayabilir. Bir haberin gazetede yer alıp almayacağına ya da ne kadar büyüklükte yer alacağına editör karar verir. Muhabir haberi 5N1K kuralına göre yazıp teslim etmelidir”.

İtalya örneğinde ise gazeteciler üsleriyle yazdıkları haberler hakkında tartışabilecek iyi ilişkilere sahip olduklarını belirtti. Verilen cevaplardan birkaç örnek şu şekildedir:

İG: “Bir gazetecinin özerkliği, ona haberin okuyucuları için neyin ilgi çekici olduğunu anlama yeteneği verir; siyasi sponsorlar ya da sadece direktörü memnun etmek için haberin yayınlanmasını isteyenler için değil”.

İG: “Benim ilişkim iyi, aktif; haberin kapsamı ve kalitesi hakkında süregelen bir karşılaştırma söz konusu”.

Sorular, gazetecilerin yazdıkları haberlere müdahale ve haber yazımı konusunda kendilerini

özerk hissedip hissetmedikleri yönünde devam etti. Cevaplardan bazıları şu şekildeydi:

TG: “Evet çok özgürüm ama yayınlamıyorlar. Yazmakta çok özgürüm ama yayınlanmaması konusunda çok profesyonelim ben. Şöyle bir gazetede yazıyorsunuz yazdığınız her şeyi yayınlamak zorunda değiller. Onların bir yayın politikası var ve buna saygı duymak gerekiyor. Saygı duyuyorum. Her yazdığım haberi yayınlacaklar diye bir şey yok. Stratejisi var yani gazeteyi ben yönetmediğim için ben sadece mesleğime karşı sorumluyum. Benim için haber değeri olan şeyi haber yapıyorum”.

TG: “Özgür hissediyorum. Evet her haberi yapıyor muyuz yapmıyoruz bence. Yönetimden kaynaklı bir şey”.

TG: “Zaman zaman özgür hissetmiyorum”.

İtalya örneğinde ise görüşme yapılan tüm gazeteciler yaptıkları haberler konusunda üsleriyle olan ilişkilerinde özerk olduklarını söylediler. Örneğin:

İG: “Evet, fakat iyi bir gazeteci özerkliğin pratikte ve günlük olarak güvence altına alınmasını sağlamada her gün mücadele vermek zorundadır”.

İG: “Editörün müdahalesi önerdiğim ya da ürettiğim haberlerde ortaya çıkar: önce haber hakkında konuşuruz, haberi bilgisayara aktarırken kontrol eder, önerilerde bulunur, eksiklik veya aşırılık gördüğ yerlere müdahalede bulunmak ister. Eğer iyi ise övgüde bulunur. Düşüncelerimi genellikle editörün görüşlerine göre değil, kendi fikrime göre öne sürerim”.

Son sorulardan biri ise: En son çalıştığınız kurumda hazırladığınız herhangi bir haber/yazı daha üst pozisyonda yer alan bir çalışan tarafından reddedildi mi? Haberinizi veya yazınızı reddedildiyse bunun nedeni sizce nelerdir?

TG: “Eski yayın yönetmenim etti 1-2 kere. Bir şeyin çıkarılmasını istemekten daha fecisi bir şeyin konulmasını istenmesi bence bir gazeteciden ama kimse bunun farkında değil”.

TG: “Edilmiştir. Zaman zaman konuların güncelliğini yitirmedi nedeniyle, bazen de gazetenin politikaları nedeniyle bazı haberler reddedilebilir”.

Türk gazetecilerle yapılan röportajda, gazetecinin kendi kendine sansür uyguladığı da

görülmüştür. Haberin yayınlanmaması veya haberde ciddi bir değişiklik yapılması görüşme yapılan 5 gazetecinin 4'ünde söz konusudur. Nedeni ise gazetenin kendi politikası veya ülke politikası ile olan bağıdır.

İtalya örneğinde ise durum Türkiye'den farklılık göstermektedir. Editörler habere içeriksel olarak değil, biçimsel olarak yani yazının uzunluğunu kısaltma gibi müdahalelerde bulunmaktadır.

İG: "Hayır, çünkü ben iyi bir iş yapıyorum".

İG: "Merkez ofise geçtiğimden beri hiç olmadı".

İG: "Bu asla olmadı".

4.13. İtalyan ve Türk Gazetecilerin Röpörtajların Elde Edilen Bulguların Analizi ve Yorumu.

Yapılan derinlemesine görüşmelerin amacı Hallin ve Mancini'nin Akdeniz Modeli'nde yer alan ve birçok tarihi paralellik gösteren iki ülke arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyabilmektir. Görüşmelerin amacı gazetecilik alanındaki profesyonellik, özerklik ve kliyentalizm karşılaştırmaktır. Gazeteciler ile yapılan görüşmelerin hepsi yüz yüze değil, burada belirtilmesi gereken nokta görüşme yapılan İtalyan gazetecilerin soruları kişisel elektronik posta adreslerinden değil, resmi adreslerinden cevaplamış olmalarıdır. Ayrıca, İtalyan gazeteciler de politik haber yapan gazetecilerdir ve elektronik posta yoluyla sorulara cevap vererek, iletmek istedikleri mesajı yansıtmaya zamanla sahip olmuşlardır.

Türk gazeteciler ile yapılan görüşmelerin ise 3'ü yüz yüze diğer 2'si ise elektronik posta yoluyla yapılmıştır; yüz yüze yapılan görüşmelerde gazeteciler önceden soruları almamıştır. Ayrıca görüşmelerden elde edilen bilgileri daha iyi kavrayabilme adına elektronik posta ve yüz yüze yapılan görüşmelerdeki farkı iyi kavramak gerekir.

Medya sahibi ve siyaset arasındaki ilişkiyi incelerken kliyentalizm her ne kadar İtalya'da ve İtalyan medyasında var olsa da (Pattoni, 2011) İtalyan gazetecilerle yapılan görüşmelerde klientalar bir ilişkiye rastlanmamıştır. Gazeteciler, gazetelerin verdikleri ilanlar yolu ile ya da çalıştıkları gazetede staj yaptıktan sonra işe başladıklarını söylemektedir. Türkiye örneğinde ise, görüşme yapılan 5 gazeteciden 3'ü işe girmek için kliyentalizmden faydalandığını söylemektedir. Özellikle bunlardan biri, doğru ya da iyi eğitim almış olmanın işe alınmak için yeterli olmadığını, patronaj ilişkisinin genelde tek seçenek olduğunu belirtmiştir. Gazetecilik profesyonelliği ile ilgili olarak, her ne kadar İtalya'da gazeteciler için bir düzenleme olsa bile bu meslek diğer alanlar kadar korunmamaktadır (Mancini, 2011). Benzer durum, Türkiye'de görülebilir ki gazetecilik eğitimi ve bu alanda profesyonelleşme Avrupa'ya göre oldukça geç gelişmiştir. Dolayısı ile benzer durum hem İtalyan hem de Türk gazetecilerde görülebilir.

Elde edilen veriler çeşitli durumlara işaret etmektedir: İtalya örneğinde bütün gazetecilerin gazetecilik eğitimi aldığı, profesyonel anlamda bu alana girmeden önce staj yaptıkları ve staj sürecinin de tamamen gazete tarafından ödendiği söz konusudur. Türkiye örneğinde ise görüşme yapılan 5 gazeteciden 3'ü, para kazanmak için gazetecilik yapmaya başladıklarını,

mesleki eğitim alanların ise profesyonelliğe geçişten önce staj yaptıkları fakat staj ücretlerinin ödenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Gazetecilik eğitiminin ise yeni nesil gazetecilerde geliştiğini söylemek mümkündür.

Gazetecilerin bir haberi yazmadan önce nelere dikkat ettikleri sorusuna alınan cevaplar gerçekten enteresandı, çünkü gazetecilerin soru hakkındaki algıları, gündelik yaşam tecrübeleri ile doğrudan ilişkiliydi. İtalyan gazetecilerin verdikleri cevap, haberin okuyucu tarafından nasıl daha anlaşılır ve çekici olacağı yönünde iken, Türk gazeteciler tarafından en sık verilen cevap haberin doğru olup olmadığını kontrol etmek ve bu yayınlanmaya değer bir haberse sonucunda ne olacağı yönündeydi.

Bu durum, yalnızca İtalyan ve Türk gazeteciler arasında ne kadar özgür oldukları yönündeki farklılığı değil, aynı zamanda yapmaları gereken gazeteciliği de ortaya koymaktadır.

Derinlemesine görüşmenin üçüncü kısmında ise gazetecilerin haber yapmada sahip oldukları özerklik ve üstleri ile olana ilişkileri üzerinde durulmuştur. Bu konuda görüş bildiren İtalyan gazeteciler, haber yapma konusunda özgür olduklarını ve üstlerine fikirlerini açıkça ifade edebildiklerini söylediler. Ayrıca üstleri ile olan ilişkilerinin de profesyonelce olduğunu belirttiler. Türk gazeteciler arasında ise durum İtalya örneğine göre oldukça farklılık göstermekteydi. Görüş bildiren Türk gazeteciler, her şeyden önce yaptıkları işte kendilerini özgür hissetmediklerini ve üstleri ile olan ilişkilerinin iyi olmadığını belirttiler. Yaptıkları haberlerde, özellikle de siyasi içerikli haberlerde, gazetenin politikasından kaynaklanan katı kurallar ile karşılaştıklarını eklediler.

Görüşmenin son soruları ise, habere editör ya da üstleri tarafından yapılan müdahaleye ilişkindi. İtalya örneğinde editörler yalnızca habere biçimsel olarak müdahale ederken, haberin içeriği konusunda herhangi bir baskı ya da sansür uygulamamaktadır. Sadece küçük sayılabilecek yorumlarda bulunmakta ve zaman zaman gazetecileri haberden ötürü tebrik etmektedirler. Görüşme yapılan hiçbir İtalyan gazeteci haberinin yayınlanmaması gibi bir olay ile de karşılaşmamıştır. Görüşme yapılan Türk gazetecilerde ise bu durum farklılıklar göstermektedir. Örneğin, röportaj yapılan gazetecilerin hepsinin en az bir veya birden fazla haberi yayınlanmamış, ya da editörün sansürüne uğramıştır. Ayrıca haberin neden yayınlanmadığı da sorgulanmamıştır.

Bu röportajlardan çıkan sonuç, neredeyse tüm Türk gazetecilerin, editörleri tarafından yazdıkları habere az miktarda olsa bile eleme veya müdahalede bulunmaları durumu söz konusu olduğu ve bu gazetecilerin haberi yazarken oto-sansür uyguladıklarıdır. Bu durum kendilerini baskı altında hissettikleri bir ortamda hayatta kalma mücadelesi gibidir. Oto-sansür gazetecilerin kendilerini koruma ve gazetecilik yapmaya devam edebilmenin bir yolu haline gelmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmanın temel amacı, karşılaştırmalı analiz yöntemiyle İtalya ve Türkiye basının 1990-2017 arası dönemdeki gelişimlerini siyasal paralellik, gazeteciliğin profesyonelliği ve devletle ilişkiler bağlamında ele alarak benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymaktır. Daniel Hallin ve Paolo Mancini'nin geliştirdiği model çerçevesinde Güney Avrupa ülkelerine özgü olarak geliştirilen 'Kutuplaşmış Çoğulcu Model'in her iki ülke için kullanılabilir bir kategori olduğu kabul edilmiştir. İtalya ve Türkiye'nin demokratikleşme ve ulus devlet inşası süreçlerinin benzerliği bu iki ülkeyi 'Akdenizlilik' bağlamında ele alma imkanını vermektedir. Bu iki ülke, yalnızca fiziksel konum olarak değil, aynı zamanda sosyo-kültürel açıdan da önemli benzerliklere sahiptirler.

Karşılaştırmanın yapıldığı tarihsel dönemde medya alanında hem teknolojik yapı hem kurumsal yapılar bağlamında çok önemli değişimler yaşandığı görülmektedir. Medya alanında yaşanan bu dönüşüm ağırlıklı olarak küreselleşme bağlamında ele alındığı için çalışma küreselleşme ve medya ilişkisini de analize dahil etmiştir. Küreselleşme, sosyal, politik, ekonomik, ve medya gibi alanlarda dünya çapında belirli bir homojenleşmeyi içeren uluslararası bir olgu olarak görülmektedir; bu nedenle mevcut çalışmada ele alınan bu iki devlet arasındaki benzerlikler ve farklılıklar da küreselleşme-medya sistemleri ilişkisi çerçevesinde analiz edilmeye çalışılmıştır.

Hallin ve Mancini'nin Akdeniz Modeli'ni temel alarak bu iki ülkenin medya sisteminin tarihsel karşılaştırması bu modele ait ülkelerin diğer Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerine kıyasla gecikmeli bir demokratikleşmeye sahip olduğu görülmektedir. Demokratikleşme sürecindeki benzerlikleri ve bu benzerliklerin içeriğini gördükten sonra, Hallin ve Mancini tarafından öne sürülen dört değişken derinlemesine ele alınmıştır. Bu değişkenler şu şekildedir:

- Gecikmiş demokratikleşme süreci gazete endüstrisi ve kitle basınının gelişimini de etkiler ki bu ülkelerde güçlü bir parti medyacılığının geliştiği görülür.
- Gazeteler, haberin içeriği ve gazetecileri örüntüleri boyutlarında siyasal paralellik gösterir ki aynı zamanda siyasi akıma ya da partiye bağlı olan elitler tarafından yönetilir.

- Basın sektöründe, özellikle de gazetecilikte profesyonel gazetecilik düzeyinin düşüktür.
- Devlet müdahalesi bu ülkelerde oldukça güçlüdür, ayrıca medya kuruluşlarının sahibi olarak kayırmacı (klijentalist) ilişkiler mevcuttur ve yasal otorite düşüktür. (Hallin ve Mancini, 2004)

Kutuplaşmış çoğulcu model çerçevesinde ortaya konulan bu karakteristik özelliklerin Türkiye ve İtalya bağlamındaki geçerliliği alan yazın incelemelerinden de yola çıkarak ortaya konmuştur. İtalya’da politik paralellik gösteren içe dönük bir basın dünyası olduğu söylenebilmektedir. Bu noktada tarihsel süreç içerisinde Türkiye’de de bazı gazetelerin belirli siyasi partiler adına konuşmacı gibi olduğu çok partili siyaset yılları, 1990’larda kendi siyasetlerini oluşturabilmek için medya gücünü kullanan büyük medya sahipliği dönemi, politika ve patronaj çıkarlarının söz konusu olduğu 2000’lerden sonrası ele alındığında bu özellikler gözlenebilmektedir. Bu noktada Türk basınının mevcut Türk politikasının bir parçası haline gelen siyasi paralellik ile tamamen uyumlu olduğu günümüze kadar, basın Türk siyasetinin bir parçası haline gelmiştir.

Siyasal iletişim alanının en önemli çalışmalarından olan Siebert, Peterson ve Schramm’ın önemli çalışması ‘Four Theories of the Press’ uzun süre bu alanda en yaygın kullanılan çerçeve olmuştur. Bu yaklaşımda yapılan sınıflandırmada otoriter, liberter, toplumsal sorumlulukçu ve Sovyet komünist model olarak medya sistemleri sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalarda basının siyasetin neredeyse ayrılmaz bir parçası olduğu; ayrıca hükümetin kendi politikasını yaymada bir araç olarak kullanıldığı sistemler otoriter medya sistemleri olarak tanımlanmaktadır. Bu teori Hallin ve Mancini tarafından eleştirilmektedir. Buna göre Siebert vd tarafından yapılan çalışmanın ortaya koyduğu dörtlü sınıflandırma (medya sistemlerini ele alırken medyanın içerisinde yer aldığı toplumsal ve siyasal sistem bağlamını değerlendirmemektedir (Bek, 2010:107). Oysa Pazar ilişkileri ve hükümet politikaları basının, haber yapma sürecini belirlemektedir.

Türkiye örneğinde Bianet (2019) tarafından açıklanan raporlarda medya sahiplerinin hükümetle yakın ilişkileri olduğu ve medyanın doğrudan hükümet tarafından kontrol edilmese bile, bir şekilde dolaylı olarak aynı yere bakmalarını sağlayan güçlü ortak çıkarlar olduğu belirtilmektedir. Gazetecilik profesyonelliğinin düşük olması, basın sektörünün bu ülkelerde

geç ortaya çıkması, bu nedenle gazeteciler tarafından gerekli ve yeterli eğitimin geç alınması, Türkiye’de gazetecilerin kendi işleri dışındaki işleri de yapmamalarını getirmiş; bu durum genelde patronaj sistemi tarafından dikte edilmiştir. Öte yandan, profesyonelleşme basına oldukça dar bir özerklik alanı bırakan siyasi paralellik ile bağlantılıdır. Medya alanındaki devlet müdahalesine gelince, sadece medyaya verilen sübvansiyonlarla değil, bazen yaşamada da kişisel çıkarların ve himayenin çıkarları için devletin belirli medya türlerini desteklediği ve siyasi parti ile uzlaşmanın garanti edildiği durumlar da görülebilir. Her iki ülkede de bu tür sert müdahaleler görülmüştür, bu durum Türkiye ve İtalya’da gerçekleşen düşük demokratikleşme seviyesinin ve güçlü kültürel köklerin de altını çizmektedir.

Bu iki ülkenin alan-yazın taramasında, medya sistemi söz konusu olduğunda, yalnızca siyasal paralellik faktörü değil, aynı zamanda modelde açıklanan diğer değişkenleri de bulabiliriz ki, bu değişkenler Türk medya sistemini Kutuplaşmış Çoğulcu Model'e çok benzer kılmaktadır. Türkiye bu model çerçevesinde değerlendirilirken siyasi paralelliğin içeriğinin de zaman içinde değiştiği gerçeğinin de unutulmaması gerekmektedir. Türkiye’de yaşanan sosyo-ekonomik dönüşüm süreci ve küresel düzeyde uygulanan yeni liberal politikalar medya-iktidar ilişkilerinin farklı şekillerde yaşanmasını getirmiştir. Bu bağlamda 1990’lar ve 2000’li yıllar siyasal paralellik alanında da farklı yapıları ortaya çıkarmıştır. 2000’li yıllarda Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarıyla beraber medya-siyaset-din ilişkisi siyasal paralellik konusunda belirleyici bir olgu olur. Bu süreçte uygulanan politikalar ise doğrudan ya da dolaylı olarak medya kullanımının % 80’ini kontrol eden bir iktidar medyasını ortaya çıkarıyordu.

Bu çalışmada; Türkiye’nin Akdeniz Modeli’nin bir parçası olarak görüldüğü hipotezinin doğrulandığı görülmüştür. Bununla birlikte, “Karşılaştırmalı Medya Sistemleri” modeli 2004 yılında ortaya konulmuştur; geçen zaman içerisinde bu ülkelerin politikalarının da değiştiği göz önüne alınmalıdır. ‘Corriere della Sera’ ve ‘Hürriyet’ arasındaki içerik analizinde, her bir ülkenin iç siyasetinde kullanılan yazılı ton ve bakış açıları analiz edilmiştir. Her şeyden önce ne İtalya ne de Türkiye, -her iki gazetenin de siyasal paralellik göstermesi ve dolayısıyla olumlu ya da taraflı haberler yapmış olmasına rağmen- veriler, yazı tonlarının çoğunluğunun öncelikle nötr, ardından karışık ve sonra da olumsuz olduğunu göstermektedir. Her iki ülkede de basın ve siyaset arasında paralellik olmasına rağmen, haberler söz konusu olduğunda bu durumun farklı olduğu görülmektedir. İtalya ve Türkiye arasındaki oranlar oldukça benzerdir, ancak ele

alınan on yıllarda İtalya vakasında orantısız bir dalgalanma söz konusu iken, Türkiye örneğinde ilk 20 yıllık süreçte benzerlik, sonrasında ise, 2011-2017 yılları arasında keskin bir kırılma görülmektedir. Bu, gazeteleri belirli bir yaklaşıma yönlendiren iç dinamiklerin olduğunu göstermektedir.

İçerik analizinde göz önünde bulundurulmuş ikinci kategori, bir gazetenin demokratikleşme derecesini anlamamızı sağlayan bakış açılarıdır, çünkü bakış açıları çok genişse, bir gazete farklı sosyal alanları demokratik olarak daha fazla temsil etmeyi başarır. Ayrıca, böyle bir durumda, -Hallin ve Mancini teorisini de ele alarak- hükümet ve politikacıların oranının daha fazla olması beklenirken ancak ortaya çıkan sonuç, İtalya söz konusu olduğunda, gazetecilerin bakış açılarının çoğunlukta olduğu, hükümet ve politikacıların ise ikinci sırada kaldıklarıdır. Türkiye örneğinde ise 1990'larda siyasi görüşün daha baskın olduğu görülürken, sonraki yıllarda bu oranın gazeteciler lehine arttığı sonucuna varılmıştır. Hallin ve Mancini'ye göre, basın özellikle elitlere odaklandığında watchdog-rolünü oynayamayacaktır. Yapılan araştırmada bu yöndeki hipotez doğrulanmamıştır. Bu çalışmada, incelenen alan-yazın ve yapılan içerik analizi medya sahipleri ve politikacılar arasında, basının alt düzeyiyle etkileşime giremeyen bir paralellikten olduğunu ortaya koyar.

Yapılan derinlemesine görüşmeler ise farklı dinamikler ve fikirler hakkında ipuçlarını içeren doğrudan cevaplar almayı mümkün kılmıştır. Derinlemesine görüşme sonuçlarına göre İtalyan ve Türk gazeteciler arasında benzerliklerden ziyade daha fazla farklılıklar görülmüştür. İtalyan gazetecilerle yapılan görüşmelerin elektronik posta yoluyla yapılmış olması, paylaşılan içerikte ve tonda kısmen bir farklılık ortaya koyar ki, bu nedenle bu görüşmeler bir ölçüde bu filtre ile analiz edilmiştir. Yapılan röportajlar, gazetecilerin kendi ülkelerindeki gerçekliğini yansıtmakta olup, İtalyan ve Türk gazeteciler arasında, sadece yeterli eğitim ve gazetecilik mesleğine özgü olmalarını amaçlayan profesyonelliklerinde değil, aynı zamanda profesyonel rolüne ulaşma yolunda da farklılıklar göstermektedir. Türkiye örneğinde kayırmacılık (klijentalizm) faktörü beşte üç vakada ortaya çıkarken, İtalya vakasında söz konusu olmamıştır; bu durum Türkiye'de kayırmacı (klijentalist) sistemin gazetecilere nüfuz ettiğini açıkça göstermektedir.

Görüşmelerde karşılaşılan diğer bir durum da, Türkiye'de gazetecilerin haberlerini yazarken okurları düşünmekten daha ziyade, öncelikle bu noktada Türkiye'de halen 140 gazetecinin

cezaevinde olmasının bu yaklaşımın nedeni olarak görülmektedir, yapılan görüşmelerde gazetecilerin kendilerini sansürledikleri, yani otosansür uyguladıkları görülmektedir. Böylece çalıştıkları gazetede üsleriyle sorun yaşamayacaklardır. Görüşmelerden çıkan sonuç, Türk gazetecilerin, çalışmalarında kendilerini özgür hissetmelerine rağmen, en azından bir kez yayıncılarının bir haberlerini yayınlamaması durumu ile karşılaştıkları görülmüştür. Böylece görüşmelerde iki ülke arasındaki kültürel farklılıkların görüldüğü son dört hipotez ortaya koyulmuştur.

Araştırma kapsamında yapılan röportajları analiz ettikten ve içerik çalışması ile röportajları birbiri ile ilişkilendirmeye çalıştıktan sonra ortaya şöyle bir resim çıkmaktadır. Ortak siyasi bakış açısına sahip gazetelerin kasıtlı olarak analiz edildiğini göz önünde bulundurarak, her iki gazetede de gazetecilerin bakış açısı ve dış baskılara yönelik nötr tona sahip sahiptir. Türkiye örneğinde, son yıllarda, esasen otosansürün ağırlıklı olarak söz konusu olduğu görülmüştür: Haberler her ne kadar nötr görünse de gazetecilerin yaşadıkları iç ve dış baskıların özgürlüğü ortadan kaldırdığı belirtiliyordu.

Bu çalışma küreselleşme teorisi etrafında gelişen ‘homojenleşme’, ‘ulus devlet etkisinin zayıflaması’ gibi tezlerin geçerli olmadığını göstermektedir. Ulus devlet hem İtalya hem Türkiye örneğinde medya sisteminin yapısını belirlemektedir; devlet hala medya politikalarının merkezi bir parçasıdır. İtalya ile ilgili olarak makro düzeyde Türkiye vakasında ise her seviyede olacak şekilde medya üzerinde ulus devletin güçlü etkisi olduğunu görüyoruz. Hallin ve Mancini’nin ‘Kutuplaşmış Çoğulcu Model’ olarak tarif ettiği kategoriye uygun olarak her iki ülkede makro düzeyde politik paralellik, kayırmacılık, düşük profesyonelleşme ve devlet müdahalesi gibi boyutlarda benzerlikler görülmektedir. Ancak medya sistemleri açısından önemli farklılıklar da bulunmaktadır. Neden aynı medya sistemine sahip iki ülke (Akdeniz Modeli) daha derine gidince bu kadar çok farklılığa sahip? Sorusunun yanıtı ise hem İtalya’da hem de Türkiye’de ulus devletin rolünden kaynaklanmaktadır. Yapılan çalışma İtalya ve Türkiye arasında ekonomik, siyasi, kültürel süreçlerde görülen farklılıkların bu iki devletin farklı yollar çizmesine ve kendi politikalarına uygun koşullar yaratmasına neden olduğunu güçler önüne sermiştir.

Her ne kadar genel bir çerçeve ve dünya medyasına sistematik bir yaklaşım için geçerli olsa da, Hallin ve Mancini’nin modellerinin gözden geçirilmesi gerekmektedir, bu nedenle konuyla

ilgili yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar büyük önem taşımakta siyasal iletişim alanının en önemli çerçevelerinden birisini sunana Hallin ve Mancini'nin yaklaşımının ortaya konulmasından bu yana 15 yıl geçtiğinin unutulmaması gerekmektedir. Yaşanan teknolojik, ekonomik ve siyasi gelişmelerin ele alınarak modelin güncellenmesi son derece önemlidir. Bu çalışma medya alanında hakim olan küreselleşme bağlamındaki değerlendirmelerin aksine medya alanında ulus devletlerin çok belirleyici olduğunu; giderek daha milliyetçi bir politikanın izlendiğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Adaklı, G. (2006). *Türkiye'de Medya Endüstrisi Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol İlişkileri*. Ankara: Utopya Yayınevi.

Adaklı, G. (2001). Yayıncılık Alanında Mülkiyet ve Kontrol. In S. C. Beybin Kejanlıoğlu, *Medya Politikaları* (pp. 145–204). Ankara: İmge.

Akın, A. (2010). *Dirty Seeds of Media Transformation in Turkey: The Vertigo of Communication, the Young Party and the Democratic Deficit*. Retrieved from http://eastbound.eu/site-media/pdf/EB_2010_Akin.

Appadurai, Arjun. (1996). Disjuncture and difference in the global cultural economy. In M. Featherstone, *Nationalism, globalization and modernity* (pp. 295-310). Minneapolis: University of Minnesota Press.

Arsenault, A., & Castells, M. (2008). The Structure and Dynamics of Global Multi-Media Business Networks. *International Journal of Communication* 2 , 707-748.

Arsenault, A., & Catsells, M. (2008). Switching Power: Rupert Murdoch and the Global Business of Media Politics. A Sociological Analysis. *International sociology* , 488-513.

Artz, L. (2007). The corporate model from national to transnational. *The Media globe: trends in international mass media* , 141-162.

Avgerou , Chrisanthi;. (2002). *Information systems and global diversity*. Oxford: Oxford University Press.

Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Pegem Yayınevi.

Balkan, E., & Yeldan, E. (1998). Financial Liberalization in the Developing Countries: the Turkish Experience. In J. F. Medhore, *Financial Reform in Developing Countries*. Houndmills: McMillan Press.

Banti, A. M. (2009). *L'età contemporanea. Dalla grande guerra a oggi*. Roma: Laterza.

- Barnett, S. (2010). *What's wrong with media monopolies? A lesson from history and a new approach to media ownership policy*. Retrieved from <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/mediaWorkingPapers/pdf/EWP18.pdf>
- Baumann, Z. (1998). *Globalization. The human consequences*. Cambridge: Polity Press.
- Baytar, O. (2013). *Teorik ve Pratik Açından Medya Ekonomisine Bakış*. İstanbul: Çizgi Kitapevi.
- Bechelloni, G. (1995). *Giornalismo o Postgiornalismo?* Napoli: Liguori.
- Beck, U. (2003). *La società cosmopolita. Prospettive dell'epoca postnazionale*. Bologna: Il Mulino.
- Bek, M. G. (2010). Karşılaştırmalı Perspektiften Türkiye'de Medya Sistemi. *mülkiye* , 101-125.
- Bennet, W. L. (2004). Global media and politics: Transnational communication regimes and civic cultures. *Annual Review of Political Science* , 125-148.
- Benson, R., & Hallin, D. C. (2007). How States, Markets and Globalization Shape the News: The French and US National Press, 1965-97. *European Journal of Communication* 22(1) , 27-48.
- Berelson, B. (1952). *Content analysis in communication research*. Glencoe: Free Press.
- BİANET. (2019, 02 13). Retrieved 05 20, 2019, from <https://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/205443-turkiye-dunyadaki-en-buyuk-gazeteci-hapishanesi>
- Bocca, G. (2017). *Storia d'Italia nella guerra fascista (1940-1943)*. Milano: Mondadori.
- Boratav, K. (1993). State and class in Turkey: A study in capitalist development. *Review of Radical Political Economics* , 129–147.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2003). *The age of migration*. New York: Guilford Press.
- Castranovo, V., & Tranfaglia, N. (1994). *La stampa italiana nell'età della TV, 1975-1994*. Bari: Laterza.
- Cerny, P. G. (1995). Globalization and the changing logic of collective action. *International Organization* , 595-625.

- Cerny, P. (1996). Paradoxes of the competition state: the dynamics of political globalization. *Government and opposition* , 251-274.
- Chiarenza, F. (2002). *Il cavallo morente* . Milano: Angeli.
- Ciapanna, E., & Sabatini, D. (2008). *La banda larga in italia "questioni di economia e finanza"*. Occasional Papers: Banca d'Italia.
- Collotti, E. (2006). *Il fascismo e gli ebrei. Le leggi razziali in Italia*. Roma: Laterza.
- Costa, V. (2003). Esiste un paradigma sociologico della globalizzazione? . In G. Scidà, *Ragionare di globalizzazione* (pp. 45-70). Milano: Franco Angeli.
- Cotesta, V. (2003). *Lo Straniero. Pluralismo culturale e immagini dell'Altro nella società globale*. Milano: Adelphi.
- Crainz, G. (2013). *Diario di un naufragio. Italia, 2003-2013*. Roma: Donzelli editore.
- Curran, J. (2011). Questioning a new orthodoxy. In J. Curran, *Media and Democracy* (pp. 26-46). London: Routledge.
- Curran, J. (1991). Rethinking the media as a public sphere. In P. Dalhgren, & C. Sparks, *Communication and Citizenship: Journalism and the public sphere in the new media age* (pp. 27-57). London: Routledge.
- Curran, J., & Park, M.-j. (2-15). Beyond globalization theory. In J. Curran, & M.-j. Park, *De-Westernizing Media Studies* (p. 2005). London and New York: Routledge.
- Çakmur, R. K. (2011). Politics and the Mass Media in Turkey. *Turkish Studies* , 521-537.
- Dahl, R. A., & Lindblom, C. E. (1976). *Politics, Economics, and Welfare*. Chicago: University of Chicago Press.
- D'Arma, A. (2009). Broadcasting policy in Italy's 'Second Republic': national politics and European influences. *Media, culture and society* , 769-786.
- Duman, K. E. (2013). *Türkiye ve İtalia'da özel televizyon yayıncılığın başlangıcı ve deregülasyon sürecinin karşılaştırılması* . Istanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Durkheim, É. (1965). *The Elementary Forms of the Religious Life*. Free Press.

- Eisenstadt, S. N. (1969). *The political systems of empires*. New York: Free Press.
- El-Richani, S. (2016). *The Lebanese Media: Anatomy of a System in Perpetual Crisis*. New York: Palgrave Macmillan.
- Ersoy, O. (1959). *Türkiye'ye Matbaanın Girişi ve İlk Basılan Eserler*. Ankara: Güven Basımevi.
- Esser, F. (2013). The Emerging Paradigm of Comparative Communication Enquiry: Advancing Cross-National Research in Times of Globalization. *International Journal of Communication*, 113-128.
- Felice, R. D. (2002). *Breve storia del fascismo*. Milano: Mondadori.
- Fligstein, N. (1998). Is the globalization the cause of the crises of welfare states? *Working Paper SPS* (p. 98/5). Florence: European University Institute.
- Foucault, M. (2004). *Nascita della biopolitica. Corso al Collège de France (1978-1979)*. Milano: Feltrinelli.
- Friedman, T. L. (1999). *The Lexus and the Olive Tree*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Fukuyama, F. (1992). *The end of history and last man*. New York: Free Press.
- Galperin, H. (1999). Cultural Industries Policy in Regional Trade Agreements: The Case of Nafta, the European Union and Mercosu. *Media, Culture & Society*, 627-648.
- Giddens, A. (1991). *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (2005). The Globalization of Modernity. In D. Held, & A. McGrew, *The Global Transformations Reader. An Introduction to the Globalization Debate* (pp. 60-66). Cambridge: Polity Press.
- Ginsborg, P. (2004). *Silvio Berlusconi. Television, Power and Patrimony*. London: Verso.
- Grasso, A. (1996). *Enciclopedia della televisione*. Milano: Garzanti libri.
- Grossi, G., & Mazzoleni, G. (1984). *Per un'interpretazione del rapporto tra Parlamento e sistema informativo: analisi ed indicazione di ricerca*. Roma: Camera dei Deputati.

- Habermas, J. (2006). Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research. *Communication Theory* , 411-426.
- Hallard Moe, H. J. (2009). The Challenges of Comparing Media Systems — An Interview with Daniel C. Hallin. *Journal of Global Mass Communication, Vol. 1, Nos. 3/4* , 132-142.
- Hallin, D. C., & Mancini, P. (2003). *Comparing Media Systems. Three Models of Media and Politics* . Cambridge: Cambridge University Press.
- Hallin, D. C., & Papathanassopoulos, S. (2002). Political Clientelism and the Media: Southern Europe and Latin America in Comparative Perspective. *Media, Culture and Society* , 175-195.
- Hannerz, U. (1992). *Cultural Complexity: Studies in the Social Organization of Meaning*. Columbia University Press.
- Harastzi, M. (2008). *The Media Self- Regulation Guidebook: All Questions and Answers*. Vienna: OSCE Representative of Freedom of the Media.
- Hardt, M., & Negri, A. (2000). *Empire*. Cambridge: Harvard University Press.
- Harvey, D. (2007). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Hegel, F. (1999). *Scienza della Logica*. Feltrinelli.
- Held, D. (1995). *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. Cambridge: Polity Press.
- Held, D. (1989). *Political Theory and The Modern State*. Standford: standford University Press.
- Held, D., & McGrew, A. (2005). *The global transformations reader. An introduction to globalization debate*. Cambridge: Polity Press.
- Held, D., McGrew, A., Goldbatt, D., & Perraton, J. (2005). Rethinking globalization. In D. Held, & A. McGrew, *The Global Transformations Reader. An Introduction to the Globalization Debate* (pp. 67-74). Cambridge: Polity Press.
- Hibberd, M., & Sorrentino, C. (2007). The Media in Italy. In J. B. Dhaenens, *Western Broadcasting in the 21st Century*. Berlin and New York: Mouton De Gruyter.

- Hirst, P. (1997). *From Statism to Pluralism*. London : UCL.
- Hirst, P., & Thompson, G. (1999). *Globalisation in question*. Cambridge: Polity Press.
- Hirst, P., & Thompson, G. (2005). Globalization- A necessary Myth? In D. Held, & A. McGrew, *The Global Transformations Reader. An Introduction to the Globalization Debate* (pp. 98-105). Cambridge : Polity Press.
- Holt, R. T., & Turner, J. E. (1970). *The methodology in comparative research*. New York: The Free Press.
- Humphreys, P. (1996). *Mass Media and Media Policy in Western Europe* . Manchester: Manchester University Press.
- Jeanneney, J.-N. (1997). *Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Jenkins, H. (2007). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York: NYU Press.
- Kaymas, S. A. (2011). Media Policy Paradigm Shift in Turkey: Rethinking Neo- Authoritarian Media Systems in the Age of Neo Liberalism. *Acta Universitatis Danubius. Communicatio, Vol 5, No 1* .
- Kejanlıoğlu, B. (2004). *Türkiye'de Medyanın Dönüşümü*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kellner, D. (2002). Theorizing globalization. *Sociological theory* , 285-305.
- Keohane, R. O. (1995). *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. London and New York: Routledge.
- Koç, İ. C. (2006). *Tek Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri 1929 - 1938*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kocabaşoğlu, U. (2007). Tek Parti Döneminin “Matbuat”ı Üzerine Gözlemler. In T. Bora, M. Koraltürk, & M. Ö. Alkan, *Mete Tunçay'a Armağan* (pp. 573-602). İstanbul: İletişim.
- Kohn, M. L. (1987). Cross-National Research as an Analytic Strategy: American Sociological Association, 1987. *American Sociological Review* , 713-731.

- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*.
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. Istanbul: Pozitif Yayınları.
- Kondracki, N. L. (2002). Content analysis: Review of methods and their applications in nutrition education. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 34 , 224-230.
- Kondracki, N. L. (2002). Content analysis: Review of methods and their applications in nutrition education. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 34 , 224-230.
- Krippendorff, K. (2004). Reliability in content analysis. *Human Communication Research*, 30(3) , 411-433.
- Krippendorff, K. (2009). *The Content Analysis Reader*. London: SAGE.
- Lacher, H. (2006). *Beyond globalization. Capitalism, territoriality and the international realtions of modernity*. New York: Routledge.
- Lasswell, H. D. (1968). The future of comparative method. *Comparative politics* , 3-18.
- Lerner, D. (1958). *The passing of traditional society: Modernizing the Middle East*. New York: Free Press.
- Locke, J. (1974). *An essay concerning Human understanding, it: Saggio sull'intelletto umano*. Torino: UTET.
- Locke, J. (1993). *Two Treatises of Government*. Everyman Paperbacks.
- Malcomson, S. L. (1998). The varætæas of cosmopolitan experience. In P. Cheah, & B. Robbins, *Cosmopolitics. Thinking and filing beyond the nation* (pp. 233-245). Minneapolis: Unàversity of Minnesota.
- Mancini, P. (2009). *Elogio della lottizzazione. La via italiana al pluralismo*. Roma: La terza.
- Mancini, P. (2009). *Il sistema fragile. I mass media in Italia tra politica e mercato*. Roma: Carocci.
- Marletti, C., & Roncarolo, F. (2000). Media influence in the Italian Transition form a Consensual to a Majoritarian Democracy. In R. Gunther, & M. A, *Democracy and the media: A Comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Mastellarini, G. (2004). *Assalto alla stampa. Controllare i media per governare l'opinione pubblica*. Bari: Edizioni Dedalo.
- Mayer, K. U. (2001). The paradox of global social change and national path dependencies. In A. Woodward, & M. Kohli, *Inclusion and exclusion in European societies* (pp. 89-100). New York: Routledge.
- Mazzoleni, G. (2004). Italy. In M. Kelly, G. Mazzoleni, & D. McQuail, *The Media in Europe* (pp. 126-138). Thousand Oaks: SAGE.
- McQuail, D. (2005). *Sociologia dei media*. Bologna: Il Mulino.
- Mellado, C. (2017). *Journalistic Role Performance: Concepts, Contexts, and Methods*. New York: Routledge.
- Mills, M, & Blossfeld, H.-P. (2005). Globalization and the early life course. A description of selected economic and demographic trends. In B. & al., *Globalization, uncertainty and youth in society* (pp. 1-24). London: Routledge.
- Modelski, G. (2005). Globalization. In D. Held, & A. McGrew, *The Global Transformations Reader. An Introduction to the Globalization Debate* (pp. 55-59). Cambridge: Polity Press.
- Mol, A. P. (2003). *Globalization and environmental reform. The ecological modernization of the global economy*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology Press.
- Moore, W. E. (1963). *Social change*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Morgan, D. (1993). Qualitative content analysis: A guide to paths not taken. *Qualitative Health Research*, 3 , 112-121.
- Morlino, L. (2013). *Introduction à la politique comparée*. Paris: Armand Colin.
- Murialdi, P. (1997). Per una ricerca sulla lottizzazione. *Problemi dell'informazione* 2 , no 1.
- Muridaldi, P. (2006). *Storia del giornalismo italiano. Dalle gazzette a Internet*. Bologna: IL Mulino.
- Murphy, R. (2007). *Media and Democracy in the Age of Globalization*. Albany: State University of New York Press.

- Narula, U. (2006). *Handbook of communication. Models, perspectives, strategies*. New Dehli: Atlantic.
- Nash, K. (2010). *Contemporary political sociology. Globalization, politics and power*. Malden: Blackwell Publisher.
- O'Brien, R. (1992). *Global financial integration. The end of geography*. London: Chatman House/Printer.
- Onis , Z., & Riedel, J. (1993). *Ecnomic crisis and long term growth in Turkey*. Washington: The World Bank.
- Ortoleva, P. (2010). Il capitalismo italiano e i mezzi di comunicazione di massa. In F. Barca, *Storia del capitalismo italiano* (pp. 237-264). Roma: Donzelli.
- Osterhammel, J., & Petersson, N. P. (2015). *Storia della globalizzazione*. Bologna: Il Mulino.
- Padovani, C. (2005). *A fatal attraction- Public television and politic in Italy*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Padovani, C. (2010). Public service communication in Italy. Challenges and opportunities. In P. Iosifidis, *Reinventing public service communication. European broadcasters and beyond* (pp. 183-196). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Papastergiadis, N. (2000). *The turbulence of migratiion. Globalization, deterritorialization and hybridity*. Cambridge: Polity Press.
- Patterson, T. E. (1994). *Out of Order*. New York: Vintage.
- Pi, D. & (2002). *Gli Italiani e l'Informazione*. http://www.demos.it/2013/pdf/2515capsoc36_informazione.pdf: Demos & Pi.
- Piattoni, S. (2001). *Clientelism, Interests and Democratic Representation: The European Experience in Historical Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pilati, A., & Richeri, G. (2000). *La fabbrica delle idee*. Bologna: Baskerville.
- Pinto, F. (1980). *Il Modello Televisivo*. Milano: Feltrinelli.
- Pizzorno, A. (1998). *Il potere dei giudici*. Bari: Laterza.

- Raab, M., Ruland, M., Schönberger, B., Blossfeld, H.-P., Hofäcker, D., Buchholz, S., et al. (2008). GlobalIndex : A Sociological Approach to Globalization Measurement. *International Sociology* , 596-631.
- Ragnedda, M. (2014). Censorship and media ownership in Italy in the Era of Berlusconi . *Global Media Journal: Mediterranean edition* , 13-26.
- Ritzer, G. (2007). *The globalization od of nothing*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London, Thousand Oaks, New Dehli: SAGE.
- Rogers, E. M., & Svenning, L. (1969). *Modernization among peasents. The impact of communication*. New York: Holt, Rinehart and Wiston.
- Ronchey, A. (1977). *Accade in Italia: 1968-1977*. Milano: Garzanti.
- Rositi, F. (1970). *L'analisi del contenuto come interpretazione*. Torino: Eri.
- Rositi, F. (1970). *L'analisi del contenuto come interpretazione*. Torino: ERI.
- Rowe, W., & Schelling, V. (1991). *Memory and Modernity. Popular culture in Latin America*. London: Verso.
- Sönmez, M. (2003). *Filler ve Çimenler / Medya ve Finans Sektöründe Doğan/Anti-Doğan Savaşı*. Istanbul: İletişim.
- Sönmez, M. (1995). Medya Amaç Kâr mı, Silah mı . *Ekonomik Forum* , 4-6.
- Sartori, G. (1971). La politica comparata. Premesse e problemi. *Rivista italiana di scienza politica* , 7-66.
- Sartori, G. (1976). *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Savran, S. (2010). *Türkiye'de Sınıf Mücadeleleri Cilt-1 1908-1980*. Istanbul: Yordam Kitap.
- Schick, I. C. (1990). *Turkey in Transition*. Oxford: Oxford University Press.
- Seymour-Ure, C. (1974). *The Political Impact of Mass Media*. Beverly Hills: SAGE.

- Siebert, F. S., Peterson, T., & Schramm, W. (1956). *Four Theories of the Press: The Authoritarian, Libertarian, Social Responsibility, and Soviet Communist Concepts of what the Press Should be and Do*. University of Illinois Press.
- Strange, S. (1988). *States and markets*. London: Printer Publisher.
- Tarchi, M. (2003). *L'Italia populista*. Bologna: Il Mulino.
- Tesch, R. (1990). *Qualitative Research: Analysis Types and Software Tools*. Bristol: Palmer PA.
- Thompson, J. B. (1995). *The media and modernity. A social theory of the media* . Cambridge: Polity Press.
- Thompson, J. E., & Krasner, S. J. (1989). Global transactions and the consolidation of sovereignty. In E. O. Czempiel, & J. N. Rosenau, *Global changes and theoretical challenges. Approaches to world politics for the 1990s*. Lexington: Lexington Books.
- Tiliç, D. (2000). *Media Ownership Structure in Turkey*. Ankara: Progressive Journalists Association.
- Tomlison, J. (2001). *Sentirsi a casa nel mondo. La cultura come bene globale*. Milano: Feltrinelli.
- Toprak, Z. *İttihad-Terakki ve Cihan Harbi 1914-1918*. İstanbul.
- Toprak, Z. (2003). *İttihad-Terakki ve Cihan Harbi 1914-1918*. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Toprak, Z. (2003). *İttihad-Terakki ve Cihan Harbi 1914-1918*. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Traquina, N. (1995). Portuguese Television: The politics of savage deregulation. *Media, Culture & Society* , 223-238.
- Tunç, A. (2004). Faustian Acts in Turkish Style: Structural Changes in National Newspapers as an Obstacle to Quality Journalism in 1990-2003. In O. Spassov, *Quality Press in Southeast Europe* (pp. 306-323). Sofia: Sofia University Press.

- Tunç, A. (2015). Media ownership and finances in Turkey increasing concentration and clienetalism. *eace Institute, Institute for Contemporary Social and Political Studies* .
- Tunstall, J., & Palmer, M. (1991). *Media Moguls*. London: Routledge.
- Vincent, D. (2000). *The Rise of Mass Literacy: Reading and writing in modern Europe*. Cambridge: Polity Press.
- Vivarelli, R. (1991). *Storia delle origini del fascismo: l'Italia dalla grande guerra alla marcia su Roma*. Bologna: Il Mulino.
- Walizer, M., & Wienir, P. (1978). *Research methods and analysis: Searching for relationships*. New York: Harper & Row.
- Weber, R. (1990). *Basic Content Analysis*. Newbury Park: Sage Publications.
- Welfens, P. J. (1999). *Globalization of the economy, unemployment and innovation. Structural change, schumpetrian adjustment and new policy challenges*. Heidelberg: Springer-Verlag.
- Wilensky, H. L. (1964). The Professionalization of Everyone? *American Journal of Sociology* , 137-158.
- Williams, M. (1996). Rethinking Sovereignty. In E. Kaufman, & G. Young, *Globalization: theory and practice* (pp. 109-122). London: Pinter.
- Wolfgang Donsbach, T. P. (1992). Journalists' Roles and Newsroom Practices: A Cross-National Comparison. *42nd Conference of the International Communication Association*. Miami.
- Yaşlı, F. (2014). *AKP, Cemaat, Sünni-Ulus Yeni Türkiye Üzerine Tezler*. Istanbul: Yordam Kitap.
- Yeşil, B. (2016). *Media in New Turkey The Origins of an Authoritarian Neoliberal State*. University of illinois.